

**TC.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı**

**DASKYLEİON'DA AKHAEMENİD SATRAPLIĞI SONU
VE HELLENİSTİK DÖNEM**

DOKTORA TEZİ

**Hülya BULUT
92-99-545**

DANIŞMANI

Prof. Dr. Tomris BAKIR

İZMİR-2007

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “*Daskyleion’da Akhaemenid Satraplığı Sonu ve Hellenistik Dönem*” adlı doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Hülya BULUT

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
16.1.25./2007 tarih ve 16/6... sayılı kararı ile oluşturulan jüri
Kıvanç Arıkoğlu... anabilim dalı doktora öğrencisi
Hülya Bulut...'nın DASKİLEON'DA AKNEMENİD SAKRALIĞI
SONU VE HELENESTİK DÖNEM başlıklı tezini incelemiş ve aday 25/9.6./2007
günü saat 11.00 da 90 dk... süren tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı/başarısız/düzeltilmesi gerekli olduğuna oybirliğiyle / oyçokluğuyla karar vermiştir.

Prof. Dr. Tomris BAKIR

BAŞKAN

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (6 ay süreli) ☐

Prof. Dr. Adnan DİLER

ÜYE

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (6 ay süreli) ☐

Doç. Dr. Gül GÜLTEKİN DEMİR

ÜYE

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (6 ay süreli) ☐

Prof. Dr. Binnur GÜLER

ÜYE

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (6 ay süreli) ☐

Yrd. Doç. Alın ERSOY

ÜYE

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (6 ay süreli) ☐

Not: Doktora Tezi Savunma Süresi asgari 90 dakika - azami 120 dakikadır.

İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. DASKYLEİON’UN YERİNİN BELİRLENMESİ VE DASKYLEİON KAZILARI TARİHİ.....	4
I.A. 1. DÖNEM DASKYLEİON KAZILARI (1954 – 1959).....	8
I.B. 2. DÖNEM DASKYLEİON KAZILARI (1988 VE SONRASI)	11
BÖLÜM II. TARİHİ OLAYLAR.....	14
II.A. AKHAEMENİD SATRAPLIĞI SONU (M.Ö. 388 – 334)	14
II.A.1. Büyük Satrap Ayaklanması (366-360)	16
II.A.2. M.Ö. 388-334 Arasında Daskyleion Satrapları	20
II.A.2.a.Ariobarzanes (Αρίοβαρζάνης , Ariyabrdana) 388 – 363/2.....	20
II.A.2.b. Artabazos II (Artavazda) M.Ö. 363/2 – 352.....	21
II.A.2.c.Arsites (Satrap Yardımcısı?) 352 – 334.....	23
II. B. HELLENİSTİK DÖNEM.....	24
II.B.1. BÜYÜK İSKENDER VE DİADOKHLAR DÖNEMİ	24
(M.Ö.334-280)	24
II.B.2. M.Ö. 280-130 ARASINDA HELLESPONTOS PHRYGİA’SI VE DASKYLEİON	28
BÖLÜM III: GEÇ AKHAEMENİD VE HELLENİSTİK DÖNEMDE DASKYLEİON’DAKİ YAPILAR.....	30
III.A. HİSARTEPE’NİN KUZEYİNDEKİ YAPILAR.....	30
1 Nolu Yapı	31
A Odası	31
A Odasında Ele Geçen Buluntular	34
B Odası.....	38
B Odasında Ele Geçen Buluntular	42
C Odası.....	50
C Odasında Ele Geçen Buluntular	52
D Odası	56
D Odasında Ele Geçen Buluntular	57
E Odası	58
2 Nolu Yapı	59
A Odası	59
A Odasında Ele Geçen Buluntular	61
B Odası.....	66
B Odasında Ele Geçen Buluntular	68
C odası.....	72
2 Nolu Yapı B Odası Altındaki Yapı	73
2 Nolu Yapı B Odası Altındaki Yapıda Ele Geçen Buluntular	74
3 Nolu Yapı	75

3 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular.....	76
4 Nolu Yapı.....	79
A Odası	79
B Odası.....	81
A Odasında Ele Geçen Buluntular	82
5 Nolu Yapı.....	85
A Odası	85
A Odasında Ele Geçen Buluntular	87
B Odası.....	90
B Odasında Ele Geçen Buluntular	92
C Odası.....	95
D Odası	96
E Odası.....	97
6 Nolu Yapı.....	100
6 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular	101
7 Nolu Yapı.....	102
A Odası	102
A Odasında Ele Geçen Buluntular	103
B Odası.....	104
B Odasında Ele Geçen Buluntular	104
8 Nolu Yapı.....	105
8 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular.....	107
9 Nolu Yapı.....	108
A ve B Odası	108
A Odasında Ele Geçen Buluntular	110
C Odası.....	112
III.B. HİSARTEPE GÜNEYİNDEKİ YAPILAR.....	113
10 Nolu Yapı	113
A Odası Doğusundaki Mekanda Ele Geçen Buluntular.....	114
A Odası	116
B Odası.....	118
10 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular.....	119
11 Nolu Yapı.....	123
11 Nolu Yapı ve Dışında Ele Geçen Buluntular	126
12 Nolu Yapı	128
13 Nolu Yapı.....	129
14 Nolu Yapı.....	138
A Odası	138
14 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular.....	140
15 Nolu Yapı ve Çevresi.....	142
15 Nolu Yapı ve Çevresinde Ele Geçen Buluntular.....	147
BÖLÜM IV.4. YÜZYIL VE HELLENİSTİK DÖNEM KENT PLANLAMASINDA DASKYLEİON'UN YERİ.....	150
IV. A YERLEŞİM PLANI	150
IV.A.1. Geç Akhaemenid Dönem Öncesi Daskyleion'da Yerleşim.....	150

IV.A.2. Geç Akhaemenid Dönem ve Hellenistik Dönem’de Daskyleion’da Yerleşim	154
IV.B. 1, 2 ve 5 NOLU YAPILAR ÜZERİNE GÖZLEMLER	163
BÖLÜM V.GEÇ AKHAEMENİD VE HELLENİSTİK DÖNEM’DE BULUNTULAR IŞIĞINDA DASKYLEİON’UN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	170
V.A. GEÇ AKHAEMENİD DÖNEM	170
V.A. 1. Attika Kırmızı Figürlü Seramikler	170
V.A. 2. Attika Siyah Firnisli Seramikler.....	172
V.A.3. Daldırma Firnisli Seramikler.....	176
V.A. 4. Akhaemenid Kase	176
V.B. HELLENİSTİK DÖNEM	177
V.B.1. Batı Yamacı Seramikleri	177
V.B.2. Kalıp Yapımı Kaseler	179
V.B.3.Lagynos Seramikler	183
V.B.4. Daldırma Firnisli Seramikler	185
V.B.5. Nümizmatik Buluntular	186
BÖLÜM VI. SONUÇ	189
BÖLÜM VII. FİĞÜR, ŞEKİL VE LEVHA LİSTELERİ	194
FİĞÜR LİSTESİ	194
ŞEKİL LİSTESİ	194
LEVHA LİSTESİ	195
BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR.....	197

ÖNSÖZ

Daskyleion'un Geç Akhaemenid Dönem ve Hellenistik dönemdeki varlığını arkeolojik verilerle ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal dönemi ve Prof. Dr. Tomris Bakır başkanlığında devam etmekte olan yeni dönem kazılarında elde edilen malzemeyi kapsamaktadır.

Bu konuyu çalışmamı öneren Hocam Prof. Dr. Tomris Bakır, çalışma süresince fikir ve görüşleriyle beni her zaman yönlendirmiştir. Bunun yanı sıra, öğrenciliğimin ilk yıllarından itibaren Daskyleion'da birlikte çalışma fırsatını sunan, bakış açımın şekillenmesinde hatırı sayılır bir payı olan, çalışma zorluklarını aşmamda bana verdiği güven ve manevi destekten dolayı kendisine şükranlarımı sunarım.

Tezin çalışmalarını başından itibaren değerlendiren Tez İzleme Komitesi Prof. Dr. Ersin Doğer ve Yard. Doç. Dr. Akın Ersoy'dan oluşmaktadır. Değerli hocalarım Prof. Dr. Ersin Doğer'e yönlendirmelerinden, Yard. Doç. Dr. Akın Ersoy'a mimari bakış açısından yaptığı saptamalardan dolayı çok teşekkür ederim.

Ayrıca, Muğla Üniversitesi Arkeoloji Bölümü başkanı Prof. Dr. Adnan Diler'e teşekkür ederim.

Çalışırken karşılaştığım zorluklarda beni yorulmadan dinleyen ve her zaman desteğini hissettiğim Doç. Dr. R. Gül Gürtekin-Demir'e teşekkürlerimi burada bir defa da yazılı olarak tekrarlamak isterim.

Daskyleion'da çalışmış olan Doç. Dr. Gürcan Polat ve Yard. Doç. Dr. Yasemin Polat'a bilgi ve tecrübelerini her zaman benimle paylaştıkları ve destekledikleri için çok teşekkür ederim.

Tez kapsamında yapılan literatür çalışmasının büyük bir bölümü *Martin Harrison Memorial Fund* bursuyla Oxford Üniversitesi kütüphanelerinde ve DAI-İstanbul kütüphanesinden yapılmıştır. Bu vesile ile yardım ve desteklerinden dolayı Prof. Dr. R.R.R. Smith, Jim Coulton ve özellikle konukseverliğinden dolayı Elizabeth Harrison'a teşekkür ederim. Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul şubesi çalışanlarına sağladıkları araştırma imkanından dolayı teşekkür ederim. Doktora eğitimim sırasında Alman Akademik Değişim Servisi'nin (DAAD) iki aylık dil bursu ile Freiburg Goethe Enstitüsü'nde bulunma fırsatım oldu. Bu imkanı tanıdıkları için kendilerine teşekkür ederim.

Kendisi Perge evlerini doktora tezi olarak çalışan Doç Dr. Turgut Hacı Zeyrek'e fikirleri, değerli arkadaş ve meslektaşlarım Dr. Fikret Özbay'a yardımları ve Dr. Hüseyin Cevizoğlu'na görüşleri için teşekkür ederim.

Tezin, özellikle seramik çizimlerini yaparken fikir ve uzmanlığına güvenerek danıştığım sevgili meslektaşım ve arkadaşım Araş. Gör Fuat Yılmaz'ı burada anmadan geçmek istemem. Birçoğunu kullanamamış olmama rağmen, kalıp yapımı kabartmalı kaselerin çiziminde yardımını gördüğüm Arkeolog Günsel Ö. Güngör'e teşekkür ederim.

Çalışmamın özellikle son aşamalarında yardımlarını hiç esirgemeyen, evde rahat bir çalışma ortamı sağlayan sevgili meslektaşım ve arkadaşım Araş. Gör. Sevgiser Akat ve başından itibaren manevi desteğinden dolayı sevgili arkadaşım ve meslektaşım Seval Konak'a ve yardımlarından dolayı Ahmet Özenir'e teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Son olarak, sadece çalışmam sırasında değil hayatım boyunca varlık ve desteklerini her zaman yüreğimde hissettiğim sevgili aileme ne kadar teşekkür etsem azdır.

Hülya Bulut

İzmir-2007

GİRİŞ

Perslerin Anadolu’da kurmuş olduğu dört satraplık merkezinden¹ biri olan Daskyleion satraplığının merkezi (*tayaiy drayahyā*²) Balıkesir, Manyas gölünün (*Daskylitis Limne*³) güneydoğu kıyısında, Ergili Köyü’nün 2 km batısında yer alan Hisartepe ve çevresinde yer almaktadır. Propontis, Mysia ve Hellespontos Phrygiası sınırlarının birbirine karıştığı bölgede önemli bir konuma sahip olan Daskyleion’da yerleşimin izleri 8. yüzyıla kadar gitmektedir. Ancak merkez, en güçlü olduğu dönemi Pers hakimiyeti sırasında, Orta Akhaemenid dönemde⁴ yaşamıştır. Xenophon⁵, Daskyleion satraplığını Büyük Kyros’un kurduğunu, Pharnukhos’u Aiolis ve Hellespontos Phrygiası’na satrap⁶ olarak gönderdiğini söyler, ancak son yapılan araştırmalar satraplığın Megabates (480-477) veya I. Artabazos (477-468) dönemi öncesine kadar Sardis’e bağlı yöneticiler tarafından yönetildiğini ileri sürer⁷. Orta Akhaemenid dönemi (477-388) izleyen ve tezin konusunu oluşturan Geç Akhaemenid dönem (388-334), ayaklanmalarla birlikte artık satraplığın gücünün zayıflamaya başladığı dönemdir. 334 yılında Makedonya kralı Büyük İskender’in⁸ Granikos⁹

¹ Herodotos III. 90: *İonia’lılar, Asya Manisa’lıları, Aiolia’lılar, Karia’lılar, Lykia’lılar, Milia’lılar, Pamphilia’lılar (bunların hepsi vergi bakımından bir arada sayılıyorlardı) hazineye dört yüz talent gümüş ödüyorlardı. Birinci hükümet burasıydı. Mysia, Lydia, Lasonia, Kabalia ve Hytenneia beş yüz talent. İkinci hükümet buydu. Hellespontos’da Yunanistan’dan gelirken sağda oturanlar, Phrygia, Asya Thrak’ları, Paphlagonia, Mariandyn, Suriye üç yüz talent; üçüncü hükümet de bu. Kilikia’lılardan günde bir aneden üç yüz altmış beyaz at ve bei yüz talent gümüş; bunun kırk talantı Kilikia’daki atlı birlikler garnizonuna ayrılmıştı ve kalan üç yüz altmış talantı Dareios’a gidiyordu. Burası da dördüncü hükümetti.*

² Yirmi üç adet satraplık merkezinin adının verildiği Dareios’un Behistun yazıtının altıncı paragrafında, Sardes/Lydia ve Ionya’dan önce deniz kıyısındaki halk (*tayaiy drayahyā*) tanımı kullanılmıştır. *tayaiy drayahyā* = τὰ πρὸς θαλάσσην ἔθνη = ἡ Δασκυλίτις σαρπεία = deniz kıyısındaki halk olarak bahsedilen satraplığın Daskyleion olduğu düşünülmektedir (daha detaylı bilgi için bkz: Schmitt 1972, 522-527).

³ Strabon, *Geographika*, XII.IV.22; XII.VIII.9,11; XIII.I.9 (Daskylitis gölünün Aphnitis gölü adıyla anıldığı belirtilir).

⁴ Bakır tarafından ortaya konulan, Daskyleion’daki Pers dönemi kronolojisi için bkz. Bölüm II.A.

⁵ Xenophon, *Kyropaidia* VIII.VI.7. Xenophon bu pasajından, Kyros’un bu pozisyona istekli olan arkadaşları arasından en iyilerini seçerek ilgili ülkelere satrap olarak atadığını öğreniyoruz; Megabazos Arabistan, Artabatas Kapadokya, Artakamas Büyük Phrygia, Khrysantas Lydia ve İonia, Adusios Karia, Pharnukhos Aiolis ve Hellespontos Phrygiası’na gönderiliyor.

⁶ Xenophon, *Kyropaidia* VIII.VI.6. Satrap sözcüğü, Pharnukhos’un adının geçtiği 7 nolu pasajdan bir önceki 6 nolu pasajda geçer: τοὺς ἰόντας σατράπας

⁷ Balcer 1993, 81.

⁸ Bu çalışmada III. Alexandros yerine Türkçe literatürde kullanıldığı gibi Büyük İskender adıyla kullanılacaktır.

⁹ Daskyleion’un 90 km batısında bulunan Biga’da.

zaferiyle birlikte Pers hakimiyetine son vermesinin ardından Daskyleion'un içinde bulunduğu Hellespontos Phrygiası artık Makedonya egemenliğine girmiştir.

Çalışmanın amacını, Daskyleion'un Geç Akhaemenid dönem ve Hellenistik dönemdeki varlığını, 1953-1959 ve 1988-2004 yılları arasında açığa çıkarılan verilerle ortaya koymak oluşturmaktadır. Tezin birinci bölümünde, Daskyleion'un yerinin belirlenmesi ve kazılar tarihi anlatılmıştır. Bu bölümde, Behistun Yazıtı'nda *deniz kıyısındaki halk* olarak tanımlanan satraplığın 1900'lü yılların sonuna dayanan lokalizasyon çalışmaları, ilk kazılar ve ulaşılan sonuçların ardından yaklaşık 30 yıl sonra yeniden başlatılan sistematik kazılar üzerinde durulmuştur.

Geç Akhaemid dönem 4. yüzyıl başlarından, yüzyılın son dördüğü arasındaki zaman dilimini kapsamaktadır. Onu izleyen Hellenistik dönem ise Granikos savaşı ile başlayıp 130 yılına kadar devam etmektedir. Bu uzun zaman dilimi içinde Daskyleion tarihi, satrapları ve Hellespontos Phrygiası'ndaki durumu ikinci bölümde verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Daskyleion'un yer aldığı Hisartepe üzerinde bugüne kadar yapılan kazılarda ortaya çıkarılan Geç Akhaemenid döneme ve Hellenistik döneme tarihlenen yapılar incelenmiştir. Bu bölümün oluşturulabilmesi için 1953-1959 yılları arasındaki kazı yayınları, 1988-2004 yılları arasındaki kazı raporları incelenmiştir. Ortaya çıkarılan yapılar bazen bir, bazen birkaç açma adı altında kazıldığı için ayrı ayrı değerlendirilen açma sonuçları bir araya getirilerek bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma sırasında sektörlerden gelen 4 - 2. yüzyıl arasında seramiklerin neredeyse tamamı çizilmiş ve kodlarına göre ayrılmıştır. Ancak yapılan bu değerlendirmenin tamamı çalışmaya alınmamıştır. Yapılar, mekan mekan anlatılmıştır. Ardından, her bir mekanda ele geçen malzemenin kataloğu verilmiştir. Mekanlardan gelen malzemenin verildiği kataloglarda ağırlıklı olarak kaliteli seramikler ve tarihleyici malzeme değerlendirmeye alınmıştır. Terrakotta figürinler gibi yüzyıllık zaman dilimleri içine yerleştirilen malzeme kataloğa alınmamış, sadece dipnotlarda belirtilmiştir. Kullanılan malzemenin çizimleri, her mekan için ayrı oluşturulan şekil numarası altında verilmiştir¹⁰. Mekanların anlatımları sırasında yeri geldikçe verilen karşılaştırma örneklerinin çizim ve fotoğrafları konu içinde, yapıların plan ve fotoğrafları çalışmanın sonundaki levhalar bölümünde sunulmuştur.

¹⁰ Örneğin, 1 Nolu Yapı A Odasından Ele Geçen Buluntular (Şekil 1) gibi.

Dördüncü bölümde, iki ana başlık altında Geç Akhaemenid ve Hellenistik dönemde Daskyleion'daki yerleşimin boyutları, dönem içindeki kent planlamasında durduğu yeri saptamaya yönelik çalışılmıştır. Beşinci bölümde ise mekanlardan gelen tarihleyici malzeme değerlendirilmiştir. Bu bölümde Geç Akhaemenid ve Hellenistik dönemde kullanılan seramikler, nümizmatik buluntuların genel bir değerlendirmesi yapılmış ve Daskyleion için ne anlama geldikleri üzerinde durulmuştur. Gruplardaki örnekler anlatılırken eserin kataloğunun bulunduğu mekan ve şekildeki numarası (Şekil1,1 gibi) referans verilmiştir.

Aksi belirtilmediği takdirde tezde kullanılan bütün tarihler milattan önceye aittir.

BÖLÜM I. DASKYLEİON'UN YERİNİN BELİRLENMESİ VE DASKYLEİON KAZILARI TARİHİ

Adını Lydia kralı Gyges'in babası *Daskylos*'tan¹¹ aldığı bilinen, bugünkü Marmara bölgesi sınırları içinde yer alan Propontis, Hellespontos Phrygia' sını ve Troas bölgelerinin çakıştığı coğrafyaya hakim Daskyleion satraplığının yönetim merkezinin yerinin belirlenmesi ile ilgili çalışmalar yirminci yüzyılın başlarına dayanır¹². Araştırmaların başlangıcını, *Stephanos Byzantinos*'da Daskyleion adı altında geçen beş ayrı yerleşimin incelenmesi oluşturur¹³:

1. Δασκύλιον, πόλις Καρίας ἐπὶ τοῖς ὄροις τῆς Ἐφεσίας, ἀπὸ Δασκύλου τοῦ υἱοῦ Περιαῦδου.
2. ἔστι καὶ ἑτέρα πόλις μετὰ τὰ Τρωικὰ κτισθεῖσα.
3. τρίτη τῆς Ἰωνίας, τὸ μέγα λεγόμενον, ὡς μεῖζον τῶν ἄλλων.
4. τετάρτη περὶ Βιθυνίαν.
5. πέμτη τῆς Αἰολίδος καὶ Φρυγίας. τὸ ἐθνικὸν Δασκυλίτης, ὡς Κύπρος Κυπρίτης. ἔστι καὶ Δασκυλίτις λίμνη ἢ Δασκυλία, ὥστε καὶ Δασκύλις ὁ πολίτης.

“(1)Adını Periaudos'un oğlu Daskylos'dan alan Daskylion, Ephesia sınırlarında bir Karia kentidir. (2)Troia'da kurulan kentlerden hariç, başka kentler de vardır. (3) Üçüncüsü Ionia'da (Ionia kenti), ki bu diğerlerinden daha büyük olduğu için, başkent olarak adlandırılır. (4)Dördüncüsü Bithynia civarında, (5)beşincisi Aiolis ve Phrygia'dadır. Etniği Daskylites'dir, Kypros Kyprites olduğu gibi. Orada Daskylites Gölü ya da Daskylia vardır, öyle ki vatandaşları Daskylios'tur.”¹⁴

Yukarıda bahsedilen beş yerleşimden ilk dördü değerlendirilmeye alınmazken, tartışma ve öneriler özellikle “5” maddesinde belirtilen “Δασκυλίτις λίμνη¹⁵” adı verilen gölün nerede ve hangisi olduğu üzerinde yoğunlaşmıştır. Çünkü *Daskylitis Limne*'nin bulunmasıyla sorunun büyük bir kısmı çözülmüş olacaktı. Başlangıçta Daskyleion için biri *Ryndakos*'un (Nilüfer Çayı) Marmara denizine döküldüğü yerde Eşkel, diğeri Bandırma'nın 30 km güneyinde bulunan Manyas Gölü önerilmiştir (**Lev.1, Harita 1**). Deniz kıyısında bulunan ve kurumuş bir göle sahip olduğu düşünülen Eşkel'i

¹¹ Örneğin bkz: Herodotos, I.8; Pausanias IV.21,5; Bakır 1988, 76.

¹² Hasluck 1906, 23-31; Hasluck 1910, 55-58; Munro 1912, 57-67.

¹³ Stephanos Byzantinos, *Ethnika*, s.v. *Daskyleion*.

¹⁴ Metnin tamamının çevirisi Araş. Gör. Sevgiser Akat (Ege Üniversitesi, Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü) tarafından yapılmıştır.

¹⁵ Strabon, *Geographika*, XIII. I. 9 (*Daskylitis Limne* / *Aphnitis Limne*); Stephanos Byzantinos, *Ethnika*, s.v. *Daskyleion*; RE, s.v. *Daskyleion*.

(*Daskeli /Diaskeli*) ilk öneren R. Kiepert'tir¹⁶. Ardından Hasluck, bir taraftan bu iki seçenekten Manyas gölünü desteklerken diğer taraftan Daskyleion'u daha doğuda Bursa yakınlarında aramak gerektiğini de önermiştir¹⁷. Stephanos Byzantinos, *Askania* (İznik) gölü ile *Daskylitis* (Manyas) gölünü birbirine karıştırmıştır. Göl kıyısındaki Daskyleion ile deniz kıyısındaki Daskyleion'u birbirine karıştırmıştır. Deniz kıyısındaki Daskyleion olan Eşkel 5. yüzyılda Attika-Delos birliği üyesiydi ve yıllık 500 drahmi vergi ödemekle yükümlüydü¹⁸.

Kısa bir süre sonra Munro, kentin bugünkü yerinin belirlenmesindeki tartışmaya önemli bir ivme kazandırır. Munro, Pers yönetim merkezinin, deniz kıyısında¹⁹ ve Attika birliğine vergi ödeyen²⁰ bir yerleşim olduğuna inanmanın güç olduğunu²¹, kentin Manyas gölünün doğu veya güney doğusunda bir yerde bulunabileceğini, Manyas gölünün kuvvetle muhtemel *Daskylitis* gölü olduğunu, Ergili ve civarından gelen kabartmaların²² bölgedeki Pers etkilerini desteklediğini ileri sürer²³. Ayrıca, Hasluck'un Pharnabazos'un Daskyleion'unun Bursa yakınlarında olması önerisinin *Hellenika Oxyrhynkhia*'daki yeni verilerle kesinlikle tartışma dışında bırakıldığını çalışmasının sonuç bölümünde ifade eder²⁴. 1953 yılında Bittel'in araştırması, Munro'nun önerdiği gibi Daskyleion'un gölün güneydoğusunda olduğunu kanıtlayarak son noktayı koymuştur.

Kendisi aslen bir biyolog olan Kurt Bittel, bölgedeki çalışmaları sırasında önerilen her iki alanda yaptığı incelemeler sonucunda, antik yazılı kaynakların²⁵

¹⁶ Munro 1912, 57, dip not 2: *Klio*, v.1905, p. 241).

¹⁷ Hasluck 1912, 55-58.

¹⁸ Corsten 1988, 65. Deniz kıyısındaki Daskyleion olan Eşkel'in tarihi coğrafyası ve testimonyası ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Corsten 1988, 53-77.

¹⁹ Hasluck, Perslerin genel olarak satraplık yönetim merkezlerini kurmak için deniz kıyısını seçmediklerini belirtir (Hasluck 1910, 57).

²⁰ Hasluck 1912, 55.

²¹ Munro 1912, 63-64, dip not 18.

²² İbid., 65-66. 1894 yılında, Yeniceköy'de W.C.F. Anderson, H.M. Antony ve Munro tarafından bulunup fotoğrafı çekilen kabartmanın (Munro 1912, fig. 2) bugün nerede olduğu bilinmemektedir. Munro, üzerinde doğru başlıkları içinde, sağa doğru dörtlü giden üç atlı figürün olduğu Yeniceköy kabartmasında güçlü Pers etkileri olduğunu ve belki Pharnabazos dönemi'ne tarihlenebileceğini ifade eder.

²³ İbid., 65-67.

²⁴ İbid., 67.

²⁵ Herodotos III.120,126; VI. 33; Xenophon, *Hellenika* IV. 1. 15-33 (Sparta Kralı Agesilaos ile Daskyleion satrapı Pharnabazos'un buluşması); *Hellenika Oxyrhynkhia* XXII, 3; Plinius, *Naturalis*

adından söz ettiği Daskyleion'un, Ergili Köyü'nün 2 km batısındaki Hisartepe üzerinde olduğunu ortaya koymuştur²⁶ (Fig. 1). Hisartepe'nin genel olarak özelliklerini vererek ilk topografik planını çıkartan Bittel²⁷(Lev.2), aynı zamanda yüzeyde bulunan kalıntılarla ilgili bilgi vermiştir. Poemaneum ile aynı hat üzerinde bulunan höyüğün güney, doğu ve kuzey yönlerde takip edilen Bizans dönemi sur duvarını tespit etmiştir²⁸.

Abb. 4. Ruinenhügel bei Ergili. Nordseite

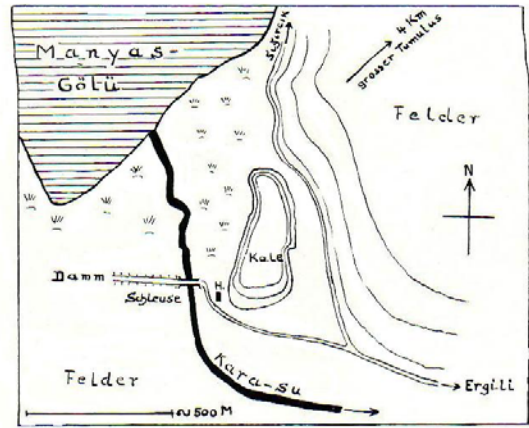

Abb. 5. Kale bei Ergili. Lageskizze

Fig 1. Bittel'in tespit ettiği durumuyla 1952 yılında Hisartepe ve konumu.

Bittel'in keşfine ek olarak, Akurgal, Xenophon'un bahsettiği *Paradeisos* ile Manyas gölünün güney doğusu kıyısındaki Sığircı Atik mevkiindeki modern Kuş Cenneti'ni özdeşleştirmiştir²⁹.

Hisartepe, Manyas gölünden çıkış yapan Karadere deltasına hakim noktadadır ki adı geçen dere tepenin batı sınırını oluşturmaktadır. Höyükte yaklaşık olarak 25.000 m² lik bir yerleşim alanı bulunmaktadır (Lev.3). Tepenin en dik bölümü kuzey, batı ve doğu yamaçlardadır (Lev.4. A³⁰). Güneydoğu ve güney bölüm ise yumuşak bir eğime

Historia XXXII,142-143; Stephanos Byzantinos, Daskyleion maddesi; Nikolaos Damaskenos *FGrHist* 360, F 63.

²⁶ Bittel 1953, 1-16.

²⁷ İbid., 12-14, res. 5-6.

²⁸ İbid., 13.

²⁹ Akurgal 1956a, 49. Yine kendisi aynı sayfadaki 32 nolu dipnotunda, Sığircı Atik mevkiindeki Kuş Cenneti'ni keşfeden Kurt Kosswig'e (İstanbul Üniversitesi, Fen Fakültesi) yazdığı mektupta kuş cennetinin Xenophon'un bahsettiği *paradeisos* ile birleştirmenin mümkün olup olmadığı sorar. Kosswig yanıtında; büyük bir kuş kolonisi olduğunu, ancak kaz ve ördeğin çok sayıda olmadığını belirtir. Bu cevap üzerine, Akurgal "bugün az miktarda olan yaban ördek ve kazlarının bir zamanlar bol olduğunu düşünmenin mümkün olduğunu, önemli olanın Xenophon'un burada bol sayıda kuş bulunduğuna işaret etmiş olmasıdır" şeklinde bir çıkarım yapmıştır.

³⁰ Hisartepe kuzey-güney, ve doğu-batı kesiti çizimlerini yapmama yardımcı olan Araş. Gör. Beycan Hocaoglu'na (Ege Üniversitesi, Coğrafya Bölümü) teşekkür ederim.

sahiptir (**Lev. 4.B**). Kesitten de anlaşılabacağı gibi höyüğün dik olan bölümleri doğal koruma setine sahip olmasıyla savunmaya elverişliken güney ve doğu yamaçlarda savunma yapısına ihtiyaç vardır ki doğuda sur duvarlarının izlerine ulaşılmıştır.

Aşağıda anlatılacağı gibi E. Akurgal'ın başlattığı ve uzun bir aradan sonra T. Bakır tarafından yeniden hayata geçirilen kazılar, höyükteki yerleşimin bir bölümünü gün ışığına çıkarmıştır.

I.A. 1. DÖNEM DASKYLEİON KAZILARI (1954 – 1959)

Bittel'in 1952 yılındaki keşfinin ardından, bölgede Grek yayılımı ile ilgili araştırmalar yapmakta olan Ekrem Akurgal, 1953 yılında höyükte bir sondaj yapmış ve elde ettiği arkeolojik veriler sonucunda 1954 yılında Türk Tarih Kurumu adına çalışmalara başlamıştır³¹.

1. dönem Daskyleion kazıları topografik planından³² anlaşıldığı üzere; Hisartep'e'nin kuzeyi ve güneyi olmak üzere iki bölümde açmalar açılmıştır (**Lev. 5**). Bu dönem kazılarına ve açmalara ilişkin bilgileri yayınlardan³³ ve seramikler üzerindeki kayıt bilgilerinden elde etmekteyiz³⁴. Çalışma yapıldığı anlaşılan A, B, B1 Ek, C, C1, D, Daskylos Çukuru, E, E3, F, H, K açmaları adında on iki adet açma bulunmaktadır. Açmalardan "E", "D Çukuru" ve adını bilmediğimiz iki açma olmak üzere toplam dört açma höyüğün kuzeyinde yer almaktadır. Höyüğün güneybatısında "C Çukuru" ve adını bilmediğimiz bir açma bulunmaktadır ki bu H açması olmalıdır. Hellenistik sur duvarı olarak adlandırılan 2.20 m. genişliğindeki duvar ve kare planlı "A Yapısı"nın bulunduğu "B Çukuru", doğusunda Hellenistik sur ile Bizans surunun güney yamaçtaki devamının ortaya çıkarıldığı "B1 ek" açması ve adını bilmediğimiz bir açma daha höyüğün güneydoğusunda yer alır. Hellenistik sur duvarı adı verilen duvarın dışında güney yamaçta "Daskylos Çukuru" olarak adlandırılan açma ile birlikte toplam altı adet açmada çalışıldığı anlaşılmaktadır. 1954 yılında açıldığı anlaşılan A açmasının yeri ise belli değildir. B açması 22 x 15 m. onun 10 m. doğusunda açılan B1 ek açması ise 10 x 15 m ölçülerindedir³⁵. 1954'de başlayıp 1959 yılına kadar en uzun süreli kazı yapılan

³¹ Akurgal 1956b, 335.

³² Hisartep'e'nin topografik planı ilk dönem kazılarında basit anlamda eşyükselti eğrileri gösterilecek şekilde çıkarılmıştır. Daha sonra Bakır dönemi kazısının ilk yılında geliştirilerek güncellenen topografik planda, yerleşim alanı 25 x 25 m. ölçülerinde plan karelere bölünmüştür. 1988 yılında yapılan bu topografik plan 2001 yılında güncellenmiştir.

³³ Akurgal 1956a; Akurgal 1956b; Akurgal 1957a; Akurgal 1957b; Akurgal 1958; Akurgal 1959; Görkay 1999a, 3–9.

³⁴ Akurgal dönemi kazılarında ele geçen, Bandırma Arkeoloji Müzesi ve Ankara Üniversitesi DTCF Arkeoloji Bölümü arşivinde korunan seramikler incelenmiş ve üzerindeki kayıt bilgilerinden faydalanılmıştır. Ayrıca Görkay, Daskyleion'dan ele geçen Attika Siyah Figürlü seramikleri değerlendirdiği yayınında seramikler üzerindeki açma adı, derinlik ve tarih içeren kayıt bilgilerinden faydalandığını ve bir kısım açma bilgilerine bu kayıtlardan ulaştığını belirtmektedir (Görkay 1999a, 2, dipnot 4). Ankara Üniversitesi'ndeki seramikleri incelemem konusunda yardımlarından dolayı Prof. Dr. Coşkun Özgünel ve Doç. Dr. Kutalmış Görkay'a teşekkür ederim.

³⁵ Görkay 1999a, 4.

alan olan C açması, başlangıçta yaklaşık 50 x 12.5 m. iken Akhaemenid mühür baskılarının ele geçmesiyle güneye doğru genişletilmiş, genişletilen alana C1 adı verilerek 50 x 5 m. boyutlarında yeni bir açma açılmıştır³⁶. D çukuru yaklaşık 20 x 10 m. ölçülerinde, Daskylos çukuru ise 8 x 4 m. ölçülerindedir. Ancak E3 ve F açmalarının yerleri belli değildir. 1955 yılında açılan 9 x 18 m. ölçülerindeki H açması C açmasının güneyinde yer almaktadır. Akurgal kazılarında sonra olasılıkla H açmasının olduğu yere meteoroloji ölçüm istasyonu kurulmuştur³⁷. Bu dönem kazılarında ele geçen seramikler üzerindeki açma bilgilerinden hareketle “K Çukuru” ve “Ergili Teras Duvarı güneyi” adlarında açmaların da varolduğu görülmüştür.

1954 yılında “C Çukuru” ve çevresinde Daskyleion’un lokalizasyonun doğru olduğunu kanıtlayan yaklaşık 300 adet Akhaemenid mühür baskısı bulunmuştur ve mühür baskılarıyla birlikte Akurgal’ın 4. yüzyıl başına tarihlediği Yunan seramiklerinin ele geçtiği bilinmektedir³⁸. Akurgal aynı yıl yayınladığı bir diğer raporunda ise mühürlerin ortaya çıkarıldığı alandan (C çukuru) 4. yüzyıla ait Ion düzeninde çeşitli mimari parçaların bulunduğunu ifade eder³⁹. 1955 yılında Akhaemenid mühür baskılarının çıktığı C çukurunda önceleri Pharnabazos’un sarayının temeli, daha sonra tapınak olarak düşündüğü ancak ve ardından sunağı bulamadığı için “*megaron planlı büyük ev*” olarak yorumladıkları ve 2. yüzyılın ilk yarısına ait olduğu düşünülen yapı temelleri açığa çıkarılmıştır⁴⁰. Bu yapı temellerinin doğuya devamı takip edilirken genişletilen alandan yani C1 açmasından güneye doğru, Pharnabazos’un sarayına ait olduğu öne sürülen mimari bloklarla inşa edilen bir teras duvarı açığa çıkarılmıştır⁴¹.

³⁶ Gökay 1999a, 4.

³⁷ Bakır dönemi kazılarında 2004 yılında meteoroloji ölçüm istasyonu kaldırılmış ve alanın kazısı yapılmıştır. Yapılan kazı sonucunda söz konusu yerin daha önce kazılmış olduğunun anlaşılması bu fikrimizi desteklemektedir.

³⁸ Akurgal 1956b, 335. Bandırma Arkeoloji Müzesi ve Ankara Üniversitesi arşivinde bulunan bu seramikler tarafından incelenmiştir. Seramikler üzerinde yazılı olan bulundukları alan ve seviyeleri belirten künyeleri açıkça okunmaktadır. Seramiklerin değerlendirilmesi ve mühürlerin bulunduğu arşiv odasının kronolojisine katkı önerimize Bölüm III’de değinilecektir.

³⁹ Akurgal 1956a, 50-51. 1955 yılı kazı çalışmalarında yine bullaların bulunduğu alanda Ion düzeninde mimari parçalar bulmaya devam etmişlerdir (Akurgal 1957a, 350).

⁴⁰ Akurgal 1957a, 350; Akurgal 1957b, 662; Akurgal 1958, 632; Akurgal 1959, 692.

⁴¹ Akurgal 1959, 692; Akurgal 1961, 168, şek. 115. Aralarında mimari üst yapı elemanlarından yumurta ve inci dizisi işlenmiş blok ve pencere lentosu bulunan bu teras duvarı yapı elemanlarının ayrıntılı mimari incelemesi için: Ateşlier 1999; Ogan 2007.

1954 yılında güney yamaçta B ve B1 ek açmalarında yapılan çalışmalarda doğu-batı doğrultulu, 23.46 m. uzunluğunda, Hellenistik dönemde yerleşimin etrafını çeviren sur olarak yorumlanan bir duvar daha ortaya çıkarılmıştır⁴². Bu surun hemen güneyinde, yine B açmasında Hellenistik döneme ait olduğu öne sürülen 8.20 x 8 m. boyutlarında “A Yapısı” olarak adlandırılan kare bir yapıya ait temellere ulaşılmıştır⁴³.

İlk iki yıl mühürlerin çıktığı “C çukuru” çevresinde yoğunlaştırılan çalışmaların ardından, Daskyleion’un Lydialılar ile olan ilişkilerini araştırmak üzere 1956 yılında, güney yamaçta, Hellenistik sur duvarı olarak adlandırılan duvarın dışında “Daskylos Çukuru” nda çalışma yapılmıştır⁴⁴. Akurgal, Daskylos çukurundan gelen Lydia skyphoslarının Sardeis / Bintepeler Alyattes tümülüsünden de ele geçmesine dayanarak Daskyleion’un Lydialılar tarafından kurulduğunun ispatlandığını, arkeolojik verilerin de antik kaynakları doğruladığını ortaya koymuştur⁴⁵.

1953 yılında bir sondaj ile başlayan Daskyleion’un bu ilk dönem kazı çalışmaları 1959 yılında kentin geçmişiyle ilgili bir çok önemli sorunun yanıtı alındığında bırakılmıştır. Bunların başında hiç şüphesiz, Lydia döneminde Gyges’in babası Daskylos’un yaşadığı ve hatta öncesinde Phryglerin Anadolu’ya gelişlerinde belki de bir durak olan, sonrasında Perslerin Anadolu’ya gelişleriyle birlikte bölgede satraplık merkezi olarak adından söz ettiren Daskyleion’un varlığının ispatlanması gelir.

⁴² Akurgal 1956a, 51, lev. VIII, IX; Akurgal 1957a, 350.

⁴³ Akurgal 1956a, lev. IXb.

⁴⁴ Akurgal 1957b, 662.

⁴⁵ İbid., 662; Akurgal 1967, 33. Lydia seramiklerinin yanında Daskylos çukurundan bir Lakonya kylix (Görkay 2001, 104-115) ve Korinth üretimi Gorgo tasvirli bir olpe (Vardar 1986, lev. XIX, no. 257; Görkay 1999b, lev. 98, no. 232) gün ışığına çıkarılmıştır.

I.B. 2. DÖNEM DASKYLEİON KAZILARI (1988 ve sonrası)

1959 yılından sonra uzun bir süre ara verilen Daskyleion araştırmaları 1988 yılında Tomris Bakır başkanlığında tekrar başlatılmıştır⁴⁶. İlk yıl çalışmalarında eski açmaların durumunun değerlendirilmesi, Daskyleion ve yakın çevresindeki sivil yerleşim alanlarının saptanması, yine çevrede bulunan tümülüs ve nekropollerin belirlenmesi ile Ergili ve çevresi ile Kuş gölünün doğu sahilinde yüzey araştırmalarının yapılması hedeflenmiştir⁴⁷. Kazılara ilk başlandığında, 3 m. yüksekliğinde 10 m. uzunluğunda olan devşirme malzeme ile yapılan teras duvarının geçen zaman içinde yıkıldığı⁴⁸, B açmasında ilk çıkarıldığında dört sıra temel taşı görünür durumda olan kare planlı “A yapısı”nın taşlarının alınıp tek sırasının kaldığı görülmüştür⁴⁹. İlk yıl “G5”, “G6”, “N7” ve “O7” plan karelerinde tabakalaşmayı anlamak üzere küçük alanlarda çalışılmıştır⁵⁰. G5 plan karesinde I - III nolu, N7 plan karesinde I ve II nolu Kesit ve O7 plan karesinde II nolu sur dışı açmalarda Bizans döneminden 4. yüzyıla kadar olan tabakalara ulaşılmıştır. I nolu kesit açma Akurgal tarafından Hellenistik sur olarak adlandırılan 2.20 m. genişliğindeki duvarın güneybatı ucunda, II. Kesit açma ise devşirme malzeme ile inşa edilen teras duvarının güneybatı ucunda yer almaktadır.

1989 - 2002 yılları arasında F6 ve F7 plan karelerinde yapılan çalışmalarda, 8. yüzyıl sonundan Bizans dönemine kadar olan sürede kentin yerleşim gördüğü anlaşılmıştır. Bu alanda Hellenistik döneme tarihlenen yapılara ait duvar temellerinin yanı sıra doğu batı doğrultulu iki sokağa ait bölümler ortaya çıkarılmıştır. Yine bu sektörde F6 Kuzey açmasından ele geçen, kireç taşından yapılan Kybele tapınak modeli ile F6 Doğu açmasında Kybele kutsal alanının etrafını çevirdiği düşünülen temenos

⁴⁶ Bakır 1988, 75 – 84. Bu başlık altında ikinci dönem kazılarında çalışılan alanlar ve çalıştığımız döneme varsa çalıştığımız döneme ait buluntular üzerine kısa bir giriş yapılacaktır. Yapılara yönelik değerlendirme Bölüm III’de sunulacaktır. Açmaların tabakalanmasıyla ilgili çalışmalar daha önce Polat (Polat 2002,34 – 56) ve Coşkun (Coşkun 2005, s. 53 – 69) tarafından doktora tez konuları kapsamında yapılmıştır.

⁴⁷ Bkz. 1988 yılı yayınlanmamış arazi raporu.

⁴⁸ Bakır 1988, 83, fig.14.

⁴⁹ Bu yapıya ait blokların, bugün kazı evi olarak da kullanılmakta olan Ergili İlkokulu’nun doğusunda bulunan köy evinin temellerinde kullanılan bloklarla aynı olduğu Bakır tarafından fark edilmiştir. Bu sözlü bilgi için kendisine teşekkür ederim.

⁵⁰ Bakır 1988,79, 83.

duvarı Akurgal'ın önerdiği gibi Daskyleion'da Phrygilerin varlığını desteklemektedir⁵¹. Güneydoğu yamaçta N10 plan karesinde ortaya çıkarılan erken dönem şehir surunun Phryg kentine ait olduğu düşünülmektedir⁵².

1990-2002 yılları arasında, Hisartep'e doğu ve güneydoğu yamaçtaki iki ana açma olan N10 sur açması ve Pers terası açması, Hisartep'e'nin doğusundaki karşı yamaçta yer alan Biltenler açması dışında Hisartep'e'nin kuzeyinde bulunan F6 ve F7 plan karelerinde çalışmalara yoğunluk verilmiştir.

1995-2002 kazı sezonlarında kesintisiz olarak çalışılan, Hisartep'e'nin doğu yamacında, Pers döneminde inşa edilmiş olan teras duvarının açığa çıkarılması bu dönemdeki önemli adımlardan biridir. Bu çalışmalar sırasında, teras duvarının kuzey bitiminde duvarın dışında ortaya çıkarılan tahrip tabakası Granikos savaşı sonrasında Parmenion'un kenti aldığı dönemin değerlendirilmesinde kullanılan verilerden biridir⁵³.

Daskyleion'daki yerleşimin sadece Hisartep'e ile sınırlı olamayacağı düşüncesiyle 1992 yılında tepenin doğusundaki yamaçta sondaj çalışmaları yapılmıştır. Bu alandaki Biltenler açmasında erken dönem yerleşimine ait mimari kalıntılar elde edilirken Hellenistik dönemin oldukça zayıf olduğu görülmüştür⁵⁴. N10 açmasındaki erken dönem surun çevirdiği düşünülen Phryg yerleşimini açığa çıkarmak üzere 2001 yılında güney yamaçta O7 ve O9 plan karelerinde çalışılmıştır⁵⁵. Söz konusu çalışmalar sonucunda güney yamaçta, Bizans dönemi nekropolü⁵⁶ ve öncesinde Hellenistik ve 4. yüzyıl yerleşimin devam ettiği görülmüştür. Yine güney yamaçta M8 plan karesinde yer alan, Akurgal tarafından Hellenistik döneme tarihlenen, kare planlı "A yapısı"nın işlevini anlayabilmek ve altındaki erken tabakaları anlamak üzere çalışılmıştır⁵⁷. "A yapısı"nın batısına doğru 2004 yılında genişletilen çalışmada 4. yüzyıl yerleşimine ait yapıların duvar temellerine ulaşılmıştır.

Yeni dönem Daskyleion kazılarındaki bir diğer önemli adım Hellenistik dönemde çevredeki mimari etkinliklere ışık tutan Kösemtuğ tümülüsünün ortaya

⁵¹ Bakır 1995, 271-273; Bakır-Akbaşoğlu 1997, 234-235; Bakır 2004, 55-67.

⁵² Bakır-Polat 1999, 577-579.

⁵³ Bakır *et.al* 2004, 311 – 312.

⁵⁴ Bkz. kazı raporları; Polat 2002, 39.

⁵⁵ Bakır *et al.* 2003, 492; Bakır *et al.* 2004, 312 -313.

⁵⁶ Bizans nekropolü ve malzemesi Yrd. Doç Dr. Lale Doğer (Ege Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü) tarafından yayına hazırlanmaktadır.

⁵⁷ Bakır *et.al* 2003, 491–500.

ıkarılması çalışmalarıdır. Tümülüs bir taraftan kendi döneminin mimarisine rehberlik ederken diğ er taraftan mezar odası girişinde ikinci kez kullanıldığı şüphesiz olan Phryg dilinde yazılı mermer bloğu arkeolojiye kazandırması açısından da önem tařımaktadır⁵⁸. Kösemtuğ tmls Daskyleion'un yaklaşık 3 km doğusunda, Manyas gln gören bir noktada inşa edilmiştir. Olasılıkla bölgede görev yapan bir generale ait olan tmlsn⁵⁹ kazısı 1989 yılında yapılmış, restorasyonu ise 1990 yılında tamamlanmıştır.

2003 yılından itibaren Akurgal dönemi kazı yayınlarının tekrar yorumlanmasıyla birlikte Akhaemenid mühür baskılarının gün ışığına çıkarıldığı alanda alıřılmaktadır⁶⁰. Bu alan Akurgal dönemi açmalarından C ve C1 amalarına denk gelmektedir. Kült Yolu sektörü olarak adlandırılan alanda da 4. yüzyıl ve Hellenistik dönemde mimari faaliyetlerin olduğu görülmüştür.

Yukarıda sadece kazılar tarihinde ana hatlarıyla ortaya koymaya çalıştığımız mimari buluntuların değerlendirilmesi ve yorumları Bölüm III'de ele alınacaktır.

⁵⁸ Bakır-Gusmani, 1991, 157-164.

⁵⁹ Kösemtuğ tmls, mezar mimarisi, Trakya tipi bindirme çatılı tümülüs odasıyla bölge mezar mimarisi arasındaki yeri Ateşlier tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır (Ateşlier 1992).

⁶⁰ Akurgal yayınlarında bahsedilen mühürlerin saklandığı oda veya odaların satraplık sarayının bir bölümünü oluşturması gerektiği, dolayısıyla söz konusu sarayın bu alanda inşa edildiği göz önünde bulundurularak Kült Yolu sektörü olarak adlandırılan alanda çalışmalara ağırlık verilmektedir.

BÖLÜM II. TARİHİ OLAYLAR

II.A. AKHAEMENİD SATRAPLIĞI SONU (M.Ö. 388 – 334)

Daskyleion’da Akhaemenid satraplığı sonu (388-334) olarak adlandırılan dönem aynı zamanda Batı Anadolu için önemli ve kritik bir dönemdir. 4. yüzyıl başından, diğer bir deyişle Agesilaos’un Batı Anadolu’ya gelişinden itibaren giderek bir ivme kazanan kargaşa döneminde Daskyleion satraplığı önemli bir yer kaplamaktadır. Pers imparatorluğu bu kargaşa döneminde diğer eyaletlerindeki ayaklanmalarla aynı anda mücadele etmek zorunda kaldığı için oldukça güç kaybetmiştir. Bu dönem bilim adamları tarafından imparatorluğun çöküşünü hazırlayan dönem olarak tanımlanmaktadır.

Bir Pers satraplık merkezi olarak Daskyleion’un Pers dönemini erken, orta ve geç satraplık olarak incelenmesi Bakır tarafından uygun görülmüştür. Kendisi, Daskyleion Pers satraplığını ve bölgedeki hakimiyetini kendi içinde *Erken Akhaemenid*, *Orta Akhaemenid* ve *Geç Akhaemenid dönem* olarak üç evreye ayırmıştır⁶¹. Tarihi kaynaklar ve arkeolojik veriler ışığında Pers hakimiyetinin Anadolu ve imparatorluğun diğer satraplık merkezleri yani doğu-batı eyaletleri içindeki karşılaştığı zorluklar ve ayaklanmalardan hareketle genel olarak 4. yüzyıl başından itibaren gücünün zayıfladığını görmekteyiz. Aslında Batı Anadolu açısından bakıldığında Perslerin başından itibaren kendisine karşı olan ayaklanmalarla mücadele ettiğini görmekteyiz. 4. yüzyıl başıyla birlikte, sadece Batı Anadolu’da değil diğer merkezlerdeki başkaldırıyla eş zamanlı ilgilenmek zorunda olduğundan, bu ayaklanmalar imparatorluğa hem maddi olarak bir külfet getirmiş hem de güç kaybetmesine neden olmuştur. Gücünün zayıflamasıyla birlikte imparatorluk organizasyonu da gerileme dönemine girmiştir. Buradan hareketle tez başlığında Bakır’ın sınıflandırmasını da dikkate alarak, “*Geç Akhaemenid dönem*” yerine “*Akhaemenid satraplığı sonu*” terimi kullanılmıştır. Bakır, bu dönemi satraplığın iyice yorgun düştüğü satrap ayaklanmaları bitişinden, yani 4. yüzyılın ortalarından itibaren başlatmıştır⁶². Bu çalışmada ise, “*geç Akhaemenid dönem*”in başlangıç tarihi olarak, bölgeye atanmasıyla birlikte kendini kargaşa ve

⁶¹ Bakır 1995, 269-285; Geç Akhaemenid dönem için özellikle 277-278; Bakır 2001, 69-172.

⁶² Bakır 1995, 277.

ayaklanma döneminin ortasında bulan ve bizzat kendisi de bu ayaklanmalara katılan Ariobarzanes'in yönetime geçtiği 388 yılı alınmıştır.

Akhaemenid satraplığının son dönemine damgasını vuran en önemli olay *Büyük Satrap Ayaklanması* olarak adlandırılan ayaklanma dönemi ve yaklaşık 30 yıl sonra gelen *Granikos Savaşı*'dir.

II.A.1. Büyük Satrap Ayaklanması (366-360)

Diodoros 362/1'deki olayları anlatırken Artaxerxes II'nin döneminde, imparatorluğun batısında yaşayanların Perslere karşı ayaklandığından ve Anadolu'da görev yapan bazı Akhaemenid memurların da onlara katıldığından bahseder⁶³. Aynı dönemde Artaxerxes II, Kıbrıs'da patlak veren ayaklanmayı bastırmak için hazineden önemli harcamalar yapmıştır. Bu sırada Mısır'daki ayaklanmayı bastırmak ve Mısır'daki hakimiyetini yeniden kazanma çabası içindeydi. Perslerin Mısır'ı yeniden fethetme planları, imparatorluğun çeşitli bölgelerindeki satrapların başkaldırılarından neden olduğu istikrarsızlık ve son olarak yönetimdeki kişilerin ayaklanmalarından oluşan, imparatorluğun batısındaki bu istikrarsızlık ve son olarak Yunanlıların Mısır'a yardımı yüzünden başarısızlığa mahkum olmuştu.

Bir ayaklanma zinciri gibi görülen bu hareketin liderinin Orontes olduğu ve Mısır kralı Tachos'un da kendi sınırlarından oldukça uzakta olan bu ayaklanmaya destek verdiği bilinmektedir⁶⁴.

Diodoros dışında diğer antik yazarlar Anadolu'daki satrapların ayaklanmasından bahsetmez. Xenophon *Hellenika* ve *Agesilaos* adlı iki önemli eserinde de ayaklanma ile ilgili bilgi vermemiştir. Nepos, ayaklanmada rolü olan Datames'in yaptıklarından ve

⁶³ Diodoros XV.90.1. Akhaemenid kralı soyundan gelen bir yöneticinin nasıl olup da kendi bağlı olduğu imparatorluğa karşı ayaklandığı veya ayaklanmaya destek verdiği şaşırtıcıdır. *Weiskopf*, bunun nedenini politik ve sosyal statülerini gurur meselesi yapan Akhaemenid memurların, bu statülerdeki en ufak bir düşme veya ikinci plana itilme, üstlerine herhangi bir atamada verdikleri tepkiye bağlar. Bu korkuyla karışık tepkinin sonucu birbirleriyle rekabete girdiklerini ve hatta bu rekabetin açık bir savaşa dönüştüğünü belirtir. Bu durumun bir örneğini Xenophon'un pasajından öğreniyoruz. 395 yılında Pharnabazos'un saraylarını tahrip eden Agesilaos ile Pharnabazos, Kyzikoslu Apollophanes aracılığıyla bir araya geldiklerinde aralarında geçen konuşmada; Sparta kralı Agesilaos, Pharnabazos'dan kendi tarafına geçmesini ister ve Pharnabazos'un yanıtında sorumuzun cevabı açıkça görülmektedir: “*şayet Kral başka bir strateg gönderir de beni onun emrine verirse, dostunuz ve müttefikiniz olacağım, kararım budur. Fakat komutayı bana verirse- şeref duygusu da bence böyle emreder- biliniz ki sizinle bütün gücümle savaşacağım*” (Xenophon, *Hellenika*, IV. I. 37). Bazı memurların krala daha yakın olmak, onun sempatisini kazanmak için diğerleriyle rekabete girdiği ve birbirlerine karşı amaçlar güttükleri de bilinmektedir. Kıbrıs seferi sırasında Tiribazos ile Armenia satrapı ve Artaxerxes II'nin damadı olan Orontes arasındaki çekişme bu yüzdendir. Weiskopf özellikle nüfuslu satraplar arasındaki bu rekabetin ve bazen savaşın kendi içinde bastırılacağını, Büyük Kral'a zarar vermediği sürece yönetim organizasyonunun bir parçası olduğunu ileri sürer. Daskyleion satrapı Pharnabazos ile Sparda satrapı Tissaphernes arasındaki rekabet bu önerinin en yerinde kanıtıdır. Kyros'un Anadolu'ya hepsinin üstü olarak atanmasında sonra Kyros ile Tissaphernes arasındaki rekabet de bir diğer örnektir (Weiskopf 1989,16-18).

⁶⁴ Diodoros XV.90.3; XV. 91.1; XV.92.2.

Yunanlı generallerin Batı Anadolu'daki işlerinden bahseder, fakat o da Xenophon gibi satrap ayaklanmalarına değinmez. Bir diğer antik yazar Demosthenes ise, 360 lı yılları anlatırken yalnızca Ariobarzanes⁶⁵ ve Orontes'in⁶⁶ sebep olduğu karışıklıklardan ve Artabazos ile Autophradates arasındaki rekabetten bahseder⁶⁷.

Anadolu'nun batısında bir kargaşa dönemi devam ederken iç bölgelerde de durum farklı değildi. Artaxerxes II'in ordusunun komutanlığına atanan Datames, Paphlagonya kralı Otys'in ayaklanmasını bastırmak ve bölgedeki düzeni sağlamak üzere 378 yılında Kappadokya'ya gönderilir. Ayaklanmayı bastırıp kısa sürede bölgedeki düzeni sağlayan Datames birkaç yıl sonra bölgede ele geçirdiği topraklarda Büyük Kral'a karşı yani merkeze karşı bağımsız hareket etmeye başlar⁶⁸. Bu dönemde Daskyleion satrapı olan Ariobarzanes'de Datames'in yanında yer alır. Kariyalı Mausolos'un ayaklanmaya açıkça katılıp katılmadığı belli olmamasına rağmen bu kargaşa döneminden en iyi yararlanan Hekatomnid hanedanıdır⁶⁹.

Akhaemenid soyundan gelen Persli yöneticilerden batıda Ariobarzanes, iç bölgelerde Datames ayaklanırken, krala sadık kalan Sparda satrapı Autophradates ise bu durum karşısında tek başına kalır. Autophradates ilk iş olarak Datames üzerine yürür, ancak Atina ve Sparta'dan özellikle Sparta kralı Agesilaos ve paralı askerlerinin destek verdiği Datames karşısında başarı gösteremez. Artaxerxes II, bu ayaklanma döneminde tek başına savaş veren Autophradates'e destek vermesi için Orontes'i Mysia bölgesine göndermiştir. Ancak Orontes bir süre sonra paralı asker toplamaya ve Kisthene ve Lampsakos'da kendi adına sikke bastırmaya başlar. Bu arada Orontes'in hedeflerinden biri de Sparda satraplığıdır ve bu amaçla Lydia satraplığı üzerine sefer bile düzenler. Diodoros Orontes'i⁷⁰ "Mysia satrapı" olarak anlatmasına⁷¹ karşın, Judeich⁷² ve

⁶⁵ Demosthenes, 15.9.

⁶⁶ Demosthenes, 14.31.

⁶⁷ Demosthenes, 23.154.

⁶⁸ 373 yılı baharında kendi kendini bağımsız bir yönetici olarak göstermeye başlayan Datames kendi adına, Ahura Mazda'nın kanatlı tasvirini gösteren Pers stili sikkeler bastırmıştır (Dandamaev 1989, 301).

⁶⁹ Mausolos'un babası Hekatomnos (395-377), Artaxerxes'e karşı açıkça bir isyandan çekinmesine, geri durmasına karşın Yunan yerleşimleri ve paralı askerlerinin destekleriyle satraplığını miras yoluyla babadan oğla geçen bir krallığa dönüştürür. Hekatomnos kendi adına sikkeler bastırır ve oğlu Mausolos'un krallığı boyunca (377-353) Yunan kültürü Karia toplumu içlerine doğru nüfus etmeye başlar.

⁷⁰ Artasouras'ın (Plutarkhos, *Artaxerxes*. 12) oğlu olan Orontes'in adı farklı şekillerde verilmesine karşın genel olarak Οροντης veya Αποανδης olarak geçer. Orontes ilk olarak karşımıza 401'de Armenia satrapı olarak çıkar (Xenophon, *Anabasis*, III.5.17). Pers kralı Artaxerxes II Mnemon'un kızı Rhodogune ile

Olmstead⁷³, Orontes'in Mysia satrabı olmadığını, Armenia satraplığından sonra Mysia'da bir alt satrap olduğu görüşünü savunurlar. Bunun yanında Osborne ise Orontes'in alt satrap değil, Mysia satrabı olduğu konusunda Diodoros tarafından aktarılanları destekler⁷⁴.

Satrap ayaklanması sırasında Daskyleion satrabı Ariobarzanes'e destek verdiği bilinen Atina Orontes'e de yardım etmiştir⁷⁵. Atinaların Orontes'i altın taçla onurlandığını ifade eden bir dekret⁷⁶ bulunmasına karşın dekretin tarihi hakkındaki iki ayrı öneriden dolayı (361 ve 349/8) net bir sonuca ulaşamamıştır. Atinalıların satrap ayaklanmasını desteklemelerindeki amaçları, Perslerin güçlerine kavuştuklarında yeniden Kıta Yunanistan'a geçmeyi planladıklarını düşünmeleri olmalıdır⁷⁷. Atina olasılıkla bu nedenle Batı Anadolu kıyılarından Kıbrıs ve Mısır'a kadar olan bir coğrafyadaki Pers gücüne karşı olan hemen hemen bütün ayaklanmaları desteklemiştir.

387 yılında Daskyleion satrabı olan Ariobarzanes satraplığının ilk yıllarında başarılı bir yönetim sergilemesine karşın 360'lı yıllarda, Büyük satrap ayaklanmaları döneminde aynı başarıyı gösteremez ve Adramytteion'u kuşatan Autophradates'in saldırısına uğrar. Autophradates bölgedeki Yunan kentlerinden asker yardımı ve Mausolos'dan deniz gücü desteği almış ve Assos'da bulunan Ariobarzanes'i hem

evlenir (Xenophon, *Anabasis*, II, 4.8; Plutarkhos, *Artaxerses* 27; Diodoros XV.2.2) ve 386 yılında Tiribazos ile birlikte Kıbrıslı Evagoras'ın ayaklanmasını bastırmak üzere görevlendirilir (Diodoros, XV.2.2). Ancak Orontes, Evagoras ile görüşmeler sırasında, genel kumandan görevindeki Tiribazos'u Artaxerxes'e şikayet eden bir mektup gönderir ve Tiribazos bir süreliğine de olsa tutuklanır. Tiribazos'un daha sonra kendisini savunmasından ve haklı olduğunun anlaşılmasından sonra, Artaxerxes II damadını cezalandırmaz ve Orontes'i Armenia satraplığından alınarak Mysia bölgesine atar.

⁷¹ Diodoros, XV.91.

⁷² Judeich 1892, 222, no.2.

⁷³ Olmstead 1948, 415.

⁷⁴ Osborne 1975, 291-309.

⁷⁵ Orontes'in Atina ile ilişkileri için bkz. Osborne 1971, 297-321.

⁷⁶ Moysey 1987, 93-100. İlk olarak Pittakys tarafından çalışılan dekretin tarihi tartışmalıdır. A.S. Henry tarafından 361 tarihi verilirken (Moysey dipnot: 1), Moysey dekreti 349/8'e tarihlemektedir. Dekretde Orontes tarafından Atina'ya gönderilen elçilerden bahsedilir (a, satır 2). Orontes'in altın taçla onurlandırıldığını ve bu şekildeki onurlandırılmanın Orontes örneği dışında yalnızca iki defa senatoda oyladığından bahseder. Bunlardan bir tanesi Syrakusalı Dionysos (369/8) diğeri ise Demosthenes'in bahsettiği Thrakyalı Kotys'dür (Moysey, 96). Dekretin bir bölümü (b,c,d) Orontes'in neden onurlandırıldığını ve aynı zamanda tahıl alımı için hazırlık yaptığını açıklar. Moysey bu dekrette adı geçen Orontes'in Büyük satrap ayaklanmasında lider rolü olan Orontes'in, 331 yılında Armenia satrabı olan oğlu olabileceği ve zaten 361/0'da Perslerle barış içinde olduğunu ve dolayısıyla Atinalıların satrap ayaklanmasına destek verip vermediğinin kesin olmadığını savunur (99).

⁷⁷ Aristoteles, *Rhetor.* II 20.3-4'de Perslerin zafer kazandıktan sonra Yunanistan'a saldıracakları için, Yunanlıların Mısırlıları ve Perslerin diğer düşmanlarını desteklemeleri gerektiğini yazar.

karadan hem de denizden kuşatmasına rağmen başarılı olamamıştır. Yukarıda değindiğimiz gibi, Artaxerxes II'ye sadık kalan Lydia satrapı Autophradates isyanı bastırma görevini alır. Ordusuyla birlikte Kappadokia'ya doğu hareket ederken Ariobarzanes Datames'e destek verir ve bu sayede büyük bir ordu toplarlar. Üstelik Atina ve Sparta'dan yardım isterler. Hatta Sparta kralı Agesilaos Ariobarzanes'in kumandası altına girer. Atinalılar Ariobarzanes'e yardım için general Timotheos komutasında bir destek göndermek istemesine karşın, sonrasında Ariobarzanes'e yardım ederek *Antalkidas Barışı*'nı bozacak şekilde hareket etmeme kararı alırlar⁷⁸.

Küçük Asya'nın neredeyse tamamı ve bazı komşu bölgeler Persler ile savaş halindeydi. Her biri diğerlerine ihanet ederek kendilerine en uygun şartları elde etmek için kral ile anlaşmaya hazır olmalarından isyancıların amaçlarının kişisel olduğu anlaşılmaktadır. 360'da Ariobarzanes kendi oğlu Mithridates tarafından ihanete uğrar ve öldürülür. Aynı yıl diğer bölgelerdeki isyanların bastırıldığını gören Orontes teslim olur⁷⁹. Kraliyet elçileri Datames'in birliklerinin ona ihanet etmesini sağlarlar ve Datames öldürülür. Sonuç olarak 359 ile birlikte Büyük satrap ayaklanması olarak adlandırılan ayaklanma bastırılır Satrap ayaklanmasından sonra Orontes'in yaşayıp yaşamadığı belirsizdir.

363 yılında Daskyleion'da Ariobarzanes'in yerine Artabazos satraplığı atanır. Bu dönemde Artabazos'un Troas bölgesine sefer düzenlemesi Sparda satrapı Autophradates ile arasının açılmasına neden olur. Artabazos Autophradates tarafından tutuklanır ve daha sonra serbest bırakılır ve bir süre sonra da Troia'daki Yunan güçlerinin de yardımıyla satraplık içinde düzeni sağlar. 45 yıl tahtta kalan Artaxerxes II'nin 359 Aralık ayında ölümünden sonra, aynı yıl Okhus, Artaxerxes III adıyla tahta geçer⁸⁰. Artaxerxes III imparatorluğun eski gücünü tekrar elde etmesi için çabalar.

356'da uzun zamandan beri bağımsız yöneticiler gibi davranan Küçük Asya'daki valilere paralı askeri birliklerini dağıtmalarını emreder⁸¹. Bu emir Küçük Asya'daki Pers birliklerinin kumandanı ve Daskyleion satrapı olan Artabazos'dan dışında hepsi tarafından yerine getirilir. O da ayaklanmada isyan eder ve Mysia satrapı

⁷⁸ Heskell 1997, 94-100.

⁷⁹ Diodoros, XV. 91. 1.

⁸⁰ Dandamaev 1989, 307.

⁸¹ İbid., 307.

Orontes'e katılmıştı. İsyancılar Atina ve Thebaili paralı askerlerin yardımıyla Artaxerxes III'ün gönderdiği güçleri bozguna uğratırlar. Fakat, izleyen savaşlarla yıpranır ve 352'de Artabazos, Makedonya kralı Philippos'a sığınırken Orontes kendiliğinden kralın merhametine teslim olur. 345'de Artabazos'un damadı Mentor Artabazos için kraldan af diler ve Daskyleion'a geri döner. Pers imparatorluğunun sonunun habercisi olan bu kargaşa dönemi atlatılırken, bir süre sonra Makedonyalıların giderek ivme kazanan yükselişleri ve Anadolu'ya geçişleri imparatorluğun çöküşüne neden olacaktı.

II.A.2. M.Ö. 388-334 Arasında Daskyleion Satrapları

Daskyleion satrapları listesinde son üç satrap Akhaemenid satraplığı son dönemine girer. Pharnabazos II'den sonra atanan oğlu Ariobarzanes (388–362), ardından Ariobarzanes'in üvery kardeşi Artabazos II (362-352) ve adı satrap yardımcısı olarak geçen Arsites (350–334) bu dönemde görev yapan satraplardır⁸².

II.A.2.a.Ariobarzanes (Ἀρίοβαρζανης , Ariyabrdana⁸³) 388 – 363/2

Persli bir asil olan Ariobarzanes 388 – 363 / 362 yılları arasında Hellespontos Phrygiası'nın satrabı olarak görev yapmıştır⁸⁴. Pharnabazos'un en büyük oğlu olan Ariobarzanes⁸⁵ 420 yılında doğmuştur⁸⁶ ve 388 yılında babasının ardından Daskyleion satrabı olmuştur⁸⁷.

Ariobarzanes babası Pharnabazos⁸⁸ gibi Atina ve Sparta ile iyi ilişkilere sahipti ve yönetiminde görev almaktaydı. Örneğin, Ariobarzanes 407'de babasının satraplık sarayında bulunan Atinalı elçilerin Atina'ya geri dönebilmeleri için elçi olarak görev

⁸² Bakır 1988, 79.

⁸³ Neu Real Encyclopedia, 1081.

⁸⁴ Bakır 1991, 79; Weiskopf 1988, 27-44; Osborne 1973, 526,539.

⁸⁵ Xenophon, *Hellenika*, 1.4.7; 5.1; Xenophon, *Kyropaidia* VIII.VIII.4; Diodoros XV.90.3, XXIII.4.

⁸⁶ Weiskopf 1989,27.

⁸⁷ Ibid., 27-38.

⁸⁸ Pharnabazos, Sparta ve diğer Kıta Yunanistan kent devletleri arasında meydana gelen Korinth savaşında (395-387) önemli bir rol oynar. Pharnabazos bu savaşta Sparta'yı desteklemiş, Sparta da karşılık olarak Büyük Kral'ın asıl problemlerinden biri olan Küçük Asya'daki Yunan şehirlerini gözden çıkarmıştır.

yapmıştır⁸⁹. Demosthenes'den Ariobarzanes'in Atina vatandaşı yapıldığını da öğrenmekteyiz⁹⁰. Bu sıralarda Ariobarzanes'in, daha sonra kendi adıyla yapılan barışta önemli rol oynayacak olan Spartalı Antalkidas ile iyi dost oldukları görülmektedir⁹¹. Ariobarzanes hakkında bilgi veren bir diğer antik yazar Diodoros ise Büyük İskender'in Troya Athena tapınağı önünde Phrygia'nın önceki satrabı Ariobarzanes'in yerde devrik bir şekilde yatan heykelini gördüğünden bahseder⁹².

Büyük Satrap ayaklanması sırasında ayaklanan Ariobarzanes⁹³ öncesinde yaptığı hareketler dolayısıyla satraplar arasındaki gerginlik ve güç savaşlarının artmasına neden olmuştur. Bunlar arasında en dikkati çekenleri, 367 yılında Abydos ve Sestos'u kontrol altına alması ve Perinthos'a paralı askerler için yüklü miktarda ödeme yapan, bölgeyi kontrolü altında tutan ve en önemli yöneticilerden olan Abydoslu yönetici Philiskos'u görevinden almasıdır⁹⁴. Büyük Satrap ayaklanması sırasında en rol oynayan Ariobarzanes, ayaklanmanın 363/362 kışında bastırılmasının ardından oğlu Mithridates'in ihanetine uğrar. Artaxerkses'in gönderdiği birlik tarafından tutuklanan Ariobarzanes idam edilir⁹⁵ ve yerine üvey kardeşi Artabazos II satrap olarak atanır⁹⁶.

II.A.2.b. Artabazos II (Artavazda) M.Ö. 363/2 – 352

Pharnabazos'un, Artaxerxes II'nin kızı Apame ile evliliğinden olan küçük oğlu Artabazos⁹⁷ 360 ve 350 lerde Hellespontos Phrygiası satrabı olarak görev yapmıştır. Böylece, satraplığın Persli asiller tarafından yönetilme geleneği bir kere daha bozulmamıştır. Artabazos II, Büyük Satrap ayaklanması sırasında karışıklıkları giderip bölgedeki düzeni sağlamak üzere görevlendirilmiştir. Kendisinin yaptıkları hakkında detaylı bilgimiz çok değildir. Artabazos'un çocukluk döneminde, babası Pharnabazos Büyük Kral'ın yanında ve Mısır seferinde aktif görevdeydi. Weiskopf, bu

⁸⁹ Pharnabazos, Genç Kyros'un isteği üzerine Atinalı elçileri Dasykleion'da üç yıl oyalanarak alıkoydu. Kyros'un elçileri serbest bırakmaya ikna olmasıyla, Ariobarzanes'e elçileri Kios'a göndermek üzere görev verilir. Xenophon, *Hellenika*, 1.4.5-7.

⁹⁰ Demosthenes, *Aristokrates*, 23.141.

⁹¹ Xenophon, *Hellenika*, 5.1.28.

⁹² Diodoros, 17.17.6.

⁹³ Weiskopf 1989, 27-38;37-38; 46-58; Heskel 1997, 94-98; 131-133.

⁹⁴ Weiskopf 1989, 34; Heskel 1997, 114-117. Ariobarzanes'in bu yaptıklarını destekleyen Atinalıları Demosthenes ahlaksızlıkla suçlar.

⁹⁵ Xenophon, *Kyropaidia*, VIII.VIII.4.

⁹⁶ Weiskopf 1989, 53.

⁹⁷ Xenophon, *Hellenika* 5.1.28; Xenophon, *Agesilaos*, 3.3; Plutarkhos, *Alexandros*, 21.

dönemde Pharnabazos'un 388'den sonra Daskyleion'u ziyaret etmiş olabileceğini ve henüz onlu yaşlarda olan Artabazos'u da yanına alarak Mısır seferine katılmış olabileceğini ileri sürer⁹⁸. 4. yüzyılda, Pharnabazos'un Parapita'dan olan oğlunun da Artabazos gibi arazi sahibi olduğu, ancak bu durumun politik rolleriyle mi yoksa kişisel bir mülk edinmeyle mi ilgili olduğu bilinmemektedir⁹⁹.

Artabazos II, yaklaşık 362'de Rhodoslu Mentor ve Memnon'un kız kardeşi ile evlenir¹⁰⁰ ve bu evlilik sayesinde onlarla müttefik olur. Bu dönemde yani 363-360 arasında çok fazla olay gerçekleşmez. Artabazos II, 360 yılında sorunlu olan Troas'a sefer düzenler ve büyük bir bölümünü ele geçirir¹⁰¹ ve 350'lere kadar bu bölgede bulunur¹⁰². İdam edilen satrap Ariobarzanes'in oğlu Mithridates ve yandaşları Daskyleion satraplığının doğusu tarafında faaliyetler yürütmektedir.

Üvey kardeşi Ariobarzanes'in başarısız olduğunu görmesine rağmen Artabazos da yaklaşık 356 yılında kral Artaxerxes III'ün satrapların paralı askeri birliklerini dağıtma emrine uymaz. Bu karşı gelişte Artabazos Atina'nın yardımını görür. Bunun üzerine Artaxerxes III Okhus, Atina'ya Khares'in geri çağırılması isteğini içeren bir mektup gönderir. Eğer Atina Artabazos'u desteklemeye devam ederse, Pers donanması da ayaklanan müttefikleri destekleyecektir. Atina bu durumda Artabazos'dan yardımını geri çeker ve Artabazos ordusuz kalır. Bunun üzerine Artabazos 352'de Memnon¹⁰³ ile birlikte Makedonya kralı Philippos II'nin yanına sığınmak zorunda kalır¹⁰⁴. Yerine de olasılıkla Pharnakid soyundan olmayan Arsites'in Daskyleion'u yönetmek üzere geçtiği bilinmektedir. Artabazos 345 yılında damadı Mentor sayesinde affedilerek geri çağırılır¹⁰⁵.

Artabazos'un geri çağırıldıktan sonraki politik yaşamı hakkında bilgileri kısmen *Arrianos* verir. Bessus'un Büyük İskender'in Pers imparatorluğunu fethi sırasında Pers kralı Dareios III'ün yerine kendini kral ilan ettiğinde, Artabazos'un Dareios III'e sadık

⁹⁸ Weiskopf 1989, 55.

⁹⁹ Ibid., 55.

¹⁰⁰ Diodoros, XVI.52.4.

¹⁰¹ Weiskopf 1989, 57.

¹⁰² Osborne 1973, 50.

¹⁰³ Yunanlı paralı asker olarak hizmet veren Rhodoslu iki kardeş Mentor ve Memnon'un kız kardeşiyle evlenen Artabazos daha sonra kendi kızı Barsine ile Mentor'u evlendirir.

¹⁰⁴ Diodorus, XVI.52.4.

¹⁰⁵ Encyclopedia Iranica, 651.

kaldığını Arrianos'dan öğreniyoruz¹⁰⁶. 331 yılında Gaugamela savaşından sonra Dareios III ile birlikte kaçan Artabazos birkaç hafta sonra, Hyricania'da seferde olan Büyük İskender'e teslim olur.

II.A.2.c.Arsites (Satrap Yardımcısı?) 352 – 334

Arsites, Artabazos'un ardından 350 li yıllardan 334'de Granikos savaşı yenilgisiyle satraplığın düşüşüne kadar Daskyleion satraplığında görev yapar. Arrianos'dan aldığımız bilgiye göre hareket edildiğinde, Arsites'in satrap mı satrap yardımcısı mı olduğu konusu tartışmalıdır¹⁰⁷. Bunun yanı sıra kendisi "*Hellespontos Phrygiası'ndaki süvari birliğinin komutanı*" olarak geçer¹⁰⁸. 340 yılında, Arsites'in, Atinalı Apollodoros komutası altında Phrygia'da bulunan paralı askerleri, Makedonyalı Philippos'a karşı Perinthos'u desteklemek üzere gönderdiğini bilinmektedir¹⁰⁹. Arsites'in 334 yılında Granikos'da Büyük İskender'e karşı Pers ordularının başında savaştığı ve büyük yenilginin ardından Phrygia içlerine çekilerek intihar ettiği bilinmektedir¹¹⁰. Savaş öncesi generali Memnon'un savaş öncesi taktik olarak Büyük İskender'in yolu üzerindeki şehir ve hububat tarlalarını yakıp ordusunu aç bırakmayı önerir¹¹¹. Bu taktik önerisine karşı, satraplık içindeki tek bir evin bile yakılıp yıkılmasına izin vermeyeceğini belirten bir yöneticinin Büyük Krala bağlı sadık bir yönetici olduğu kuşkusuzdur.

¹⁰⁶ Arrianos. *Anabasis* 3.21.4: "Bessus Baktrialı süvarilerden ve tüm Artabazos ve oğulları -ve sadık olan Yunanlı paralı askerler- dışında onun tarafında olan bütün Perslerden krali selamlama aldı..."

¹⁰⁷ Arrianos, Granikos savaşına katılan Pers komutanlarının isimlerini verirken Arsites'den *hyparchos* (ὑπαρχος) yani *satrapın alt memuru* olarak bahseder: "*Pers komutanları Arsames, Rhemiothres, Petines, Niphates, ve onlarla birlikte Lydia ve İonia satrapı Spithridates ve Hellespontos Phrygia'nın hyparchi Arsites'dir*" (I. 12. 8). Ancak yine Arrianos, Granikos savaşı sonunda Büyük İskender'in yoluna devam etmeden önce Arsites'in bölgesine Kalas'ın tayin edildiğini söylemesi, ister satrap olsun ister yardımcısı olsun Arsites'in bölgeden sorumlu kişi olduğunu göstermektedir.

¹⁰⁸ Olmstead 1959, 496.

¹⁰⁹ Diodoros, XVI.75.1; Arrianos. *Anabasis*, II.14.5; Pausanias 1. 29.

¹¹⁰ Arrianos. *Anabasis*, I.16.3. Granikos savaşında saflarda yer alan satraplardan Spithridates ve Mitrobarzanes, generallerden Niphates, Petines, Persli soylulardan Arbupales ve Mithridates, ve yerel paralı askeri birliğin komutanı Omares de savaş sırasında hayatlarını kaybederler (Olmstead 1959, 497).

¹¹¹ Arrianos, *Anabasis*, I.12.9; Olmstead 1959, 496.

II. B. HELLENİSTİK DÖNEM

II.B.1. BÜYÜK İSKENDER VE DİADOKHLAR DÖNEMİ

(M.Ö.334-280)

Büyük İskender 334 yılının ilkbaharında¹¹² Hellespontos üzerine sefere çıkar ve Çanakkale boğazından geçerek Küçük Asya'ya girer. Antik metinlerden öğrendiğimize göre¹¹³, Troya'da tanrılara sunularda bulunduktan sonra yoluna devam eder. Daskyleion satrap yardımcısı Arsites ile Lydia-Ionia satrapı Spithridates'in kuvvetlerinden oluşan Pers ordusuyla ilk karşılaşması Daskyleion'un 90 km batısında Biga'da yapılan Granikos Savaşı'nda olur¹¹⁴. Büyük İskender, Granikos savaşında Persleri yenerek bir imparatorluğun çöküşünü ve yeni bir dönemin başlamasını sağlar. Granikos zaferinin ardından, generali Parmenion satraplığın merkezi olan Daskyleion'u ele geçirmiştir¹¹⁵. Arrianos'dan öğrendiğimiz ve Daskyleion kazılarının son dönem verilerine¹¹⁶ kadar kabul gören bilgi Parmenion'un¹¹⁷ “*terkedilmiş Daskyleion'u*” ele geçirdiği yönündedir¹¹⁸:

Arrianos, *Anabasis*, I.17.2:

...
Δασκύλιον δὲ παραληψόμενον Παρμενίωνα ἐκπέμπει καὶ
παραλαμβάνει Δασκύλιον Παρμενίων ἐκλιτόντων τῶν Φρουρῶν.

...
“O Parmenion'u da Daskylion'u alması için gönderdi, ve askerler boşaltılmış
(terkedilmiş) kenti alarak, bunu layıkıyla yaptı”

Ancak kentin 4. yüzyılın ikinci yarısının ortalarına tarihlenen tabakalarında bu döneme işaret eden yangın ve tahripler söz konusudur. Satraplığın, bir taraftan

¹¹² Arrianos, *Anabasis*, I.11.3.

¹¹³ Ibid., I. 11.7-8.

¹¹⁴ Granikos savaşı ile ilgili detaylı bilgi için: Badian, E., “The Battle of Granicus: a New Look” *Ancient Macedonia II. Papers and Read at the Fourth International Symposium Held in Thessaloniki, 19-24 August 1973*, Thessaloniki, 1977; Hammond, N.G.L., “The Battle of the Granicus River”, *JHS* 100 (1980) 73-88, Pl.Ia; Judeich, W., “Die Schlacht am Granikos”, *KLIO* 8 (1908) 372-397; Nikolitsis, Nikos Th., *The Battle of the Granicus*, Skrifter Utgivna av Svenska Intutet I Athen, 4°. XXI, (Stokholm, 1974); Lehmann, K., “Die Schlacht am Granikos”, *Klio* 11 (1911) 230-244.

¹¹⁵ Arrianos. *Anabasis*. I. 17. 2.

¹¹⁶ Bakır 1991, 18-19.

¹¹⁷ Yaklaşık olarak 400'de doğan, Philippos II'nin en yetkin generalleri arasında bulunan Philotas oğlu Parmenion Büyük İskender'in de en güvendiği komutanlarının başında yer alıyordu. 334'de birlikleri Sestos'dan Abydos'a geçirmiş ve Küçük Asya'da piyade birliğine komuta etmiştir. Parmenion hakkında detaylı bilgi için bkz: Heckel 1992, 13- 23.

¹¹⁸ Olmstead 1959, 498.

bölgedeki Yunan yerleşimleri ve batıda Kıta Yunanistan kent devletleriyle, diğer taraftan komşu satraplıklar ve Persepolis ile ilişkilerinin en yoğun ve satraplığın stratejik konumda olduğu 480-352 yılları arasındaki dönemi antik kaynaklardan takip edebilmekteyiz. Granikos savaşının ardından savaşa kendisi de katılan, yenilgiyi hazmedemeyen satrap yardımcısı Arsites'in Phrygia'ya geri gelip intihar etmesinin ardından¹¹⁹ antik kaynaklar doğrudan Daskyleion'dan bahsetmez.

334 tarihinde Büyük İskender, Philippos'un oğlu Antigonos'u (Antigonos Monophtalmos) Büyük Phrygia'ya satrap olarak bırakıp, seferine devam etmek üzere Phrygia'dan ayrılır¹²⁰. Kendisi Küçük Asya'dan ayrıldığında, Antigonos'un yanı sıra, Harpalos'un oğlu Kalas'ı Hellespontos Phrygiası'nda¹²¹ (334-327), Asander'i Lydia'da¹²², Balakros'u Kilikya'da¹²³, Nearkhos'u Lykia- Pamphylia-Pisidia'da¹²⁴ satrap olarak bırakır. Daskyleion'un içinde bulunduğu Hellespontos Phrygiası'na komşu bölge olan Bithynia'yı da Bas idaresine verir¹²⁵. 329 yılında Nearchus geri çağırılır ve yönetimindeki bölge Büyük Phrygia'ya bağlanır¹²⁶. Büyük İskender'in ölümünden kısa bir süre önce Kalas'ın yerini Demarkhos alır¹²⁷(327- 323).

Büyük İskender, imparatorluğu sınırları içine kattığı farklı ırktan ve kültürden halkların kaynaşmasına büyük önem verdi. Sınırları içine kattığı bölgelere Makedonyalı bir generalin yanında, yönetim ve nüfus açısından hala güçlü olan ve yönetim organizasyonunda tecrübeli olan Persleri yönetici olarak atadı. Böylece Pers imparatorluğu yönetim organizasyonundaki satraplık sistemini kullanmaya devam etti¹²⁸. Her satrapın yanına askeri kuvvetleri yönetmek üzere bir garnizon komutanı bıraktı. Yine Arrianos'dan öğrendiğimize göre¹²⁹, Lydia'da ilk olarak Asander daha sonra Menander satrap olarak atanırken, askeri kuvvetlerin komutası için Pausanias görevlendirilir.

¹¹⁹ Arrianos. *Anabasis*, I.16.3.

¹²⁰ Arrianos, *Anabasis*, 1.29.3; Curt.3.1.8; Just. 13.4.14.

¹²¹ Arrianos, *Anabasis*, 1.17.1; 2.4.1; Curt. 4.5.13; Berve 1926, 254.

¹²² Arrianos, *Anabasis*, 1.17.7.

¹²³ Arrianos, *Anabasis*, 2.12.2; Diodoros, 18.22.1.

¹²⁴ Arrianos, *Anabasis*, 3. 6. 6.

¹²⁵ Anson, 471; FGrH 434 F.12.4-5.

¹²⁶ Arrianos, *Anabasis*, 3. 6. 6; 4.7.2; Diodoros 18.3.1.

¹²⁷ Berve 1926, 254; Anson 1988, 471, dip not 8.

¹²⁸ Xenophon. *Kyropaidia*, 8.6.1. Büyük İskender'in satraplık organizasyonu için: Julien 1914; Klinkott 2000.

¹²⁹ Arrianos, *Anabasis*, 1. 17. 7-8.

Büyük İskender, 323 yılında Babil’de öldüğünde üvey kardeşi Philippos Arrhidaios ve ölümünden sonra dünyaya gelen Baktrialı eşi Roxane’den olan oğlu imparatorluğu yönetecek güçte değillerdi. Bu nedenle Makedonya ordularının başında olan generaller yönetimde önemli rol oynadılar. Askeri ve siyasi yönetim, generaller arasında paylaştırıldı. Perdikkas’a Asya’nın siyasi idaresi verilirken Antipatros Avrupa’nın askeri idaresinden sorumluydu. Krateros ise Philippos adına Asya ordularını yönetecekti. Kendi aralarında da bir takım anlaşmazlıklar ve kıskançlıklar olan bu generaller ellerine geçen ilk fırsatta kendi çıkarlarına uygun şekilde hareket edeceklerdi. Nitekim iki kralı da elinde bulundurması ve onlara naiplik etmesinden faydalanan Perdikkas, Krateros ve Antipatros’un Babil’de bulunmadıkları bir dönemde satraplıkları kendi yakın arkadaşları arasında paylaştırdı. Lysimakhos Trakya’nın, Leonnatos Daskyleion’un da içinde bulunduğu Hellespontos Phrygiası’nın¹³⁰, Antigonos Büyük Phrygia’nın ve Ptolemaios da Mısır’ın yönetimine verildi. Yönetim çocuk Alexander IV adına generaller tarafından yürütüldü.

Issos’dan Büyük İskender’in 323’de Babil’de ölümüne kadar olan sürede Antigonos Küçük Asya’da adeta kendi imparatorluğunu yaratmak için çaba sarf etmiştir. Bu süre içinde rakipleriyle sürekli mücadele içinde olan Antigonos, Trakya’da bulunan Lysimakhos ve Seleukos’a karşı savaştığı Ipsos savaşında 301 yılında öldürülür¹³¹. Ipsos savaşının ardından Batı Anadolu, Bithynia ve Karadeniz kıyılarına kadar uzanan bütün topraklar Trakya kralı Lysimakhos’un egemenliğine geçti. Yaklaşık yirmi yıl sonra, Seleukos’un Lysimakhos’un topraklarına saldırması üzerine cereyan eden, Korypedion savaşı sonunda Anadolu ve Trakya Seleukos Nikator’un krallığı sınırları içine girmiştir. Seleukos’un 280 yılının başında Trakya’da öldürülmesinin ardından oğlu Antiokhos I bölgedeki hakimiyeti ele geçirmiştir.

Diadokhlar olarak adlandırılan generaller kısa bir süre sonra kendi aralarında savaşımaya başladılar. *Diadokh savaşları*¹³² olarak bilinen bu dönemde, kendi krallığını

¹³⁰ , Hellespontos Phrygiası’nın stratejik bir bölge olmasına rağmen Leonnatos’un bundan pek memnun olmadığını belirtir (Heckel 1992, 104). Philippos II’nin annesi Eurydike’nin bir akrabası olan Leonnatos’un detaylı askeri kariyeri için: Heckel 1992, 91-106.

¹³¹ Magie 1975, 4, dip not: 4.

¹³² Diadokhlar dönemi için: Droysen 1878; Bengston 1987; Klinkott 2000; Schachermeyr 1925; Schubert 1914; Seibert 1983; Seibert 1991.

kurmak isteyen generaller açısından, stratejik önemi olan ve zengin doğal kaynaklara sahip Küçük Asya'yı elde etmek önemliydi.

II.B.2. M.Ö. 280-130 ARASINDA HELLESPONTOS PHRYGİA'SI VE DASKYLEİON

Diadokhlar dönemi, Bithynia kralı I. Nikomedes'in bölgeyi hakimiyeti altına almasıyla sona erer¹³³. Batı Anadolu'nun bu dönemdeki en büyük problemi *Galatlar*'dır. *Keltler* olarak da bilinen bu saldırgan kavim Orta Avrupa'dan sürülünce önce İtalya'ya yönelmiş¹³⁴, ancak Makedonya engeliyle karşılaşınca batı yönde daha fazla ilerleyemeden Trakya ve Anadolu'ya yönelirler. Trakya kralı Lysimakhos'un ve Seleukos I Nikator'un ölümü üzerinde bölgede rahat hareket edebilmişlerdir. 280 yılında başlayan akınlarda Trakya ve Propontis bölgesine kadar ulaşırlar. Başlangıçta, Çanakkale boğazını geçemeyen bu saldırgan kavme Hellespontos Phrygiası'nın kuzeydoğu komşusu Bithynia kralı Nikomedes I, kendisine yardım etmeleri koşuluyla destek verir. Böylece Galatlar boğazı geçerek Batı Anadolu topraklarına adım atarlar. Üç kola ayrılarak saldırılarına devam eden Galatların *Trokmoi* kavmi Hellespontos kıyılarına yönelir. Bithynia, Pontos ve Kapadokya krallıkları ve on yedi Galat aşireti lideri Byzantion'da yapılan antlaşma ile müttefik olurlar ve Nikomedes I'in Bithynia'nın tamamını ele geçirmesini sağlarlar¹³⁵. Bithynia'nın Galatlarla bu birlikteliği 268 yılındaki Filler savaşına kadar devam eder. İç Anadolu bölgesine yerleşerek¹³⁶ kendi krallıklarını kuran Galatlar'ın etkisinin Batı Anadolu'da dönemin sanatına da yansıdığı bilinmektedir.

Galat akınları ve Galatların Pergamon krallığı ile mücadelelerinin olduğu bu dönem ile birlikte Hellespontos Phrygiası'nda Kyzikos ön plandadır. Büyük İskender'in Anadolu'ya girişi sırasında Dareios III'ün emriyle generali Rhodoslu Memnon Kyzikos'u güçlendirmeyi denese de başarısız olmuştur. Büyük İskender Kyzikos'a

¹³³ Bengston 1960, 392.

¹³⁴ Asıl yurtları Ren nehrinin doğusu olan Galatların 6. yüzyıldan itibaren başlayan göçlerinin nedeni tartışmalıdır. 6. yüzyılda güney Fransa'ya kuzeyli kavimlerin baskısıyla, 4. yüzyılda İtalya'ya aşırı nüfus artışı ve ona bağlı olarak toprak yetersizliği, ganimet elde etmedeki savaşçı yapılarına duydukları aşırı güven ve son olarak iklimsel koşullar öne sürülmektedir. Galatların esas yurtları ve göç nedenleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Kaya 2000, 1-13.

¹³⁵ Kaya 2000, 40, dip not:204.

¹³⁶ Diğer savaşçı kavimlerin aksine Galatların yerleşim kurdukları öne sürülmektedir. Gordion'da yapılan kazılarda ele geçen "*Deserted Village*" olarak adlandırılan geç 4. yüzyıl – erken 3. yüzyıl yerleşiminin Galatlar'a ait olduğu, yapılarda ele geçen ocak, seramik, dokuma tezgahı ağırşakları gibi günlük yaşam malzemelerinden yola çıkarak göç edenlerin yalnızca askerlerden oluşmadığı aynı zamanda ailelerin de bulunduğu ileri sürülmektedir (Voigt 2003, 14-19).

gelmez, ancak kent ile anakara arasında bent ve köprü yaptırır. Diadokhlar dönemi savaşlarında kentin adı geçer, Korypedion savaşından sonra 281’de Kyzikos, Hellespontos bölgesi ile birlikte Seleukosların idaresine girer. Pergamon krallığı kuruluşundan itibaren, Kaikos (Bakırçay) vadisinin kuzeyindeki dağlık alanın ardında bulunan ve limanı kara yolu ile Pergamon’a bağlı olan Kyzikos ile iyi ilişkiler içindedir ve bu ilişkileri özellikle gözetmiştir¹³⁷. Bunda Bakırçay ovasından elde edilen tahıl ticaretinin Kyzikos üzerinden yapılmasının payı oldukça yüksek olmalıdır¹³⁸. Daskyleion bu ticaret yolu üzerinde bulunmaktadır ve kentin Hellenistik dönemde ticaret yolunun savunmasında rolü olduğunu düşünmek hiç de yanlış olmaz. Eumenes II döneminde Bithynia’lı Prusias II’nin bölgeye olan saldırıları gündeme gelmiştir. Eumenes II, Prusias II ile olan savaşlar sırasında da Kyzikos’a gemiler göndererek yardımda bulunmuştur¹³⁹.

¹³⁷ Philetairos döneminde (283-263) Kyzikos’a çeşitli armağanlar destekleri sağlanmıştır. Kente yapılan yardımların listesini içeren bir yazıta göre, dönemin en önemli dış tehlikelerinden biri olan Galatlara (278/77) karşı mücadelede asker, tahıl ve para yardımında bulunmuştur (Kaya 2000, 27, dip not:132; 42). Bunun yanında ticarete vergiden muaf bırakmıştır. Bu ilişkilerin iyi niyet göstergesi olarak Kyzikos’da Philetairos onuruna “Philetaira bayramı” kutlanmaktaydı. I. Attalos ve II. Eumenes döneminde de (198-160) iyi ilişkiler devam etmiştir. Hatta I. Attalos’un karısı Apollonis Kyzikosludur (Magie 1975, 5, dip not 9).

¹³⁸ Magie 1975, 45. İki tane doğal limana sahip olan Kyzikos, Pergamon krallığı ve Karadeniz arasındaki tahıl ticaretinin sağlandığı yola hakimdi (Tarn & Griffith 1952,174).

¹³⁹ Hasluck 1910,175, dipnot 5.

BÖLÜM III: GEÇ AKHAEMENİD VE HELLENİSTİK DÖNEMDE DASKYLEİON'DAKİ YAPILAR

İlk yıllarda yapılan çalışmalarda yaklaşık olarak 25.000 m² yüz ölçüme sahip höyüğün kuzeyine ağırlık verilmiştir (bkz. **Levha 3**). Bu alan plan karede D6, E4, E6, E7, F5, F6, F7, G5 ve G6 karelerine denk gelmektedir. 1995 yılından 2002 yılı çalışmalarına kadar olan dönemde güneydoğu yamaçtaki Pers Terası sektörü hariç kuzey bölümde çalışılmıştır. 2002 yılında itibaren güney yamaçta “İncili duvar” olarak adlandırılan teras duvarı ve kare planlı Hellenistik döneme ait yapı temellerinin bulunduğu alanda, yani L6, L7, M7, M8, N6, N7, N8, O7, O8 ve O9 plan karelerinde çalışmalar devam etmektedir¹⁴⁰. Şu ana kadar elde edilen veriler ışığında, Akhaemenid satraplığının son dönemi olan 4.yüzyıl ikinci dörtlüğünden itibaren, 3. ve 2. yüzyıllar boyunca, höyüğün kuzeyi ve güneyindeki yapılanmada resmi ve sivil yapıların nerede yoğunlaştığına dair kesin sonuçlara ulaşılamamıştır. Yapıların ele alınacağı bu bölümde yapılar kuzey ve güney olmak üzere iki ana grup altında değerlendirilmiştir.

III.A. HİSARTEPE'NİN KUZEYİNDEKİ YAPILAR

Hisartep kuzey bölümde HE02/II açması D6 plan karesinde; 24 nolu Açma E4, 18 nolu Açma, HE02/I, E6c5, F7b3, F7b5, F7b6, F7b7 E6 plan karesinde; F7b8 açmasının bir bölümü ile F7b9 açması E7 plan karesinde; F5, F5 Kuzey açmaları F5 plan karesinde; F6, F6 Kuzey, F6 Doğu, F6 Doğu Kuzey, 19 nolu Açma ve F6b2 açmaları F6 plan karesinde; F7, F7b1, F7b4 ve F7b8 açmasının bir bölümü F7 plan karesinde; I, II, III ve IV açmalar ise G5 ve G6 plan karelerinde yer almaktadır. Bu çalışmanın başlangıcında, yukarıda adı geçen açmalarda ele geçen duvar temelleri ve buluntuları ayrı değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmenin sonucunda, kuzey bölümdeki açmaların her birinde ele geçen yapılara ait duvar temellerinin birbiri ile

¹⁴⁰ Üzerinde inci dizisi olan mimari bloktan dolayı kazı raporlarında “İncili duvar” olarak geçen bu teras duvarı Akurgal kazıları sırasında 1955 yılında gün ışığına çıkarılmıştır. Satrap sarayına ait olduğu düşünülen mimari elemanlarla inşa edilen duvarın kuzeyinde “*megaron planlı büyük ev*” olarak adlandırılan yapı bulunmaktadır. Yine Akurgal kazılarında “*megaron planlı büyük ev*” içinde yapılan kazıdan ele geçen Daskyleion bulla koleksiyonunun bulunduğu alanın arşiv odası olması ve bu odanın satrap sarayı sınırları içinde bulunması gerektiği fikrinden hareketle söz konusu saray ve varsa etrafındaki yapılanmayı anlamak üzere güney sektördeki çalışmalara ağırlık verilmiştir.

bağlantısı saptanmaya çalışılmıştır. Eldeki buluntu ve raporların izin verdiği ölçüde mekan tanımlamaları yapılmıştır. Ancak söz konusu yapıların bir çoğunda bir veya iki mekana ulaşılmıştır. Daha sonra genişletilerek yapılacak olan kazılarda, mevcut yapıların fonksiyonlarının ve planlarının değişme olasılığı göz önünde bulundurulduğundan “yapı” olarak adlandırılması tercih edilmiştir.

1 Nolu Yapı (Lev.6-8)

1 nolu yapı olarak adlandırdığımız bu yapıya ait temeller E6 ve E7 plan karesinde, F7b3, b5, b6, b7, b9, HE02/I, E6c5 açmalarında yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılmıştır. Yapının güneyinde doğu-batı doğrultulu bir sokak bulunmaktadır.

1 Nolu Yapı A Odası

Kuzey Duvarı

F7b7, 1999, 6 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.06/04 m.	Korunan uzunluk: 3.18 m. (dıştan dışa); iç uzunluk: 2.76 m.
Duvar alt seviye:	Genişlik: 0.50 m.

Güney Duvarı

F7b3, 1999, 1 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.12 m.	Korunan uzunluk: 3.74 m. (dıştan dışa) ; iç uzunluk: 2.74 m.
Duvar alt seviye: 37.17/14 m. Euthyteria seviyesi: 37.44 m.	Genişlik: 0.55 m.

Doğu Duvarı

F7b3, 1999, 2 nolu duvar ve F7b7 8 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.23/38.07 m.	Korunan uzunluk: 2.28 m.; iç uzunluk 4.80 m.
Duvar alt seviye: 37.19 m.	Genişlik: 0.52 m.

Batı Duvarı

F7b3, 1999, 3 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.20 m.	Korunan uzunluk: 2.52 m.; iç uzunluk 4.80 m.
Duvar alt seviye: 37.60 m.	Genişlik: 0.54 m.

A Odası 1 Nolu Yapı olarak adlandırdığımız yapının güneyindeki mekanlardan biridir. 38.06/04 m. üst seviyesinden itibaren korunan kuzey duvarı, kuzeyinde bulunan B odasının güney duvarını da oluşturmaktadır. Dıştan dışa 3.18 m. uzunluğunda, 0.50 m. genişliğindeki kuzey duvarının, doğuda mekanın doğu duvarı ile köşe yaptığı alanda bir tahribat söz konusudur. İç uzunluğu 2.76 m.dir. Doğu duvarı ile organik olarak bağlanan duvar, alandaki bu döneme ait diğer duvarlarda olduğu gibi 0.20-0.30 m.

ölçülerindeki arazi taşlarından, kuru duvar tekniğinde inşa edilmiştir. Kuzey duvarının doğu yönde devam ederek doğuda bir diğer mekanı oluşturduğuna dair bir ize rastlanmamıştır.

A odasının güney duvarı aynı zamanda 1 nolu yapının güney cephe duvarının tamamını oluşturmaktadır ve tek bir kalemde inşa edilmiştir. Güney duvarının batı yönündeki devamı D odasının da güney duvarını meydana getirir. 38.12 m. üst seviyesinden itibaren korunan duvarın euthynteriası 37.44 m. seviyesinde başlamakta ve duvar 37.17/14 m.'de sona ermektedir. Duvarın euthynteriası tek sıra taştan oluşmaktadır. 3.74 m. uzunluğunda, 0.55 m. genişliğindeki duvarın tamamı korunmuş durumdadır. Dıştan dışa uzunluğu 3.74 m., iç uzunluk 2.74 m.dir. Kuzey duvarında olduğu gibi kireç taşı ve bölgenin doğal arazi taşlarından inşa edilmiştir. Güney duvarının batıda altı sırası korunurken, doğuda üç sıra taşı korunmuştur.

A odasının, 38.23/38.07 m. kodundan itibaren korunan doğu duvarı ise 37.19 m. seviyesinde sona ermektedir. Kuzey duvar ile köşe yaptıktan sonra güneye doğru ilerleyen duvarın 2.22 m. uzunluğundaki tahrip edilen kısmı¹⁴¹ dışında güney ucunda odanın güney duvarı ile organik olarak bağlanan 2.28 m. lik kısmı korunmuştur. 0.52 m. genişliğindeki duvarın yedi sıra taşı korunmuştur. İç uzunluğu 4.80 m.dir.

A odasının batı duvarı, yapıya ait diğer mekanlardan C ve D odaları tarafından da kullanılmaktadır. 38.20 m. seviyesinden itibaren korunan duvar 37.60 metrede sona ermektedir. Kuzey ucu tahrip edilen duvarın, korunan uzunluğu 2.52 m., genişliği 0.54 m.dir. Odanın diğer duvarlarında olduğu gibi kuru duvar tekniğinde örülmüş olan batı duvarının beş sırası korunmuştur.

A odası 4.80 x 2.76/74 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır ve 13.248 m² kullanım alanına sahiptir. Odanın doğusunda yarım daire şeklinde basit olarak yapılmış bir ocak ortaya çıkarılmıştır. Üst kodu 37.57 m. olan ocağın içi taş döşenmiş olup ocağın yarısı Bizans döneminde eklenilen duvar tarafından tahrip edilmiştir¹⁴². Odanın

¹⁴¹ Kuzey ucu Bizans döneminde tahrip edilmiştir. Bu tahripten ele geçen malzeme EGO kodu altında toplanmıştır.

¹⁴² Arazi raporlarında 4 nolu duvar olarak adlandırılan bu duvar yapının, en azından bir bölümüne ait duvar temellerinin Bizans döneminde de kullanıldığını göstermektedir. 4 nolu duvara ek olarak onun devamı olan 10 nolu duvar da Bizans dönemine ait duvarlardandır.

tariflendirilmesi ortaya çıkarılan taban yardımıyla olmuştur¹⁴³. 37.44 m. seviyesinde ele geçen tam profil veren, siyah firnisli balık tabağı (**Şekil 1a.1**) A odasının 290-275 tarihlerinden olduğunu ortaya koymaktadır. A odasının içinden gelen diğer malzeme arasında yer alan, arka yüzdeki *TPA* monogramı sayesinde Tralles basımı olduğu anlaşılan gümüş kistophoros (**Şekil 1c. 19**) 160 – 155 tarihini vermektedir. Söz konusu kistophoros, taban buluntusuyla 3. yüzyılın ilk yarısında inşa edildiği anlaşılan, A odasının içinde bulunduğu 1 nolu yapının 2. yüzyılın ilk yarısı sonuna kadar kullanımda olduğunu gösteriyor olmalıdır.

¹⁴³ A odasında yapılan çalışmalarda A mekanını tarihleyen malzeme farklı kodlar altında değerlendirilmiştir. Bu alışmada EGY (37.67/65-37.60, oda içi kireçli, yeşilimtırak renkli taban malzemesi, Taban II), EIA(37.50-37.40, taban), EHZ (37.60-37.50, A mekanı Taban II), EIL (37.50-37.40, A odası Taban II) ve EIZ (37.40-37.30, A odası Taban II) kodları aynı tabanı işaret ettiği için birleştirilmiş ve tarihlemeye hepsinden faydalanılmıştır.

1 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 1a-c)

1. Balık tabağı

Şekil 1a

Kod: EIA¹⁴⁴, 37.50-37.40, A odası Taban II in-situ

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

K. Env.No: 2065, M. Env. No: 496

AÇ 24.4, KÇ 10, Y 4.6

Hamur: Gri hamurlu

Firnis: Siyah firnisli

4/3'ü tam. Gövdeden sosluk kısmına geçişte rezerve ince bant.

Benzer Örnekler: *Agora* XXIX, Fig. 51, no.717

290 - 275

2. Balık tabağı kaide ve gövde parçası

Şekil 1a

Kod: EIA, 37.50-37.40, A odası Taban II in-situ

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

KÇ ~11 , KY 3

Hamur: 7.5 YR 5/4 brown

Firnis: 7.5 YR 5/3 – 4/3 brown

Kaide profili tam olarak korunmamış. Gövdeden sosluk kısmına geçişte nispeten derin yiv ve aşağıya dönüşte keskin bir geçişe sahip. Parça yanık.

3. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 1a

Kod: EIA, 37.50-37.40, A odası Taban II in-situ

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 15 , KY 6.9

Hamur: Mika katkılı. 5 YR 5/6 yellowish red

Firnis: dış 2.5 YR 25/1 reddish black, iç 2.5 YR 2.5/2 dark reddish brown

Yüzey: 5 YR 5/6 yellowish red

Daldırma firnisli içe çekik ağızlı çanak ağız gövde ve gövde altı parçası.

Benzer Örnekler: *Agora* XXIX, Fig. 63, lev. 76, no. 1000.

290-275

4. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 1a

Kod: EIZ, 37.40-37.30, A odası Taban II

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ ~10, KY 3

Hamur: Az kum katkılı. 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis: 2.5 YR 3/3 dark reddish brown; kalp yapraklı sarmaşık: inceltirilmiş kil 5 YR 7/4 pink

¹⁴⁴ EIA kodlu altında toplanan malzemede pişmiş toprak ağırşaklar bulunmaktadır (K. Env.1994, 1995). Daskyleion pişmiş toprak ağırlık ve ağırşakları Burçak Bayraktaroğlu (Ege Üniversitesi) Yüksek Lisans tezi olarak çalışılmaktadır.

Kalıp yapımı ağızlı kantharos Hafif dışa dönük dudak profilli, ağızdan gövdeye keskin bir sırt yaparak dönmekte. Dudak altındaki bantta kil rengi kalp yapraklarından oluşan sarmaşık bezemesi.

5. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 1a

Kod: EIZ, 37.40-37.30, A odası Taban II

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 9 , KY 2.3

Hamur: Az kum katkılı. 2.5 YR 5/6 red

Firnis: dış metalik etkili 5 YR 2.5/1 black; iç 2.5 YR 4/4 reddish brown

Dışa dönük dudak profilli.

6. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 1a

Kod: EIZ, 37.40-37.30, A odası Taban II

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ ~14, KY 3.2

Hamur: 2.5 YR 4/8 red

Firnis: Hafif metalik. 5 YR 2.5/1 black

7. Halka kaideli çanak kaide parçası

Şekil 1a

Kod: EIZ, 37.40-37.30, A odası Taban II

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 6.8 , KY 1.5

Hamur: Az mika katkılı. 7.5 YR 5/6 strong brown

Firnis: 5 YR 2.5/1 black

Yüzey: 5 YR 5/3 reddish brown

Halka kaideli, kaide içinde kaide altına geçişte ince bir çentik.

8. Kantharos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 1b

Kod: EHZ, 37.60-37.50, A mekanı, Taban

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 4.6, KY 5

Hamur: Mika katkılı. 5 YR 5/8 yellowish red – 7.5 YR 5/4 brown

Yüzey: İnce astarlı. 7.5 YR 5/3 - 5/4 brown

Hafif yüksek kademeli kaideli ve dik yükselen bir gövde profiline sahip.

Benzer Örnekler: Berlin 1999, lev.26, no.187.

9. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 1b

Kod: EGY, 37.67/65-37.60, Oda içi kireçli yeşil renkli taban

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 10.2, KY 2.2

Hamur: 7.5 YR 6/4 light brown

Firnis: 10 YR 3/3 very dark grayish brown

Hafif dışa dönük ağızlı, kulp çıkışı korunmuş.

10. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası (3 parça)

Şekil 1b

Kod: EGV, 37.75 – 37.65, Oda içi: sarı renkli taban malzemesi (Taban I)

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 14, KY 3.4

Hamur: İnce kum katkılı. 7.5 YR 6/4 light brown,

Firnis: 10 YR 4/2 dark grayish brown

Ek boya: 7.5 YR 6/4 pink

Hafif dışa dönük dudak profilli, ağızdan gövdeye keskin bir sırt yaparak dönmekte. Dudak altında bir birinden bağımsız kalp yapraklı sarmaşıklardan oluşan bezeme.

11. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 1b

Kod: EGV, 37.75-37.65, Oda içi: sarı renkli taban (Taban I)

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 14.2 , KY 4.3

Hamur: 5 YR 5/8 yellowish red

Firnis: 2.5 YR 4/8 red, dış yüzde kısmen 7.5 YR 3/2 dark brown

Daldırma firnisli. Yuvarlatılmış uçlu ağız kenarı.

Benzer Örnekler: *Agora* XXIX, fig, 63, lev.77, no.1019; Rudolph 1978, fig.1, 1 (yaklaşık 275).

12. Kantharos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 1b

Kod: EGZ, 37.90-37.80, 2 ve 4 nolu duvarlar arasındaki sarı renkli toprak

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 6 , KY 2.8

Hamur: Az kum katkılı. 2. 5 YR 6/6 light red

Firnis: Metalik. 2.5 YR 2.5/1 reddish black

Hafif yüksek iki kademeli kaide. Tamamı firnisli.

13. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 1b

Kod: EHN, 37.70 – 37.60, II ve IV nolu duvarlar arasındaki alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 12.8, KG 3.6, KY 2.7

Hamur: Mika katkılı. 7.5 YR 4/2 brown

Firnis: dış 7.5 YR 5/3 kahverengi; iç 7.5 YR 4/3 kahverengi

Dışa dönük hafif yuvarlatılmış ağızlı. Dudak altında iki içbükey yatay yiv. Altında sola dönük ikili saç örgüsü dizisi.

Benzer Örnekler: saç örgüsü dizisi Boeotia kaselerinde karakteristiktir; Courby 1922, fig.68, no. 7; Smetana – Scherer 1982, lev.45, no.584 (geç 3. yüzyıl); Hausmann 1996, lev.44, no.242.

14. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası.

Şekil 1b

Kod: EGP, 38.00-37.90, II ve IV nolu duvarlar arasındaki sarımtırak renkli, yumuşak toprak

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

K.Env. No: 2043

AÇ 13, KY 4.3

Hamur: 7. 5 YR 6/1 gray

Firnis: Mat. Dış N3 very dark gray; iç ağız kenarı 2.5YR 2.5/1 reddish black- 5 YR 4/3 reddish brown

Dışa çekik ağızlı . Omuzda keskin sırtlı. Omuz altında çubuksuz İon kyma dizisi.

Benzer Örnekler: Courby 1922, fig. 76, no.2; Schwabacher 1941, lev.10, B23-29; Dereboylu 2001, lev. 19, no.169; lev. 20, no.167.

15. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 1c

Kod: EIO, 37.57-37.50, A odasının doğusundaki Ocağın üstü

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 10.8, KY 3

Hamur: Az mika katkılı. 2.5 YR 4/8 red

Firnis: dış 2.5 YR 2.5/1 reddish black; iç 2.5 YR 2.5/2 very dusky red

Dışa çekik ağızlı, ağızda iki tane yatay yivli çanak ağız ve gövde parçası.

Benzer Örnekler: Blondé 1985, fig.8, no.67-68 (Thasos, IV.yüzyıl)

16. Destekli krater¹⁴⁵

Şekil 1c

Kod: EIL, 37.50-37.40, A odası Taban II

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b3, 1999

AÇ 28, Y 38.3, KÇ 16.8

Hamur: Mika katkılı. 5 Y 5/1 gray

Yüzey: Astarlı. 2.5 Y 5/1 gray

Tam profil ½ si korunmuş. Dışa taşın geniş ağız kenarlı. Ağız tablası üzeri ve büyük kısmı eksik olan kulp tablası üzerinde kamış baskı. Kamış baskının kap üzerinde bıraktığı küçük daire şeklindeki izler ağız tablası üzerinde bir sıra halindeyken kulp tablası üzerindeki düzenleme anlaşılamamakta. Boyun fazla yüksek değildir ve omuza yumuşak bir şekilde bağlanmakta. Boyun üzerinde tek sıra kazıma dalgalı çizgi. Boyundan omuza geçiş noktası ile omuz arasındaki geniş bantta yan yana üçgenler. Üçgen içi ağız kenarı ve tablada olduğu gibi kamış baskı ile doldurulmuş. Üçgenler arasındaki boşluklarda applike rozetler. Oval gövde alçak halka kaide ile son bulmakta.

Bibliyografya: Polat 2002, lev. 65. no. 11 (3. yüzyıl)

17. Gümüş Sikkeler

Şekil 1c

Kod: EME, 37.85-37.70, c odasının güneydoğu ucu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b7, 1999

K. Env.No: 2091

Çapı: 3.1; 12.6 gr.

Pergamon sikkeleri, gümüş kistophoros.

Ön yüz: Sarmaşık çelengi çerçeve içinde yarım açık sepete (*cista mystica*) yönelen yılan.

Arka yüz: Solda *TPA* monogramı ve yılan; sağda sadağa sarılmış yılan.

Tralles basımı. Tralles kistophoroslarında görülen çelenk tipine sahip.

Benzer Örnekler: Kleiner – Noe 1977, lev. XXII, no.9 -10.

160-155.

¹⁴⁵ Kraterin çizimi Yasemin Polat'a aittir ve katalog bilgisi de kendisinin çalışmasından alınmıştır (Polat 2002, s. 132, 136, lev. 65, no.11).

1 Nolu Yapı B Odası (Lev. 7B,8A-B)

Kuzey Duvarı

HE02/I, 2002, 2 nolu duvar ve E6c5 2 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.91 m.	Korunan uzunluk: 6.46 m., 7.52 m (dıştan dışa); iç 6.32 m.
Duvar alt seviye: 36.90 m.	Genişlik: 0.60 m.

Güney Duvarı

F7b7,1999, 6 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.06/04 m.	Korunan uzunluk: 3.18 m.
Duvar alt seviye:	Genişlik: 0.50 m.
Dönemi: M.Ö. 290-250	

Batı Duvarı

HE02/I, 2002, 1 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.09 m.	Korunan uzunluk: 3.28 m., 7.20 m. (dıştan dışa); iç 6.10 m.
Duvar alt seviye: 36.90 m.	Genişlik: 0.50 m.

Doğu Duvarı

E6c5, 2002, 3 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.78 m.	Korunan uzunluk: 1.98 m;
Duvar alt seviye: -	Genişlik: -

B odası A odasının kuzeyinde yer almaktadır. B odasının, 0.60 m. genişliğinde, 6.46 m. korunan uzunluğa sahip olan kuzey duvarının dıştan dışa olması gereken uzunluğu 7.52 m.dir. Mekan içi uzunluk 6.32 m.dir. 37.91 m. üst seviyesinden itibaren korunmuştur ve 36.90 metrede sona ermektedir. Duvarın beş sırası korunmuştur.

B odasının güney duvarı aynı zamanda A odasının kuzey duvarını oluşturmaktadır. 3.80 m. uzunluğunda 0.50 m. genişliğinde olan duvar 38.06/04 m. üst seviyesinden itibaren korunan başlamaktadır. Bu duvar, güneye doğru köşe yaparak güneydeki mekan olan A odasının doğu duvarını oluşturmaktadır. Köşe yaptığı alanda bir tahribat söz konusudur. B odasının doğu duvarına gelince bu alanda herhangi bir duvar kalıntısına rastlanmamıştır. Bu durumda akla iki seçenek gelmektedir. Birincisi B odasını A odası ölçülerinde bir mekan olarak kabul edip, doğu duvarının da A odasının doğu duvarında olduğu gibi kuzeye doğru devam edip kuzey duvarı ile birleşerek bir mekan oluşturduğunu düşünecek olursak doğu duvarı geç dönem kullanımı sırasında tahrip olmuştur. Bir diğer olasılıkta ise B odası daha büyük ölçüde bir mekan ise, kuzey

duvarının doğuda köşe yapıp güneye doğru dönüş yaparak birleştiği ve yukarıdaki tabloda verilen doğu duvarıdır.

B odasının batı duvarı 38.09 m. üst seviyesinde başlayıp, 36.90 metrede sona ermektedir. İçten içe 6.10 m. olan duvar 3.28 m. uzunluğunda korunmuştur. 0.50 m. genişliğindeki batı duvarının kuzey ve güneyinden bir bölüm Bizans döneminde tahrip edilmiştir. B odasının duvarları da A odasının duvarları gibi kuru duvar tekniğinde inşa edilmiştir. B odasını oluşturan duvarlar için yaklaşık 0.50 m.lik bir temel örgüsü yapılması gerektiği düşünülürse bu mekanın taban seviyesi 37.50-40 metrelerde olmalıdır. Bu öneriye uygun düşen tabanlar ise T1 (37.75 m.), T2 (37.55 m.) ve T4 tür (37.45 m.). B odasının bulunduğu alanın alt seviyelerindeki 36.80- 36.30 m. arasındaki taban ve yenilemeler ise bu alandaki erken döneme işaret etmektedir. B odasının tabanı üzerinden 2. yüzyıl ikinci yarısına tarihlenen Batı Yamacı stilinde bezeli masa amphorası omuz parçası ele geçmesine karşın (**Şekil 2a.3**)¹⁴⁶, oda içinde gelen diğer buluntular 3. yüzyıl ile 2. yüzyıl sonu hatta 1. yüzyıl başı arasındaki geniş bir sürece yayılmaktadır (**Şekil 2a-d**).

B odasında doğusunda taban üzerinde bir fırın bulunmaktadır (**Fig.2, Lev.8B**). 37.94 metrede başlayan fırının oturma düzlemi 37.79 m. seviyesindedir. 0.60/63 m. çapında, etrafı ince bir hat halinde pişmiş toprak plakalarla yuvarlak biçimde çevrilen fırının zemini yine pişmiş toprak plakalarla döşelidir. Çevresi ise ince plaka taşlarla döşenmiştir. Bu tip fırınlar genelde evlerin mutfak veya işlik bölümlerinde yer almaktadır. Benzeri fırın örneğini Gözlü Kule / Tarsus Orta Hellenistik dönem yapı katında mutfak veya bir nevi işlik olarak tanımlanan 15 numaralı odada görmekteyiz¹⁴⁷ (**Fig. 3**).

¹⁴⁶ T1, T2, T4 olarak batı bölümü HEO2/I açmasında bulunan B odasının doğusunda da devam eden tabanı E6c5 açması adı altında kazılmıştır.

¹⁴⁷ Tarsus I, 14, fig. 21.

Fig.2. 1 Nolu Yapı B Odasındaki fırın

Fig.3. Gözlü Kule /Tarsus 15 nolu odada ele geçen fırın

15 numaralı odada bulunan yuvarlak formlu 0.50 m. çapındaki bu fırının da Daskyleion örneğinde olduğu etrafının kaba kilden yapıldığı ve zeminin kille sıvanmış olduğu görülmektedir. Kökeni daha eskiye giden pişirme işlevindeki bu tip fırınların yanı sıra ısınma ve kült amaçlı¹⁴⁸ ocakların da etrafı kerpiçten yapılmaktaydı. Smyrna, H açması XLVII numaralı evin altında, Protogeometrik döneme tarihlenen iyi korunmuş bir örneğinin kenarları dikey olarak doğrudan döşeme üzerine oturtulmuştur¹⁴⁹.

B odasının kuzeyinde, yapının dışında bir döşeme ele geçmiştir ve bu döşeme B odasının batısındaki diğer mekan olan C odasının kuzeyinde de kesintisiz olarak devam etmektedir. B odası 1 Nolu Yapı'nın kuzeydeki son mekanıdır. Odanın dolayısıyla yapının kuzeyinde, dış yüzde irili ufaklı taşlardan oluşturulan döşeme (37.75 m.) muhtemelen yapının dışındaki düzenlemeye yani aynı parseldeki yapılar arasındaki mülkiyet sınırını¹⁵⁰ belirleyen boşluğa ait olmalıdır.

¹⁴⁸ Naumann 1985, 189-190.

¹⁴⁹ Akurgal 1993, 16, şek. 7a-f; lev.8d.

¹⁵⁰ Aynı sınırın bir diğer örneği 11 nolu yapıda bulunmaktadır.

B odasının güneyinde ele geçen zemini taş döşeli alan, olasılıkla yapının avlusu olmalıdır¹⁵¹. Bu mekan yoğun olarak tahrip olduğu için ele geçen kodlardaki malzemeler sağlıklı bir yorum yapmamıza olanak tanımaz.

¹⁵¹ Taş döşeli mekan F7b9 açmasında yer alır.

1 Nolu Yapı B Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 2a-d)

1. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 2a

Kod: FLU, 37.94-37.85, Açma güneybatı köşesi, kiremit seramik parçalarından oluşan yuvarlak formun batısı

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

AÇ 7, KY 5.7

Hamur: Kum katkılı. 2.5 YR 5/6 red - 10 YR 5/1 gray

Firnis: dış 7.5 YR 3/1 very dark gray; iç 7.5 YR 2.5/1 black

Ek boya: 7.5 YR 6/3 light brown

Köşeli Kantharos. Dışa dönük ağızlı. Gövde ortası köşeli. Dudak altında yatay kazıma yiv.

Boyunda küçük kalp yaprakları dizisi. Gövdeye geçişte yatay kazıma yiv.

Benzer Örnekler: Agora XXIX, fig.14, no.198 (275-250).

2. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 2a

Kod: FLU, 37.94-37.85, Açma güneybatı köşesi, kiremit seramik parçalarından oluşan yuvarlak formun batısı

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

AÇ 12.4 , KY 2.6

Hamur: 7.5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis: 5 YR 5/6 yellowish red

İçe çekik ağız hafif yuvarlanarak bitmekte. Hamur gözenekli ve az kum katkılı.

Benzer Örnekler: Agora XXIX, fig.62, no.986

(yaklaşık 300).

3. Batı Yamacı masa amphorası omuz parçası

Şekil 2a

Kod: FMK, 37.66 – 37.63, I nolu tabanın üstü

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

KG 4.8, KY 4.8

Hamur: 5 YR 7/4 pink

Firnis: 5 YR 5/4 reddish brown

Ek Boya: 2.5 Y 8/1white, 7.5 YR 8/6 reddish yellow

Solda kulp çıkışı. Omuza geçişte yatay yiv, gövde kaburgalı. Omuzda dikey çubuklar arasında benekli bezeme.

Benzer Örnekler: Rotroff – Oliver 2003, lev.23,no.165

2. yüzyıl ikinci yarısı

4. Batı Yamacı kantharos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 2a

Kod: FMZ, 37.75-37.68, 2 nolu duvar kuzeyi, döşeme üstü.

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

KÇ 5.4 , KY 2.2

Hamur: Az gözenekli. 10 R 5/6 red

Firnis: İç dış tamamı firnisli. 5 YR 3/3 dark reddish brown, kısmen 5 YR 4/6 yellowish red.

Halk kaideli, kaide dış yüzünde iki adet keskin içbükey yivli. Kaide dibi merkeze doğru çıkıntı yapmakta. Gövde altında kaideye geçişte keskin içbükey profilli ve rezerve. Kaide altı rezerve.

5. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 2a

Kod: FNA, 37.71-37.66, döşeme taşlarının doğusu, Taban II'nin takibi

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

AÇ 11, KG 3.3, KY 4.7

Hamur: N5 gray

Firnis: N3 very dark gray

Dışa dönük yuvarlatılmış ağızlı. Yüksek omuzlu.

6.Daldırma firnisli çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 2a

Kod: FNA¹⁵², 37.71-37.66, döşeme taşlarının doğusu, Taban II'nin takibi

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

KÇ 5.2, KY 2

Hamur: Az kum katkılı. 5 YR 5/1 gray

Firnis: 5 YR 3/1 very dark gray

Daldırma firnisli. Dış yüzde kaide oturma düzlemine inmede hafif bel veren halka kaideli.

Kaide dibinde ortaya doğru alçalmakta.

7.Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 2a

Kod: FMU, 37.52-37.32, Sondaj, açma kuzeydoğu köşesi

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

AÇ 18,8 , KY 3.1

Hamur: Az kumlu. 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: dış 5 YR 3/3 dark reddish brown; iç 7.5 Yr 4/3 brown.

Dışa çekik, uç kısmı hafif yuvarlatılmış bitişli. Kötü pişmiş.

8.Grotesque kandil

Şekil 2a

Kod: FMU, 37.52-37.32, Sondaj, açma kuzeydoğu köşesi

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

K.Env. No: 2640; M. Env. No: 2002/10

Bandırma Müzesi'nde

Y 11.7, Discus çapı: 3, yanma deşiği 2.2

Hamur: kırmızı

Astar: Beyaz, kırmızı

Alçak kaideli. Şişman, giyimli çömelir durumda erkek figürü. Başını da saracak şekilde himationuna sarılmış. İki eli beli hizasında tutarken başını geriye doğru çevirmiş, arkasına bakar vaziyette tasvir edilmiş. Başının her iki yanında asma deliği. Kısmen beyaz astar, kırmızı boya izleri. Yüzeyi yıpranmış.

9. Kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 2a

Kod: FLR, 37.94-37.84, açma kuzeydoğu köşesi, döküntü taşların kuzeyi

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

AÇ 7.2, KY 5.7

Hamur: N6 gray

¹⁵² FNA kodunda pişmiş toprak ağırşak (K.Env. No: 2641).

Firnis: Mikalı, mat. N5 gray

Dışa dönük ağızlı. Omuzdan gövdeye giderek yuvarlaklaşarak S çizmekte ve inmekte, gövde altında şişkinleşmekte.

Benzer Örnekler: Berlin 1999, lev.3, no.61 (3. yüzyıl ortası)

10. Lopas ağız ve gövde parçası

Şekil 2a

Kod: FLR, 37.94-37.84, açma kuzeydoğu köşesi, döküntü taşların kuzeyi

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

AÇ 35.2, KY 6.9

Hamur: Mikal ve kum katkılı kaba hamurlu. 5 YR 4/4 reddish brown

Yüzey: 2.5 YR 6/6 light red – 5 YR 4/4 reddish brown

Dışa hafif meyil yaprak yükselen ve iç kısmında verev kesilen dudak kenarlı. İç kısımda dudaktan boyna geçişte keskin profilli. Dış yüzey yanık.

11. Unguentarium

Şekil 2b

Kod: FLR, 37.94-37.84, açma kuzeydoğu köşesi, döküntü taşların kuzeyi

Buluntu Yeri ve Yılı: E6c5, 2002

K. Env. No: 2638

M. Env. No: Bandırma Müzesi'nde

AÇ 2.6, Y 11.1, KÇ 2.4

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: 2.5 YR 6/8 light red - 2.5 YR 5/8 red

Hafif dışa dönük ağızlı. Dudaktan boyna geçişte nispeten keskin profil, boyundan omuza geçiş yuvarlak, omuzda keskin bir geçiş yapıp gövde altında doğru hızlıca daralmakta. Yayvan halka kaideli. Kaide dibinde ortada çıkıntı. Ağız ve kaide düzleminde yamukluk, gövde altında ve boyunda çark izleri. Özensiz bir çark çekimine sahip.

Benzer Örnekler: Retroff - Oliver 2003, lev. 44, no.259 (2. yüzyıl-1. yüzyıl ilk yarısı).

12. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 2b

Kod: FEO, 37.75–37.60, Güneydoğu: I nolu Taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 13.4, KG 5.8, KY 4.2

Hamur: 5 YR 7/8 reddish yellow

Firnis: 2.5 YR 2.5/1 reddish black

Bitkisel bezemeli kase. Hafif dışa dönük ağızlı. Omuzda ince plastik bant altında ion kymationu dizisi ve altında yatay nokta dizisi. Kyma aralarındaki oklar burgulu. Kymation dizisi üstündeki nokta dizisi yapılmak istenmiş fakat plastik bant ile üst üste geldiği için net değil. Ana frizden yaprağın? ucu görülmekte.

Benzer Örnekler: kyma dizisi için Courby 1922, fig.76, no.2.

13. Kalıp yapımı kase gövde parçası

Şekil 2b

Kod: FEO, 37.75 – 37.60, Güneydoğuda I nolu taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I 2002

KG 2.9, KY 3

Hamur: N6 gray

Firnis: 2.5 Y 5/1gray

Figürlü kase. Ana frizde sola doğru ileri atılır durumda köpek arka gövdesi ve bacağı. Altında yatay plastik ince bant altında yapraklar. Olasılıkla bir av sahnesine ait. 4. yüzyıl ve erken 3. yüzyıldaki mozaik ve resim sanatından büyük çapta¹⁵³ etkilenen kalıp yapımı kaseler üzerinde, av ve avcı sahneleri sevilen İonia üretimi kalıp yapımı kaselerinden tekdüzelik gösterir. Benzer Örnekler: Hausmann 1996, lev.20, no.87; lev.21, no.89-90; köpek için bkz.; Courby 1922, fig. 79, no.36.

14. Kalıp yapımı kase gövde parçası

Şekil 2b

Kod: FEO, 37.75 – 37.60, Güneydoğuda I nolu taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

K. Env. No: 2539

KG 4.9, KY 3.9

Hamur: N5 gray

Firnis: 5 Y 5/1 gray

Bindirmeli kase. Çanakta üst üste bindirilmiş küçük lotus taç yaprakları. Madalyon etrafında plastik bant.

Benzer Örnekler: Smetana – Scherer 1982, lev.47, no.628 (3/2. yüzyıl -2. yüzyıl ilk yarısı); Gürler 1994, lev.8, no.58.

15. Unguentarium boyun, gövde ve kaidesi

Şekil 2b

Kod: FEO, 37.75 – 37.60, Güneydoğuda I nolu taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

KÇ 2, KY 13.9

Hamur: 5 YR 5/4 reddish brown

Yüzey: İnce astarlı. 5 YR 5/1 gray

Fusiform Unguentarium. Düz dipli, gövde incelmış ve uzamış. Ayak kısmında çark izleri.

Benzer Örnekler: Bailey 1993, fig. 4, no. 29 (1. yüzyıldan biraz önce); *Samothrace* II, s.799, S138-6; Drougou – Touratsoglou 1991, s. 15, Tip G, çiz. III (2. yüzyıl ortası ve sonrası); Boulter 1963, lev. 46, no. K2 (K mezarından); Thompson 1934, fig.78, D78 (2. yüzyıl);Vogeikoff – Brogan 2000, fig. 21, no.60; Gürler 1994, ç.41, no.149 (2. yüzyıl sonu).

16. Batı Yamacı kantharos ağız, gövde ve kulbu

Şekil 2b

Kod: FFK, 36.60 – 37.50, Güneydoğu bölüm, II nolu tabanın üstü

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 10, KY 7.1

K.Env. No: 2531

Hamur: 5 YR 7/6 reddish yellow

Firnis: 5 YR 2.5/1 black

Dışa çekik ağızlı, kemer kulplu, kulp üzerinde makara. Boyunda kalp yapraklı sarmaşık bezemesine ait kazıma çizgi bağlar.

Benzer Örnekler: Schäfer 1968, lev. 15, D61; Karadima 1994, s.199, no.3-4 (3. yüzyıl sonu – 2. yüzyıl başı); Behr 1988, res.4, no.14, 19 (3. yüzyıl ortası - 2.yüzyıl başı)

¹⁵³ Hausmann 1996, 58-59, dip not: 248-250: Vergina Prens Mezarı'ndaki atlılar frizi, Pella'daki Aslan mozaığı gibi.

17. Kalıp yapımı kase gövde parçası

Şekil 2b

Kod: FFK, 37.60 – 37.50, Güneydoğu bölüm, II nolu tabanın üzeri

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

KG 5.4, KY 5.2

Hamur: N5gray

Firnis: N4 dark gray

Bitkisel bezemeli kase. Uzun taç yapraklı kase. Çanakta uzun taç yaprağı bezemesi ve madalyona geçişte iki plastik bant.

Benzer Örnekler: Smetana – Scherer 1982, lev.48, no.646 (2. yüzyıl 2. yarısı – erken 1. yüzyıl); *Hama* III₂, fig.15, no.133; *Tarsus* I, lev.40, no.324; Hausmann 1996, lev. 38, no.195-197; *Agora* XXII, lev. 59-60 (2. yüzyıl ikinci yarısı); Schäfer 1968, res. 19, S17; Günay Tuluk 2001, lev. 41, no.22.

18. Kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 2b

Kod: FFK, 36.60 – 37.50, Güneydoğu bölüm, II nolu tabanın üstü

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 8, KY 5

Hamur: Az mikalı. N6 gray

Firnis: N5 gray

Gri hamurlu. Dışa eğimli ağız kenarlı. Yatay makara kulplu. Gövde profilinde çark izleri görülmekte.

Benzer Örnekler: Schäfer 1968, lev.15,16, D52.

19. Tabak ağız ve gövde parçası

Şekil 2b

Kod: FFK, 36.60 – 37.50, Güneydoğu bölüm, II nolu tabanın üstü

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 23.2, KY 4

Hamur: Hafif gözenekli, katkısız. 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis: 2.5 YR 4/4 reddish brown – 4/6 red – 2.5/1 reddish black arasında değişen firnis bantlar.

Yüzey: 5 YR 7/6 reddish yellow

Dışa hafif sarkık ağız tablalı, dış yüzde dudak altından gövdeye geçerken hafif bel vermekte. Kaide altına doğru sürekli daralan gövde. İç yüzde dudak tablasından gövdeye geçişte kahverengi bant, altında rezerve bant ve tondoya doğru zayıf kahverengi firnisli geniş bantlı. Dış yüzde gövde rezerve.

Benzer Örnekler: *Samaria – Sebaste* III, fgi. 54, no.10 (2 – 1. yüzyıl); *Agora* XXIX, fig. 52, no. 735 (Agora örneğinde profil aynı ancak, yeşilimsi zayıf siyah firnisli. Bu erken sosluklar geniş halka kaideli, kaidenin dışı düz ve kaide altında merkeze doğru çıkıntılı, 260-250)

20. Balık tabağı gövde ve kaide parçası

Şekil 2b

Kod: FFK, 36.60 – 37.50, Güneydoğu bölüm, II nolu tabanın üstü

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

KÇ 8.4, KY 2.8

Hamur: Az kum katkılı. 2.5 YR 7/4 light reddish brown

Firnis: İç yüzde yer yer aşınmış. 2.5 YR 5/8 red

Yüzey: 2.5 YR 7/3 light reddish brown

Yerel üretim.Dış yüzde konik profilli halka kaideli. Kaide dibi merkeze doğru yuvarlaklaşmakta. Gövdeden sosluk kısmına geçişte oluk ve sırt. Soslukta merkeze doğru yayvanlaşmakta. Üst gövde kırmızı firnisli, kaideye geçişte rezerve.

21. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 2c

Kod: FGU, 37.55 – 37.45, I nolu duvar doğusu II nolu taban (Kireç taban); FIZ, 36.95 – 36.75, VIII nolu Taban içi

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

K. Env.No: 2540

AÇ ~11, KY 4.3

Hamur: 10 YR 7/1 light gray

Firnis: dış 10 YR 6/1- 5/1 gray; iç 10 YR 6/1 gray

Figürlü kase. İki parçadan oluşmakta ve her biri ayrı kodlardan gelmekte. Hafif dışa dönük ağızlı. Dudak altında iki sıra yatay nokta dizisi arasında üstten ince plastik yatay bant ile sınırlı saç örgüsü dizisi. Ana frize kanatlı Nike figürü. Figürün sadece ayakları eksik.

Benzer Örnekler: Smetana – Scherer 1982, lev.46, no.604-605 (3/2 yüzyıl-2. yüzyıl ilk yarısı); Nike için Courby 1922, fig. 70, no.20; saç örgüsü için Courby 1922, fig. 68, no.7.

22. Daldırma firnisli çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 2c

Kod: FGU, 37.55 – 37.45, I Nolu duvar doğusu II nolu Taban (Kireç taban)

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

KÇ 9, KY 5.5

Hamur: Mika katkılı. 2.5 YR 6/4 light reddish brown

Firnis: dış 2.5 YR 3/2 dusky red; iç 2.5 YR 2.5/1 reddish black

Yüzey: 2.5 YR 6/3 – 6/4 light reddish brown

Daldırma firnisli. Halka kaideli, kaide dibi ortaya doğru dışbükey profilli. Gövdenin yarısı ve içi siyah firnisli.

Benzer Örnekler: Rotroff – Oliver 2003, lev.7, no.35 (çöplük, geç Hellenistik); Hama III₂, fig. 8, no.75.

23. Unguentarium gövde ve kaide parçası

Şekil 2c

Kod: FGU, 37.55 – 37.45, I Nolu duvar doğusu II nolu Taban (Kireç taban)

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

KÇ 2.4, KY 6.7

Hamur: Kum katkılı. 5 YR 5/8 yellowish red

Firnis: Hafif metalik. 7.5 YR 2.5/1 black

Düz dipli, gövde üzerinde iç ve dış yüzde çark izleri. Tamamı firnisli.

Benzer Örnekler: Rotroff- Oliver 2003, lev.44, no.264 (2. yüzyıl – 1. yüzyıl ilk yarısı); Anderson 1954, fig. 18, no.326.

24. Lekythos ağız parçası

Şekil 2c

Kod: FGV, 37.45 – 37.35, Kerpiç taban içi (Taban 4)

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 7.2, KY 2.2

Hamur: Az kum katkılı. 2.5 YR 5/6 red

Firnis: Yarı parlak. 7.5 YR 2.5/1 black

Benzer Örnekler: Vogeikoff – Brogan 2000, fig. 20, no.56 (2. yüzyıl son çeyreği, Attik); *Agora* XXIX, s.170-171; Thompson 1934, fig.103, E1333.

25. İç çekik ağızlı çanak

Şekil 2c

Kod: FGV, 37.45 – 37.35, Kerpiç taban içi (Taban 4)

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 13.8, KY 6.4, KÇ 7

Hamur: Az kum katkılı. N5/1 gray

Firnis: N4 dark gray

Yüzey: N6 greenish gray

Tam profil. İç çekik ağızlı, projeksiyon noktası gövdeden dudağa dönerken. Halka kaideli. Gri hamurlu.

Benzer Örnekler: Schäfer 1968, lev. 4, C18 8230-201/190); Rotroff – Oliver 2003, lev.7, no.34 (geç Hellenistik); Pfrommer 1985, res. 47, no.47 (geç 3. yüzyıl – 2. yüzyıl ilk yarısı); Beestman – Kruyshaar 2003, fig. 65, P353 (tip 1, 260 civarı).

26. Tabak ağız ve gövde parçası

Şekil 2c

Kod: FGV, 37.45 – 37.35, Kerpiç taban içi (Taban 4)

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 20.4, KY 1.7

Hamur: Gözenekli. 2.5 YR 6/6 light red

Firnis: 5 YR 3/3 dark reddish brown; ek boya bant 7.5 YR 7/6 reddish yellow

Dışa dönük, geniş ağız tablalı, dış yüzde gövdeye geçişte iki tane sırt. İç yüzde dudak tablası firnisli, kırmızımsı sarı bant ve altında firnis bant.

Benzer Örnekler: Hayes 1991, lev. 15, no.4 (2. yüzyıl); *Tarsus* I, fig. 180, no.66.

27. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 2d

Kod: FGY, 37.35-37.25, kerpiç taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 21, KY 1.9

Hamur: 2.5 YR 5/8 yellowish red

Firnis: Hafif metalik. 7.5 YR 2.5/1 black

Dudak iç kısmında gövdeye geçişte rezerve bant.

Benzer Örnekler: *Samaria – Sebaste* III, fig. 43, no.1.

28. Tabak ağız ve gövde parçası

Şekil 2d

Kod: FGY, 37.35-37.25, kerpiç taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 21.4, KY 2.3

Hamur: Kum katkılı. 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis: Yarı parlak. 7.5 YR 3/2 dark brown

Dudaktan gövdeye geçişte iç yüzde oluk bulunmakta. Tamamı firnisli.

Benzer Örnekler: Karametrou-Mentesidi 1991, s.157, fig.a (2. yüzyıl ortası); Metzger 1971, res.2, no.31; *Boutrotos* II, lev. 152, no.2564 (3. yüzyıldan – 2. yüzyıl); *Hama* III₂, fig. 55, no.7 (2. yüzyıl)

29. Kalıp yapımı kase gövde parçası

Şekil 2d

Kod: FGY, 37.35 – 37.25, Kerpiç taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

KG 3.2, KY 3

Hamur: 5 YR 5/4 reddish brown

Firnis: 7.5 YR 4/3 brown – 5 YR 5/4 reddish brown

Bitkisel bezemeli kase. Omuzda iki plastik bant arasında eğrelti otu dikey yaprak uçlarından oluşan dizi. Altında lotus taç yaprağı ucu.

30. Kalıp yapımı kase gövde parçası

Şekil 2d

Kod: FGY, 37.35 – 37. 25, Kerpiç taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

KG 1.9, KY 2.8

Hamur: N7 light gray

Firnis: dış N5 gray; iç N6 gray

Bitkisel bezemeli kase. Omuzda plastik yatay bant arasında sola içi noktalı, saç örgüsü dizisi. Altında bitkisel bezemeli frizden akantus yaprağında bir bölüm.

Benzer Örnekler: *Samaria – Sebaste* III, fig.63, no.13; Hausmann 1996, lev.44, no.240-244; *Kyme* I, fig.5, no.105; saç örgüsü için Courby 1922, fig. 68,no.7.

31. Kabartmalı pithos gövde parçası

Şekil 2d

Kod: FGY, 37.35 – 37. 25, Kerpiç taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

K.Env. No: 2535

KG 11.7, KY 9

Hamur: Bol mika katkılı, kaba. 7.5 YR 5/4 brown

Yüzey: Bol mikalı. 5 YR 6/6 reddish yellow

Olasılıkla kabartmalı pithos omuz kısmına ait olmalı. Üzerinde kalp şeklide volüt bulunmakta.

Benzer Örnekler: volüt bezemesi için Kerameikos'dan antefix üzerinde, Knigge 1976, lev.70, no.6 (olasılıkla 2. yüzyıl); Samothrake Stoa'dan bir diğer antefix örneği için bkz. Lehmann – Spittle 1964, fig.98¹⁵⁴.

¹⁵⁴ Lehmann – Spittle 1964, 98, dip not: 125'de Samothrake'deki antefixin kökeninin, Pella'da bulunan ve erken Hellenistik döneme tarihlenen olasılıkla Makedonya örnekleriyle karşılaştırarak, Samothrace'deki antefixin bu prototiplerin etkisi altındaki bir yerel üretim olabileceğini öne sürmektedir.

1 Nolu Yapı C Odası (Lev.7B,8A,)

Kuzey Duvarı

HE02/I, 2002, 3 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.85 m.	Korunan uzunluk: 1.30 m.
Duvar alt seviye: 37.15 m.	Genişlik: 0.56 m.

Güney Duvarı

F7b7,1999, 9 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.15 m.	Korunan uzunluk: 1.70 m.
Duvar alt seviye: 37.28 m.	Genişlik: 0.50 m.

Doğu Duvarı

HE02/I, 2002, 1 nolu duvar; F7b3, 1999, 3 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.09 m.	Korunan uzunluk: 7.20 m.
Duvar alt seviye: 36.90 m.	Genişlik: 0.50 m.

1 Nolu Yapı C odasının kuzey duvarı 37.85 m. üst seviyesinden itibaren korunmuş olup 37.15 m.de sona ermektedir. 1.30 m. korunan uzunluğa sahip olan bu duvar 0.56 m. genişliğindedir. Kuru duvar örgü tekniğinde inşa edilmiş olan duvarın dört sırası koruna gelmiştir. Kuzey duvarı B odasının kuzey ve batı duvarının köşesine yaklaşık 0.20 m. içeriden dayatılmıştır ve bu köşe ile birebir örtüşmemektedir. Bu da duvarın ve dolayısıyla C odasının yapıya daha sonra eklendiğini göstermektedir.

38.15 m. üst seviyesinden itibaren korunan C odasının güney duvarı, 37.28 m. seviyesinde sona ermektedir. Korunan uzunluğu 1.70 m., genişliği ise 0.50 m.dir.

C odasının, kuru duvar örgüsüyle inşa edilmiş olan doğu duvarı ki bu duvar aynı zamanda B odasının batı duvarını oluşturmaktadır, 38.09 m. üst seviyesinden itibaren korunmuştur ve 36.90 m. seviyesinde sona ermektedir. 7.20 m. uzunluğunda 0.50 m. genişliğindeki doğu duvarının kuzey ve güneyi Bizans döneminde tahrip edilmiştir.

C odasının batı duvarının olduğu bölüm kazılmamıştır.

C odasının içinde 37.91 m.de başlayan 37.75. m. seviyesinde sona eren bir çatı enkazı ile karşılaşmıştır. Çatı kiremitleri enkazının bulunduğu sarı sıkıştırılmış zemin olasılıkla bu odanın tabanına aittir. Çatı enkazının malzemesi FCS ve FCF kodlarında toplanmıştır. Çatı kiremitleri enkazı altında 200-100 arasına tarihlenen, üzerinde sağa dönük, saç topuz yapılmış tasvir edilen *Kore Soteira* tasvirli bronz Kyzikos sikkesi ele geçmiştir (**Şekil 3b.15**)¹⁵⁵. 37.75 m. seviyesinde alana yayılmış halde kerpiç

¹⁵⁵ Bir benzeri 7 nolu yapıda bulunmaktadır.

parçaların duvarların st yapısına ait olması gerekir. Bu malzeme ile C odasının yapının, kuzeyindeki geç evreye ait olduğunu, dolayısıyla 1 nolu yapının 2. yüzyılda batısına yeni eklemeler yapılarak kullanılmaya devam edildiğini söylemek mümkündür.

1 Nolu Yapı C Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 3a-b)

1. Dışa dönük ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 3a

Kod: FCE, 37.90 – 37.70, 1 nolu duvar batısı, sarı sıkıştırılmış toprak taban üzeri

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 22.2, KY 4.9

Hamur: Az kum katkılı, 5YR 5/6 yellowish red

Yüzey: Bol mikalı astarlı. 5YR 5/4 reddish brown

Dışa dönük ağızlı, ağızdan gövdeye geçişte hafif omurgalı. İç yüzde dudaktan gövdeye geçiş keskin. İç kahverengi mikalı astarlı, dış kahverengi firnisli.

Benzer Örnekler: *Agora XXIX*, fig.61, no.945 (175-150); Schäfer 1968, lev. 3, C8 (200-125).

2. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 3a

Kod: FGI, 37.65 – 37.55, I nolu duvarın batısı I nolu taban altı, 3 nolu taban üstü

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 12.8, KG 5.8, KY 3

Hamur: 5 YR 5/8 yellowish red

Firnis: 7.5 YR 2.5/1 black

Bitkisel bezemeli kase. Dudak altında plastik ince yatay bant ve altında iki plastik yatay ince bant arasında inci dizisi. Ana frizdeki yaprağın ucu görülmekte.

Benzer Örnekler: profil için *Agora XXII*, lev.88, no.395; Courby 1922, fig. 76, no.5.

3. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 3a

Kod: FGI, 37.65 – 37.55, I nolu duvarın batısı I nolu taban altı, 3 nolu taban üstü

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 16, KY 2

Hamur: Az kumlu. 5 YR 4/4 - 5/4 reddish brown

Firnis: Hafif metalik. 7.5 YR 2.5/1 black

Yerel üretim. Dudak kenarında rezerve bant. Dudak pervazı kenarında keskinlik. Sosluğa doğru hızlıca daralan gövde profili.

Benzer Örnekler: *Agora XXIX*, fig.51, no.717 (290-275); *Samaria – Sebaste III*, fig.43, no.2.

4. Kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 3a

Kod: FHL, 37.55-37.45, 1 nolu duvar batısı, 6 nolu taban üstü

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 10, KY 1.2

Hamur: Az kum katkılı. N4 dark gray

Firnis: N4 dark gray

Kantharos ağız ve gövde parçası.

5. Lopas ağız ve gövde parçası

Şekil 3a

Kod: FHL, 37.55-37.45, 1 nolu duvar batısı, 6 nolu taban üstü

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 18.2, KY 5.3

Hamur: Bol mikalı, kaba hamurlu. 10 YR 5/3 – 4/3 brown

Yüzey: Mikalı astarlı. İç 10 YR 5/3 brown, dış 10 YR 5/1 gray – 5/2 grayish brown
Konik kısa ağız kenarlı, omuza geçişte hafif iç bükey ve omuzda omurgalı. İç yüzde dudaktan gövdeye geçişte içbükey yiv ve bitiminde çıkıntılı.
Benzer Örnekler: çok yakın benzeri için Agora XXIX, fig. 87, no.1490 (290-270); Lancel 1987, lev.16, no.441b (4. yüzyıl-3. yüzyıl); Blondé 1985, fig. 55, no: 345 (IV. yüzyıl sonu)

6. Kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 3a

Kod: FIV¹⁵⁶, 37.37 – 37.25, 1 nolu duvar batısı, VI nolu taban altı
Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002
AÇ 12, KY 1.8
Hamur: Sert, katkısız. 2.5 YR 4/1 dark reddish gray
Firnis: Parlak. 7.5 YR 2.5/1 black
Dışa dönük ve yuvarlak bitişli ağız profiline sahip.

7. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 3a

Kod: FIV, 37.37 – 37.25, 1 nolu duvar batısı, VI nolu taban altı
Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002
AÇ 8.2, KY 2.4
Hamur: Gözenekli. 2.5 YR 5/6 yellowish red
Firnis: dış 5 YR 4/3 reddish brown; iç 2.5 YR 4/6 red
Dışa dönük ağızlı. Solda kulp çıkışı. Dudak altında kazıma yatay çizgi.

8. Batı Yamacı kantharos gövde parçası

Şekil 3b

Kod: FIV, 37.37 – 37.25, 1 nolu duvar batısı, VI nolu taban altı
Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002
KG 5.5, KY 8.1
Hamur: Sıkı. 5 YR 4/1 dark gray.
Firnis: 5 YR 3/3 dark reddish brown
Ek boya: 7.5 YR 6/3 light brown
Köşeli kantharos. Dudak altında iki kazıma yatay yiv. Boyunda kalp yapraklı sarmaşık. Gövde ortasında iki kazıma yatay yiv.

9. Batı Yamacı masa amphorası gövde parçası

Şekil 3b

Kod: FIV, 37.37 – 37.25, 1 nolu duvar batısı, VI nolu taban altı
Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002
KG 7.9, KY 4.1
Hamur: 2.5 YR 6/6 light red
Firnis: 7.5 YR 2.5/1 black
Ek Boya: 2.5 Y 8/2 pale yellow
Omuza geçişte iki yatay yiv arasında nokta dizisi. Gövde kaburgalı.

10. Kalıp yapımı kase gövde parçası

Şekil 3b

Kod: FIV, 37.37 – 37.25, 1 nolu duvar batısı, VI nolu taban altı

¹⁵⁶ FIV kodunda pişmiş toprak ağırşak (K.Env. No: 2526).

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

KG 3.8, KY 2.6

Hamur: N5 gray

Firnis: N4 dark gray

İç içe yarım daireli kase, dairelerin etrafı nokta dizisi ile çevrili.

Benzer Örnekler: Gürler 1994, çiz.28, lev. 18, no.91; çiz. 28, lev. 29, lev. 18, no.89 (2. yüzyıl ortaları); Günay Tuluk 2001, lev. 42ü43, no.24; Smetana – Scherrer 1982, lev.48, no.630 (3/2 – 2. yüzyıl ikinci yarısı); *Kyme I*, fig. 55, no.99,100.

11. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 3b

Kod: FIV, 37.37 – 37.25, 1 nolu duvar batısı, VI nolu taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 11.2, KY 3.6

Hamur: 2.5 YR 4/2 weak red

Firnis: 2.5 YR 2.5/2 very dusk red

12. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 3b

Kod: FIV, 37.37 – 37.25, 1 nolu duvar batısı, VI nolu taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 10.4, KY 3.9

Hamur: 5 YR 5/2 reddish gray – 2.5 YR 5/6 red

Firnis: Hafif parlak. Dış 2.5 YR 3/3 dark reddish brown – 2.5 YR 4/6 red; iç 2.5 YR 3/3 dark reddish brown

İçe çekik ağızlı, daldırma firnisli. Projeksiyon noktası omuzda. Dudak iç kısmında hafif köşeli bitişe sahip.

Benzer Örnekler: *Agora XXIX*, fig. 62, no.989 (300-250); Berlin 2002, lev.13, no.71 (310-300).

13. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 3b

Kod: FIV, 37.37 – 37.25, 1 nolu duvar batısı, VI nolu taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 21.2, KY 1.6

Hamur: Az kum katkılı. 2.5 YR 5/6 red

Firnis: 5 YR 4/8 red – 3/3 dark reddish brown

Yerel üretim. Dudak pervazına geçişte keskin profilli ve pervaz bitişli sivri. Tamamı firnisli.

Benzer Örnekler: Winter 1984, fig.6, no.62 (yaklaşık 325 veya biraz daha geç).

14. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 3b

Kod: FIV, 37.37 – 37.25, 1 nolu duvar batısı, VI nolu taban altı

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

AÇ 20, KY 1.8

Hamur: Kum katkılı. 2.5 YR 5/6 red

Firnis: Metalik. 2.5 YR 3/3 dark reddish brown

Yerel üretim. Dudak kenarında rezerve bant.

Benzer Örnekler: *Agora XXIX*, fig.50, no.712 (310-290)

15. Bronz Kyzikos sikkesi

Şekil 3b

Kod: FCS, 37.90 – 37.75, 1 nolu taban

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/I, 2002

K.Env. No: 2511

Ön yüz: Saçı arkada topuz yapılmış, sağa doğru Kore Soteira başı.

Arka yüz: Çelenk içinde *K Y /* *Ξ I*. Yazının her iki yanında birer adet yaprak.

Benzer Örnekler: *SNG* von Aulock, lev. 38, no.1236; *SNG* Cop., lev.2, no.69-70.
200-100

1 Nolu Yapı D Odası (Lev.6, Lev.7)

Kuzey Duvarı

F7b7,1999, 9 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.15 m.	Korunan uzunluk: 1.70 m.
Duvar alt seviye: 37.28 m.	Genişlik: 0.50 m.

Güney Duvarı

F7b6,1999, 6 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.16 m.	Korunan uzunluk: 3.50 m.
Duvar alt seviye: 37.14 m. Euthynteria seviyesi: 37.44 m.	Genişlik: 0.52 m.

Doğu Duvarı

F7b3, 1999, 3 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.20 m.	Korunan uzunluk: 2.52 m., toplam (içten içe)3.24 m,
Duvar alt seviye: 37.60 m.	Genişlik: 0.54 m.

1 Nolu Yapı D odası, yapının batısında, sokağa sınır olan bir mekandır. Yapının bulunduğu parselin de güney sınırını belirler

D odasının kuzey duvarı 38.15 m. üst seviyesinden itibaren korunmuş olup 37.28 m. seviyesinde sona ermektedir. Korunan uzunluğu 1.70 m., genişliği ise 0.50 m.dir. Bu duvar aynı zamanda C odasının güney duvarıdır.

Güney duvarı ise 38.16 m. üst seviyesinden itibaren ele geçmiştir, 37.14 metrede sona ermektedir. 37.44 m. de euthynteriası ele geçen duvarın korunan uzunluğu 3.50 m., genişliği ise 0.52 metredir. 38.20 m. üst seviyesinden itibaren korunan doğu duvarı, 37.60 m. seviyesinde oturma düzlemine sahiptir. İçten içe toplam uzunluğu 3.24 m., genişliği 0.54 m. olan duvarın 2.52 metresi korunmuştur.

C odasında olduğu gibi D odasının batısı kazılmadığı için batı duvarı hakkında bir bilginiz yoktur. Ancak, doğu duvarı gibi 3.24 m. uzunluğunda olmalıdır.

D odasının tabanı 37.42 m. ile 37.36 m. seviyeleri arasında ortaya çıkarılmıştır. Ancak taban üzerinden tarihleyici malzeme ele geçmemiştir.

1 Nolu Yapı D Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 4)

1. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 4

Kod: ENB, 37.59 – 37.52, D mekanının doğu yarısı. ENB devam 17/08/1999 -D mekanının batı yarısı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b6, 1999

AÇ 10.4, KG 3.8, KY 4

Hamur: 10 YR 6/3 soluk kahverengi

Firnis: dış 10 YR 5/1 gri – 10 YR 5/2 grimsi kahverengi

Kozalak taklidi bezemeli kase. Dışa dönük ağızlı. Dudak altında iki yatay plastik bant arasında sağa ikili yaprak dizisi. Gövdede kozalak taklidi bezeme.

Benzer Örnekler: Courby 1922, fig.76, no.21.

2. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 4

Kod: ENB, 37.59 – 37.52, D mekanının doğu yarısı. ENB devam 17/08/1999 -D mekanının batı yarısı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b6, 1999

AÇ 9, KY 3.1

Hamur: Az mikalı. 2.5 YR 4/6 red

Firnis: dış 10 YR 3/1 very dark gray; iç 2.5 YR 2.5/1 black

Yüzey: 2.5 YR 5/8 red

Dışa çekik ağızlı, daldırma firnisli çanak. İçi siyah firnisli. Kötü pişmiş.

Benzer Örnekler: Winter 1984, fig.5, no.43 (350-275).

3. Balık tabağı gövde ve kaide parçası

Şekil 4

Kod: ENB, 37.59 – 37.52, D mekanının doğu yarısı. ENB devam 17/08/1999 -D mekanının batı yarısı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b6, 1999

KÇ 11, KY 3.6

Hamur: Gözenekli, az mika ve az kum katkılı.

Firnis : dış 7.5 YR 2.5/2 very dark brown; iç 7.5 YR 3/2 dark brown

Yerel üretim. Dış yüzde oturma düzlemine geçmeden önce hafif yuvarlatılmış konik kaideli.

Kaide altında dibe geçişte iç bükey sıg yiv. Gövde duvarından sosluğa geçişte rezerve bant.

Benzer Örnekler: *Agora* XXIX, fig.51, no.720 (250-225)

4. Çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 4

Kod: ENT, 37.51-37.36, D mekanı doğu yarısı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b6, 1999

KÇ 8, KY 2.4

Hamur: Az mika katkılı. 2.5 YR 4/1 dark reddish gray

Firnis: dış 5 YR 6/6 reddish yellow; 5 YR 2.5/1 black

Dışa çekik ağızlı çanak gövde altı ve kaidesine ait.

Halka kaideli. Kaide iç yüzde kaide dibine geçmeden önce keskin profil.

5. Kandil

Şekil 4

Kod: ELR, 37.91 – 37.59, Ocaktan gelen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b6, 1999

K.Env. No: 2016

KÇ 3.8, KY 1.3

Hamur: 7.5 YR 5/1 gray

Firnis: 7.5 YR 4/1 dark gray

Kaide altında monogram. Monogram y. 1.7, g. 1.3. Gri hamurlu, koyu gri mat firnisli.

1 Nolu Yapı E Odası

1 nolu yapının en doğusunda bulunan mekandır. Odanın batı duvarı önündeki çok küçük bir alan haricinde kazısı yapılmamıştır. Bu odanın sadece batı duvarının bir kısmı ve güney duvarının oldukça küçük bir bölümü ortaya çıkarılmıştır. Batı duvarı B odasının doğu duvarı ile ortaktır.

2 Nolu Yapı (Lev.6, 7A, 9)

Doğu batı doğrultulu sokağın güneyinde bulunan 2 nolu yapı olarak adlandırdığımız bu yapıya ait temeller F7b1, b2, b4 ve b8 nolu açmalarda yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılmıştır.

2 Nolu Yapı A Odası (Lev.6, 7A, 9)

Kuzey Duvarı

F7b2-4,1999,doğu-batı doğrultulu duvar	
Duvar üst seviye: 38.18 m. (batı), 37.99 m. (doğu)	Korunan uzunluk: 3.22 m.
Duvar alt seviye:	Genişlik: 0.56 m.

Doğu Duvarı

F7b2,1999,kuzey-güney doğrultulu duvar	
Duvar üst seviye: 38.20 m.	Korunan uzunluk: 3.16 m.
Duvar alt seviye: 37.57 m.	Genişlik: 0.54 m.

A odasının kuzey duvarı aynı zamanda 1 ve 2 nolu yapıları birbirinden ayıran sokağın güney sınırını teşkil eder. Batıda 38.18 m. üst seviyesinden itibaren korunan duvarın altı sırası, doğu yönde 37.99 m. üst seviyesinden itibaren başlayıp dört sıra taşı ele geçmiştir. 3.22 m. korunan duvarın genişliği 0.56 m.dir. A odasının kuzey duvarı 2 Nolu Yapı B ve C odası boyunca kesintisiz olarak devam eder. Kuru duvar tekniğinde herhangi bir birleştirici madde kullanılmadan inşa edilmiştir.

2 nolu yapıda A ve B odaları tarafından ortak kullanılan doğu duvarı 38.20 m. üst seviyesinden itibaren korunmuştur ve 37.57 metrede sona erer. 0.54 m. genişliğinde, 3.16 m. uzunluğunda korunan doğu duvarının dört sırası günümüze kadar gelmiştir. Orta kısımda Bizans dönemindeki tahrip haricinde güneye doğru devam eder ve köşe yapar.

A odasının batı ve güneyindeki alanın kazısı yapılmadığı için bu duvarlarla ilgili bilgiye sahip değiliz. Ancak batı duvarının uzunluğunun doğu duvarı aynı olması gerektiğini söyleyebiliriz. Diğer taraftan kuzey duvarının batı yönde ne kadar daha devam ettiği bilinmemektedir.

A odası içinde dođu duvarı yakınında 37.87-37.78 m. arasında dağınık durumda bir çatı kiremidi enkazı bu odanın zemini üzerine dūřmūř halde ele gemiřtir¹⁵⁷. Çatı kiremit parçalarının arasında bağlantı elemanları olabilecek demir obje parçalarına rastlanmıřtır¹⁵⁸. Çatı kiremitlerinin altında odanın gūneyinde ve çok az da olsa kuzey bōlūmde yakalanan, 37.70/69 m. seviyesindeki sıkıştırılmış çakıl taşları ile oluşturulan taban üzerinden ie çekik ağızlı daldırma firnisli çanak ağız ve gōvde parçası (**şekil 5a.1**), dōřeme altından gelen ie Batı Yamacı skyphos ağız ve gōvde parçası (**şekil 5a.4**), çekik ağızlı çanak ağız ve gōvde parçaları (**şekil 5a. 6 ve 16**) ve balık tabağı ağız gōvde ve kaide parçaları (**şekil 5b. 17,18**) A odasını 3. yūzyılın ortaları ile sonu arasında bir tarihe vermemize yardımcı olur.

¹⁵⁷ Bu çatı kiremidi enkazının çizimi yapılmamıřtır, gūnlūk arazi rapor defterinde eskiz çiziminden faydalanılmıřtır (s.6).

¹⁵⁸ çalışmada bu tip bağlantı elemanı olabilecek çivi, kenet gibi metal objeler yeri geldiğinde bahsedilecektir ancak buluntu kataloguna alınmamıştır.

2 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 5a-b)

1. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 5a

Kod: ELI, 37.70/69, çakıllı döşeme üzerinden gelen

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 11, KY 3.6

Hamur: 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis: dış 5 YR 3/2 dark reddish brown; iç 5 YR 5/6 yellowish red

Yüzey: 5 YR 6/6 reddish yellow

Benzer Örnekler: *Agora XXIX*, fig.64, no.1029 (275?); Rotroff-Oliver, lev.9, no.44 (3. yüzyıl ikinci yarısı).

2. İçe çekik ağızlı çanak gövde ve kaide parçası

Şekil 5a

Kod: ELI, 37.70/69, çakıllı döşeme üzerinden gelen

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

KÇ 8, KY 6.2

Hamur: 2.5 YR 5/2 weak red

Firnis: 7.5 YR 4/2 brown

Yüzey: 10 R 6/4 pale red

Yüksek gövdeli, kısa konik kaideli. Gövde yarısına kadar daldırma firnisli, gövdede firnisden damlayan bir nokta.

Benzer Örnekler: Rotroff – Oliver 2003, lev.7, no.35.

3. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 5a

Kod: ELH, 37.70 – 37.60, çakıllı döşeme altından ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 10.8, KG 5.8, KY 4

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: dış 2.5 YR 2.5/1 siyah metalik; iç dudak kenarı 2.5 YR 2.5/1 siyah metalik, gerisi 2.5 YR 5/8 red

Ek Boya: 5 YR 7/6 reddish yellow

Dış dönük ağızlı. Dudak altında yatay ince rezerve yiv. Solda kulp çıkışı korunmuş. Boyunda tek bir boya bağ etrafında dolaşan kalp yapraklı sarmaşık bezemesi.

4. Batı Yamacı skyphos ağız ve gövde parçası

Şekil 5a

Kod: ELH, 37.70 – 37.60, çakıllı döşeme altından ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 9.2, KG 3.2, KY 1.6

Hamur: İnce kum katkılı. 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis: 5 YR 2.5/1 siyah

Ek boya: 7.5 YR 7/6 reddish yellow, 7.5 YR 8/4 pink

Dudakta yatay kazıma yiv. Altında kalp yapraklı sarmaşık.

Benzer Örnekler: Form için : Pfrommer 1985, res.32, no.32 (geç 3. yüzyıl); Gassner 1997, lev. 11, no. 176. (kalp yapraklı sarmaşık bulunmakta); *Antioch IV.I*, fig.3, no.15 (erken Hellenistik); Mitsopoulos- Leon 1991, lev.28, no. B30 (skyphos-kantharos).

5. Batı Yamacı skyphos ağız ve gövde parçası

Şekil 5a

Kod: ELH, 37.70 – 37.60, çakıllı döşeme altından ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 18.3, KY 2.7

Hamur: 5 YR 6/8 reddish yellow

Firnis: Hafif parlak . 7.5 YR 3/2 dark brown

Dudak altında iki yatay yiv arasındaki bezeme alanında kazıma çizgi ile yapılmış sağa ikili volüt dizisi.

6. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 5a

Kod: ELH, 37.70 – 37.60, çakıllı döşeme altından ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 10.8, KY 3.9

Hamur: 5 YR 5/8 yellowish red

Firnis: dış 5 YR 3/3 dark reddish brown – 4/6 yellowish red; iç 5 YR 3/3 dark reddish brown

Yüzey: 5 YR 7/8 reddish yellow

İçe çekik ağızlı, daldırma firnisli. Gövde altında firnis akmış ve damla bulunmakta.

Benzer Örnekler: Beestman – Kruyshaar 2003, fig.6.5, no.P350 (260 civarı)

7. Çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 5a

Kod: ELH, 37.70 – 37.60, çakıllı döşeme altından ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

KÇ 8, KY 3.4

Hamur: Mikalı. 2.5 YR 6/8 red

Firnis: Kısmen sulu, zayıf. 2.5 YR 2.5/1 reddish black

Halka kaideli, yüksek gövdeli.

8. Balık tabağı gövde ve kaide parçası

Şekil 5a

Kod: ELH, 37.70 – 37.60, çakıllı döşeme altından ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

KÇ 7, KY 3.5

Hamur: Az mika ve kum katkılı. 2.5 YR 5/8 red

Firnis: 2.5 YR 3/2 dark reddish brown-kısmen 2.5 YR 5/8 red

Yerel üretim. Kısa konik kaideli, gövde içinde sosluğa geçişte sırt ve rezerve bant.

Benzer Örnekler: 9 ile aynı

9. Balık tabağı gövde ve kaide parçası

Şekil 5a

Kod: ELH, 37.70 – 37.60, çakıllı döşeme altından ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

KÇ 10, KY 4

Hamur: Kum katkılı. 5 YR 5/6 yellowish red

Firnis: 7.5 YR 2.5/1 black

Yerel üretim. Dik yükselen kaideli, kaide iç yüzünde dibe geçişte keskinlik. İçte gövdeden sosluğa geçişte rezerve bırakılmış iç bükey yiv ve sırt. Tamamı firnisli.

Benzer Örnekler: Schäfer 1968, lev. 1, C4 (Hellenistik II: 230-201/190).

10. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 5b

Kod: EJZ, 37.69, Batı mekan, çatı kiremitlerinin altından gelen malzeme (çakıllı taban)

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 8.8, KG 3.3, KY 2.6

Hamur: Gözenekli. 2.5 YR 7/6 light red

Firnis: 2.5 YR 3/3 dark reddish brown; iç 2.5 YR 4/ red – 7.5 YR 3/2 dark brown

Ek Boya: 5 YR 7/8 reddish yellow, beyaz

Dışa dönük ağızlı. Boyunda sarkıtları ters yaprak şeklinde olan kolye.

11. İç çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 5b

Kod: EJZ, 37.69, Batı mekan, çatı kiremitlerinin altından gelen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 14.4, KY 7.2

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: 7.5 YR 2.5/1 black

Yüzey: 2.5 YR 7/6 light red

İç çekik ağızlı daldırma firnisli.

Benzer Örnekler: Beestman – Kruyshaar 2003, fig.65, no.358 (tip 2); *Agora* XXIX, fig. 63, no.1019 (yaklaşık 275); Bruneau 1970, fig. 55-56, no. 57.2 (erken Hellenistik).

12. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 5b

Kod: EJZ, 37.69, Batı mekan, çatı kiremitlerinin altından gelen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 14.4, KY 2.2

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red – 2.5 YR 5/1 reddish gray

Firnis: Metalik. 7.5 YR 2.5/1 black

Dışa çekik, yuvarlak bitişli ağızlı çanak ağız ve gövde parçası.

Benzer Örnekler: Winter 1984, fig. 43, no.5 (350-275).

13. Balık tabağı gövde altı ve kaide parçası

Şekil 5b

Kod: EJZ, 37.69, Batı mekan, çatı kiremitlerinin altından gelen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

KÇ 9.6, KY 3.4

Hamur: 2.5 YR 7/6 light red

Firnis: Sosluk ve kaide altı 2.5 YR 4/6 red; gövde iç ve dıştaki bantlar damarlı 5 YR 3/3 dark reddish brown.

Yerel üretim. Kısa konik kaideli. Kaide dibinde sosluk iç bükey profilli. Gövde ve kaidenin yarısı zayıf kahverengi firnisli. Gövde sosluğa ilerlerken hafif bel vererek devam ediyor. Sosluğa geçmeden önce iç bükey. Gövde ortasında zayıf kahverengi firnis bant ve rezerve alan, sosluk içi kahverengi firnisli.

14. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 5b

Kod: ELM, 37.60 – 37.50, Çakıllı taban altından gelen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 9, KY 3.6

Hamur: 2.5 YR 7/6 light red

Firnis: dış 10 R 4/6 red; iç 2.5 YR 4/4 reddish brown

Ek Boya: 5 YR 8/4 pembe

Dışa dönük ağızlı. Dudak altında kazıma yatay yiv. Boyunda yaprak çelengi ve sağda sınırlayıcı bağ.

Benzer Örnekler: *Tarsus* I, fig.130, no.66.

15. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 5b

Kod: ELM, 37.60 – 37.50, Çakıllı taban altından gelen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 4.2, KY 3.3

Hamur: 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis: 5 YR 5/8 yellowish red – 5 YR 3/2 dark reddish brown ; iç 5 YR 3/3 dark reddish brown

Ek Boya: beyaz

Dışa dönük ağızlı. Sağda kulp çıkışı. Dudak altında iki kazıma yatay çizgi. Boyunda kolye bağı.

Benzer Örnekler: Schäfer 1968, lev.15-16, D52.

16. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 5b

Kod: ELM, 37.60 – 37.50, Çakıllı taban altından gelen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 12.4, KY 4.5

Hamur: Mikalı. 7.5 YR 4/3 brown

Firnis: dış 7.5 YR 2.5/1 black – 7.5 YR 4/2 brown

İçe çekik ağızlı, daldırma firnisli. İçi kahverengi firnisli, dışı dudaktan gövdeye geçişe kadar kahverengi, gövde altında pişmeden dolayı siyah.

Benzer Örnekler: Berlin 2002, lev.13, no.71 (310-300).

17. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 5b

Kod: ELM, 37.60 – 37.50, Çakıllı taban altından gelen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 24.8, KY 1.4

Hamur: Az mika katkılı. 7.5 YR 4/3 brown

Firnis: Hafif parlak. 7.5 YR 3/2 dark brown

Yerel üretim. Dudak pervazı bitişte içe dönerken yuvarlatılmış, içte hafif iç bükeylik verilmiş.

Üstte dudaktan gövdeye geçişte rezerve bant.

Benzer Örnekler: *Agora* XXIX, fig.50, no.712 (310-290).

18. Balık tabağı gövde altı ve kaide parçası

Şekil 5b

Kod: ELM, 37.60 – 37.50, Çakıllı taban altından gelen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

KÇ 8.8, KY 3.3

Hamur: 5 YR 5/7 yellowish red

Firnis: 5 YR 4/3 reddish brown – 2.5 YR 4/6 red

Kısa konik kaide, kaide hafif yuvarlatılarak oturmakta. Kaide içinde kaide dibine geçmeden önce keskinlik. Üstte gövdeden sosluğa geçerken derince ve rezerve bir oluk.

Benzer Örnekler: Schäfer 1968, lev.1, C4 (Hellenistik II: 230-201/190).

19. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 5b

Kod: EKZ, 37.60-37.50, batı mekan

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b4, 1999

AÇ 8.8, KY 5.6

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: Hafif parlak. 2.5 YR 3/3 dark reddish brown. Yapraklar inceltirilmiş kil 5 YR 7/6 reddish yellow

Dışa dönük dudaklı, dudak altından başlayarak gövde altına doğru genişleyen profilli. Her iki kulp altından başlayıp ortada birleşen omuzda ortada biten ikili zeytin yaprağı dizisi.

Benzer Örnekler: Schäfer 1968, lev.15-16, D52, Behr 1988, res.1, no.4.; Berlin 1999, lev.13, no.5.

2 Nolu Yapı B Odası (Lev.6, 7A,9)

Kuzey Duvarı

F7b2,8, 1999, doğu-batı doğrultulu duvar (sokak duvarı); F7b2,8, 2002, IV nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.99/95 m.	Korunan uzunluk: 4.62 m.
Duvar alt seviye: 37.56 m.	Genişlik: 0.50 m.

Güney Duvarı

F7b1, 1998, I nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.13 m.	Korunan uzunluk: 3.56 m.
Duvar alt seviye: 37.50 m.	Genişlik: 0.60 m.

Doğu Duvarı

F7b8,1999, 1 nolu duvar; F7b2,8, 2002, 1 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.99 m.	Korunan uzunluk: 4.46 m.
Duvar alt seviye: 37.57 m.	Genişlik: 0.54 m.

Batı Duvarı

F7b2,1999,kuzey-güney doğrultulu duvar	
Duvar üst seviye: 38.20 m.	Korunan uzunluk: 3.16 m.
Duvar alt seviye: 37.57 m.	Genişlik: 0.54 m.

B odasının kuzey duvarı ki bu aynı zamanda doğu-batı doğrultusunda uzanan sokağın ¹⁵⁹ güneyindeki duvardır. 37.99/95 m. üst seviyesinden itibaren korunan duvar 37.56 m. de son bulmaktadır. 4.62 m. uzunluğunda 0.50 m. genişliğindeki duvarın dört sıra taşı korunmuştur.

Güney duvarı 38.13 m. seviyesinden itibaren korunmuştur, 37.50 m. seviyesinde sona ermektedir. 3.56 m. uzunluğunda 0.60 m. genişliğinde olan duvar diğer duvarlarda olduğu gibi orta boyutlu taşlardan yapılmıştır. Duvar taşları arasında ele geçen pres taşı parçasından devşirme malzemenin de kullanıldığı anlaşılmaktadır¹⁶⁰. Batı duvarı ile köşe yaptığı anlaşılmaktadır.

Kuzey duvarına organik bir şekilde bağlanan doğu duvarının son iki sıra taşı korunmuştur. 37.99 m. seviyesinde başlayıp 37.57 m. seviyesinde son bulmaktadır. 0.54

¹⁵⁹ Doğu-batı doğrultulu olan bu sokak 1999 yılı yayınlanmamış kazı kayıtlarında “Parmenion Sokak” adı ile anılmaktadır.

¹⁶⁰ Söz konusu yapının temellerinin Bizans döneminde de ayakta olduğu ele geçen harç kalıntılarından anlaşılmaktadır. Devşirme malzemenin, bu dönemdeki eklemeler sırasında mı yoksa inşa edildiği dönemde mi kullanıldığını söylemek güçtür.

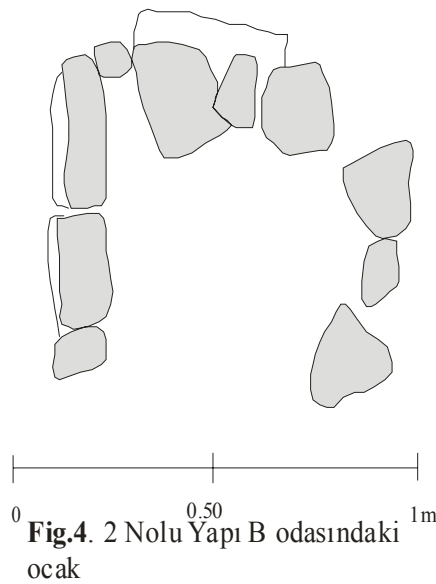
m. genişliğindeki duvarın 4.46 metrelik bir kısmı korunmuştur ve güney duvarı ile köşe yaptığı alan Bizans döneminde tahrip olmuştur.

A odası ile ortak olan batı duvarı 38.20 m. seviyesinde başlayıp 37.57 m. seviyesinde son bulmaktadır. 3.16 m. uzunluğunda 0.54 m. genişliğindeki batı duvarının dört sıra taşı korunmuştur¹⁶¹.

5.80 x 5.75 m ölçülerindeki B odasının kuzeybatı köşesinde kareye yakın bir alan görülmektedir. Odanın kuzey duvarına dik yanaşan doğu duvarı 1.32 m.

uzunluğunda, batı duvarına dik gelen güney duvarı ise 1.12 m. uzunluğundadır. Bu tip küçük alanlar ikinci kata çıkan merdiven boşluğuna aittirler.

B odası içindeki 37.90-37.37 m. seviyelerinde ele geçen seramikler bu odanın tarihlendirilmesinde kullanılmıştır. Ağ bezemeli yarı küresel kase ağız ve gövde parçaları (Şekil 6a.1-2), kantharos gövde ve kaide parçası (Şekil 6a. 4), Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası (Şekil 6b.10) B odasını 3. yüzyıl ikinci yarısı ile 2. yüzyıla tarihlenmesine işaret eder.

B odası içinde 37.69 m. seviyesinde sarı milli taban (T1, FBU) üzerinde basit düzenekte yapılmış, at nalı şeklinde bir ocak bulunmaktadır (Fig. 4). Kuzeyi kapalı, iki sıra taşla oluşturulan ocağın güney ucu açık bırakılmıştır. Ocak içi ve etrafındaki toprak küllüdür.

B odasının doğu duvarı önünde 37.60 m. seviyesinde taş döşeme bulunmaktadır. Bizans döneminde tahrip edildiği anlaşılan bu döşemenin üzerinden gelen malzeme ENK kodunda toplanmıştır. Üzerinde ocak bulunan toprak tabanla bu döşeme çağdaş olmalıdır ancak odanın bir bölümünde toprak zemin varken bir bölümünde döşemenin olması üzerinde düşünülmelidir.

¹⁶¹ Doğu yüzünde yaklaşık 15-20 cm ölçülerindeki dışarıya taşma arazi raporlarında Bizans döneminde yapılan bir ekleme ile ilişkilendirilmiştir. Üst kodu yazılmayan bu taşma Bizans dönemi eklemesinden çok duvarın su basmanı seviyesini oluşturuyor olmalıdır.

2 Nolu Yapı B Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 6a-b)

1. Batı Yamacı, yarı küresel gövdeli kase ağız ve gövde parçası

Şekil 6a

Kod: EGU, 37.90 – 37.80, Doğu mekan, kuzey-güney doğrultulu duvarın doğusu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, 1999

AÇ 14.2, KY 5.4

Hamur: 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis: 5 YR 3/3 dark reddish brown; üst gövde çizgili 5 YR 4/6 yellowish red

Yarı küresel gövdeli kazıma altıgen ağ bezemeli kase. Kaplumbağa kabuğu şeklinde. Dudak iç ve dışta rezerve. Gövdeye geçişte çizgili firnisli. Gövde üzerinde kazıma ağ bezemesi.

Benzer Örnekler: Thompson 1934, fig.69a, D38 (3. yüzyıldan daha gözükmüyor); *Tarsus* I, fig.125, no.113; no.128 (altıgenler siyah firnis üzerine beyaz boya ile yapılmış),(Orta Hellenistik : 3. yüzyıl sonu-erken 2.yüzyıl); Watzinger 1901,s. 70, no.6; Schäfer 1968, res. 10, no.1-2, lev.51, G3 (3. yüzyıl ikinci yarısı); Rotroff –Oliver 2003, lev.21,no.133-135 (geç 3 yüzyıl-erken 2.yüzyıl); Gassner 1997, lev.12, no.187; aynı bezemeyi kalıp yapımı kaselerde de görmekteyiz: Ghali-Kahil 1954, fig.31, K21 (mezar buluntusu 2.yüzyıl başı); Ghali-Kahil 1960, lev. LIX, no.8 (mezar konteksti, olasılıkla 2. yüzyıl); Hausmann 1996, lev.39,no.199-202 (2. yüzyıl ortası – ikinci yarısı); Batı Yamacı stilinde örnekler *Antioch* IV.I, fig.3, 21,25 (erken Hellenistik).

2. Batı Yamacı, yarı küresel gövdeli kase ağız ve gövde parçası

Şekil 6a

Kod: EGU, 37.90 – 37.80, Doğu mekan, kuzey-güney doğrultulu duvarın doğusu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, 1999

AÇ 14.2, KY 2.9

Hamur: 5 YR 7/4 pink

Firnis: dış gövde üst 5 YR 4/6 red - 2.5 YR 2.5/1 reddish black; gövde altı 2.5 YR 5&7 red; iç 2.5 YR 2.5/1 reddish black – 2.5 YR 5/6 red

Yarı küresel gövdeli kazıma altıgen ağ bezemeli kase. Dudak iç ve dışta rezerve. Gövdeye geçişte çizgili firnisli. Gövde üzerinde kazıma ağ bezemesi.

Benzer Örnekler: 1 benzeri

3. İç çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 6a

Kod: EGU, 37.90 – 37.80, Doğu mekan, kuzey-güney doğrultulu duvarın doğusu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, 1999

AÇ 11, KY 3.4

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: dış üst gövde 2.5 YR ¾ dark reddish brown, gerisi 2.5 YR 5/8 red; iç 2.5 YR 5/8 red

4. Kantharos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 6a

Kod: EGU, 37.90 – 37.80, Doğu mekan, kuzey-güney doğrultulu duvarın doğusu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, 1999

KÇ 5, KY 1.8

Hamur: 5 YR 7/4 pink

Firnis: 5 YR ¾ dark reddish brown – 5 YR 2.5/2 dark reddish brown

Yüzey: 5 YR 7/4 pink

Daldırma firnisli, kaide altı rezerve.

Benzer Örnekler: Karadima 1994, s.199, n0.3-4 (3. yüzyıl sonu - 2.yüzyıl başı).

5. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 6a

Kod: EHE, 37.80-37.70, Kuzey-güney doğrultulu duvarın doğusu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, 1999

K.Env.No: 2029

AÇ 7.8, KG 4.8, KY 3.7

Hamur : 5 YR 7/6 - 6/6 reddish yellow

Firnis : Metalik. İç-dış 2.5 YR 2.5/1 reddish black

Ek Boya: sarkıtlar 2.5 YR 6/8 light red, white

Dışa dönük ağızlı. Solda kulp çıkışı. Boyunda sarkıtları kısa, dalgalı çizgiler şeklinde olan kolye.

Benzer Örnekler: Behr 1988, res.1, no.4 (profil); Schäfer 1968, lev.15, D52.

6. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 6a

Kod: EHE, 37.80-37.70, Kuzey-güney doğrultulu duvarın doğusu (doğu mekan)

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, 1999

AÇ 12, KY 6.5

Hamur: Az kum katkılı. 2.5 YR 7/8 light red

Firnis: Mat. İç – dış 2.5 YR 2.5/1 reddish black

Figürlü kase. Hafif içe çekik düz yükselen ağızlı. Büyük bir kısmı tam. Omuza geçişte alttan ve üstten plastik ince bantla sınırlandırılan ion kymationu dizisi, oklar burgulu. Ana frizde sola doğru dans eden yedi adet eros ve friz altında plastik ince bant. Çanak kısmında akantus yaprağı.

Benzer Örnekler: Eros için Courby 1922, fig. 77, no.16 (soldan ikinci Eros); kyma için Courby 1922, fig. 76, no.2; profil Gassner 1997, lev. 16, no.225; Gürler 1994, çiz.27, no.87; *Agora* XXII, lev.88, no.398.

7. Kantharos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 6a

Kod: EHE, 37.80-37.70, kuzey-güney doğrultulu duvarın doğusu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, 1999

KÇ 5.4, KY 2.5

Hamur: Az mika katkılı. 2.5 YR 6/6 light red

Firnis: 2.5 YR 2.5/1 reddish black

Kaide dış yüzde yivli. Kaide dibinde çıkıntı. Tamamı firnisli.

8.Batı Yamacı Kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 6a

Kod: FCP¹⁶², 37.59 – 37.44, 3 Nolu Duvar Doğusu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, b8, 2002

AÇ 9, KY 2.6

Hamur : Sert. 2.5 YR 6/6 light red

Firnis : dış 5 YR 2.5/1 black; iç 5 YR 2.5/1 black - 2.5 YR 5/8 red

Ek Boya: 5 YR 7/6 reddish yellow, beyaz

¹⁶² FCP kodunda pişmiş toprak ağırşak (K.Env. No: 2615).

Dışa dönük ağızlı. Boyunda sarkıtları kısa, geniş çubuklar şeklinde olan kolye.

9. Dışa çekik ağızlı çanak ağız, gövde ve kaide parçası

Şekil 6b

Kod: FCP, 37.59 – 37.44, 3 Nolu Duvar Doğusu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, b8, 2002

AÇ 14.8, KY 5.5

Hamur: Az mika katkılı. 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: dış dudak kenarı 2.5 YR 2.5/1 reddish black, gerisi 2.5 YR 4/8 red; iç 5 YR 2.5 /1 black

Yüzey: 2.5 YR 5/4 reddish brown

Benzer Örnekler: Winter 1984, fig.5, no.42 (350-275).

10. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 6b

Kod: FCR, 37.59-37.48, Kırmızı Kumlu, Küllü Alan Ocak Altı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2,8, 2002

AÇ 8.4, KY 4.2

Hamur : 5 YR 6/8 reddish yellow

Firnis : 5 YR 2.5/1 black

Ek Boya: 5 YR 7/6 reddish yellow

Dışa dönük ağızlı. Sağda kulp çıkışı korunmuş. Boyunda birbirinden bağımsız kazıma bağlı kalp yapraklı sarmaşık

Benzer Örnekler: Behr 1988, res.9, no.30 (3. yüzyıl sonu); Hübner 1984, res.7, S12 (3. yüzyıl ortası); Gürlar 1994, çiz.10, no.34 (3. yüzyıl ikinci dörtlülüğü), Mitsopoulos-Leon 1991, res.3, no.11-12.

11. Kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 6b

Kod: FCU, 37.48 – 37.57, 3 Nolu Duvar Doğusu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, 8, 2002

AÇ 11, KY 1.9

Hamur: 2.5 YR 5/8 red

Firnis: dış 5 YR 2.5/1 black- çok az bir bölüm 2.5 YR 3/6 dark red; iç dudak kenarı 5 YR 2.5/1 black, gerisi 2.5 YR 4/8 red

12. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 6b

Kod: FCU, 37.48 – 37.57, 3 Nolu Duvar Doğusu

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, 8, 2002

AÇ 20.2, KY 1.9

Hamur: Az kum katkılı. 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis: Mat. 2.5 N black

Benzer Örnekler: Berlin 1999, lev.1,21, no.108 (tipik 3. yüzyıl); *Tarsus* I, fig. 178D.

13. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 6b

Kod: FBU, 37.69 – 37.59, 3 nolu duvar doğusu sarı milli kerpiç taban içi

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2, b8, 2002

AÇ 9, KY 2.8

Hamur: Hafif gözenekli, az kum katkılı. 2.5 YR 7/6 light red

Firnis: 5 YR 2.5/1 black

Dışa dönük ağızlı. Dudak altında kazıma ince yiv. Solda kulp çıkışı.

14. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 6b

Kod: FBV, 37.70 – 37.59, kırmızı kumlu, küllü alan, ocak altı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2,b8, 2002

AÇ 7, KY 3.2

Hamur: İnce kum katkılı, hafif gözenekli. 5 YR 7/6 reddish yellow

Firnis: 7.5 YR 2.5 /1 black

Ek Boya: 10 YR 8/4 very pale brown

Dışa dönük ağızlı. Boyunda sarkıtları kısa, ters mızrak ucu şeklinde kolye. Kolye bağının izi siyah.

Benzer Örnekler: Mitsopoulos- Leon 1978, lev.42, no.15 (Hellenistik); *Antioch* IV.I, fig.8, 6-8; Schäfer 1968, lev.15, D52; Berlin 1999, lev.25, no.164 (2. yüzyıl)

15. Batı Yamacı Kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 6b

Kod: ENK, 37.60 – 37.50, Bizans çukuru ile 1 nolu duvar arası taş döşeme üzeri

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b8, 1999

AÇ 8, KY 3.5

Hamur : 2.5 YR 5/8 red

Firnis : dış 2.5 YR 4/8 red, kısmen 2.5 YR 2.5/1 reddish black ; iç dudak kenarı metalik 2.5 YR 2.5/1 reddish black, gerisi 2.5 YR 5/8 red

Ek Boya:

Dışa dönük ağızlı. Boyunda ikili zeytin yaprağı çelengi.

2 Nolu Yapı C odası (Lev.6, 7A,9)

Kuzey Duvarı

F7b2,8, 1999, doğu-batı doğrultulu duvar (sokak duvarı)	
Duvar üst seviye: 37.99/95 m.	Korunan uzunluk: 0.62 m.
Duvar alt seviye: 37.56 m.	Genişlik: 0.50 m.

Batı Duvarı

F7b8,1999, 1 nolu duvar; F7b2,8, 2002, 1 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.99 m.	Korunan uzunluk: 4.46 m.
Duvar alt seviye: 37.57 m.	Genişlik: 0.54 m.

2 nolu yapının B odasının doğusunda bulunan bu odanın sadece batı duvarı ve kuzey duvarının bir kısmı kazılmıştır. Batı duvarı B odasının doğu duvarıyla ortaktır. 0.50 m. genişliğindeki kuzey duvarının sadece 0.62 metresi korunmuştur. Bu odanın içinde bulunduğu alan kazılmadığı için odanın işlevi ve ölçüleri hakkında bir bilgiye sahip değiliz.

2 Nolu Yapı B Odası Altındaki Yapı (Lev.9B-C)¹⁶³

Batı duvarı

F7b2,8,2002, 5 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.63 m.	Korunan uzunluk: 1.58 m.
Duvar alt seviye: 37.33 m.	Genişlik: 0.52 m.

Doğu Duvarı

F7b2,8,2002, 6 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.56 m.	Korunan uzunluk: 2.56 m.
Duvar alt seviye: 37.33 m.	Genişlik: 0.60 m.

B odasının altında ve kazılan alandan anlaşıldığı kadarıyla onunla plan olarak herhangi bir bağı olmayan bir yapının iki duvarı ortaya çıkarılmıştır. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda uzanan batı duvarı, B odasının batı duvarı altına, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusundaki doğu duvarı da B odası kuzey duvarı altına girmektedir. Bu iki duvarın birbiriyle yaptığı köşe yapının güneydeki sınırını oluşturmakta ve yapının devamının kuzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bu kısım doğu batı doğrultulu sokağın altındaki alana denk gelmektedir.

1.58 m uzunluğunda korunan, 0.52m. genişliğinde olan batı duvarı 37.63 m. üst seviyesinden itibaren korunmuş olup 37.33 metrede sona ermektedir. Doğu duvarı ise 37.56 m. seviyesinde başlayıp batı duvarı ile aynı seviyede bitmektedir. 2.56 m. uzunluğunda korunan duvar 0.60 m. genişliğindedir. Her iki duvarın da günümüze değin tek sırası koruna gelmiştir.

Sadece bir mekanına ait küçük bir bölümü ortaya çıkarılan yapının tarihlendirilmesi, yapının altından 37.14 m. seviyesindeki yanık karbonlu toprak tabakası içinden gelen malzeme ile sağlanmıştır. Yapı yanık seramik, kemik ve yer yer karbon içeren bu tabakadan sonra inşa edilmiş olmalıdır. Söz konusu tabakadan gelen buluntular FEB koduyla toplanmıştır. Bu malzemeler 4. yüzyılı işaret ederken bir adet Attika kırmızı figür krater gövde parçası bu tarihi 350-300 arasına indirmemize yardımcı olur (Şekil 7.1).

¹⁶³ Bu yapı F7b2, b8 açması raporlarında “B mekanı” olarak adlandırılmıştır.

2 Nolu Yapı B Odası Altındaki Yapıda Ele Geçen Buluntular (Şekil 7)

1. Attika Kırmızı figür krater gövde parçası

Şekil 7

Kod: FEB, 37.26 – 37.14, B mekanı içi

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2,8, 2002

K. Env. No: 2482

KG 2.4, KY 3.3

Üzerinde sağa dönük kadın figürü. Saç *Fat-Boy Grubu*'na ait skyphoslardaki figürlerde olduğu gibi detaylandırmadan arkada toplanmış, elbisesinin kıvrımları basit verrev çizgiler halinde verilmiş.

350- 300

2. Bolsal ağız, gövde ve kulp parçası

Şekil 7

Kod: FEB, 37.26 – 37.14, B mekanı içi

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2,8, 2002

AÇ 11, KY 4.8

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: dış 2.5 YR ¾ dark reddish brown – 4/8 red; iç 2.5 YR 4/8 red

Attika üretimi.

Benzer Örnekler: *Agora* XII, fig. 6, no.557 (erken 4. yüzyıl); *Histria* IV, 86, no.559.

3. Skyphos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 7

Kod: FEB, 37.26 – 37.14, B mekanı içi

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2,8, 2002

KÇ 4.6, KY 2.3

Hamur: 10 R 6/4 pale red – 6/6 light red

Firnis: 10 R 5/8 red

Yüzey: 10 R 5/6 red

Daldırma firnisli. Attik tip skyphoslardan.

Benzer Örnekler: Ellinghaus 1990, res. 2.1; Rotroff – Oliver 2002, lev.6,no.26 (Küçük Asya geleneği içinde değerlendiriyor geç 4. yüzyıl – erken 3. yüzyıl).

4. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 7

Kod: FEB, 37.26 – 37.14, B mekanı içi

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b2,8, 2002

AÇ 20, KY 1.6

Hamur: 2.5 YR 5/8 red

Firnis: 5 YR 2.5/1 black – 3/2 dark reddish brown, rezerve alanlar: 5 YR 6/6 reddish yellow

Attika üretimi. Dudak kenarı rezerve. Gövde altında rezerve alan gerisi firnisli.

3 Nolu Yapı (Lev.11A-B)

Yapı, Hisartep'e'nin kuzey bölümde F7 plan karesinde dar alanda¹⁶⁴ yapılan çalışmada açığa çıkarılmıştır. Sadece bir mekanı ortaya çıkarılan yapının anlaşılabilmesi için daha geniş bir alanda kazıya ihtiyaç vardır. Elimizde yalnızca batı ve kuzey duvarı vardır.

Batı Duvarı

F7b1,1998, 7 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 36.84 m.	Korunan uzunluk: 2.78 m.
Duvar alt seviye: 36.44 m.	Genişlik: 0.58 m.

Kuzey Duvarı

F7b1,1998, 3 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.89 /57 m.	Korunan uzunluk: 2.70 m.
Duvar alt seviye: 36.65 m.	Genişlik: 0.80 m.

Yapının kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan batı duvarı 36.84 m. seviyesinde başlayıp 36.44 m. seviyesinde sona ermektedir. 2.78 metresi korunan duvarın genişliği 0.58 m.'dir.

Kuzeybatı- güneydoğu doğrultulu olan kuzey duvarı 37.89/57 m. üst seviyesinden itibaren korunmuştur ve 36.65 metrede sona ermektedir. 2.70 m.lik kısmı açığa çıkarılan duvar 0.80 m. genişliğindedir. 3 nolu yapı kuzey duvarı, 2 Nolu yapı B odası güney duvarının altına girmektedir ve bu yapı terminus olarak kullanıldığında 3. yüzyıldan erken bir tarihe verilmelidir. 3 Nolu yapıda gele geçen içe çekik ağızlı çanak (**Şekil 8. 2**), *Fat Boy* grubuna ait skyphos ağız ve gövde parçası (**Şekil 8.11**) ve Attika siyah firnisli cup-kantharos ağız ve gövde parçası (**Şekil 8.12**) yapının 4. yüzyıl ikinci yarısı - erken 3. yüzyıl arasına tarihlemeye imkan verir.

¹⁶⁴ 3 nolu yapı adı verilen yapı 1998 ve 1999 yıllarında çalışılan 4x4 m. ölçülerindeki F7b1 açmasında ortaya çıkarılmıştır.

3 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular (Şekil 8)

1. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 8

Kod: EDK, 37.60 – 36.90, andezit blok, Pithos parçalarının altı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

AÇ 16.6, KY 2.4

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: Mat. Dış 5 YR 2.5/1 black; dudak kenarı 5 YR 2.5/1 black, gerisi 2.5 YR 5/8 red

Dışa çekik ağızlı, siyah firnisli.

2. İçe çekik ağızlı çanak

Şekil 8

Kod: EDL, 36.90 – 36.80, 2 nolu duvar, andezit blok altı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

AÇ 7, Y 3.2, KÇ 4.2

Hamur: 5 YR 5/4 reddish brown

Firnis: 5 YR 2.5/1 black

Yüzey: 5 YR 5/3 reddish brown

Daldırma firnisli. Tam profilli.

Benzer Örnekler: Rotroff – Oliver 2003, lev. 7,32 (geç 4. yüzyıl – erken 3. yüzyıl).

3. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 8

Kod: EDL, 36.90 – 36.80, 2 nolu duvar, andezit blok altı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

AÇ10, KY 3.6

Hamur: 2.5 YR 5/6 red

Firnis: dış 2.5 YR 3/6 dark red – 4/8 red

Yüzey: 2.5 YR 6/6 light red

Daldırma firnisli.

4. Kapalı kap ağız ve gövde parçası

Şekil 8

Kod: EDL, 36.90 – 36.80, 2 nolu duvar, andezit blok altı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

AÇ 10.2, KY 2.6

Hamur: 5 YR 5/8 yellowish red

Firnis: 2.5 YR 3/2 dark red- 2.5 YR 3/3 dark reddish brown

Yüzey: 5 YR 6/6

Dışa dönük, hafif yuvarlatılmış ağızlı. Dış yüzde ağız kenarında firnis bantlı.

5. Tabak ağız ve gövde parçası

Şekil 8

Kod: EDL, 36.90 – 36.80, 2 nolu duvar, andezit blok altı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

AÇ 27.6, KY 2

Hamur: az kum katkılı, gözenekli 5 YR 7/8 reddish yellow

Firnis: 5 YR 4/3 reddish brown – 5 YR 3/3 dark reddish brown; kısmen 5 YR 2.5/1 black

Yüzey: 5 YR 7/4 pink

Dışa dönük ve hafif aşağıya sarkık yuvarlatılmış ağızlı. Dudaktan gövdeye geçişte iç ve dışta iç bükey, sığ yiv. Gövde dışı firnisli, iç yüzde geniş firnis bantlar.

Benzer Örnekler: Lancel 1987, lev. 2, no.131c1 (iç yüzde dudaktan gövdeye geçiş daha keskin bir örnek, 2.yüzyıl 2. dörtlülüğü); Pfrommer 1985, res. 37, no.39 (geç 3. yüzyıl- 2. yüzyıl ilk yarısı).

6. Çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 8

Kod: EDL, 36.90 – 36.80, 2 nolu duvar, andezit blok altı

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

KÇ 6, KY 1.8

Hamur: 10 R 5/6 red

Firnis: dış 5 YR 2.5/1 black; kaide içi 10 R 4/8 red; iç merkez 4/8 red, gerisi 5 YR 2.5/1 black

Halka kaideli. Kaide dış ve iç yüz firnisli. Gövde içi firnisli.

7. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 8

Kod: EDR, 36.80 – 36.70, genel

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

AÇ 10, KY 2.6

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: dış 5 YR 2.5/1 black- 7.5 YR 3/2 dark brown; iç 5 YR 2.5/1 black

Yüzey: 10 YR 4/1 dark gray

Daldırma firnisli.

8.Çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 8

Kod: EDR, 36.80 – 36.70, genel

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

KÇ 7, KY 2.1

Hamur: Mika katkılı. 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: 2.5 YR 4/6 red

Yüzey: 5 YR 6/6 reddish yellow

Daldırma firnisli, halka kaideli.

Benzer Örnekler: *Hama* III₂, fig.8, no.79

9.Masa amphora ağız ve boyun parçası

Şekil 8

Kod: EEC, 36.60 – 36.50, genel

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

AÇ 14.8, KY 2.7

Hamur: ince kum katkılı, 5 YR 6/8 reddish yellow

Firnis: 2.5 YR 2.5/1 reddish black – 2.5 YR 4/8 red

Yüzey: 5 YR 7/4 pink

Dışa dönük, dışta dudak altı iki kademeli. Dudakta içte ve dışta firnis bantlı.

10.Sürahi ağız ve boyun parçası

Şekil 8

Kod: EEC, 36.60 – 36.50, genel

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

AÇ 9.6, KY 4.8

Hamur: 2.5 YR 5/8 red

Firnis: 25 YR 4/6 red

Yüzey: 2.5 YR 6/6 light red

Dış yüzde dudak kenarı ve dudak tablası firnisli.

Benzer Örnekler: Gassner 1997, lev. 27, no.330; *Corinth* VII,III, lev.10, no.279.

11.Skyphos ağız ve gövde parçası

Şekil 8

Kod: EEF¹⁶⁵, 36.50 – 36.40, genel

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

K.Env. No: 1960

KG 4, KH 1.5

Hafif dışa çekik ağızlı. Attika kırmızı figür tekniğinde, *Fat Boy Grubu*'na ait. Sağa doğru erkek figürünün başı ve üst gövdesinin bir bölümü. Saç kaba bir şekilde detay olmaksızın siyah firnis ile verilmiş. Figürün arkasında kulp palmetinden bir bölüm.

Benzer Örnekler: Form Agora XII, lev. 16, no. 350-351; fig. 4, no. 352; Tuna – Nörling 1999, kulp palmeti için lev. 24, no. 435,436, 439, 446; erkek figürü için lev. 24, no.430, 44; Boardman 1989, 202, fig. 424.

4. yüzyıl ikinci yarısı

12.Cup-Kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 8

Kod: EEJ, 36.40 – 36.30, genel

Buluntu Yeri ve Yılı: F7b1, 1998

AÇ 12.2, KY 3.8

Hamur: 2.5 YR6/6 light red

Firnis: Parlak, 10 YR 2/1 black

Attika üretimi. İnce ağız kenarlı, alçak dudaklı cup-kantharoslardan. Dışa dönük alçak dudaklı, boyundan gövdeye geçiş keskin. Dış bükey profilli gövdeye sahip.

Benzer Örnekler: *Agora* XII, fig. 7, no.684 (340-325); Coşkun 1999, şek.28, no.87 (340-325).

¹⁶⁵ Polat EEF kodlu torbayı gri seramiklerle M.Ö. 6. yy sonu – erken 5. yüzyıla tarihlemiştir (Polat 2002, 61). Ancak bu tabakadan gelen malzeme arasında *Fat Boy Grubu*'na ait skyphos tipik 4. yüzyıl malzemesidir.

4 Nolu Yapı (Lev.12)

4 nolu yapıya ait kalıntılar 18 Nolu Açma'da ortaya çıkarılmıştır¹⁶⁶.

4 Nolu Yapı A Odası (Lev.12)

Güney Duvarı

18 Nolu Açma, 1993, X duvarı	
Duvar üst seviye: 37.79 m.	Korunan uzunluk: 2.20 m.
Duvar alt seviye: 37.54 m.	Genişlik: 0.58 m.

Doğu Duvarı

18 Nolu Açma, 1993, Y duvarı	
Duvar üst seviye: 37.96 m.	Korunan uzunluk: 1.60 m.
Duvar alt seviye: 37.71 m.	Genişlik: 0.58 m.

A odasının sadece güney ve doğu duvarına ait bir bölüm korunmuştur. Güney duvarı 37.79 m. seviyesinde başlayıp 37.54 m. seviyesinde sona ermektedir. 2.20 m. uzunluğundaki duvarın genişliği 0.58 m. ölçülerindedir. Bölgede sık olarak rastlanan taşlardan bağlantı malzemesi kullanılmaksızın kuru duvar örgüsüne sahiptir.

Güney duvarı ile organik olarak köşe yapan doğu duvarının da küçük bir bölümü (1.60 m.) korunmuştur. 37.96 m. seviyesinde başlayıp 37.71 m. seviyesinde son bulan doğu duvarının genişliği 0.58 m.dir.

Güney ve doğu duvarının köşe yaptığı alandan her iki duvar dibi boyunca uzanan döşeme odanın tabanının taş döşeli olduğunu göstermiştir. Oda içinde Bizans döneminde tahribattan nasibini alan döşeme, odanın muhtelif yerlerinde parçalar halinde ele geçmiştir. 37.70/66 m. seviyesinde ele geçen döşeme, aralarında kiremit parçaları ve kireç taşlarının da bulunduğu düzgün yüzeyli taşlarla oluşturulmuştur. A odası altında daha erken bir evrede iki adet duvar ortaya çıkarılmıştır. Bu erken yapının güney duvarının uzantısı A odasının doğu duvarının altına girmektedir. K ve F adıyla belgelenen duvarları sadece arazi günlük raporlarındaki eskiz çizimlerinde görmekteyiz (28.07.94 tarihli).

F Duvarı

18b açması, 1994, F duvarı

¹⁶⁶ 1993 ve 1994 yılları arasında kazılan bu açmanın tabakalanmasının genel bir değerlendirmesi ilk olarak Polat tarafından yapılmıştır (Polat 2002,58-59).

Duvar üst seviye: 37.35 m.	Korunan uzunluk: 1.92 m
Duvar alt seviye: 36.84 m.	Genişlik: 0.86 m.

K Duvarı

18 b Açması, 1994, K duvarı	
Duvar üst seviye: 37.17 m.	Korunan uzunluk: ?
Duvar alt seviye: 36.81 m.	Genişlik: ?

Doğu batı doğrultulu olan F duvarı 37.35 m. seviyesinde başlayıp 36.84 m. seviyesinde sona ermektedir. 3 sıra taşı ve 1.92 metresi korunan bu duvar 0.86 m. genişliğindedir. Hellenistik döneme diğer yapıların duvarları (ortalama 0.50-0.60 m.) göz önüne alındığında nispeten geniş olan bu duvar üzerinde ince taşlarla oluşturulan toikhobati korunmuştur.

F duvarının kuzeyinde ona dik olarak bağlanan kuzey-güney doğrultulu K duvarı daha ince bir duvardır ve 37.17 m. seviyesinde başlayıp 36.81 m. seviyesinde sona ermektedir. F duvarının bu alandaki bir mekanın güney duvarını, K duvarının ise ara duvarlarından birini oluşturduğunu düşünmek yanlış olmaz. Ancak mekanın kazısı yapılmamıştır.

F duvarının güneyinde 37.40 m. seviyesinde bir döşeme, altında 37.20 seviyesinde ikinci bir döşeme ele geçmiştir. Bu döşemeler bu iki duvarın oluşturduğu yapıya ait olmalıdır. 37.40 m.deki 1 nolu döşemenin tarihlemesinde kullanılan malzemeler CVY¹⁶⁷ ve CYL kodlu torbada toplanmıştır. Altından 37.20’de gelen bir diğer döşeme de 36.95 m. seviyesinde sona ermektedir. Bu ikinci döşemenin yapıldıktan sonra bir kere onarım gördüğü anlaşılmaktadır. 4 nolu yapı, 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen döşemeden sonraki yapı evresine aittir.

¹⁶⁷ Bu torbadaki seramikler döşemenin 350 yılına ait olduğunu göstermişlerdir (Attika siyah firnisli tuzluk: Coşkun 1999, no.130)

4 Nolu Yapı B Odası (Lev.12)

Batı Duvarı

18 Nolu Açma, 1993, Y duvarı	
Duvar üst seviye: 37.96 m.	Korunan uzunluk: 1.60 m.
Duvar alt seviye: 37.71 m.	Genişlik: 0.58 m.

B odasının yalnızca batı duvarının bir bölümü ve doğuya doğru köşe yaptığı korunan bir iki taş sayesinde anlaşılmıştır. Dolayısıyla güney duvarına ait çok az ize sahibiz. 37.96 m. üst kodundan itibaren başlayan batı duvarı 37.71 m. seviyesinde sona ermektedir ve 0.58 m. genişliğindedir. B odası kazılan alanın köşe noktasında yakalanmış ve geri kalan kısmı kazılmayan alan içinde kalmıştır. Elimizde odaya ait herhangi bir veri yoktur.

4 Nolu A Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 9)

1. Batı Yamacı Kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 9

Kod: CVV, 37.50-37.40, döşeme altı

Buluntu Yeri ve Yılı: 18b, 1994

AÇ 12.2, KY 2.5

Hamur: 5 YR 4/8 yellowish red

Firnis: iç 2.5 YR 4/4 reddish brown; dış hafif metalik 5 YR 2.5/1 black

Kazıma çizgi beyaz inceltilmiş kil ile yapılan kalp yapraklı sarmaşık dizisinden küçük bir bölüm.

2. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 9

Kod: CVV, 37.50-37.40, döşeme altı

Buluntu Yeri ve Yılı: 18b, 1994

AÇ 8, KY 1.8

Hamur: Gley 1, N5 gray

Firnis: iç Gley 1, N3 very dark gray; dış Gley 1 N4 dark gray

Benzer Örnekler: *Agora XXIX*, fig.65, no.1078 (yaklaşık 300)

3. Kantharos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 9

Kod: CVV, 37.50-37.40, döşeme altı

Buluntu Yeri ve Yılı: 18b, 1994

KÇ 5.6, KY 1.8

Hamur: az kum katkılı 2.5 YR 6/6 light red

Firnis: 2.5 YR 5/8 – 4/8 red

Firnis kaide altına akmış.

4. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 9

Kod: CVY, 37.50-37.40, 1.döşemenin üzeri

Buluntu Yeri ve Yılı: 18d, 1994

AÇ 8, KY 2.4

Hamur: 2.5 YR 6/86 light red

Firnis: iç 2.5 YR 2.5/1 reddish black; dış hafif parlak 5 YR 2.5/1 black

Benzer Örnekler: *Agora XXIX*, fig.62, no.984 (yaklaşık 310-300); Berlin 2002, lev. 12, no.63 (310-300).

5. Çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 9

Kod: CVY, 37.50-37.40, 1.döşemenin üzeri

Buluntu Yeri ve Yılı: 18d, 1994

KÇ 9, KY 2.3

Hamur: 2.5 YR 6/6 light red

Firnis: mat 5 YR 2.5/1 black; yüzey 2.5 YR 7/6 light red

6. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 9

Kod: CVY, 37.50-37.40, 1.döşemenin üzeri

Buluntu Yeri ve Yılı: 18d, 1994

AÇ 24.2, KY 1.8

Hamur: 5 YR 5/8 yellowish red

Firnis: mat 7.5 YR 2.5/1 black

Attika üretimi.

7. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 9

Kod: DAY, 37.20-37.10, döşeme ile birlikte gelen (2. döşemenin 1. katı)

Buluntu Yeri ve Yılı: 18d, 1994

AÇ 20.2, KY 3.1

Hamur: 2.5 YR 6/6 light red

Firnis: mat 5 YR 2.5/1 black

Dışa çekik ağızlı, siyah firnisli.

8. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 9

Kod: DAY, 37.20-37.10, döşeme ile birlikte gelen (2. döşemenin 1. katı)

Buluntu Yeri ve Yılı: 18d, 1994

AÇ 7, KY 2.1

Hamur: 2.5 YR 5/8 red

Firnis: mat 5 YR 2.5/1 black; yüzey 2.5 YR 6/6 light red

Daldırma firnisli.

9. Çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 9

Kod: DAY, 37.20-37.10, döşeme ile birlikte gelen (2. döşemenin 1. katı)

Buluntu Yeri ve Yılı: 18d, 1994

KÇ 6, KY 1.9

Hamur: 5 YR 5/8 yellowish red

Firnis: iç 5 YR 4/2 dark reddish gray; dış 5 YR 3/2 dark reddish brown(kısmen siyah)

Daldırma firnisli. Gövde altında kaideye geçiş ve kaide iç kısmında kaide dibine geçişte yiv.

10. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 9

Kod: DBU, 37.10-37.00, 2. döşemenin 2. katından gelen

Buluntu Yeri ve Yılı: 18d, 1994

AÇ 14.6, KY 2.8

Hamur: 2.5 YR 5/8 red

Firnis: 5 YR 2.5/1 black – 2.5 YR 4/6 red

Kötü pişmiş.

11. Dışa çekik ağızlı çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 9

Kod: DBU, 37.10-37.00, 2. döşemenin 2. katından gelen

Buluntu Yeri ve Yılı: 18d, 1994

KÇ 9.4, KY 4

Hamur: 5 YR 5/1 gray – 2.5 YR 6/6 light red
Firnis: 7.5 YR 2.5/1 black; yüzey 2.5 YR 6/6 light red
Daldırma firnisli, halka kaideli.

12. Matara ağız, boyun ve kulp parçası

Şekil 9

Kod: DBU, 37.10-37.00, 2. döşemenin 2. katından gelen

Buluntu Yeri ve Yılı: 18d, 1994

AÇ 3.6, KY 6.8

Hamur: az kum katkılı 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: 2.5 YR 4/8 red

Matara boyun ve kulp parçası. Boyun ortasında bir sırt yapmakta ve bu sırt altından çıkan kulplar.

5 Nolu Yapı (Lev.13,14A-B)

5 Nolu Yapı olarak adlandırdığımız yapı Hisartepe kuzeybatısındaki çalışmalarda gün ışığına çıkarılmıştır¹⁶⁸.

5 Nolu Yapı A Odası (Lev.13,14A-B)

Kuzey Duvarı

F6 Kuzey, 1991, B duvarı	
Duvar üst seviye: 37.56 m	Korunan uzunluk: 4.46 m.; 5.52 (dıştan dışa); iç 4.52 m.
Duvar alt seviye: 37.17 m.	Genişlik: 0.72 m.

Güney Duvarı

F6, 1989, 2 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.04 m.	Korunan uzunluk: 2.40 m. ; iç 4.50 m.
Duvar alt seviye: 37.34 m.	Genişlik: 0.55 m.

Doğu Duvarı

F6 Kuzey, 1991, A duvarı; F6 Doğu Kuzey, 1991, A duvarı	
Duvar üst seviye: 38.01/ 37.99 m.	Korunan uzunluk: 5.68 m.
Duvar alt seviye: 37.22 m.	Genişlik: 0.52 m.

Batı Duvarı

F6, 1989, 7 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.86 m.	Korunan uzunluk: 4.22 m.; iç 5.64 m.
Duvar alt seviye: 37.34 m.	Genişlik: 0.70 m.

5 nolu yapının kuzeybatı köşesindeki oda olan A odasının dört duvarına ait bilgilere sahibiz. Mekanın kuzey duvarı 37.56 m. seviyesinde başlayıp 37.17 m. seviyesinde sona ermektedir. 4.52 m. uzunluğunda 0.72 m. genişliğindeki duvarın, her ne kadar tahribe uğramış olsa bile doğu duvarı ile organik olarak birleştiğini görmekteyiz. Her iki yüzü de düzgün yüzeyli taşlarla örülmüş sağlam görünümlü duvarın, batı duvarı ile köşe yaptığı nokta yakalanamamıştır.

A odasının 0.55 m. genişliğindeki güney duvarı da¹⁶⁹ 2.40 m. uzunluğunda korunmuştur ve tahripten nasibini almıştır. Bu yüzden batı duvarı ile doğu duvarı birleşme noktası ele geçmemiştir. Olması gereken uzunluğu 4.50 m.dir. 38.04 m.

¹⁶⁸ Söz konusu yapıya ait kalıntılar F5 ve F6 plan karelerinde bulunan F5, F5 Kuzey, F6, F6 Kuzey, F6 Doğu ve F6 Doğu Kuzey açmalarında 1989-1995 yılları arasında yapılan kazılarda ortaya çıkarılmıştır.

¹⁶⁹ Höyük üzerindeki Hellenistik döneme ait yapıların Roma ve Bizans döneminde de kullanıldığı yapılan kazılarda ve daha önceki çalışmalarda anlaşılmıştır (Polat 2000, 47). Bu kullanım yeni duvarlar eklenerek veya var olan duvarların devşirme malzeme ve harçla desteklendirilmek suretiyle yapılmıştır.

seviyesinde başlayan duvar 37.24 m. seviyesinde sona ermektedir. Güney duvarı taş dizisi, mekanın diğer duvarları kadar düzgün korunmamıştır. Olasılıkla bir yer hareketlenmesinden dolayı sıkışarak güneye doğru kayma yapmıştır.

A odasının doğu duvarı 38.01/37.99 m. seviyesinde başlayıp 37.22 m. seviyesinde sona ermektedir. 5.68 m uzunluğunda, 0.52 m. genişliğindeki doğu duvarının güney duvarı ile birleşme yeri ve duvarın güney kısmı tahrip olmuştur.

Batı duvarının güney bölümü korunmuştur. 37.86 m. seviyesinde başlayan duvar 37.34 m. seviyesinde sona ermektedir. 5.64 m. uzunluğundaki duvarın 4.22 m.lik kısmı korunmuştur ve 0.70 m. genişliğe sahiptir. Duvarın batı yüzü doğu yüzüne oranla daha büyük taşlarla örülmüştür ve daha düzenli bir görünüm sergilemektedir.

25.5 m² kullanım alanına sahip olan A odasının zeminin taş döşeli olduğu güney batı köşede ele geçen döşemeden anlaşılmaktadır. 37.83 m. seviyesindeki döşeme güney duvarının hemen dibinde başlayıp kuzey doğru uzanmaktadır ve bir bölümü koruna gelmiştir. Döşeme üzerinden ele geçen en geç seramik grubu Roma dönemine işaret etmektedir. Bu da mekanın Roma döneminde de kullanıldığına işaret edebilecek bir veridir¹⁷⁰. Döşemenin altında 37.60 m. seviyesinde ele geçen taban ise mekanın ilk önceleri toprak tabana sahip olduğunu daha sonra taş döşendiğini göstermektedir. 37.60 m. seviyesindeki tabanın üzerinde 37.65 m. de çatı kiremitleri ele geçmiştir. A odası ile ilişkilendirilen malzemeler 3. yüzyıl sonu ile 2. yüzyıla işaret etmektedir (**Şekil 10a-b**).

¹⁷⁰ Polat 2000, 47.

5 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 10a-b)

1. Kantharos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 10a

Kod:APU, 37.80-37.65, kuzeydoğudaki mekan içinden

Buluntu Yeri ve Yılı: F6, 1989

KÇ 5.4, KY 2.8

Hamur: az kum katkılı 7.5 YR 6/4 light brown

Firnis: mat 5 YR 2.5 YR /1 black

Daldırma firnisli.

2. Kalıp yapımı kase gövde parçası

Şekil 10a

Kod:APU, 37.80-37.65, kuzeydoğudaki mekan içinden

Buluntu Yeri ve Yılı: F6, 1989

KG 2.4, KY 2.8

Hamur : N6 gray

Firnis : N4 dark gray

Bitkisel bezemeli kase. Hurma çiçeği.

Benzer Örnekler: Courby 1922, fig. 68, no.14.

3. Kantharos ağız parçası

Şekil 10a

Kod: APH¹⁷¹, 37.65-37.55, kuzeydoğudaki mekan içinden

Buluntu Yeri ve Yılı: F6, 1989

AÇ 8, KY 1.8

Dudaktan boyna geçişte iç bükey, olasılıkla gövde altına doğru genişleyerek inmekte.

4. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 10a

Kod: BYH¹⁷², 37.70-37.60, kuzeybatı köşe hariç tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

AÇ 9.2, KY 2.1

Hamur : 5 YR 7/4 pink

Firnis : dış 5 YR 2.5/1 black - 10 YR 4/2 dark grayish brown; iç 7.5 YR 3/2 dark brown

Dışa dönük ağızlı. Dudak altında yatay kazıma yiv. Kulp korunmamış, ancak çıkış yerindeki izi görülmekte.

5. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 10a

Kod: BYH, 37.70-37.60, kuzeybatı köşe hariç tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

AÇ 27.8, KY 2.3

Hamur: 10 YR 3/2 grayish brown – 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis: iç-dış 5 YR2.5 /1 black kötü pişmiş kısım 10 YR 6/4 light yellowish brown

¹⁷¹ APH kodundan pişmiş toprak kadın heykelciği (K.Env. No: 381). Göğüs ve sağ kolun üst kısmı korunmuş olan heykelcik için bkz: Gürtekin 1990, lev.I, A1.

¹⁷² BYH kodundan bir adet pişmiş toprak çocuk heykelciği başı ele geçmiştir (K.Env. No: 898). Yüzü oldukça aşınmış figürin için bkz. Değirmenci 1994, lev.VII, B9.

Dudaktan gövdeye geçişte i bükey rezerve kuşak. Dışta iki iç bükey yiv.
Benzer Örnekler: *Samaria – Sebaste* III, fig.54, no.5 (olasılıkla geç 2. yüzyıl); *Hama* III₂, fig.1, no.9.

6. Çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 10a

Kod: BYH, 37.70-37.60, kuzeybatı köşe hariç tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

AÇ 14.8, KY 2.6

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: 2.5 YR 4/6 -2.5 YR4/8 red – 5 YR 3/3 dark reddish brown

Yüzey: 5 YR 7/4 pink

Dışa dönük ağızlı çanak. Daldırma firnisli.

Benzer Örnekler: *Agora* XXIX, fig.60, no.907 (275-250); Metzger 1971, res.3, no. 48 (3.yüzyıl son dördlüğü -2.yüzyıl 2.dördlüğü); Morel 1986, fig.20, no.121.

7. İçe çekik ağızlı daldırma çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 10a

Kod: BYH, 37.70-37.60, kuzeybatı köşe hariç tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

AÇ 9.2, KY 2.4

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: iç 2.5 YR 4/8 red; dış 5 YR 2.5/2 dark reddish brown

Daldırma firnisli.

Benzer Örnekler: *Agora* XXIX, fig.63, no.1000 (290-275).

8. Kalıp yapımı kase gövde parçası

Şekil 10a

Kod: BYH, 37.70-37.60, kuzeybatı köşe hariç tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

KG 2.9, KY 3

Hamur : Gley 1 N6 gray

Firnis : Gley 1 N4 dark gray

Bitkisel bezemeli kase. Solda yere uzanan figüre ait bacak ? akantus yaprağı.

9. Batı Yamacı kantharos ağız, gövde parçası ve kulp

Şekil 10a

Kod: BZD, 37.60-37.50, çukur ve duvarın doğusu dışındaki tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

AÇ 10.2, KY 3.1

Hamur: çok ince kumlu, 2.5 YR 5/6 red

Firnis: 5 YR 3/2 dark reddish brown

Dudak altında yatay kazıma çizgi.

10. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 10b

Kod: BZD, 37.60-37.50, çukur ve duvarın doğusu dışındaki tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

AÇ 16, KY 5

Hamur : Gley 1 N6 gray

Firnis : dış 5 GY6/1 greenish gray; iç Gley 1 N4 dark gray

Figürlü kase. Dışa dönük yuvarlatılmış ağızlı, omuza geçiş hafif keskin. Omuzda yatay yaprak benzeri obje dizisi. Altında at başı?

Bibliyografya ve Benzer Örnekler: *Dereboyu* 1994, çiz.1, KA2

11. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 10b

Kod: BZP, 37.50-37.40, Bizans çukuru hariç tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

K.Env.No: 900-901

AÇ 13.2, KY 6.9

Hamur : 7.5 YR 5/1 gray

Firnis : iç-dış N3 very dark gray

Bitkisel bezemeli kase. Tam profil. Dışa dönük ağızlı, omuzda keskin geçiş. Omuzda İon kymationu dizisi ve altında ince plastik bant. Kymaları sınırlandıran çubuklar burğu şeklinde. Gövde bezemesinde akantus yaprağı ve damarlı yuvarlak yaprak. Madalyonda etrafı yapraklarla çevrilmiş çiçek rozet.

Bibliyografya ve Benzer Örnekler: *Dereboyu* 1994, çiz. 2, KA10; *Dereboyu* 1996, lev. XLII, KA10; *Hama* III₂, fig.13, no.112.; fig.15, no.140; *Kyme* I, fig.4, no.90; *Samaria – Sebaste* III, fig.63, no.19.

12. Kantharos kaide parçası

Şekil 10b

Kod: BZP, 37.50-37.40, Bizans çukuru hariç tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

KÇ 4.6, KY 2

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: 2.5 YR ¾ dark reddish brown – 2.5 YR 4/8 red

Kaide altı rezerze.

13.Daldırma firnisli çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 10b

Kod: BZP, 37.50-37.40, Bizans çukuru hariç tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

KÇ 5.4, KY 3

Hamur: 2.5 YR 4/1 dark reddish gray

Firnis: 7.5 YR 4/3 – 7.5 YR 4/4 brown

Yüzey: 2.5 YR 6/6 light red

Daldırma firnisli, halka kaideli.

Benzer Örnekler: *Hama* III₂, fig.8, no.78.

14. Daldırma firnisli çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 10b

Kod: BZP, 37.50-37.40, Bizans çukuru hariç tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991

KÇ 5.2, KY 1.9

Hamur: 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: hafif metalik 5 YR 2.5/1 black

5 Nolu Yapı B Odası (Lev.13,14A-B)

Batı Duvarı

F6 Kuzey,1991, A duvarı; F6 Doğu Kuzey, 1991, A duvarı	
Duvar üst seviye: 38.01/ 37.99 m.	Korunan uzunluk: 5.68 m.
Duvar alt seviye: 37.22 m.	Genişlik: 0.52 m.

Güney Duvarı

F Doğu Kuzey,1991, B duvarı	
Duvar üst seviye: 37.99 m.	Korunan uzunluk: 3.62 m. ; iç 5.68 m.
Duvar alt seviye: 37.11 m. Euthynteria seviyesi: 37.79 m.	Genişlik: 0.52 m.

Doğu Duvarı

19 Nolu Açma,1993, W duvarı	
Duvar üst seviye: 38.21/16 m.	Korunan uzunluk: 2.28 m. ; iç 5.68 m.
Duvar alt seviye: 37.21 m.	Genişlik: 0.62 m.

A odasının doğusunda bulunan B odasının batı, güney ve doğu duvarları günümüze kadar ulaşabilmiştir. 38.01/ 37.99 m. üst seviyesinden itibaren korunan batı duvarı 37.22 m. seviyesinde sona ermektedir. 5.68 uzunluğunda 0.52 m. genişliğindeki duvarın güney uzantısının bir bölümü tahrip olmuştur. Odanın güney duvarı ile kesişme yerinde duvarın batı yüzü taşları ele geçmemiştir.

37.99 m. üst seviyesinden itibaren ele geçen, 37.11 m. seviyesinde oturma düzlemine sahip olan güney duvarı euthynterisi 37.79 m. seviyesindedir. İçinde yer yer mermer parçaları olan duvarın 3.62 m. lik kısmı korunmuştur. Toplam uzunluğu 5.68 m., genişliği 0.52 m. olan duvarın batı ve doğu yöndeki devamı Bizans döneminde tahrip edilmiştir.

Doğu duvarı 38.21 ile 38.16 m. arasında değişen üst seviyelerde korunmuş olup 37.21 m. seviyesinde oturma düzlemine sahiptir. 0.62 m. genişliğindeki duvarın korunan uzunluğu ise 2.28 m.dir. Doğu duvarı kuzeye doğru ilerleyip mekanın kuzey duvarı ile birleşiyor olmalıdır. Ancak alanın kazısı yapılmadığı için duvar izlememektedir.

32.26 m² kullanım alanına sahip olan B odasının zeminin, taş döşeli olduğu güney doğusunda çok az bir bölümü korunan döşemeden anlaşılmaktadır. 37.31 m. seviyesindeki bu döşeme, küçük boyutlu taşların toprak zemine sıkıştırılmasıyla

yapılmıştır. B odasının malzemesi A odasında olduğu gibi 3. yüzyıl sonu ile 2. yüzyıla işaret eder (**Şekil 11**).

5 Nolu Yapı B Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 11)

1. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 11

Kod: BYS, 37.60-37.50, duvarın doğusu
Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991
AÇ 7, KY 2.2
Hamur: Gley 1 N4 dark gray
Firnis: 10 YR 3/2 very dark grayish brown
Yapraklar: 2.5 YR 7/6 light red
Boyunda ikili yaprak dizisi.

2. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 11

Kod: BYS, 37.60-37.50, duvarın doğusu
Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Kuzey, 1991
AÇ 22.2, KY 1.7
Hamur: az kum katkılı 2.5 YR 6/8 light red
Firnis: hafif metalik 5 YR 2.5/1 black
Yerel üretim. İçte dudaktan gövdeye geçişte rezerve bant.

3. Batı yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 11

Kod: BZF, 37.70-37.60, tüm alan
Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Doğu Kuzey, 1991
AÇ 6.6, KY 1.7
Hamur: 5 YR 4/1 dark gray- 5 YR 4/2 dark reddish gray
Firnis: dış 5 YR 2.5/1 black; iç 5 YR 3/3 dark reddish brown
Ek Boya: Beyaz
Dudak altında iki rezerve çizgi. Boyundaki yaprak dizisine ait yaprak.

4. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 11

Kod: BZF, 37.70-37.60, tüm alan
Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Doğu Kuzey, 1991
AÇ~10, KY 3.1
Hamur : az gözenekli Gley 1 N6 gray
Firnis : Gley 1 N4 dark gray
Dışa dönük ağızlı. Omuza geçişte keskinlik ve altında plastik bant. İç yüze gövdeye geçişte iki içbükey yiv.

5. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 11

Kod: BZF, 37.70-37.60, tüm alan
Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Doğu Kuzey, 1991
AÇ 22.2, KY 2.9
Hamur: gözenekli, az kum katkılı 2.5 YR 5/6 red
Firnis: 5 YR 3/2 dark reddish brown
Dudaktaki rezerve ince bant hariç tamamı firnisli.

Benzer Örnekler: *Samaria – Sebaste* III, fig.55, no.4 (2. yüzyıl); Winter 1984, fig.6, no.68 (Hellenistik).

6. Kantharos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 11

Kod:BZF, 37.70-37.60, tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Doğu Kuzey, 1991

KÇ 5, KY 1.8

Hamur: 2.5 YR 5/6 red

Firnis: 2.5 YR 4/8 red- 5 YR 3/2 dark reddish brown

Tamamı firnisli. Kademeli kaideli.

7. Tabak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 11

Kod:BZF, 37.70-37.60, tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Doğu Kuzey, 1991

KÇ 10, KY 2.5

Hamur: 5 YR 7/6 -6/6 reddish yellow

Firnis: 5 YR 3/3 dark reddish brown

Halka kaideli, tabak gövde altı ve kaide parçası. Daldırma firnisli. Tondoda üç sıra ince rulet bezemesi.

8. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 11

Kod: BZG, 37.60-37.50, tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Doğu Kuzey, 1991

AÇ 14.8, KG 3.9, KY 4.2

Hamur: Gley 1 N5 gray

Firnis:Gley 1 N4 dark gray

Dışa dönük, hafif yuvarlatılmış ağızlı. Dudak altında yatay iki bant arasında iki plastik bant arasında kalp yaprağı dizisi.

Benzer Örnekler: profil için Gassner 1997, lev. 14, no.209; Courby 1922, fig. 68, noo.8.

9. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 11

Kod: BZG, 37.60-37.50, tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Doğu Kuzey, 1991

AÇ 11.6, KG 4.6, KY 2.6

Hamur: N7 light gray

Firnis: N4 dark gray

Hafif dışa dönük yuvarlatılmış ağızlı. Dudak altında iki sıra yatay nokta dizisi arasında meander dizisi.

Benzer Örnekler: Smetana – Scherrer 1982, lev.48, no.652 (2. yüzyıl ikinci yarısı – erken 1. yüzyıl); meander için Courby 1922, fig.76, no. 4; Gürler 1994, çiz.34, lev. 24, no.116; Gassner 1997, lev.20, no.265; *Antioch* IV.I, fig.17, no.20.

10. Unguentarium

Şekil 11

Kod: BZG, 37.60-37.50, tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6 Doğu Kuzey, 1991

K.Env. No: 855

Bursa Arkeoloji Müzesi'nde

AÇ 2.4, KÇ 2.5, Y 18.7

Hamur: N3 dark gray

Firnis: N4 very dark gray

Tam profil. Yüksek boyunlu ayaklı Unguentarium. Boyun, omuz ve karında açık gri-beyaz arası ince bantlar.

Benzer Örnekler: Rotroff – Oliver 2003, lev.44, no.263 (2.yüzyıl ikinci yarısı – 1 yüzyıl ilk yarısı); Bruneau 1970, fig.53, 210, no.54 (mezar buluntusu, 3.yüzyıl); Schlörb – Vierendeis 1966, lev.61, 8.200 (2. yüzyıl 2.yarısı); *Asine* IV, fig. 95a-b (mezar buluntusu, 2. yüzyıl ikinci yarısı); Gürler 1994, çiz.39, lev.29, no.137 (2. yüzyıl ortaları).

5 Nolu Yapı C Odası (Lev.13, 14C)

Batı Duvarı

19 Nolu Açma, 1993, W duvarı	
Duvar üst seviye: 38.21/16 m.	Korunan uzunluk: 2.28 m. ; iç 5.68 m.
Duvar alt seviye: 37.21 m.	Genişlik: 0.62 m.

Güney Duvarı

19 Nolu Açma, 1993, Y duvarı	
Duvar üst seviye: 38.25 m.	Korunan uzunluk: 4.56 m.
Duvar alt seviye: 37.43 m.	Genişlik: 0.52 m.

Az bir bölümü kazılan alan içinde kalan C odasının yalnızca batı ve güney duvarı ele geçmiştir. 38.21 m. üst seviyesinden itibaren korunan batı duvarı 37.21 m. seviyesinde sona ermektedir. Korunan uzunluğu 2.28 m., genişliği 0.62 m. olan duvarın olması gereken uzunluğu 5.68 m.dir. Güney duvarı ise 38.25 m. seviyesinde başlayıp 37.43 m. seviyesinde sona ermektedir. Beş sırası ele geçmiştir. 0.52 m. genişliğindeki

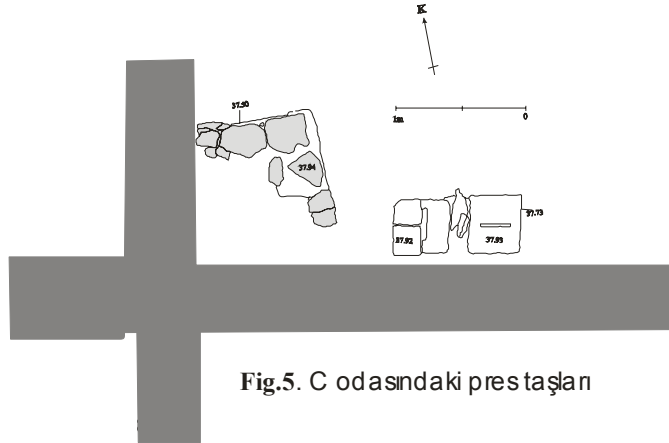

Fig.5. C odasındaki pres taşları

duvarın 4.56 m. lik bölümü korunmuştur.

C odasının güneybatı köşesinde arazi raporlarında işlik olarak adlandırılan küçük bir alan bulunmaktadır. 37.94 m. seviyesinde başlayıp 37.50 m. seviyesinde sona ermektedir.

Kuzey duvarı 0.92 m. güney

duvarı 1.25 m. uzunluğundadır. Tek sıra taşı korunan bu iki duvar güneybatı köşede merdiven boşluğu olabilecek bir oluşuma işaret eder (Fig. 5, Lev. 14C). Güney duvarı ile birleşme yeri korunmamıştır. Kuzey ve doğu duvarının birleştiği köşe taşları üzerinde ele geçen kerpiç izlerinden duvarın yüzeyinin kerpiçle sıvandığı anlaşılmaktadır. C odasındaki merdiven boşluğunun hemen doğusunda 37.93 m. seviyesinde iki adet öğütme taşı¹⁷³ ve bu taşların kuzeyinde bulunan geçen pithosa (37.80 m.) ait parçalar ve mekan içinde 37.54 m. seviyesinde ele geçen karbonlaşmış tohumlar mekanda evin günlük işlerinin yapılmış olduğu fikrini destekler niteliktedir.

¹⁷³ 37.93 m. seviyesinde tam kareye yakın olan öğütme taşları 0.20 m. kalınlığında 0.46x 0.42 m. ve 0.44 x 0.40 m. ölçülerindedir. Leukas'da oikos içinde bulunan örnekler vardır (Hoepfner - Mitarbeiter 1999, 421).

5 Nolu Yapı D Odası (Lev.13,14A-B)

Kuzey Duvarı

F6,1989, 2 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.04 m.	Korunan uzunluk: 1.84 m.
Duvar alt seviye: 37.34 m.	Genişlik: 0.55 m.

Batı Duvarı

F6,1989, 7 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.86 m.	Korunan uzunluk: 1.32 m.
Duvar alt seviye: 37.34 m.	Genişlik: 0.68 m.

Doğu duvarı

F6,1989, 1 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.02 m.	Korunan uzunluk: 1.30 m.
Duvar alt seviye: 37.37 m.	Genişlik: 0.46 m.

D odası A odasının güneyinde yer almaktadır. Mekanın kuzey, batı ve doğu duvarlarına ait parçalar korunmuştur. Kuzey duvarı 38.04 m. seviyesinde başlayıp 37.34 m. seviyesinde sona ermektedir. Toplam iç uzunluğu 1.84 m. genişliği 0.55 m. olan duvarın batı duvarı ile birleştiği yer korunmamıştır.

37.86 m. seviyesinde başlayan batı duvarı ise 37.34 m. seviyesinde oturma düzlemine sahiptir. 1.32 m. korunan uzunluğa sahip olan duvar 0.68 m. genişliğindedir ve güneyi ele geçmemiştir. 1.30 m. korunan uzunluğa sahip 0.46 m. genişliğindeki doğu duvarı ise 38.02 m. seviyesinde başlar ve 37.37 m. seviyesinde sona erer.

D odası 5 nolu yapı adını verdiğimiz yapının diğer mekanlarından daha küçük bir odadır. Odaya ait olabilecek tek taban bir bölümü korunmuş olan küçük taşlı bir tabandır ve tarihlemeye yardımcı malzeme vermemektedir.

5 Nolu Yapı E Odası (Lev.13,14A-B)

Kuzey Duvarı

F6,1989, 2 nolu duvar; F6 Doğu Kuzey, 1991, B duvarı	
Duvar üst seviye: 38.04 m.	Korunan uzunluk: 0.31 m.; 3.62 m. ; toplam 8.18 m.
Duvar alt seviye: 37.34/ 37.22 m.	Genişlik: 0.52 m.

Batı duvarı

F6,1989, 1 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 38.02 m.	Korunan uzunluk: 1.30 m.
Duvar alt seviye: 37.37 m.	Genişlik: 0.46 m.

Doğu Duvarı

19 Nolu Açma,1993, Z duvarı	
Duvar üst seviye: 37.87 m.	Korunan uzunluk: 1.94 m.
Duvar alt seviye: 37.32 m.	Genişlik: 0.49/50 m.

5 nolu yapı E odası D odasının doğusunda yer almaktadır. Mekana ait kuzey, batı ve doğu duvarı korunmuştur. 38.04 m. üst seviyesinden itibaren korunan kuzey duvarı 37.22 m. seviyesinde son bulmaktadır. Batıda 0.31 m., doğuda ise 3.62 metresi korunan duvar 0.52 m. genişliğindedir. E odasının kuzey duvarı aynı zamanda A odasının güney duvarının bir bölümü, B odasının güney duvarının tamamıyla ortaktır. E odasının kuzey duvarının tam uzunluğunu A ve B odası güney duvarlarından çıkarmamız mümkündür. Bu durumda kuzey duvarının olması gereken içten içe uzunluğu 8.18 metredir.

Mekanın 38.02 m. seviyesinde başlayan batı duvarı ise 37.37 m. seviyesinde son bulmaktadır. 1.30 metresi korunan duvarın genişliği 0.46 metredir. 37.87 m. üst seviyesinden itibaren başlayan doğu duvarı 37.32 m. seviyesinde sona ermektedir. 1.94 m. korunan duvar 0.49/50 m. genişliğe sahiptir.

5 nolu yapının diğer mekanlarına göre daha büyük olan E odası, yapının avlusu olabilir.

5 nolu yapı B odasının güneydoğu köşesi, C odası güneybatı köşesi, E odasının kuzeydoğu köşesi ve F odasının kuzeybatı köşesinin alt seviyelerinde 37.20 m. seviyesinde bir dolgu tabakası ele geçmiştir¹⁷⁴. Bu dolgu 5 nolu yapının adı geçen

¹⁷⁴ 19 nolu açma a,b,c ve d mekanı olarak arazi raporlarında anlatılan bu dolgu açmanın genelinde gözlenmiştir. Kerpiç ve karbon parçaları, taş içeren bu dolgu erken Hellenistik döneme tarihlenmiştir (günlük arazi raporu s.11-12).

mekanlarının terminusunu vermesi açısından önemlidir. Yapı bu tarihten sonra yapılmış olmalıdır.

5 Nolu Yapı F Odası (Lev.13,14A-B)

Kuzey Duvarı

19 Nolu Açma,1993, Y duvarı	
Duvar üst seviye: 38.25 m.	Korunan uzunluk: 4.56 m.
Duvar alt seviye: 37.43 m.	Genişlik: 0.52 m.

Batı Duvarı

19 Nolu Açma,1993, Z duvarı	
Duvar üst seviye: 37.87 m.	Korunan uzunluk: 1.94 m.
Duvar alt seviye: 37.32 m.	Genişlik: 0.49/50 m.

F odasının kuzey duvarı C odasının güney duvarı ile ortaktır. 38.25 m. seviyesinde başlayıp 37.43 m. seviyesinde sona eren duvar 4.56 m. uzunluğunda korunmuştur, 0.52 m. genişliğindedir.

Batı duvarı 37. 87 m. seviyesinde başlayıp 37.32 m. seviyesinde sona ermektedir. 1.94 m. uzunluğundaki duvarı 0.49/50 m. genişliğe sahiptir. Kuzey duvarına dik olarak yaslanmaktadır.

F odasının kuzeydoğu köşesinde pithos parçaları ve etrafında bir kısmı tahrip olmuş bir döşeme bulunmaktadır. Pithosun kapladığı alan kazıldığında buradaki toprağın yumuşak olduğu gözlenmiştir. Bu yumuşak topraklı alan, bu büyük boyutlu depolama kabının yerleştirilmesi sırasında açılan çukurun daha sonra toprakla dolmasıyla oluşmuştur¹⁷⁵.

¹⁷⁵ Halieis'de A evi, 6-81c odasında olduğu gibi pithos açılan çukura yerleştirilir ve daha sonra etrafı taşlarla döşenerek kullanım kolaylığı sağlanır (Ault 2005, 26-27).

6 Nolu Yapı (Lev.15A-B)

Batı Duvarı

F6,1989, 6 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.50 m.	Korunan uzunluk: 4.16 m.
Duvar alt seviye: 37.25 m.	Genişlik: 0.50 m.

Güney Duvarı

F6,1989, 5 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.53 m.	Korunan uzunluk: 1.84 m.
Duvar alt seviye: 37.25 m.	Genişlik: 0.49 m.

5 nolu yapının A ve D odaları altında sadece iki duvarı açığa çıkarılmış bir yapıdır. Yapının 37.50 m. seviyesinde başlayan batı duvarı 5 nolu yapı A ve D odalarının batı duvarının altında aynı aks üzerinde devam etmektedir. 4.16 m. uzunluğunda 0.50 m genişliğindeki batı duvarı 37.25 m. seviyesinde son bulmaktadır. Batı duvarına dik olarak birleşen 37.53 m. seviyesinde başlayan güney duvarı ise 37.25 m.de sona ermektedir ve 5 nolu yapı D odasının doğu duvarının altına girmektedir. Batı duvarının güneye doğru devam ettiği ve bir mekan daha oluşturduğunu, güney duvarı ile yaptığı köşenin güneyindeki iki taştan söylemek mümkündür.

6 nolu yapının kuzeydeki mekanının tabanı 37.60 m. seviyesinde ele geçmiştir. Yapının tabanı üzerinde ele geçen çatı enkazı ve seramikler 6 nolu yapının 5 nolu yapıdan daha erkene 4. yüzyıl ikinci yarısı, 3. yüzyıl başındaki içindeki şehirleşme faaliyetleri içinde değerlendirmemizi sağlamaktadır. ARS kodlu malzeme 3. yüzyıl başını işaret ederken bir alt seviyesinden gelen BDJ kodlu seramikler 350-325 yani 4 yüzyıl üçüncü dörtlüğüne aittir (**Şekil 12**).

6 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular (Şekil 12)

1. Kantharos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 12

Kod: ARS, 37.70-37.55, Açma batı yarısı

Buluntu Yeri ve Yılı: F6,1989

KÇ 6, KY 2.4

Hamur : az kum katkılı 2.5 YR 6/6 light red

Firnis : iç ve dış 5 YR 3/1 very dark gray

Daldırma firnisli.

Bibliyografya: Tunuz 1993, şek. XXIX, no. 3

3. yüzyıl başı

2. Dışa çekik ağızlı çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 12

Kod: ARS, 37.70-37.55, Açma batı yarısı

Buluntu Yeri ve Yılı: F6,1989

KÇ 5.2, KY 3.5

Hamur : az kum katkılı 5 YR 5/6 yellowish red

Firnis : iç 2.5 YR 4/4 reddish brown; dış 5 YR 4/3 reddish brown; yüzey 5 YR 6/6 reddish yellow

3. Skyphos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 12

Kod: BDJ, 37.40-37.30, tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6c1, 1990

KÇ 5.4, KY 1.9

Hamur : 2.5 YR 5/3 -4/3 reddish brown

Firnis : iç 2.5 YR 4/4 reddish brown; dış 5 YR 3/3 dark reddish brown

Attik A tipi skyphos. Daldırma firnisli, kaide dibi dış bükey, gövde içi içbükey.

Benzer Örnekler: *Agora* XII, fig. 4, no. 352 (yaklaşık 330); Rotroff – Oliver 2003, lev.6, no.26 (

Küçük Asya tradisyonu içinde değerlendirmekte, geç 4 – erken 3. yüzyıl)

4. Çanak gövde altı ve kaide parçası¹⁷⁶

Şekil 12

Kod: BDJ, 37.40-37.30, tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: F6c1, 1990

KÇ 8.2, KY 3.8

Hamur : 10 R 6/6 light red

Firnis : iç ve dış 10 R 5/8 red

Daldırma firnisli, halka kaideli çanak gövde altı ve kaide parçası.

Bibliyografya: Tunuz 1993, şek. XX, no.4

350-325

¹⁷⁶ Katalog bilgileri Tunuz 1993, 26'dan alınmıştır.

7 Nolu Yapı (Lev.16,17A-B)

Kuzey bölümde F5 açması çalışmalarında ortaya çıkarılan bu yapıya ait iki duvar ve bu duvarların oluşturduğu iki mekan bulunmaktadır. Bu kısıtlı verilerle yapının planı hakkında bir sonuca varmak oldukça güçtür.

7 Nolu Yapı A Odası (Lev.16,17A-B)

Doğu Duvarı

F5,1991, A duvarı	
Duvar üst seviye: 38.18 m.	Korunan uzunluk: 1.12 m.
Duvar alt seviye: 37.67 m.	Genişlik: 0.64 m.

Güney Duvarı

F5,1991, A1 duvarı	
Duvar üst seviye: 37.96 m.	Korunan uzunluk: 2.54 m.
Duvar alt seviye: 37.64 m.	Genişlik: 0.54 m.

A odasının kuzey güney doğrultulu doğu duvarı kesintisiz (5.88 m.) devam ederek aynı zamanda bu yapının B odasının da doğu duvarını oluşturmaktadır. Duvar 38.18 m. seviyesinde başlayıp 37.67 m. seviyesinde son bulmaktadır. 1.12 m. korunan uzunluğa ve 0.64 m. genişliğe sahiptir. 2.54 metresi korunan, 0.54 m. genişliğindeki güney duvarı da 37.96 m. seviyesinde başlayıp 37.64 m. seviyesinde son bulmaktadır. Her iki duvar da kuru duvar tekniğinde herhangi bir birleştirici madde kullanmaksızın örülmüşlerdir.

38.12 m. seviyesinde ele geçen çatı örtüsüne ait kiremit enkazı ve kerpiç parçaları 37.90 m. seviyesindeki küçük taşlı döşeme üzerine oturmaktadır ve bu döşeme A odasının zemini oluşturmaktadır. Bu seviyelerden ele geçen 200-100 arasına tarihlenen, üzerinde sağa dönük saçı topuz yapılmış *Kore Soteira* tasviri bulunan bronz Kyzikos sikkesi (Şekil 13. 1) A odasını, dolayısıyla yapının tarihlendirilmesi konusunda önemlidir.

7 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 13)

1. Bronz Kyzikos sikkesi

Şekil 13

Kod: BKV, 37.90-37.80, batı yarı

Buluntu Yeri ve Yılı: F5, 1991

K.Env.No: 617

Bursa Arkeoloji Müzesi'nde

Ağırlık: 5.420 gr; çapı: 1.8

Ön yüz: Noktalı çerçeve içinde sağa Kore Soteira başı;

Arka yüz: çelenk dalları arasında $KY / \sum EI$

Bibliyografya ve Benzer Örnekler: Centilmen 1994, lev.3.,SK9; *SNG* von Aulock, lev. 38, no.1236; *SNG* Cop., lev.2, no.69-70.

200-100

2. Kase ağız ve gövde parçası

Şekil 13

Kod: BLA, 37.80-37.70, doğu batı duvarının kuzeyi

Buluntu Yeri ve Yılı: F5, 1991

AÇ 24, KY 3.9

Hamur : mika katkılı, 2.5 YR 6/1 gray

Firnis : 10 YR 6/3 pale brown, ağız kenarı 5 YR 6/6 reddish yellow, gövde altı 2.5 YR 5/2 grayish brown

Dışa yuvarlatılmış ağızlı, sıg gövdeli.

7 Nolu Yapı B Odası (Lev.16,17A-B)

Yukarıda katalog bilgileri verilen duvarlar daha önce de belirtildiği gibi B odasına da aittir. A odasının güney duvarı aynı zamanda B odasının kuzey duvarıdır. Bu mekandan ele geçen demir çivi ve metaller mekanda ahşap aksamda kullanılan bağlayıcı araçlar olmalıdır.

7 Nolu Yapı B Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 14)

1. Dışa yuvarlatılmış ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 14

Kod: BLB, 37.80 – 37.70, doğu batı duvarının güneyi

Buluntu Yeri ve Yılı: F5, 1991

AÇ 19, KY 3.2

Hamur : 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis : 2.5 YR 6/8 light red – 2.5 YR 5/8 red- 7.5 YR 5/6 – 5/8 strong brown

Dışa dönük yuvarlatılmış dudaklı. Dudak dış yüzde iki sıra halinde birbirine paralel kısa, dikey çizgi dizisinin izi.

2. İçe çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 14

Kod: BLB, 37.80 – 37.70, doğu batı duvarının güneyi

Buluntu Yeri ve Yılı: F5, 1991

AÇ 14.2, KY 4.2

Hamur : az gözenekli, az kum katkılı 2.5 YR 6/6 light red

Firnis : iç 10 R 5/8 red; dış 2.5 YR 3/3 dark reddish brown – 10 R 5/8 red

Daldırma firnisli.

Benzer Örnekler: *Agora* XXIX, fig. 64, no. 1032 (200 - 150).

3. Kantharos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 14

Kod: BLB, 37.80 – 37.70, doğu batı duvarının güneyi

Buluntu Yeri ve Yılı: F5, 1991

KÇ 7.6, KY 2

Hamur : 5 YR 7/6 reddish yellow

Firnis : 5 YR 2.5/1 black, kısmen 5 YR 5/6-5 YR5/8 yellowish red

Daldırma firnisli.

8 Nolu Yapı (Lev.18,19A-B)

8 nolu yapı olarak adlandırdığımız yapıya ait duvar temelleri, 1 nolu yapının kuzeyinde yani höyüğün kuzeydoğusunda bulunan D6e2 plan karesinde yer almaktadır¹⁷⁷. Sondaj amacıyla açılan bir açmada ele geçen yapıya ait yalnızca iki adet duvar temeli ortaya çıkarılmıştır.

Güney Duvarı

HE02/II, 1 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.88/37.76 m.	Korunan uzunluk: 2.82 m.
Duvar alt seviye: 36.90 m.	Genişlik: 0.62 m.

Doğu duvarı

HE02/II , 5 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 37.64 m.	Korunan uzunluk: 0.86 m.
Duvar alt seviye: -	Genişlik: belli değil, kesit içinde kalıyor

Yapının güney duvarı 37.88/ 37.76 m. seviyesinde başlayıp 36.90 m. seviyesinde sona ermektedir. 2.82 m. uzunluğunda 0.62 m. genişliğinde olan duvarın her iki yüzü de düzgün yüzeyli taşlarla örülmüştür ve kuru duvar tekniğindedir. Duvarın doğu ucu Bizans döneminde tahrip edilmiştir.

Doğu duvarı ise güney duvarına dik geldiği anlaşılan, 0.86 m. uzunluğundaki birkaç taştan oluşmaktadır. 37. 64 m. seviyesinde ilk taşlarına ulaşılan duvarın oturma düzlemi belli değildir¹⁷⁸.Güney ve doğu duvarının birleşme noktası ve her iki duvarın orijinal ölçüleri ve oluşturdukları mekanın büyüklüğü hakkında konuşmak oldukça güçtür.

Güney ve doğu duvarlarının kuzeyde bir mekan oluşturdukları açıktır. Ancak mekanda ait herhangi bir tabana ulaşılammıştır. Mekanın tabanın olması muhtemel seviyeler olan 37.40 m. seviyelerine kadar ele geçen farklı dönemlerdeki seramikler içinde en geç tarihi veren Bizans seramikleri ve alandaki toprak yapısı burada da bir

¹⁷⁷ Yapıya ait kalıntılar 2002 yılında kazılan HE02/II adlı açmada ortaya çıkarılmıştır. 1 nolu yapının kuzeyinde konumlanan yapıları anlamak amacıyla açılan bu açma 3x5 boyutlarındadır.

¹⁷⁸ Arazi günlük raporlarından alınan bilgilerde HE02/II nolu açmadaki 1 nolu duvar yani 8 nolu yapının güney duvarı batı kesitten çıkıp doğu kesite girmektedir.Açmadaki çalışmalar bu duvarın kuzeyi ve güneyi olmak üzere iki alanda yapılmış, duvar güneyi 35.24 m. seviyesine kadar kazılırken kuzeyi 37.14 m. seviyesinde bırakılmıştır. Bu sebeple 8 nolu yapının doğu duvarının oturma düzlemini söylemek mümkün değildir.

tahribin söz konusu olduğunu göstermektedir. Güney duvarının güneyinde yapıya ait herhangi bir taban ele geçmemesi yapının güneyde devam etmediğini göstermektedir. Buna karşın güneyde yapılan çalışmada 37.65 - 37.15 seviyesinden gelen malzeme ile **(Şekil 15)** yapının tarihini kabaca 3- 2. yüzyıl olarak önerebiliriz.

8 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular (Şekil 15)

1. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 15

Kod: FCO, 37.75-37.65, 1 nolu duvar güneyi, tahrip harici alan

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/II, 2002

AÇ 8.2, KY 3.1

Hamur : Gözenekli, ince kum katkılı 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis : metalik 5 YR 2.5 /1 black

Ek Boya: 5 YR 7/4 pink

Dışa dönük ağızlı. Boyunda sarkıtları kısa çizgiler şeklinde olan kolye. Kolye bağı sulandırılmış beyaz.

Benzer Örnekler: *Antioch* IV.I, fig.8, no.8.

2. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 15

Kod: FCO, 37.75-37.65, 1 nolu duvar güneyi, tahrip harici alan

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/II, 2002

AÇ 21.8, KY 25

Hamur : az mika ve kum katkılı 5 YR 5/6 yellowish red

Firnis : 5 YR 2.5/1 black

3. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 15

Kod: FEU, 37.32 - 37.15, I Nolu duvarın güneyinde açılan sondaj

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/II, 2002

AÇ 21.2, KY 2.1

Hamur : az gözenekli, kum ve mika katkılı 10 R 5/6 red

Firnis : 10 R 5/8 red

Benzer Örnekler: *Samaria – Sebaste* III, fig.54, no.4 (olasılıkla 3. yüzyıl).

4. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 15

Kod: FEU, 37.32 - 37.15, I Nolu duvarın güneyinde açılan sondaj

Buluntu Yeri ve Yılı: HE02/II, 2002

AÇ 28.2, KY 2

Hamur : gevşek 7.5 YR 7/6 reddish yellow

Firnis : mat 5 YR 2.5/1 black

Dudak kenarındaki rezerve bant dışında tamamı firnisli.

Benzer Örnekler: *Samaria – Sebaste* III, fig.54,no.10 (2. yüzyıl).

9 Nolu Yapı (Lev.20,21A-B)

Hisartepe batı yamacında E4e5 ve kısmen de F4a5 plan karesinde yer alan 24 nolu açmada ortaya çıkarılan bir yapıdır. Doğu yamaçta E6,E7, F6 ve F7 plan kareleri içinde kalan 1 ve 2 nolu yapıların arasında yer alan sokak gibi bu yapının kuzeyinde de doğu batı doğrultulu bir sokak bulunmaktadır. 2.20 m. genişliğinde olan sokağın 24 nolu açma çalışmalarında 4.66 metrelik kısmı korunmuştur. Topografik plan üzerinde konuşmak gerekirse buradaki 1 ve 2 nolu yapılar arasındaki sokağın kuzeyindeki paralel sokaktır (**Lev.22A-B**). 9 nolu yapı ile aynı dönemde kullanım gören bu sokak (burada A odası tarihi) tarihinden sonra yani Roma döneminde de işlevini devam ettirmiştir. Yaptığımız inceleme sonucunda 9 nolu yapının iki evreden oluştuğu anlaşılmaktadır.

1. evre 9 nolu yapı A ve B odalarından oluşmaktadır. 2. evre ise A odasının doğusuna eklenen mekandan anlaşılmaktadır.

9 Nolu Yapı A ve B Odası Kuzey Duvarı

24 nolu Açma, 1995, 3 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 36.87 m.	Uzunluk: 2.50 m. (dıştan dışa 3.60 m.)
Duvar alt seviye: 36.20 m.	Genişlik: 0.50 m.

Doğu duvarı

24 nolu Açma, 1995, duvar numarası verilmemiş	
Duvar üst seviye: 36.80 m.	Korunan uzunluk: 0.60 m. (dıştan dışa 1.10 m.)
Duvar alt seviye: 36.20 m.	Genişlik: 0.48 m.

Batı duvarı

24 nolu Açma,1995, D1 duvarı	
Duvar üst seviye: 36.28 m.	Korunan uzunluk: 1.10 m. (dıştan dışa 1.60 m.)
Duvar alt seviye: 36.15 m.	Genişlik: 0.54 m.

A odası kuzey duvarı 36.80 m. üst seviyesinden itibaren korunup 36. 20 m. seviyesinde son bulmaktadır. Duvar içten içe 2.50 m. uzunluğunda, 0.50 m. genişliğindedir. Duvarın her iki yüzü de düzgün örülmüştür. Kuzey duvarının altında hem doğu hem de batı yönde aynı aksta devam eden duvardan iki evreli olduğu anlaşılmaktadır. Kuzey duvarının altındaki erken duvarın örgü taşları kuzey duvarına

oranla daha küçük ve düzensizdir. 36.80 m. seviyesinde başlayan doğu duvarı 36.20 m. seviyesinde son bulmaktadır. 0.60 metresi korunan doğu duvarı 0.48 m. genişliğindedir.

Mekanın batı duvarının korunan en üst seviyesi ise 36.28 metredir. 36.15 m. seviyesinde oturma düzlemine sahip olan bu duvarın da aynı şekilde iki evreli olduğu ve kuzey duvarının altındaki duvarla birleştiği plan çizimlerinden anlaşılmaktadır. Korunan uzunluğu 1.10 m. olan duvarın genişliği 0.54 m.dir.

0.60 metresi korunan doğu duvarı, 0.60 m. genişliğinde olup 36.80 m. seviyesinde başlayıp 36.20 m. seviyesinde son bulmaktadır. Doğü duvarı ile kuzey duvarının birleşme şeklinden bu duvarın aslında yapının doğu bitimine ait olduğu daha sonraki bir evrede doğu yönde bir mekan eklendiği kuzeydoğu köşeye dik gelen bir duvardan anlaşılmaktadır. Bu ekleme ile elde edilen mekan aşağıda C odası adı altında değerlendirilecektir.

A odasının batısında küçük bir bölümü kazılan alan içinde kalan **B odasının** kuzey ve doğu duvarları A odası ile ortaktır. A odasının batı duvarı B odasının doğu duvarını oluşturmaktadır. Eldeki veriler bu oda ile ilgili yorum yapmamıza için yeterli değildir.

A odasını 36.60-36.50 seviyesinde ele geçen yangın geçirmiş tabanı¹⁷⁹ mekanın tarihi ile ilgili buluntular vermese de taban üst (DNM, DMY) ve alt (DOF) tabakasından ve mekanla ilgili kodlarda (DNT) ele geçen seramiklerden 3. yüzyıl sonu olarak bir tarih verilebilir (**Şekil 16**).

¹⁷⁹ DNT kodlu torbada toplanan 9 Nolu yapı A odası taban malzemesi biri yanık olmak üzere 3 aşık kemiği, üzerinde iki delik olan yuvarlak formlu pişmiş toprak ağırşak (K.Env.No: 1593), deniz kabukları, demir parçasından oluşmaktadır.

9 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular (Şekil 16)

1. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 16

Kod: DNM, 36.80 – 36.70, Tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: 24, 1995

AÇ 10, KY 1.9

Hamur : 5 YR 7/4 pink

Firnis : iç-dış 5 YR 2.5/1 black

Ek Boya: 5 YR 7/4 pink

Dışa dönük ağızlı. Dudak altında kazıma yatay yiv.

Bibliyografya ve Benzer Örnekler: *Zengin* 1999, çiz. VII, BY25.

2. Kalıp yapımı kase gövde parçası

Şekil 16

Kod: DNM, 36.80-36.70, tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: 24, 1995

KG 2.4, KY 3.3

Hamur : az kum katkılı 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis : iç-dış 5 YR 3/2 dark reddish brown

Nokta dizisi arasında ion kymationu dizisi.

Bibliyografya ve Benzer Örnekler: *Zengin* 1999, çiz. XIX, KA17; ion kymationu için Courby 1922, fig. 76, no.2.

3. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 16

Kod: DNT, 36.70-36.60, Yanık taban dışı tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: 24, 1995

AÇ 8, KY 2.5

Hamur : 5 YR 7/6 reddish yellow

Firnis : iç-dış 10 YR 2/1 black

Dışa dönük ağızlı. geçişte iki kazıma yatay çizgi.

Bibliyografya ve Benzer Örnekler: *Zengin* 1999, çiz. V, BY19.

4. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 16

Kod: DNT, 36.70-36.60, Yanık taban dışı tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: 24, 1995

AÇ 12.8, KY 3.6

Hamur : az kum katkılı 2.5 YR 6/8 light red

Firnis : dış hafif metalik iç-dış 2.5 Y 2.5/1 black

Hafif dışa dönük ağızlı. Omuzda ion kymationu dizisi.

Bibliyografya ve Benzer Örnekler: *Zengin* 1999, çiz. XVII, KA7; ion kymationu için Courby 1922, fig.76, no.2.

5. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 16

Kod: DOF, 36.50-36.40, Yanık taban haricindeki tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: 24, 1995

AÇ 10.4, KY 1.7

Hamur : 5 YR 6/6 reddish yellow
Firnis : iç-dış 10 YR 2/1 black ;iç hafif parlak
Hafif dışa dönük ağızlı. Dudak altında iki yatay kazıma yiv.
Bibliyografya ve Benzer Örnekler: *Zengin* 1999, çiz. VI, BY18.

6. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası

Şekil 16

Kod: DOF, 36.50-36.40, Yanık taban haricindeki tüm alan

Buluntu Yeri ve Yılı: 24, 1995

AÇ 13, KY 5.3

Hamur : az mika katkılı 7.5 YR 5/1 gray

Firnis : 7.5 YR 4/1 koyu gri, kısmen 5/1 gray

Bitkisel bezemeli kase. Dışa dönük ağızlı. Dudak altında iki ince plastik bant arasında ion kymationu dizisi. Gövde üzerinde akantus yaprağı ve hurma çiçeği.

Bibliyografya ve Benzer Örnekler: *Zengin* 1999, çiz. XVII, lev. VII, KA8 (3. yüzyıl sonu); profil *Agora* XXII, lev.78, no.146'ya yakın; çiçek için Courby 1922, fig.68, no.14.

9 Nolu Yapı C Odası (Lev.20,21A-B)

Kuzey Duvarı

24 nolu Açma,1995, III nolu duvar ile tek bir duvar gibi değerlendirilmiş	
Duvar üst seviye: 36.87 m.	Korunan uzunluk: 1.06 m.
Duvar alt seviye: 36.20 m.	Genişlik: 0.50 m.
Dönemi:	Notlar:

Batı duvarı

24 nolu Açma, 1995, duvar numarası verilmemiş	
Duvar üst seviye: 36.80 m.	Korunan uzunluk: 0.60 m. (dıştan dışa 1.10 m.)
Duvar alt seviye: 36.20 m.	Genişlik: 0.48 m.
Dönemi:	Notlar

A odası değerlendirilirken bahsedilen sonradan eklendiği anlaşılan bu mekana C odası adı verilmiştir. A odasının kuzeydoğu köşesine dik olarak gelen kuzey duvarı açma raporlarında A odasının kuzey duvarının bir devamı olarak nitelendirilmiştir ve dolayısıyla bu çalışmada duvarın üst ve oturma düzlemi seviyelerini de aynı olarak kabul etmek durumundayız. Çok az bir kısmı kazılan bu mekanın tarihi hakkında çok kesin sonuca varmak güç olsa da 9 nolu Yapı A odasından sonraki bir tarihte yapıldığını ön görmek yanlış olmasa gerekir.

III.B. HİSARTEPE GÜNEYİNDEKİ YAPILAR

Daskyleion geç Akhaemenid ve Hellenistik dönem yerleşimini görebilmek için kazılan alanları bu tez kapsamında kuzey ve güney olmak üzere iki bölüm altında değerlendirileceği daha önce belirtilmişti. Bu bölümde yürütülen kazılarda açığa çıkarılan yapı kalıntıları, M8¹⁸⁰ (2001), M8 Batı (2004), N6a5 (2004), O9 (2001-2002) ve L6 (2003, bu açma çevresi daha sonra Kült yolu sektörü olarak adlandırılmıştır) açmalarında açığa çıkartılmıştır. M8 ve M8 Batı açması N8 plan karesinde, O9 açması O9a1,b1¹⁸¹ ve kısmen de N9a5,b5 plan kareleri içinde yer almaktadır.

Ayrıca Akurgal dönemi kazılarında ele geçen Hellenistik teras duvarı (M7,N7), 2.20 m. genişliğindeki sur duvarı (N7,N8) da güney bölümde yer alır. Hisartep'e'nin kuzeyindeki yerleşim alanı kısmen düz bir yüzeye yayılırken, güney bölüm eğimli bir hafif eğimli bir yapıya sahiptir.

10 Nolu Yapı (Lev.23, 24A-B)

Güney yamaçta, kuzeyden güneye doğru eğimli bir araziye sahip O9 açmasında açığa çıkarılan bu yapıya ait iki mekan bulunmuştur¹⁸². Ancak yapının iki mekandan oluşmadığı muhakkaktır. En iyi korunan mekanı kareye yakın planlı A odasıdır ve onun kuzeyinde B odası adı verilen dikdörtgen planlı bir mekan daha bulunmaktadır. Kazılan alanın kısıtlı olması sebebiyle, A odasının güney ve B odasının kuzeyindeki mekanların varlığından şu an için söz etmek zordur. Doğu yönde de alanın dar olmasından dolayı herhangi bir duvar kalıntısı ele geçmemiştir. Buna karşın A odasının doğu duvarının dışında (Lev.24A) 23.84. m. seviyesinde yanık izleri taşıyan bir ince tabaka (FAM) ve hemen altından 23.76 m. seviyesinde gelen çakıl taşlı döşeme (EUT) doğuda bir

¹⁸⁰ Akurgal kazılarında ortaya çıkarılan ve kendisinin Hellenistik dönem içine yerleştirdiği kare planlı yapı bu açma sınırları içinde bulunmaktadır.

¹⁸¹ İlk 1989 yılında yapılan ve daha sonra 2002 yılında güncellenen topografik plan 25 x 25 m. ölçülerinde karelere bölünmüştür. Her bir kare de kendi içinde 5 x 5 m. ölçülerinde 25 adet küçük kareye sahiptir. Burada “O9” 25 x 25 m.lik plan kareyi “a1,b1” şeklindeki adlandırma da bu kare içindeki 5 x 5 m.lik küçük kareleri ifade eder.

¹⁸² Güney yamaçta daha önce yapılan M9 açması çalışmaları yamacın Bizans döneminde nekropol olarak kullanıldığını ortaya koymuştu. 2001-2002 yıllarında çalışılan 5 x 10 m. ölçülerindeki O9 açmasında tarım toprağının hemen altından itibaren başlayan toplam 21 adet Bizans mezarı açığa çıkarılmıştır. Basit dikdörtgen veya direkt gömü şeklinde yapılan mezarlarda duvarlara ait temel taşları ve çatı kiremitleri kullanılmıştır.

mekanın var olduğunu göstermektedir. Yanık izleri taşıyan toprak içinden gelen buluntulardan¹⁸³ Batı yamacı skyphos ağız ve gövde parçası ile balık tabağı ağız ve gövde parçası burada değerlendirilmiştir (Şekil 17. 1-2). Çakıl taşlı döşeme üzerinden gelen figürlü kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçası (Şekil 17. 3), döşeme üzerinde pithos parçaları içinde bulunan lagynos boyun ve gövde parçası (Şekil 17. 4) döşemenin 3. yüzyıl son çeyreği ile 2. yüzyıl ikinci yarısı arasına tarihler.

10 Nolu Yapı A Odası Doğusundaki Mekanda Ele Geçen Buluntular (Şekil 17)

1. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 17

Kod: FAM, 24.05-23.80, kuzey bölüm I nolu duvarın güneyi ile

doğu kesit arasında kalan alandan ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

AÇ 8.8, KY 6.4

Hamur : 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis : hafif metalik dış 2.5 YR 2.5/1 black; gövde altı 7.5 YR 3/2 dark brown;

iç hafif metalik 2.5 YR 2.5/1 reddish black

Ek Boya: 2.5 Y 8/3 pale yellow

Dışa dönük ağızlı, şişkin gövdeli. Dudak altında yatay rezerve yiv. Boyunda ikili zeytin yaprağı çelengi ve altında yatay rezerve yiv.

2. Tabak ağız ve gövde parçası

Şekil 17

Kod: FAM, 24.05-23.80, kuzey bölüm I nolu duvarın güneyi ile

doğu kesit arasında kalan alandan ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

AÇ 27.6, KY 3.8

Hamur : çok az kumlu, 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis : 5 YR 2.5/1 black; rezerve alan 5 YR 7/6 reddish yellow

İç yüzde dudaktan gövdeye geçişte rezerve bant dışında tamamı firnisli. Aynı şekilde ağız ve gövde profili dönemin balık tabaklarında da görülmektedir.

Benzer Örnekler: Bruneau 1970, fig.105, no.61.6 (2. yüzyıl sonu – 1.yüzyıl başı); *Samaria – Sebaste* III, fig.54,no.10 (2. yüzyıl); *Hama* III₂, fig.1, no.20.

3. Kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçaları (2 adet)

Şekil 17

Kod: EUT, 23.86-23.76, 24,08 seviyesindeki kuzeybatı – güneydoğu

doğrultusundaki duvarın doğusundaki üçgen alandan ele geçen malzeme (döşeme üzeri)

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

K.Env. No: 2308

AÇ 13.4, KY 7.2

¹⁸³ Bu kodun diğer buluntuları içinde pişmiş toprak heykelciğe ait elbise kıvrımı parçası, bronz çubuk parçası ve 2 adet demir cüruf ile gri hamurlu günlük kullanım kaplarına ait parçalar bulunmaktadır.

Hamur : 7.5 YR 5/1 gray

Firnis : iç-dış 7.5 YR 5/1 gray- 10 YR 4/1 dark gray

Figürlü kase. Dışa doğru çekik ağızlı, hafif şişkin omuzlu. Omuzda ion kymationu dizisi, altında plastik ince bant. Ana frizde sağa doğru dans eden kanatsız Eroslar ve aralarında alternatif olarak volütlü kraterler. Sağ el arkada, sol el yukarı kalkık, baş hafif arkaya dönük. Frizin altında çanakta yaprak dizisi ve madalyonda çiçek rozet.

Benzer Örnekler: volütlü krater Courby 1922, fig.77, no.12 (ortadaki); Thompson 1934, fig.18, C36; madalyondaki çiçek rozet Courby 1922, fig.74,g. (3. yüzyıl son çeyreği – 2. yüzyıl ortaları).

4. Laygnos boyun ve omuz parçası

Şekil 17

Kod: FAN, 23.76, pithos içi

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

K. Env. No: 2309

KG 17.4, KY 9

Hamur : 5 YR 6/6 reddish yellow

Astar : 2.5 Y 8/4 pale yellow

Ek Boya: boyun bantı 2.5 Y 4/3 greenish brown; omuz bezemesi 10 YR 7/8 yellow -5/3brown; bantlar 10 YR 7/6 yellow -5/4 yellowish brown -3/2 very dark grayish brown

Kulp çıkışı belli. Boyundan omuza geçişte yeşilimsi kahverengi bant. Omuzda kurdele- fiyonklu çelenk, içi taralı daire, çit şeklinde taralı motif. Omuzdan gövdeye geçişte ince ve kalın firnis bant. Omuzdaki bezeme kuşağında dönüşümlü olarak kurdele fiyonklu çelenk yanında, arp, yunus balığı veya lagynos figürü kullanılmaktadır.

Benzer Örnekler: Rotroff – Oliver 2003, lev.46, no. 279, 283, 284; Dereboyly 2001, lev. 10,18, no.15; lev.10.22, no.23;çelenk için Schäfer 1968, lev.43, no.F13, lev.45, F11 (2. yüzyıl ilk yarısı); *Agora* XXIX, fig.88, no.1504 (1.yüzyıl konteksti); Tsakos 1994, s.152, fig.7 (çelenk ve yunus balığı , 2. yüzyıl 2. yarısı); Kotitsa 1998, lev. 39, no.72 (2. yüzyıl üçüncü dörtlülüğü).

10 Nolu Yapı A Odası (Lev. 23,24B)

Kuzey Duvarı

O9, 2001, VII nolu duvar	
Duvar üst seviye: 24.00 m.	Korunan uzunluk: 3.40 m.
Duvar alt seviye: 23.90 m.	Genişlik: 0.57 m.

Güney Duvarı

O9, 2001, VI nolu duvar	
Duvar üst seviye: 24.00 m.	Korunan uzunluk: 2.22 m.
Duvar alt seviye: 23.52 m.	Genişlik: 0.54 m.

Doğu Duvarı

O9, 2001, III nolu duvar	
Duvar üst seviye: kuzeyde 24.89 m., güneyde 23.92 m.	Uzunluk: 3.72 m.
Duvar alt seviye: 23.78 m.	Genişlik: 0.50 m.

Batı Duvarı

O9, 2001, V nolu duvar	
Duvar üst seviye: 24.06 m.	Korunan uzunluk: 2.84 m.
Duvar alt seviye: 23.37 m.	Genişlik: 0.57 m.

10 Nolu yapı A odasının dört duvarı da korunmuştur. 24.00 m. seviyesinde başlayıp 23.90 m. seviyesinde oturma düzlemine sahip olan kuzey duvarının 3.40 metrelik kısmı korunmuştur ve 0.57 m. genişliğindedir. Doğu duvarı ile organik bir bağı varken batı duvarı ile kesiştiği alan Bizans dönemi mezarları tarafından tahrip edilmiştir. Güney duvarı 24.00 m. seviyesinden başlayıp 23.52 m. seviyesinde sona ermektedir. 3.42 m. olması gereken duvarın sadece 2.22 metresi korunmuştur ve 0.54 m. genişliğindedir. 0.50 m. genişliğindeki doğu duvarının devamı bu odanın kuzeyinde bulunan B odasının da doğu duvarını oluşturur. 3.72 m. uzunluğundaki duvarın her iki odadaki toplam uzunluğu 6.20 m.dir ve kuzeyde 24.89 m. üst seviyesine sahipken güney tarafta 23.92 metrede başlamaktadır. A odasının kuzeyi ve B odası içinde kalan kısımda doğu yüzündeki bazı taşları 2 ve 3 nolu Bizans mezarları tarafından tahrip edilmiştir.

Odanın batı duvarı ise 24.06 m. üst, 23.37 m. seviyesinde oturma düzlemine sahiptir. Toplam 3.72 m. uzunluğunda olan duvarın 2.84 metresi korunmuştur ve duvar 0.57 m. genişliğindedir. Duvarın her iki yüzü de düzgün yüzeyli taşlarla örülmüştür. Batı duvarının kuzey ve güney duvarla yaptığı köşede duvar taşlarına rastlanmamıştır.

12.7 m² kullanım alanı olan A odasının içinde taban veya döşeme ele geçmemiştir. Ancak mekan altında 23.55 m. seviyesinde başlayıp 23.48 m. seviyesinde

yoğunlaşan bir dolgu tabakasına ulaşılmıştır. Yoğun bir biçimde taş içeren bu dolgu tabakası 22.88 m. seviyesinde sona ermektedir¹⁸⁴. Dolgu içinden çok sayıda Batı Yamacı seramikleriyle (**Şekil 18**) birlikte pişmiş toprak ağırşaklar¹⁸⁵ ve olasılıkla *Hekataios Grubu*'na ait, üzerinde ton balıklı mühür bulunan amphora boyun ve kulp parçası ele geçmiştir (**Şekil 18. 13**). Her ne kadar A odasının tabanı ele geçmemiş olsa da 10 nolu yapı altından gelen bu 0.60 m. kalınlıktaki dolgu tabakası malzemesi yapının 3. yüzyıl ikinci yarısı – 2. yüzyıl ilk yarısı veya sonrasında inşa edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

¹⁸⁴ 2001 sezonunda O9 açması güney bölümünde erken tabakalara inmek için açılan “II nolu sondaj” da küçük bir bölümüyle ilk olarak ele geçen bu dolgu o dönemde döküntü taşlar olarak yorumlanmış ve çıkan buluntular “ güney bölüm II nolu sondaj malzemesi” olarak 23.48-22.88 m seviyeleri arasında FAA ve FAT kodunda değerlendirilmiştir. 2002 yılında alandaki sondaj genişletilmiş ve dolgunun devamı kazılmıştır. Aynı dolgunun devamı olduğu için de FAA kodu devam ettirilmiştir.

¹⁸⁵ K.Env. No: 2370-2372, 2375.

10 Nolu Yapı B Odası (Lev.23)

Kuzey Duvarı

O9, 2001, II nolu duvar	
Duvar üst seviye: 24.85 m.	Korunan uzunluk: 1.60 m
Duvar alt seviye: 23.80 m.	Genişlik: 0.62 m.

Güney Duvarı

O9, 2001, VII nolu duvar	
Duvar üst seviye: 24.89 m.	Korunan uzunluk: 3.40 m.
Duvar alt seviye: 23.90 m.	Genişlik: 0.57 m.

Doğu Duvarı

O9, 2001, III nolu duvar	
Duvar üst seviye: 24.00 m.	Korunan uzunluk: 2.50 m.
Duvar alt seviye: 23.78 m.	Genişlik: 0.50 m.
Dönemi:	Notlar

12.7 m² büyüklüğündeki A odasının kuzeyinde 8.5 m² büyüklüğünde B odasının kuzey, güney ve doğu duvarı korunmuştur. Batı duvarı kazılan alanın dışında kalmasına rağmen doğu duvarından hareketle 2.50 m. uzunluğunda olduğunu söyleyebiliriz. B odası dikdörtgen planlı bir odadır. 24.85 m. seviyesinde başlayan kuzey duvarı 23.80 m. seviyesinde sona ermektedir. Toplam 3.40 m. olan duvarın doğu duvarıyla köşesinden itibaren 1.60 m.lik kısmı korunmuştur. Güney duvarı, A odasının kuzey duvarı ile ortak olup korunan uzunluğu 3.40 m, genişliği 0.57 m.dir. 24.89 m. seviyesinden itibaren başlayıp 23.90 seviyesinde sona ermektedir. 24.00 m. seviyesinde başlayıp 23.90 m. seviyesinde sona eren doğu duvarı 2.50 m. uzunluğunda ve 0.50 m. genişliğindedir.

10 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular (Şekil 18)

1. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

AÇ 8.4, KY 3.8

Hamur : 2.5 YR 5/6 red

Firnis : iç 2.5 YR 4/4 red; dış 2.5 YR 4/4 reddish brown; yapraklar 2.5 YR ¾ dark reddish brown

Boyunda yaprak dizisi.

Benzer Örnekler: Gassner 1997, lev.38, no.442 (2. yüzyıl)

2. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

AÇ ~10, KY 3.7

Hamur : az kumlu, 7.5 YR 7/4 pink

Firnis : 5 YR 2.5/1 black

Ek boya: beyaz

Dudaktan boyna geçişte ince rezerve çizgi. Boyunda ikili yatay yaprak dizisi.

3. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

AÇ 8, KY 3.2

Hamur : 2.5 YR 5/8 red

Firnis : 2.5 YR 4/8 red; kolye sarkıtları 2.5 YR 7/6 light red

Boyunda ters mızrak şeklinde sarkıtları olan kolye bezemesi.

Benzer Örnekler: Berlin 1999, lev.2, no.60 (275 sonrası tipik Attik kantharoslardan)

4. Batı Yamacı kantharos ağız ve gövde parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

AÇ 8 KY 3.5

Hamur : 10 R 5/4 weak red

Firnis : metalik 5YR 2.5/1 black

Ek Boya: 5 YR 7/6 reddish yellow

Dışa dönük ağızlı. Dudak altında iki yatay yiv. Boyunda sarkıtları ters yaprak şeklinde olan kolye. Kolye bağının izi siyah.

5. Batı Yamacı skyphos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

KÇ 4.6, KY 2.5

Hamur : çok az kumlu, 2.5 YR 6/6 light red

Yüzey: 2.5 YR 6/6 light red
Firnis : iç 5 YR 6/6 light red
Gövde de dikey paralel oluklar. Dış yüz rezerve.

6. Batı Yamacı skyphos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi
Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001
KÇ 4.2, KY 2.2
Hamur : çok az kumlu, 2.5 YR 6/6
Firnis : 2.5 YR 2.5/1 reddish black
Kabın tamamı firnisli.

7. Skyphos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi
Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001
KÇ 5.6, KY 2.9
Hamur : 2.5 YR 6/6 light red
Firnis : iç hafifi metalik 5 YR 2.5 /1 black; 2.5 YR 4/8 red- 2.5 YR 4/4 reddish brown
Daldırma firnisli.

8. Kantharos kaide parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi
Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001
KÇ 5, KY 2.9
Hamur : 5 YR 7/6 reddish yellow
Firnis : dış 5 YR 3/3 dark reddish brown – 2.5 YR 5/6 red
Benzer Örnekler: Rotroff – Oliver 2003, lev.4, no.3 (3. yüzyıl ilk çeyreği); *Bouthrotos* II, lev. 149, no.2549 (3. yüzyılın son çeyreği); Miller 1974, lev.30, no.4; Berlin 1999, lev.2, no.110.

9. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi
Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001
AÇ 23.4, KY 2.1
Hamur : az gözenekli, 2.5 YR 4/4 reddish brown
Firnis : iç 2.5 YR 2.5/1 reddish black - 5 YR 3/3 dark reddish brown; dış 2.5 YR 3/3 dark reddish brown
İç kısımda dudaktan gövdeye geçişte rezerve bant.

10. Balık tabağı gövde altı ve kaide parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi
Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001
KÇ 10.4, KY 3.3
Hamur : 2.5 YR 6/8 light red
Firnis : 2.5 YR 2.5/1 reddish black – 2.5 YR 3/3 dark reddish brown
Gövdeden sosluk kısmına geçişteki rezerve bant dışında tamamı firnisli.

11. Dışa dönük ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

AÇ 12.2, KY 2.9

Hamur : hafif metalik 7.5 YR 2.5/1 black

Firnis : az gözenekli 2.5 YR 6/6 light red

Dışa dönük yüksek dudaklı, dudaktan gövdeye keskin olmayan geçiş.

Benzer Örnekler: *Agora XXIX*, fig. 59, no.877 (yaklaşık 275); Metzger 1998, res.224, no.50 (Haus I, Bauphase 2, Room H, geç 4. yüzyıl – 3.yüzyıl ilk yarısı).

12. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 18

Kod: FAA, 23.48-23.35, güney bölüm II nolu sondaj malzemesi

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

AÇ 11, KY 1.6

Hamur : 5 YR 6/6 yellowish red

Firnis : mat 5 YR 2.5/1 black

Dışa çekik ağızlı, ağız üzerinde iki yatay yivli.

Benzer Örnekler: Blondé 1985, fig.8, no.67-68.

13. Amphora boyun ve kulp parçası

Şekil 18

Kod: FAT, 23.25-22.88, II nolu sondaj döküntü taşlar arasından gelen

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

K. Env.No: 2310

KG 10, KY 8.4.

Mühür ölçüleri: 3.7 x 1.5

Hamur : sarı mika, taşçık ve kalker katkılı, 5 YR 5/8 yellowish red; yüzey 2.5 YR 6/6 light red

Ortada ton balığı, altında ve üstünde yazı.

BAP ..AIM NO [...]

I [...]OIIIITOY

Kuzey Batı Anadolu'da Thasos amphora mühürleri geleneğinde amphora üreten yerel atölyelerden birine ait olmalıdır¹⁸⁶. Mühür formları Thasos'a benziyor olmasına rağmen ethnîği yoktur. Daskyleion örneği, bölge içinde üretildiği bilinen ancak kesin olarak üretim yeri belli olmayan Hekataios¹⁸⁷ grubuna yakın gözükmektedir. Pergamon depozitinden¹⁸⁸ gelen örnekleri 205-175 arasına tarihlenmektedir. Daskyleion amphora mühürü üzerinde bulunan ton balığı tasviri, Kyzikos kurşun ağırlıkları üzerinde bulunan ton balığı figürü ile çok benzerdir. Her ne kadar Kyzikos veya civarında, ondan etkilenen bir atölye olabileceğini akla gelse de Kyzikos malzemesinin yayınlanmamış olması bu fikri sadece düşünce aşamasında bırakmaktadır¹⁸⁹.

Benzer Örnekler: Börker- Burow 1998, 64-65.

205-175

¹⁸⁶ Mühürün değerlendirilmesinde gösterdiği yardım ve yorumlarından dolayı Doç. Dr. Gonca Cankardeş-Şenol'a çok teşekkür ederim.

¹⁸⁷ Hekataios ('Εκα /ταίου) grubu bölgede Thasos'dan etkilenecek üretim yapan, ancak üretim yeri belli olmayan bir gruptur (Şenol 2006, 163).

¹⁸⁸ Hekataios grubuna ait örnekleri içeren, Pergamon depoziti Rhodos ve Knidos mühürleri için kronolojik açıdan önem taşımaktadır (Börker – Burow 1998, 64-65).

¹⁸⁹ Gonca Cankardeş-Şenol da, Daskyleion malzemesi aracılığıyla yaptığımız bu önerinin değerlendirilebilecek bir öneri olabileceğini belirtmiştir.

14. Batı Yamacı skyphos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 18

Kod: FAT, 23.25-22.88, II nolu sondaj döküntü taşlar arasından gelen

Buluntu Yeri ve Yılı: O9, 2001

KÇ 5.4, KY 3

Hamur : 2.5 YR 6/8 light red

Firnis : 2.5 YR 3/3 dark reddish brown

Kademeli kaideli.

11 Nolu Yapı (Lev. 25,26A-B,27A-B)

Gün ışığına çıkarıldığı kadarıyla 11 nolu yapı güney yamaçta N8 plan kare sınırları içinde bulunmaktadır. Yapının bir kısmı, Akurgal kazılarında ortaya çıkarılan ve “A yapısı” adı verilen kare planlı yapının altında kalmaktadır. Hemen kuzeyinde yine aynı dönemde bulunan teras duvarı ile 45 derecelik bir açı ile birleşen doğu batı doğrultulu 2.20 m. genişliğinde 23.46 m. uzunluğundaki sur? duvarı bulunur¹⁹⁰. Antik dönemde sert kuzey rüzgarını kesmek için sırtları kuzeye verilen evlerin aksine 11 nolu yapının yönü buna uymaz.

Tek bir mekanına ulaşılan yapının batısında küçük taşlarla örülü iç bükey eğimli bir döşeme bulunmaktadır. 3.80 m. uzunluğunda 0.68 m. genişliğinde bulunan bu döşeme 11 nolu yapı ile batısında bulunan ve tek bir duvarı korunan yapı¹⁹¹ arasında yer alır. Bu şekliyle aslında bir döşeme değil iki ev arasında bırakılan mülkiyet (*peristasis*) boşluğunu temsil etmektedir¹⁹². Kuzeydoğu güneybatı yönlü olan bu peristasis boşluğunun arazi eğimiyle uyumlu olarak aynı yönde eğim verdiği görülmüştür (Kuzeydoğuda 28.15 m., güneybatıda 27.29 m.). Sahip olduğu dikey eğim ve ortasındaki iç bükey kavis peristasis boşluklarının sadece iki ev arasındaki sınırı temsil etmediği, aynı zamanda çatıdan akan yağmur sularının drenajına da yardımcı olduğu fikrini desteklemektedir. Peristasis boşluğunun döşeme taşlarını tahrip eden II nolu çukurdan

¹⁹⁰ 11 nolu yapıya ait temeller M8 ve M8 Batı açmalarında yer alır. 6x10 m. ölçülerindeki M8 açması Akurgal kazılarından bulunan kare planlı yapının tarihini saptamak amacıyla açılmış ve çalışmalar 2001 ve 2003 sezonunda devam ettirilmiştir. Kare planlı yapının içinde ortaya çıkarılan duvarların ait olduğu yapı veya yapıları anlamak amacıyla batı sınırında 2004 yılında M8 Batı açması açılmıştır.

¹⁹¹ M8 Batı açmasında üst üste yer alan 1 ve 7 nolu duvar adı verilen duvarlar buradaki yapının doğu duvarını oluşturur. Sözü geçen yapı M8 Batı açmasının dışında kalmaktadır ve tek bir duvarla temsil edilmesi sebebiyle bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

¹⁹² İki ev arasında yer alan bu boşluk Akurgal tarafından mülkiyet sınırı olarak adlandırılmıştır (Akurgal 1983, 39). M. Ö. 7. yüzyılda Smyrna’da iki ev arasında 0.50-0.60 m. genişliğinde mülkiyet boşluğunun kullanıldığı bilinmektedir. Bayraklı C açmasında bulunan III ve II nolu evleri, H açmasında *Megaron* ile *Banyolu Komplex*’i birbirinden ayıran peristasis mevcuttur (Akurgal 1993, 39-40). Smyrna’daki evler arasındaki 0.50-75 m. arasında değişen ölçülere sahiptirler. Akurgal’a göre iki ev arasındaki aralıklar iki komşu evin çatılarının birbirinden bağımsız olmasını ve çatılardaki yağmur suyunun akmasını sağlarken, bir bakıma da mülkiyet haklarını da korumuş oluyordu (Akurgal 1993, 39). Pergamon’dan gelen *Astynom* yazıtına göre kayalara paralel inşa edilen evlerin bir $\pi\eta\chi\upsilon\varsigma$ (0.65 m.) bir açıklığa sahip olması zorunluluğu vardı (Kolbe- Prott 1902,68-69; Klaffenbach 1954, 3-25. Ephesos 1 nolu Yamaç evin arka duvarı ile yamaç arasında 0.30 – 0.70 m. lik bir boşluk bırakılarak kayadan gelen rutubete karşı önlem alınmıştır (Lang-Auinger 1996, 2). Pergamon’da Attalos’un evinde (Pinkwart – Stammnitz 1984, 7 vd.) ve Perge evlerinde de peristasis örnekleri vardır (Zeyrek 2002, lev.3. YK1).

gelen 4. yüzyıl ortalarına tarihlenen en geç tarihli seramiklerden (GLS) buradaki yapılanmanın 4.yüzyıl ortasında var olduğunu söylemek yanlış olmasa gerekir.

Peristasis boşluğu ve 11 nolu yapının batı duvarı arasında onun eğimini destekler bir halde yerleştirilen 6 adet stroter ve onları birleştiren 3 adet kalypter bu alanda in situ olarak ele geçmiştir ¹⁹³ (**Lev.25,26B**)

Güneybatı Duvarı

M8 Batı, 2004, 2 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 28.20 m.	Korunan uzunluk: 4.76 m.
Duvar alt seviye: 26.66 m.	Genişlik: 1-1.02 m.

Kuzeydoğu Duvarı

M8, 2001, 1 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 28.02 m.	Korunan uzunluk: 3.68 m. kare planlı yapı altında kalan bölümle birlikte toplam 7.3 m.
Duvar alt seviye: kuzeybatıda 26.94 m., güneydoğuda 26.89 m.	Genişlik: 1 m.

11 nolu yapının günümüze kadar ulaşan her iki duvarının iç ve dış yüzü düzgün şekillendirilmiş taşlar ve duvar içi dolgu malzemesi olarak nispeten daha küçük boyutlu taşların kullanıldığı anlaşılmıştır. 28.20 m. seviyesinde üst taşlarına ulaşılan yapının güneybatı duvarının 26.66 m. seviyesinde son bulduğu varsayılmıştır¹⁹⁴. 4.76 m. korunan uzunluğa sahip olan duvarın genişliği 1-1.02 m.dir. Duvarın güneyi ve kuzeyinin bir bölümü Bizans döneminde tahribe uğramıştır. Güneybatı duvarı ile yapığı köşesi kare planlı yapının kuzeybatı köşesinin altında kalan kuzeydoğu duvarı 28.02 m. başlar. Eğimden dolayı bu duvarın oturma düzlemi 26.94 ile 26.89 m. arasındadır. Toplam 7.3 metresi korunan duvarın genişliği 1 m.dir. 11 nolu yapının eldeki bu tek mekanın büyük bir kısmı kare planlı yapının altındadır. Yapının bu mekanın da tabanına 27.45 m. seviyesinde ulaşılmıştır. Tabanda ele geçen yoğun kül ve yanık izleri, yapının kullanımının bir tahrip veya yangınla sona erdiğini göstermiştir. Taban üzerinden ele geçen Attika üretimi cup-kantharos gövde ve kaide parçasından (**Şekil 19.1**) ile sürahi ağız ve boyun parçası (**Şekil 19. 2**) yapının 350-320 arasında son bulduğuna işaret eder.

¹⁹³ Stroterler 67 x 44 cm, kalypterler ise 16 x 10 cm ölçülerindedir.

¹⁹⁴ Kazı raporlarında alandaki kazının 26.66 seviyesinde bırakıldığı ve bu seviyede 2 nolu duvarın hala devam ettiği belirtildiği için aynı seviye batı duvarının bitiş seviyesi olarak kabul edilmiştir.

Bu tabanın devamı mekanın doğusunda 27.47-27.30 m. seviyeleri arasında da tespit edilmiştir¹⁹⁵. Bu kısımda taban üzerinden aşık kemiği, bronz iğneye ait parçalar, 350 yılına tarihlenen Attika üretimi bolsal ağız ve gövde parçası (**Şekil 19. 3**) ve kırmızı figür kalyx krater gövde parçası (**Şekil 19. 4**) ele geçmiştir.

Daskyleion'un tarihi verileri göz önüne alındığında, bu dönem Granikos savaşının ardından İskender'in generali Parmenion'un kenti ele geçirdiği tarihe denk düşer.

¹⁹⁵ M8 açması 2001 yılında "C alanı" adı verilen bölümde ele geçen bu yanık taban aynı tabanın devamı olmalıdır.

11 Nolu Yapı ve Dışında Ele Geçen Buluntular (Şekil 19)

1.Cup-kantharos gövde ve kaide parçası

Şekil 19

Kod: GJC, 27.45-27.25, yangın tabakası

Buluntu Yeri ve Yılı: M8 Batı, 2004

K.Env.No: 2986

KÇ 5.2, KY 5.7

Hamur: 5 YR 6/6 reddish yellow

Firnis : 2.5 YR reddish black- 2.5 YR 2.5/2 dark reddish brown

Attika üretimi. Yüksekçe konik kademeli kaideli.

Benzer Örnekler: *Agora* XII, lev. 28, no.683 (350-340); Coşkun 1999, şek. 29, no. 90 (350-340).

2. Sürahi ağız ve boyun parçası

Şekil 19

Kod: GJC, 27.45-27.25, yangın tabakası

Buluntu Yeri ve Yılı: M8 Batı, 2004

K.Env.No: 2976

AÇ 12.4, KY 3.5

Hamur : çekirdek kısmı 2.5 YR 4/1 dark gray, kenerlara doğru 2.5 YR 6/6 light red

Firnis : 2.5 YR 4/6 red – 5 YR 3/3 dark reddish brown

Dudak dışında ve boyundaki sırtta firnis bant.

Benzer Örnekler: Blondé 1985, fig. 48,no.313; Meztger 1998, res.234, no.298 (geç 4. yüzyıl – 3. yüzyıl ilk yarısı).

3. Bolsal ağız ve gövde parçası

Şekil 19

Kod: EZL, 27.47-27.30, “C alanı” Akurgal sondajı doğusu,

yangın tabakası içi grup halinde ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: M8, 2001

AÇ 9, KY 5.1

Hamur : 2.5 YR 5/4 reddish brown

Firnis : 5 YR 2.5/2 dark reddish brown

Daldırma firnisli. Kaidenin başlangıcı korunmuş.

Benzer Örnekler: Thompson 1934, fig. 19, B26; *Agora* XXII, fig. 6, no.561 (yaklaşık 350)

4. Çan krater gövde parçası

Şekil 19

Kod: EZL, 27.47-27.30, “C alanı” Akurgal sondajı doğusu,

yangın tabakası içi grup halinde ele geçen malzeme

Buluntu Yeri ve Yılı: M8, 2001

K.Env. No: 2307

Çan krater üst gövde parçası. Attika kırmızı figür tekniğinde, Kerch stilinde. Üzerinde Dionysiak sahneden bir bölüm. Solda satır ve önünde sağ elini önünde oturur durumdaki figüre uzatır biçimde tasvir edilen ayakta kadın figürü. Uzun kollu ve beyaz boya ile yapılan elbise üzerinde kalp yapraklı sarmaşık motifleri. Saçı arkada topuz yapılarak bant sarılmış ve üzerinde beyaz boya ile yapılan taç benzeri süsleme bulunmakta. Kadının önünde sağ eliyle thyrsasını tutan uzanır vaziyette, sadece bacak ve kolunun bir bölümü korunan figür. Yoğun beyaz boya kullanımı söz konusu. Boşlukta beyaz boya ile stilize olarak verilen üzüm veya asma yaprakları.

Kerch vazolarında görülen benzer sahnelere göre oturan figür Dionysos, karşısındaki kadın figürü de Ariadne'ye ait olmalı.

Benzer Örnekler: benzer sahne Schefold 1970, lev.4a (375'e tarihlenen oinokhoe üzerinde satyr, Ariadne ve oturan Dionysos); satyr için Schefold 1970, 7, lev.4b (370, çan krater, dans eden iki satyr arasında maenad tasvirli,); Ariadne'nin saç toplama stili için Schefold 1970, lev.12b, sağdaki kadın figürü (M.Ö. 350'ye tarihlenen çan krater üzerinde, Dionysos ve Ariadne)

Geç Klasik II

12 Nolu Yapı (Lev.25, 27A-B)

11 nolu yapının birkaç santimetre doğusunda ve 11 nolu yapının kuzeydoğu duvarının büyük bir bölümüyle örtüşen bu yapının ancak bir mekanına ulaşılmıştır. Yine 11 nolu yapı gibi bu yapı da kare planlı yapının altında kalmaktadır. Bu nedenle ve Akurgal döneminde içinde yapılan sondaj kazıları ile alt seviyelerdeki duvarlardan¹⁹⁶ dolayı sadece iki duvarı ele geçen 12 nolu yapının tabanına ulaşamamıştır.

Güneybatı Duvarı

M8 Batı, 2004, 5 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 27.88 m.	Korunan uzunluk: 5.20 m. ; kare planlı yapı altında 3.10, toplam 8.30 m.
Duvar alt seviye: 27.28 m.	Genişlik: 1.10 m.

Kuzeydoğu Duvarı

M8, 2001, 3 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 27.80 m.	Korunan uzunluk: 1.44 m.
Duvar alt seviye: 27.35 m.	Genişlik: 1.06 m.

Yapının güney batı duvarı 27.88 m. seviyesinde başlayıp, 27.28 m. seviyesinde oturma düzlemine sahiptir. Toplam 8.30 metresi korunan duvar 1.10 m. genişliğiyle diğer duvarlardan daha güçlü bir yapı sergiler. Çok az bir bölümü açıkta olan kuzeydoğu duvarı ise 27.80 m. ile 27.35 m. seviyeleri arasındadır. 1.44 m. uzunluğunda ve 1.06 m. genişliğindedir. Kuzeydoğu duvarının bir kısmı 12 nolu yapının kuzeydoğu duvarının üzerine oturmuştur. Kuzeydoğu ve güneybatı duvarlarının köşe yaptığı alan kare planlı yapının kuzeydoğu köşesinin altında kalmıştır.

Her ne kadar 12 nolu yapıyı kesin olarak tarihleyebilecek taban ele geçmese de 11 nolu yapıdan sonraki evrede olması ve 11 nolu yapının kuzeydoğu duvarının üzerine oturması ve bu duvarı kısmen kullanması gibi veriler dolayısıyla 12 nolu yapının; 350-320 tarihinden sonra kare planlı yapının inşasından önce yapıldığını göstermektedir. Kısaca özetlenmek gerekirse 11 nolu yapının, Daskyleion satraplık döneminin sonundaki yapı evresinin ardından gelen Makedon hakimiyetinin ilk yapıları arasında olması kuvvetle muhtemeldir.

¹⁹⁶ M8, 2001 yılı, 2,4,5,6,7,8, ve 9 nolu duvarlar.

13 Nolu Yapı (Lev.25, 28A-B)

Buradaki çalışmada 13 nolu yapı olarak adlandırılan “*kare planlı yapı*” Akurgal kazıları döneminde “B Çukuru” açmasında açığa çıkartılmıştır (Lev.5) ve N8 plan karesinde yer almaktadır.

Kuzey Duvarı

Duvar üst seviye: 28.21 m.	Uzunluk: 8.43 m.
Euthynteria seviyesi: 27. 55 m.	Genişlik: 1.48 m.

Güney duvarı

Duvar üst seviye: 27.60 m.	Uzunluk: 8.42 m.
Euthynteria seviyesi: 27.42 m.	Genişlik: 1.54 m.

Batı Duvarı

Duvar üst seviye: 28.07 m.	Uzunluk: 8 m.
Euthynteria seviyesi: 27.55 m.	Genişlik: 1.36 m.

Doğu duvarı

Duvar üst seviye: 28.19 m.	Uzunluk: 8.40 m.
Euthynteria seviyesi:	Genişlik: 1.60 m.

Dönemin kayıtlarında “A Yapısı” adıyla anılan kare plana sahip olan yapının kuzey duvarı 8.43 m. uzunluğunda, 1.48 m. genişliğinde; güney duvarı 8.42 m. uzunluğunda, 1.54 m. genişliğinde; batı duvarı 8 m. uzunluğunda, 1.36 m. genişliğinde; doğu duvarı ise 8.40 m. uzunluğunda 1.60 m. genişliğindedir. Yapı kuzeyde 28.21 m., güneyde 27.60 m. üst koduna kadar korunmuştur. Yapının, Hellenistik dönemde Batı Anadolu’da yaygın olarak kullanılan pseudo izodomik¹⁹⁷ tarzdaki duvar örgüsü, zeminde 1.42/1.30 /1.06 m. arasında değişen uzunlukta sadece dış yüzü düzgün işlenmiş dikdörtgen bloklardan oluşmuştur. 13 nolu yapı duvar üst örgüsünün atkılı pseudo isodomik teknikte olduğu kuzey ve batı duvarlarından anlaşılmaktadır (Fig.6). İlk bulunduğu üç sırası korunan 13 nolu yapının günümüze sadece temel blokları ulaştığından (Lev.28A) bu bilgiye Akurgal dönemi kazı fotoğraflarından ulaşabilmekteyiz. Zemindeki bloklar birbirlerine 0.24x0.6 m. ölçülerindeki kurşun kenetlerle bağlanmıştır.

¹⁹⁷ İki farklı yükseklikteki blokların kullanıldığı bu tekniğin en iyi örneklerinden biri, 175 ‘den sonraya tarihlenen Agrippa Anıtı’nın (Atina Propylaea’daki) kaidesinde görülmektedir. Sonrasında özellikle Batı Anadolu’da moda olmuştur (Lawrence 1973, 227).

Fig.6. 13 nolu yapı (kare planlı A Yapısı) Akurgal kazıları

Yapının işlevini tam olarak anlayabilmek için masif taş örgü sistemine sahip yapılara bakmak yerinde olacaktır. Bu tip yapılar genel olarak, kent surlarında, askeri amaçlı kullanımlarının yanı sıra bulundukları bölgedeki verimli araziye veya kervan yollarını koruyan gözetleme kalelerinde, kırsal alandaki çiftlik kulelerinde veya zengin toprak sahibi nüfuslu kişilerin (bey¹⁹⁸) kuleli evlerinde karşımıza çıkmaktadır.

Kenti çevreleyen surlardaki kuleler, savunma sistemine göre gerekli görülen stratejik veya zayıf noktalarda inşa edilmişlerdir. Kuleler, Perge, Side, Dura-Europos, Mantinea gibi düz arazide kurulmuş kentlerde belirli aralıklarla yerleştirilirken, Theangela, Latmos Herakleia¹⁹⁹ ve Mylasa gibi tepe veya dağ kentlerinde saldırıya açık taraflarda, liman kentlerinde ise limana hakim noktalarda inşa edilmişlerdir²⁰⁰. Başlıca amacı, kenti savunanların saf boyunca atış yapmasını sağlamak olan kuleler genellikle kütsel, düzgün sağlam taş örgü sistemine sahiptir ve yuvarlak, çok kenarlı veya kare planlıdır²⁰¹. Vitruvius kulelerin nasıl olması gerektiği konusunda bilgi vermektedir²⁰². Ona göre, kuleler duvar çizgisinden ileride yer almalı (I.V.2), bir ok atımını geçmeyecek aralıklarla yapılmalı (I.V.4) ve yuvarlak veya çok köşeli olmalıdır (I.V.2).

¹⁹⁸ Türkçe terminolojide geniş arazileri ve bu araziye işleyecek bir grubu himayesinde tutan, zengin nüfuslu kişileri ifade eden “bey” kelimesi bu kavramı karşılamaktadır.

¹⁹⁹ Peschlow – Bindokat 2005, 110-111.

²⁰⁰ Akarca 1998, 148.

²⁰¹ Wycherley 1991, 37.

²⁰² Vitruvius, I. V. 2,4-5.

Uygulamada, genelde kare planlı olanlar tercih edilmiştir. Erken dönem Yunan surlarında genellikle kule yoktu²⁰³, veya sadece kentin giriş kapısının iki yanında bulunmaktaydı²⁰⁴. Batı Anadolu’da Smyrna’da 875-750 yılların arasındaki erken ve orta Geometrik dönem yerleşmesinin etrafını çeviren “1 nolu ” kent duvarında²⁰⁵ kule yoktu. 5. yüzyıl sonunda bir çok kentin surları sistematik olarak, kale şeklindeki alçak kulelere sahipti²⁰⁶. 4. yüzyılda kuleler gerek savunma bakımında gerekse estetik açıdan ön plana çıkmış, ardından gelen Büyük İskender ve ardılları döneminde kule boyları uzamıştır²⁰⁷.

Kuleler sur duvarına bitleştirilerek veya duvarı keserek inşa edilmekteydi. İkinci tarzda kule hasar gördüğünde sur da hasar görmüş olurdu. Kule ile sur duvarı arasında bağlantıyı kesmek amacıyla, Side’nin kara surlarındaki kulede olduğu gibi araya bazen kısa bir sahan eklenmekte²⁰⁸ ve sur duvarı ile bağlantısı ahşap köprüler aracılığıyla yapılmaktaydı (**Fig.7**). Kule ölçülerine baktığımızda Miletos’da yaklaşık 100 m², Dura - Europos’da 143 m², Perge’de²⁰⁹ 56 m² ve Side²¹⁰’deki kuleler 101 m² arasında değişen iç mekanlara sahiptirler ve duvar kalınlıklarından savunma kaygısıyla inşa edildikleri anlaşılmaktadır.

²⁰³ Lawrence 1973, 232.

²⁰⁴ Akarca 1998, 144.

²⁰⁵ Akurgal 1993, 25-26. Kalınlığı tabanda 4.75 m.yi bulan Smyrna “1 nolu kent duvarı”nı ve tarihleme tartışmaları için Nicholls 1958-1959, 40, 120-122; Cook 1958-1959, 13; Doğer 2006, 73-75.

²⁰⁶ Lawrence 1973, 232.

²⁰⁷ Akarca 1998, 144. Büyük İskender ve sonrasında kuşatma teknikleri ve mühendisliğin ilerlemesiyle orantılı olarak kule boyları da 14-15 metreyi bulmuştur.

²⁰⁸ Mansel 1978, 42, 45, res.36.

²⁰⁹ McNicoll-Winikoff 1983, 322, dip not 41, geç 3. yüzyıl-erken 2. yüzyıl, 15 m., 56m², duvar kalınlığı 1.25 m.

²¹⁰ Mansel 1978, 45: 11.50 x 11.80 ölçülerinde, olasılıkla üç katlı olan Side kulelerinin duvar kalınlıkları alt katlarda 2 m.yi bulmaktadır.

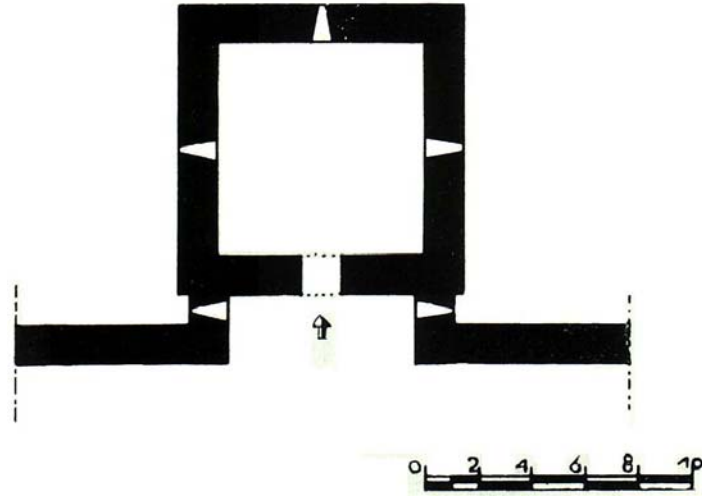

Fig.7. Side kule planı

Yakın yıllarda yapılan araştırmalar, Pers hakimiyetinin hüküm sürdüğü dönemde Aiolis ve Ionia bölgelerini birbirine ve hinterlanda bağlayan yolların güvenliğini sağlayan gözetleme kalesi niteliğindeki kulelerin varlığını ortaya çıkarmıştır²¹¹. Doğer ve Gezgin tarafından yapılan yüzey araştırmasında, bölgedeki yollar üzerindeki stratejik noktalarda konumlanan kale yerleşimler, *akra-garnizon* ve *khora-garnizon* olarak adlandırılmıştır²¹². İçinde ancak küçük bir topluluğun yaşamasına imkan veren, savunma sisteminin bir parçası olan bu kaleler aynı zamanda gözetleme ve haberleşme kulesi işlevindeydi²¹³. Bu kulelere örnek vermek gerekirse, Pergamon Smyrna arasında Hatundere köyü sınırları içinde bulunan Büyük Kale ve Küçük Kale bölgeye hakim bir konumdadır ve Büyük Kale’de bulunan sarnıçlar²¹⁴ burada yaşayan topluluğun ihtiyaçlarına cevap veriyor olmalıydı. Olasılıkla Geometrik döneme tarihlenen Menemen-Boztepe’nin²¹⁵, 6. yüzyıla ait yüzey malzemesi içeren Smyrna’nın doğu çıkışındaki Belkahve’deki kale bilinen erken örneklerdendir ve her biri bir sonrakini görebilecek şekilde konumlanan bu kalelerin içinde yer aldığı savunma sistemi 4. yüzyılda Persler tarafından geliştirilmiştir²¹⁶. Hatundere köyünün

²¹¹ Gezgin 1997, 131 (Harita 2); Doğer 1998; Gezgin 2001.

²¹² Doğer – Gezgin 1998, 12.

²¹³ Gezgin 1997, 131. Bölgedeki kaleler, temelde aynı amaca hizmet etmesine karşın boyut ve yapıları açısından üç grupta incelenmiştir. Detaylı bilgi için bkz.; Gezgin 1997; Gezgin 2001.

²¹⁴ Erkanal – İren 2004, 246.

²¹⁵ Doğer 1998, 29; Gezgin 2001, 184.

²¹⁶ Gezgin 1997, 136 -137; Gezgin 2001, 183.

bulunduğu yöreye hakim Kocaköşe mevkiindeki kare planlı kule temelleri, bölgedeki kule ölçüleri hakkında fikir sahibi olmamıza olanak verir²¹⁷.

Savunma sistemine destek veren ve ticaret yollarını koruyan kaleler, sınırların birbiri içine girdiği, şehirlerdeki hellenizasyon faaliyetlerinin ve ticaretin büyük bir ivme kazandığı hellenistik dönemde giderek önem kazanmıştır²¹⁸.

Lykia bölgesinde Myra (Demre)-Yukarı Beymelek köyü yakınlarındaki kale gözetleme kulelerinin yapıları hakkında detaylı bilgi vermektedir (**Fig. 8-9**). Söz konusu kalede bulunan iki kule yaklaşık olarak 13 m. yüksekliğe ve 31.5 m² iç alana sahiptir²¹⁹. Kuleler doğu ve güneydoğusunda dik yamaçlar tarafından korunan bir konumda anakaya üzerine yerel kireç taşı bloklarla inşa edilmiştir. 0.30-0.70 m. arasında değişen taş ölçülerine sahip duvarların genişliği ortalama 0.75 m.dir. Dış yüzü pseudo-izodomik duvar örgüsüne sahipken iç yüzü Daskyleion kare planlı yapıda olduğu gibi çok kenarlıdır. 4 katlı olan kulelerde, üçüncü katlarında ortalama 0.80 x 0.70 m. ölçülerinde pencereler ve kapı bulunmaktadır²²⁰. Kulelere giriş 1.90 x 1 m.(kule1), 1.75 x 1 m. (kule 2) boyutlarındaki kapıdan sağlanmaktaydı. Kapı dışında herhangi bir açıklık olmayan ve olasılıkla ahşap zemine sahip olan ilk kat, garnizondaki askerlerin yaşadığı alan olarak yorumlanmıştır²²¹. Bunun dışında her bir katta zeminin ahşap olduğu ve pencerelerin iki kanatlı ahşap pencereler olduğu düşünülmektedir²²². Yukarı Beymelek'teki bu yapının, *Stadiasmus Maris Magni*'de adı geçen *Ision* kulesi olduğu önerilmektedir²²³. Kuzeyinde dağların, güneybatısında alüvyon Myros ovasının yer alması ve son olarak kule duvarlarının ciddi boyuttaki bir kuşatma veya saldırıya karşı koymak için ince olması sebebiyle kalenin askeri amaçlı inşa edilmediği anlaşılmaktadır. Olasılıkla küçük bir garnizona sahip olan *Ision*²²⁴ kalesi, verimli Myros ovasındaki halkı dağdan gelen

²¹⁷ Erkanal –İren'e göre, 10x10 m. ölçülerindeki Kocaköşe kulesi, arkasını Karahasanlar Dağı'na vermesinden dolayı savunmadan çok bir kule -çiftlik olabileceği önerilmiştir (Erkanal – İren 2004, 247, res. 5).

²¹⁸ Kıyı ve iç kesim arasındaki bağlantıların yoğun olduğu Karia, Lykia ve Kilikia bölgelerindeki kaleler de olduğu gibi. bkz Aydınoglu 2002, 92 vd.; Aydınoglu 2003, 51-63.

²¹⁹ McNicoll-Winikoff 1983, 322.

²²⁰ İbid., 317, şek. 3, lev. 39, fig. 8.

²²¹ İbid., 317, dip not 18.

²²² İbid., 318.

²²³ İbid., 320. Geç 2. yüzyıl veya erken 1. yüzyılda bilinmeyen bir yazar tarafından kaleme alınan *Stadiasmus Maris Magni* denizcilerin el kitabıdır. İlgili metnin orijinali için bkz; 320, dip not 27.

²²⁴ 'Ισιον adının, "İsis'in yeri" anlamındaki 'Ισεῖον'dan geldiği önerilmektedir (McNicoll-Winikoff 1983, 321, dip not 36).

eşkiyalara karşı korumak ve bölgedeki geçiş ücretlerini ve vergileri toplayarak çevredeki halkı kontrol etmek amacıyla yapılmıştır²²⁵. Topografik, mimari ve yazılı kaynakların birlikte yorumlanması sonucunda Ision kulesi 250-200 tarihleri arasına yerleştirilmektedir²²⁶.

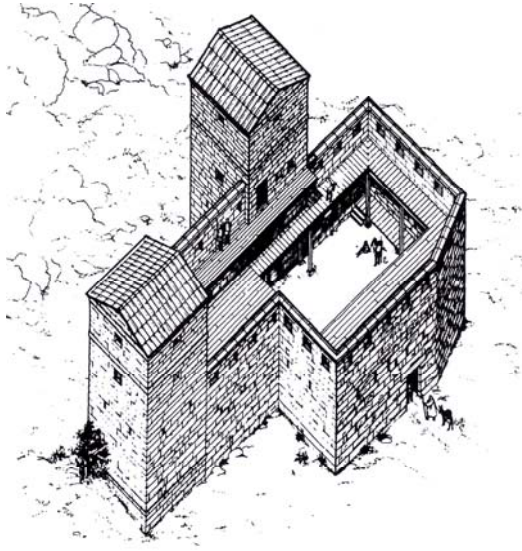

Fig. 8. Ision kulesi rekonstrüksiyonu

Fig. 9. Ision, Kule 1: kuzey ve batı duvarları

İlk örneklerini Attika’da²²⁷ klasik dönemden itibaren gördüğümüz, kırsal kesim yerleşimlerinde, işlik, kule ve günlük yaşam alanını içeren mekandan oluşan “*çiftlik kule*” veya “*villa rusticae*”²²⁸ olarak tanımlanan kuleli evler Hellenistik dönemde de karşımıza çıkar (Fig. 10 ve 11). Aynı işleve sahip benzer çiftlik kuleleri, Yunanistan, adalar, Anadolu ve Kırım / Khersonessos gibi geniş bir coğrafyada takip ederken Anadolu’da esas olarak Batı Anadolu, Lykia ve Kilikia bölgelerinde benzerlerini bulmak mümkündür²²⁹. Hellenistik dönemin savunma amaçlı kulelerinde olduğu gibi çiftlik kuleleri de düzgün işlenmiş, masif bloklarla atkılı duvar örgüsüyle inşa edilmişlerdir. İki veya daha fazla kata sahiptirler, ve katlarda aydınlatma açılan pencerelerle sağlamaktaydı. Kule, Limyra (7.20 x 5.5 m.) ve Myra’daki (11 x 9.20 m.)

²²⁵ McNicoll-Winikoff 1983, 321.

²²⁶ İbid., 323.

²²⁷ Lohmann 1993, 139 vd., res. 21-33.

²²⁸ *Villa rusticae* (çiftlik evi) için Vitruvius VI. VI, 1-7; Aydınöğlu, doğu dağlık Kilikia bölgesindeki, kırsaldaki basit çiftlik yapılarını “*kuleli villa rustica*” ve “*ayrı bir bey evine sahip villa rustica*” olarak iki ayrı gruba ayırmıştır (Aydınöğlu 1999, 155-167, lev. 26-34).

²²⁹ Konecny 1997, 13, dipnot 8-10.

gibi kareye yakın, Belkonak –Gökçeyazı örneğinde olduğu gibi (11 x 23.80) dikdörtgen formda da olabilmekteydi²³⁰. Kyaneai Kilise bölgesindeki iyi korunmuş çiftlik kuleleri²³¹. Keramos (Gökova) körfezindeki Idyma Çınar mevki yakınlarındaki çiftlik kule²³² verilecek diğer örnekler arasında yer alır.

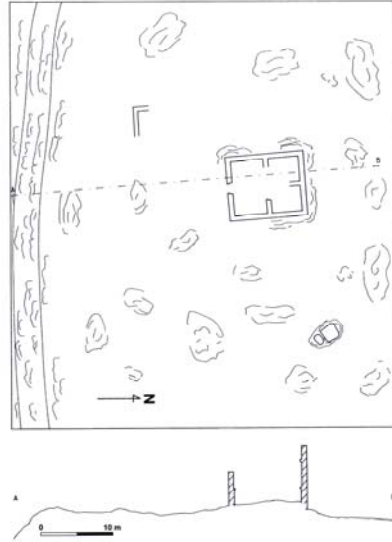

Fig.10. Myrina kule çiftlik planı

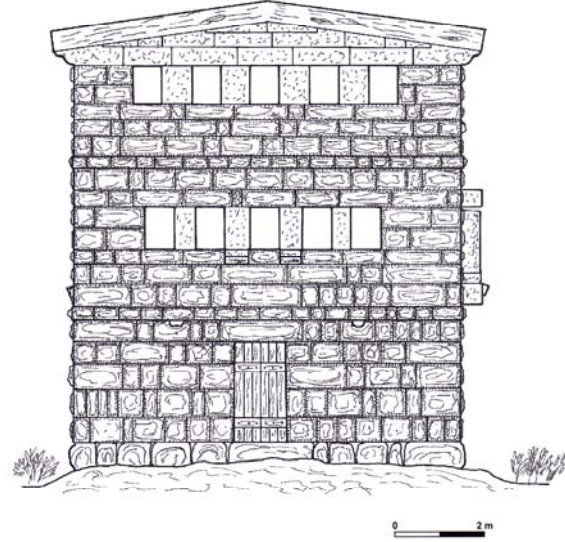

Fig. 11. Myrina kule çiftlik rekonstrüksiyonu

Anadolu ve Yunanistan’da bir çok örneğini gördüğümüz kuleli evler geç dönemlerde hatta 19. yüzyıl sonuna kadar varlığını koruyabilmiştir²³³. Geniş toprak sahibi feodal beylerin evlerinde veya çiftlik evlerinde de karşımıza çıkmaktadır ki bu tip kuleli evler, içinde ikamet eden bey ve himayesindeki topluluğu çevreden gelebilecek çapulcu tarzındaki saldırılara karşı koruma sağlar. Aynı zamanda kişinin bölgedeki gücünü yansıtmada önemli bir yeri vardır. Peloponnessos bölgesindeki üç yarım adadan biri olan Máni yarım adasında kırsal alanda en yaygın ev tipi kuleli evlerdir. Bu evlere kule anlamına gelen *prýghi* denmektedir ve sıklıkla kalelerle bütünleşen iyi organize edilmiş savunma sistemlerinde görülürler²³⁴. *Prýghi*’ler genel

²³⁰ Konecny 1997, 15, fig. 1; 19, fig.27; 38 fig.76.

²³¹ Yener 1995, 93-101, res. 30-34, lev. 17,2-4;18,2-19,2; 20,1; Yener 1996, 59-69, res.17-23, lev. 8-9; 10,2-3; 11-13,3; Behrwald 1996, 51-57, res. 15-16, lev. 7,10,1.

²³² İren – Gürbüzler 2005, 13-14, lev.3, şek.16a-e. İlk katı anakaya üzerine oyularak inşa edilen, olasılıkla Roma dönemi sonu, Bizans döneminin başına tarihlenmektedir.

²³³ Kuleli evler hakkında detaylı bilgi için bkz: Saïtas 1990; Philippides 1983. Phokaia’da kuleli evler geleneğinin günümüze kadar ulaşabilen geç örneklerini görmek mümkündür.

²³⁴ Wagstaff 1965, 69.

olarak bölgedeki dağ evlerine²³⁵ kulenin eklenmesiyle oluşturulur²³⁶ (Fig.12). Kuleli evlerin bir sonraki aşamasında, bir veya daha fazla sayıdaki gözetleme kulesi eklenerek ve etrafı duvarla çevrilerek klan evi-küçük kalelere dönüşmüştür²³⁷. Klan evlerindeki 3m² kullanıma sahip kuleler, 15-20 m. yüksekliğindedir ve duvar kalınlıkları 1 m.dir²³⁸.

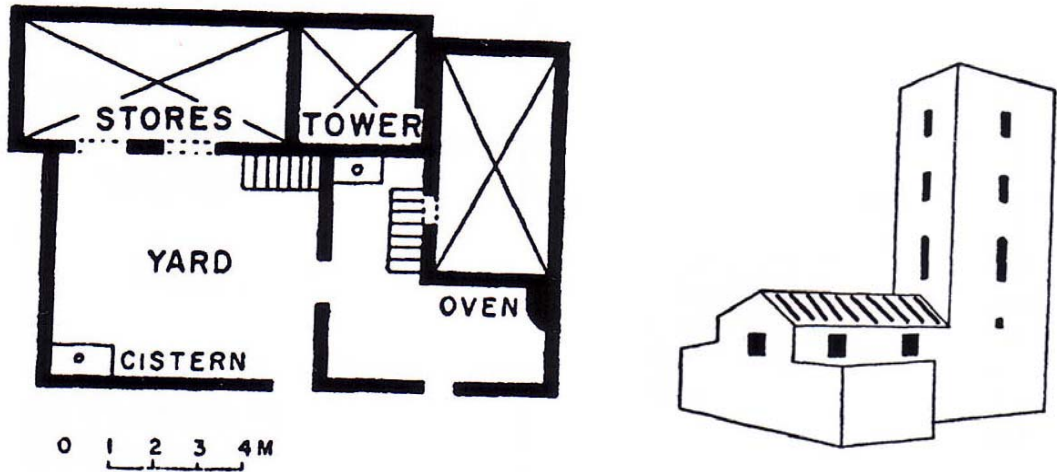

Fig.12. Prýghi (Kuleli dağ evi)

Daskyleion kare planlı yapının (13 nolu yapı) hemen kuzeyinde bulunan, 1954 yılında ortaya çıkarılan duvar Akurgal tarafından Hellenistik dönem suru olarak yorumlanmıştır²³⁹ (Lev.32-33A-B). Duvar, batıda teras duvarına 45° lik açı ile birleşirken, Bizans surunun altından doğuya doğru devam etmektedir. Duvar taşları kuzeyde 28.63 m., güneyde ise 29.49 m. üst seviyesinden itibaren korunmuştur. 23.46 m. uzunluğunda olan duvarın batı uçtaki genişliği 2.26 m., doğu uzantısında ise 2.19 m.dir. Kuzeyde 28.70 m., güneyde 28.81. m. seviyesinde başlayan euthynteria genişliği ise 2.54 m.dir. Euthynteria hariç iki sırası günümüze kadar ulaşabilmiştir. Euthynteria taşları 0.18-0.42x1.22-1.64 m. arasında değişen ölçülerdedir. Her iki yüzde düzgün kesimli andezit bloklar olan duvarın iç dolgusunda irili ufaklı taşlar kullanılmıştır. *Emplekton*²⁴⁰ olarak adlandırılan teknikte örülen duvarda 1.26 m. ara ile dikdörtgen atkı

²³⁵ Bölgenin tipik dağ evleri iki katlıdır. Üst kat odalar ve mutfakın bulunduğu yaşam alanına aittir. Zemin kat, depo ve hayvan barınağı olarak kullanılırken evin önü taşlarla derme çatma yığılan duvar veya dikenli çalılar yığılarak barikat oluşturuluyordu (Wagstaff 1965,70, fig. 4).

²³⁶ Wagstaff 1965, fig. 5.

²³⁷ İbid., fig. 6-7.

²³⁸ İbid., 70.

²³⁹ Akurgal 1957a, 350.

²⁴⁰ Vitruvius II.8.7: *Bir başka teknik, ülkemizde bizim de kullandığımız έμλεκτον olarak bilinendir. Bu teknikte yüzeyler tamamlanır fakat diğer taşlar doğal durumlarında bırakılarak, değişken bindirme*

taşları (0.30 x 0.85 m.) konmuştur. Andezit bloklar 0.70 x 1.02/1.26 arasında değişen boyutlardadır. Kare planlı yapı 13 nolu yapı ile 2.20 m. genişliğindeki bu duvar arasında organik bir bağ olmamasına rağmen, duvar örgü tekniği açısından gösterdikleri benzerlik aynı dönemde inşa edilmiş olabilecekleri önerisini akla getirmektedir.

Kule iç mekan ölçülerine geri döndüğümüzde, Daskyleion'daki kare planlı yapının duvar kalınlığı 1.36 – 1.60 m. arasında değişmektedir ve 70.8 m² lik bir iç mekana sahiptir. Gözetleme kuleleri ve kent surlarının bir parçası olan savunma amaçlı kuleleri işlev olarak birbirinden ayrılmasında coğrafi konumlarının yanı sıra mimari özellikleri önem kazanır. Çiftlik kule yapılarındaki kuleler her ne kadar gözetleme kulelerine benziyor olsalar da işlevleri tamamen farklıdır ve kırsalda inşa edilmişlerdir. Elimizdeki verilerle Daskyleion örneği, yerleşimin içinde olduğundan dolayı çiftlik kulesine ait olmamalıdır. Yapı tekniği dikkate alındığında çevresindeki tarım arazilerini ve ticaret yolunu kontrol eden askerlerin kullandığı bir savunma ve gözetleme kulesi işlevini yerine getiriyor olmalıdır.

334 yangını ile yıkılan 11 nolu yapı, ve ondan sonra Makedon hakimiyetinin ilk yıllarında inşa edildiğini düşündüğümüz 12 nolu yapı temellerinin bir kısmını tahrip eden bu kule yapısı Hellenistik dönemin ilerleyen safhalarına ait olmalıdır.

taşlarla döşenirler. Ancak, işçilerimiz işi bitirme acelesiyle duvarların yalnızca dış yüzeyleri ile uğraşarak onları dik olarak döşerler ve aralarını bol miktarda kırma taş ve geliş güzel atılmış harçla doldururlar; Tomlinson 1961, 133-140; Lawrence 1973, 230.

14 Nolu Yapı (Lev.29)

14 nolu yapı adını verdiğimiz bu yapı, N6a5plan karesinde aynı adı taşıyan açmada gün ışığına çıkarılmıştır. Kuzey güney doğrultulu doğu duvarı, ve bunu dik kesen, biri kuzeyde (A odası) ve diğeri güneyde (B odası) olmak üzere iki mekan oluşturan güney duvarı bu yapıya ait duvar temellerine ait kalıntılardır. Güneydeki B odasının çok küçük bir bölümünün açığa çıkması nedeniyle burada ağırlıklı olarak kuzeydeki mekan yani A odası üzerinde durulacaktır. Oldukça küçük bir alanda²⁴¹ çalışılmış olmasına rağmen Daskyleion tarihi olayları ile örtüşebilecek arkeolojik verileri sunması açısından 14 yapının önemi şüphesizdir.

14 Nolu Yapı A Odası (Lev.29)

Doğu duvarı

HTBatı /1,2005, IA duvarı	
Duvar üst seviye: 32.41 m.	Korunan uzunluk: 6.20 m.
Duvar alt seviye: 32.20 m.	Genişlik: 0.74 m.

Güney Duvarı

N6a5, I nolu duvar	
Duvar üst seviye: 32.98 m.	Korunan uzunluk: 4.80 m.
Duvar alt seviye: 32.00 m.	Genişlik: 0.74 m.

Yapının her iki mekanının da doğu sınırını oluşturan duvar 6.20 m. uzunluğunda ve 0.74 m. genişliğindedir. 32.41 m. seviyesinden başlayıp 32.20 m. seviyesine kadar devam eder. Genel olarak dört taş sırası korunmuş durumdadır. Ancak güney duvarına birleşme noktasına yakın bölümde duvar örgüsünde sekiz taş sırası izlenmiştir. Bu da duvarı ören ustanın elindeki araziye en uygun şekilde kullanmaya dikkat ettiğinin küçük bir göstergesidir.

14 nolu yapı A odasının güney duvarı (aynı zamanda B odasının kuzey duvarı) 4.80 m. uzunluğunda ve doğu duvarı gibi 0.74 m. genişliğe sahiptir. İçinde düzgün işlenmiş birkaç blok taşın devşirme olarak kullanıldığı duvar, 32.98 m. seviyesinde başlayıp 32.00 m. seviyesinde sona ermektedir. Doğu batı doğrultusundaki güney duvarı

²⁴¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Jeofizik Bölümü tarafından N6a5 açması çevresinde, yüzeye oldukça yakın anomaliler saptanması üzerine yapılan çalışmalar 5x3 m. ölçülerindeki bir alanda yürütülmüştür (bkz. N6a5 -2004 kapanış raporu).

orta kısımlarında “S” şeklinde eğilmiş olmasının nedeni üzerine düşen büyük enkaz veya toprak hareketlenmeleri olmalıdır ki alandaki bir üst tabakada 3. yüzyılın başlarına ait bir dolgu tabakası saptanmıştır²⁴².

A odası içinde 32.70 m. seviyesinde ele geçen yangın tabakası 14 nolu yapıyı tarihlememizi olanak sağlar. Tabaka içinden ele geçen seramikler üzerinde de yanık izlerini görmek mümkündür. Yangın tabakası içinden gelen Attika üretimi balık tabağı (**Şekil 20.1**), bolsal (**Şekil 20.2**) yapının 350- 325 arasındaki bir tarihte sona erdiğini gösteren buluntulardır. 3. yüzyılın başına tarihlenen sarı/beyaz kireç parçalı dolgu da bu tarihi destekler. A odasının güneyindeki B odası içinde 32.73-32.00 m. seviyelerinde karşılaşılan dolgu/enkaz tabakası içinden gelen seramiklerle yangın tabakası içinden gelen seramiklerin bir kısmı birleşmektedir²⁴³. Bu da bize B odasının da aynı yangında tahrip olduğunu gösterir. A odası yangın tabakası malzemesi (GJF) ile B odası dolgu tabakasındaki seramikler (**Şekil 20.5**) aynı döneme işaret eder ki bu dolgu içinden ele geçen ve Daskyleion’da bu güne kadar ele geçen tek örnek olan Akhaemenid kaseye²⁴⁴ (**Şekil 20.4**) ait ağız ve gövde parçasını da burada belirtmek gerekir. Metal örneklerinin pişmiş toprak taklidi olan bu Akhamenid kaseye ait ağız ve gövde parçası benzer örneklerinden hareketle 4. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir²⁴⁵. Bu veriler ışığında 14 yapıdaki yıkıma ve enkaza hangi olayın neden olmuş olabileceği sorusunun cevabını alabilmek için, Daskyleion’un 4. yüzyılda maruz kaldığı iki önemli dış saldırıya dönüp bakmak gerekir. Bunlardan ilki; 395 yılında Sparta kralı Agesilaos’un kente saldırısı²⁴⁶ ve Pharnabazos’un saraylarını tahrip edecek boyutta olan yıkımdır. Ancak elimizdeki malzemenin tarihi bu dönemle uyuşmaz. Diğer ise yüzyılın sonlarına doğru Granikos savaşının ardından Büyük İskender’in generali Parmenion’un kenti ele geçirmesidir ki bu olayla bağlantısını düşünmek yanlış olmaz.

²⁴² Kuzey yarıda, sarı-beyaz kireç parçalı dolgu olarak adlandırılan bu dolgudan, kantharos ağız ve gövde parçası (GIC, ç.no: 2004/ 59).

²⁴³ Coşkun 2006a, 58, dip not 21. 14 nolu yapının yangın tabakasının yorumlanmasında, aynı zamanda alanın kazıcısı olan Coşkun’un arazi raporlarındaki yorumları da dikkate alınmıştır.

²⁴⁴ Coşkun 2006a, 51-62.

²⁴⁵ Coşkun 2006a, 57.

²⁴⁶ Xenophon, *Hellenika*, IV.1.33; Bakır 1988, 82; Bakır 1991, 18-19; Coşkun 2005, 48.

14 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular (Şekil 20)

1. Balık tabağı

Şekil 20

Kod: GJF, 32.70-32.05, kuzey kısım, yangın tabakası içi

Buluntu Yeri ve Yılı: N6a5, 2004

K.Env.No: 3306

AÇ 21.8, Y 2.9 KÇ 11.8

Hamur: 7.5 YR 4/2 brown

Firnis: hafif parlak, 5 YR 2.5/1 black

Attika üretimi. Tam profil. Dudaktan gövdeye ve sosluk kısmına geçişte ince iç bükey yiv ve rezerve. Kaide altında üç adet firnis daire.

Benzer Örnekler: *Agora* XII, fig. 10, no.1072'nin yakın benzeri (350-325)

2. Bolsal

Şekil 20

Kod: GJF, 32.70-32.05, kuzey kısım, yangın tabakası içi

Buluntu Yeri ve Yılı: N6a5, 2004

K.Env.No: 3104

AÇ 9.2, Y 5.5, KÇ 4.6

Hamur: 10 R 5/6 red- 10 R 5/4 weak red

Firnis: 5 YR 2.5/1 black

Yüzey: 2.5 YR 6/6 light red

Attika üretimi. Tam profil vermekte.

Benzer Örnekler: *Histria* IV, 86, fig. 559 (4. yüzyıl ikinci çeyreği); Mitsopoulos – Leon 1994, lev.92, no.12.

3. İçe çekik ağızlı çanak ağız,gövde ve kaide parçası

Şekil 20

Kod: GJF, 32.70-32.05, kuzey kısım, yangın tabakası içi

Buluntu Yeri ve Yılı: N6a5, 2004

AÇ 8.4, Y 2.7, KÇ 4.4

Hamur: 10 YR 4/1 dark gray

Firnis: mat, 5 YR 2.5/1 black

İçe çekik ağızlı, üst gövdede dudağa geçişte kalınlaşan bir profil. Geniş, alçak halka kaideli.

Benzer Örnekler: *Agora* XII, fig. 9, no.944(375-350).

4. Akhaemenid kase ağız ve gövde parçası²⁴⁷

Şekil 20

Kod: GKL, 32.73 – 32.00, güney kısım dolgu toprak altı

Buluntu Yeri ve Yılı: N6a5, 2004

K.Env.No: 3088

AÇ 13, KY 5.2

Hamur: kum, kireç ve mika katkılı, grimsi kahverengi

Yüzey: mikalı, perdahlı

²⁴⁷Katalog bilgileri Coşkun 2006a, 57, çizim Daskyleion kazı arşivinden (2004, çiz.no: 89) alınıp CorelDraw 11'de çizilmiştir.

Dışa doğru açılarak yükselen içbükey profilli dudak. Dudaktan dış bükey profilli gövdeye keskin geçiş. Gövde üzerinde taç yaprağı şeklinde dikey loplar. Korunduğu kadarıyla omphalos bulunmamakta.

Bibliyografya ve Benzer Örnekler: Coşkun 2006a, res.1, çiz.1.

4. yüzyıl başları

5. Skyphos gövde altı ve kaide parçası

Şekil 20

Kod: GKL, 32.73 – 32.00, güney kısım dolgu toprak altı

Buluntu Yeri ve Yılı: N6a5, 2004

KÇ 7, KY 5.7

Hamur: 5 YR 6/8 reddish yellow

Firnis: dış 5 YR 2.5/ 1 black; iç 2.5 YR 4/6 red

Yüzey: 5 YR 6/6 reddish yellow

Attik A tipi skyphoslardan. Daldırma firnisli. Halka kaideli, kaideden yukarıya doğru genişleyerek yükselen iç bükey gövde profilli.

Benzer Örnekler: *Agora* XII, fig.4, no. 352 (yaklaşık 330); *Corinth* VII, III, lev. 13,50, no.331 (300); Blondé 1985, fig.17, no.140.

15 Nolu Yapı ve Çevresi (Lev.30,31A-C)

L6 plan karesinde iki duvar ile tespit edilebilen 15 nolu yapıyı anlatırken kazı kayıtlarına Kült Yolu olarak geçen döşeme çevresindeki birkaç çukur ve bullaların ele geçtiği arşiv odası üzerinde de durulacaktır. Daskyleion ilk dönem kazıları sırasında bu alanda Akurgal tarafından “*megaron planlı büyük ev*”²⁴⁸ (Lev.31C) olarak tanımlanan, bugün sadece andezit bloklardan oluşan temelleri kalan dikdörtgen planlı yapı ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu yapı kazı raporu niteliğindeki yayınlar ve ilk dönem topografik planından (Plan 4) anlaşılacağı gibi “C çukuru” çalışmaları sırasında ortaya çıkarılmıştır. Yapının doğuya doğru devam etmesi üzerine, çalışılan alan genişletilmiş ve bu genişleme sırasında Daskyleion bullaları ele geçmiştir. İkinci dönem kazılarında ise söz konusu yapıyı incelemek, 50’li yılların kazı yayınlarından anlaşıldığı kadarıyla bullaların ele geçtiği alanda olması muhtemel arşiv odasına ulaşabilmek amacıyla tekrar çalışmaya başlanmıştır²⁴⁹. 15 nolu yapı²⁵⁰, üzerine oturduğu “Kült Yolu”²⁵¹ adıyla anılan yol-döşeme (Lev.30,31B) ile çevresindeki çukurlar ve arşiv odası bu “*megaron planlı büyük ev*” temellerinin iç kısmında yer almaktadır (Lev.5). Erken Akhaemenid dönemde inşa edildiği ve Orta Akhaemenid dönem boyunca kullanıldığı düşünülen “Kült Yolu” yol-döşemesi²⁵² alandaki ilk yapı evresine aittir ve anakaya üzerine oturmaktadır²⁵³. 400-395 yılları arasında “Kült Yolu” yol-döşemesinin üzeri kapatılmış ve alanın kullanımı devam etmiştir²⁵⁴. Apsidal bölümün kuzeyinde, anakaya üzerine açılan 0.50 m. çapındaki çukurlarda²⁵⁵ ele geçen buluntular alanın 4.yüzyıl başından

²⁴⁸ Akurgal 1959, 692.

²⁴⁹ Coşkun 2005, 63-64; 2003 yılı kazı raporları.

²⁵⁰ 2003 yılı kazı raporlarında “A mekanı” olarak adlandırılmıştır.

²⁵¹ “Kült Yolu” adı altındaki açmada açığa çıktığı için burada da söz konusu yol-döşeme aynı adla anılacaktır.

²⁵² I nolu döşeme (2003 yılı kazı raporu).

²⁵³ Kuzeyden güneye doğru bir eğim gösteren iki kanat ve ortasında 0.20 m. genişliğinde bir kanala sahip olan bu yol-döşeme, kuzeyde 2 m. çapında bir yuvarlak oyuk çevresinde apsidal bir dönüşle doğuya doğru devam etmektedir. Coşkun tarafından Erken Akhaemenid dönemde inşa edildiği ve orta Akhaemenid dönem boyunca işlevi sürdürdüğü belirtilen “Kült Yolu” yol-döşemesi ve açması ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Coşkun 2005, 63-69.

²⁵⁴ Coşkun 2005, 65-66, 68, 433.

²⁵⁵ Bilinçli olarak yapıldığı anlaşılan ve ilk örneği (17 nolu çukur) 2004 yılı Apsis 04 açmasında ele geçen bu çukurların, 2005-2006 yıllarında yapılan çalışmalarda sayısının arttığı kazı raporlarında ifade edilmiştir. 2006 yılında ele geçen örneklerden, çukurların üzerinin taşla örtüldüğü anlaşılmıştır. Çalışma

ortalarına kadar yani geç Akhaemenid dönemde işlevini devam ettirdiği göstermektedir. Geç klasik döneme tarihlenen Kersch stilinde bezeli Otchët grup lekanis kapak parçası (**Şekil 21a.1**) bu çukurdan ele geçen malzemeler arasındadır.

Yukarıda kısaca ana hatlarıyla verilen yapı katından sonra inşa edilen 15 nolu yapının, elimizde sadece, birbiriyle kesişen iki duvarının temelleri vardır.

Batı Duvarı

L6 b2,3,4,2003, 2 nolu duvar	
Duvar üst seviye: 34.50 m.	Korunan uzunluk: 4.12 m.
Duvar alt seviye: 34.02 m.	Genişlik: 1.04 m.

Güney Duvarı

L6 b2,3,4,2003, 2 nolu duvar ²⁵⁶	
Duvar üst seviye: 34.50 m.	Korunan uzunluk: 4.38 m.
Duvar alt seviye: 34.02 m.	Genişlik: 1.02 m.

Güneybatı köşedeki mekanı ele geçen 15 nolu yapının her iki duvarı da 34.50 m. üst koduna kadar korunmuş olup, 34.02 m. seviyesinde son bulmaktadır. Son iki sırası korunan duvarların dış yüzleri nispeten düzgün taşlarla örülüp, iç kısmı irili ufaklı taşlar doldurularak yapılmıştır. Batı duvarı 4.12 m. korunan uzunluğa, 1.04 m. genişliğe sahiptir. Güney duvarının korunan uzunluğu 4.38 m., genişliği ise 1.02 m.dir. Batı ve güney duvarlarının yaptığı köşe yapının güneybatıdaki dış sınırını oluşturmaktadır, yapının devamı doğuda bulunmalıdır ki bu alan Akurgal döneminde kazıldığı için söz konusu yapının devamı takip edilememektedir.

15 nolu yapıyla ilişkili herhangi bir taban veya döşeme ele geçmemesine karşın kuzeydoğusunda bulunan tahrip çukuru yapının tarihi hakkında ipucu vermektedir. Çukurdan gelen en tarihli seramik (**Şekil 21a.5**) bu malzeme 3. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir. Yapı katları dikkate alındığında, “Kült Yolu” yol-döşemenin, kapanış tarihi olan 395’den sonra ve 2. yüzyıl ortasından sonraya tarihlenen “*megaron planlı büyük ev*” adı verilen yapıdan önce yapılmıştır. 15 nolu yapı 3. yüzyıl sonlarına kadar kullanım görüyor olmalıdır.

kapsamı dışında tutulan yeni buluntuların fotoğraflarını gösteren ve yorumlarını paylaşan hocam Prof. Dr. Tomris Bakır’a teşekkür ederim.

²⁵⁶Her iki duvar, kazı raporunda (L6b2,3,4/2004) 2 nolu duvar adı altında değerlendirilmiştir.

15 Nolu yapı ve çevresini anlatırken Daskyleion bullalarından bahsetmek yerinde olacaktır. Akurgal kazıları döneminde ele geçen bu Akhaemenid mühür baskıları²⁵⁷, satraplık merkezinin tanımlanmasında önemli bir yere sahiptir. Bullaların büyük bir kısmı (300'e yakın) 1954 yılında tepenin güneyindeki çalışmada bulunmuştur²⁵⁸. Sonraki yıllarda, aynı alanda yapılan çalışmalarda bir miktar daha mühür baskısı ve megaron planlı bir yapının ele geçtiği bilinmektedir²⁵⁹. Akurgal, temel blokları altından gelen ve 150 yılından daha erken olamayacağını ifade ettiği seramiklerle bu “*megaron planlı büyük ev*”in yaklaşık olarak 2. yüzyılın ilk yarısında yapıldığını söyler²⁶⁰. Devamında, yine kendisi “*mezkur megaronun orta yerinde ve hemen döşeme altı seviyesinde*” bullalara ulaşıldığını, “*İran satrabı Pharnabazos’a ait sarayın da bu mahalde*” bulunduğunu kayıtlara düşer²⁶¹.

Kaptan, buluntu durumlarını da dikkate alarak stilistik açıdan değerlendirdiği bullaları 486-375 tarihleri arasına koymaktadır²⁶². Daha sonra Coşkun doktora çalışmasının bulları tartıştığı bölümünde, 2004 yılında ortaya çıkarılan 395 yangın tabakasından hareketle bir tarih önermiştir. “*Megaron planlı büyük evi*”n güneyinde geniş bir alanda ortaya çıkarılan yangının, adı geçen yapının iç kısmında devam etmediğini, söz konusu alanın Akurgal dönemindeki sondaj içinde kaldığını, dolayısıyla

²⁵⁷ Bir mühür uzmanı titizliğinde stilistik olarak bullaların incelenmesi bu çalışmanın kapsamı ve amacı dışında kalmaktadır. Burada sadece, arkeolojik veriler rehberliğinde, söz konusu mühürlerin buluntu durumları yeniden gözden geçirilmiştir. Daskyleion bullalarının detaylı araştırması ve sonuçları için bkz: Kaptan 2001, 57-64; Kaptan, D. B, “A Group of Seal Impressions on the Bullae from Ergili/Daskyleion”, *EpigAnat* 16 (1990) 15-27; Kaptan, D., “Some Remarks About the Hunting Scenes on the Seal Impressions of Daskyleion”, M.F. Boussac – A.Invernizzi (eds.), *Archives et Sceaux du Monde Hellénistique*, BCH Supplément 29(1996) 85-100; Kaptan, D., Common Traits on Seals and Coins of the Achaemenid Period in an Anatolian Context”, O.Cassabonne (ed.), *Mécanismes et innovations monétaires dans l’Anatolie achéménide. Numismatique et histoire* (Varia Anatolica 12, 2000), 213-223.

²⁵⁸ Akurgal 1956a, 50, lev. XII.

²⁵⁹ Yapı ilk bulunduğu, Akurgal tarafından (34x14 m.) sarayın temeli olarak yorumlanmış (Akurgal 1957a), daha sonra Xenophon tarafından bahsedilen İran sarayının megaron planlı olamayacağı, bu yapının bir tapınağa ait olması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak yine Akurgal, yapı çevresinden herhangi bir sunuya rastlanmamış olması nedeniyle kendi yaptığı bu öneriye de şüphe ile yaklaşmıştır (Akurgal 1957b, 662). Son olarak yapı “*megaron planlı büyük ev*” adıyla yayınlarda geçmiştir (Akurgal 1959, 692).

²⁶⁰ Akurgal 1959, 692.

²⁶¹ Akurgal 1959, 692.

²⁶² Kaptan 2002, 27 : “*The Daskyleion bullae belong to a time span between the reign of Xerxes and the first quarter of the fourth century BC. Epigraphic evidence provided by the cuneiform inscriptions on the royal name seals reveals the earliest date for the bullae as the reign of Xerxes (486-465 BC)*”.

mühür baskılarının bulunduğu arşiv odasının 395 Agesilaos tahribinde yandığını kabul ederek bullaları 477-395 tarihleri arasına yerleştirmenin daha uygun olacağını söyler²⁶³.

Yine Coşkun, Kaptan'ın daha önce bilgi verdiği, bullalarla birlikte gelen ve bugün Bandırma Arkeoloji Müzesi'nde bulunan malzemeyi incelediğini, ele geçen malzemenin 7. yüzyıldan hellenistik dönem içlerine kadar olan bir sürece yayıldığını ve bu buluntuların açmanın genel buluntuları olduğunu belirtirken Kaptan'ın aksine bullalarla birlikte aynı tabakadan ele geçen bir buluntunun olmadığını belirtir²⁶⁴.

Kaptan tarafından, bullalarla birlikte ele geçtiği ifade edilen²⁶⁵ ve tartışma konusu olan seramiklerin bir bölümü Bandırma Arkeoloji Müzesi'nde bir bölümü ise Ankara Üniversitesi Arkeoloji bölümünde korunmaktadır²⁶⁶. Gerek Bandırma'daki gerekse Ankara Üniversitesi'ndeki Daskyleion malzemesinin incelenmesi sırasında iki tanım grubunda bullalarla ilişkili onsekiz adet seramik tespit edilmiştir²⁶⁷. Bunlardan sekiz tanesinin üzerinde "*Ergili C, bullalar seviyesi*", on tanesinin üzerinde ise "*Ergili C, bullalarla birlikte*" şeklinde buluntu durumlarını ve ait oldukları konteksi tanımlayıcı künyeleri (**Şekil 21. 7a,8a; Şekil 21c. 9a**) mevcuttur ki yapılan bu inceleme Coşkun'un söylediğinin aksine Kaptan'ı desteklemektedir. Söz konusu seramikler bullalarla birlikte ve aynı seviyede ele geçen malzemelerdir ve aslında tek bir tabakayı ifade ediyor olmalıdır. Yapılan değerlendirmede en geç tarihi yaklaşık 330'a tarihlenen Attika skyphosu ağız, gövde ve kulp parçası (**Şekil 21b. 6**) sunmaktadır ki bu malzemenin tarihi arşiv odasının son kullanım tarihini verir.

Mevcut tarihi ve arkeolojik kaynaklar, Kaptan'ın verdiği 375 tarihinde, mühür baskılarının ve sikkelerin yanmasına sebep olabilecek çapta büyük bir yangın veya

²⁶³ Coşkun 2005, 434.

²⁶⁴ İbid., 433: "...bugün Bandırma Müzesi deposunda korunmakta olan, "C Çukuru" malzemesi adı altında etiketlenmiş malzeme üzerinde yapmış olduğum incelemeyle, bunların M.Ö. 7. yüzyıldan Hellenistik Devir içlerine dek geniş bir periyoda ait malzemeler olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla bunlar, söz konusu açmanın geneline ait buluntulardır. Ayrıca, bullalar ile aynı tabakadan ele geçmiş bir buluntu grubunun ayrımı ise söz konusu değildir. Sonuç olarak, bullalar için önerilen tarihin, bu malzemelerle desteklenmesi mümkün değildir."

²⁶⁵ Kaptan 2002, 9-10: "These finds, which consist of Attic black-glazed pottery sherds, some of which are bolsal and fish plate fragments dated to the turn of the fifth and first half of the fourth centuries BC, and a few bronze and silver coins which are heavily corroded due to exposure to the conflagration, were labeled: "trench C together with the bullae".

²⁶⁶ Ankara Üniversitesi, DTCF, Arkeoloji bölümündeki çalışmam konusunda yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Coşkun Özgünel ve Doç. Dr. Kutalmış Görkay'a teşekkür ederim.

²⁶⁷ Yaptığımız inceleme sonucunda, büyük bir yangın sonucu yoğun korozyona uğramış olduğu bahsedilen bronz ve gümüş sikkelere ulaşamadık.

tahripten bahsetmez. Diğer taraftan, Coşkun'un önerdiği 395 tarihi Agesilaos yangınıdır ve bu tarihten 334 yılına kadar Daskyleion'da üç satrap daha görev yapmıştır. Ariobarzanes ve Artabazos dönemi, özellikle ayaklanmalarla ön planda olan bir dönemdir. Bunun yanı sıra, karşıda Kıta Yunanistan'da, Makedonya kralı Philippos arkasına diğer kent devletlerinin de desteğini alarak Perslere saldırı hazırlıkları yapmaktadır. Hem iç hem de dış ilişkiler açısından yoğun bir iletişim trafiğinin olduğu bir dönemde yazışmalarının olabileceği ve bunların korunması gerektiği şüphesizdir. 395 sonrasında da yazışmaların olması gerektiği ve bunların saklanabileceği, eldeki bilgilerle 375 tarihinde sözü edilen tahribe neden olacak çapta bir yangının olmaması ve aynı tabakadan geldikleri bilinen malzeme içinde en geç tarihin 330'lara ait olması, mühürlerin satraplığın sonundaki 334 yangını sırasında yanmış olabileceği fikrini akla getirmektedir. Akurgal 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlendiği "*megaron planlı büyük evi*"n, İskender'in Daskyleion'u tahribi sırasında "*temellerine kadar yıkılan sarayın bulunduğu alanda*" inşa edildiğini belirtmiştir²⁶⁸. Akurgal'ın bu saptaması yukarıda önerdiğimiz 330 tarihini desteklerken, aynı zamanda önerilen tarih için bir terminus oluşturur. Daha geniş bir tarih vermek gerekirse, bullaların bulunduğu arşiv odası veya odalarının içinde bulunduğu yapı 4. yüzyılın üçüncü dörtlülüğü ile 2. yüzyılın ilk yarısı arasında bir zamanda tahrip olmuş olmalıdır. Bu durumda 395 yılında Agesilaos'un yakıp yıktığı satrap sarayının yerine, yine aynı yerde, bir başka sarayın yapılmış olabileceği önerisi gündeme gelmektedir.

²⁶⁸ Akurgal 1959, 692.

15 Nolu Yapı ve Çevresinde Ele Geçen Buluntular (Şekil 21a-c)

1. Lekanis kapak parçası

Şekil 21a

Kod: GMC, 17 nolu çukur

Buluntu Yeri ve Yılı: Apsis04, 2004

AÇ 22.2, KY 4

K. Env. No: 3091

Beazley'in *Otchēt-Grup*²⁶⁹ olarak adlandırdığı ve yalnızca lekanis bezeyen gruba ait Attika kırmızı figür tekniğinde. Kersch stilinde, özellikle kadın figürleri veya düğün sahneleri tasvir eden bir gruptur. Ortada tabure üzerinde oturan kadın, her iki yanlarda ellerinde pyxis, sandık ve çeşitli kumaşlar tutan, hizmetçi genç kızlar. Soldaki acele bir iş yetiştirmeye çalışan halde tasvir edilmiştir. Daskyleion örneğinde yoktur ancak grubun bir diğer bilinen tasvirinde oturan kadına yaklaşan kanatlı Eros figürü de bulunmaktadır²⁷⁰. Boşluklarda içi noktalı "X" işaretli şekli bozulmuş rozetler yaygındır. Oturan kadının elbisesinin bitimi ağır, ve tek bir kalın çizgi ile bitirilmiştir. Aynı kalın kıvrımlar yanlardaki figürlerin elbisesinde de verilmiştir.

Benzer Örnekler: Boardman 1989, fig. 397; Tuna-Nörling 1998, lev.16, no.58 (Smyrna'dan); Roberts 1973, lev. 85, fig.5; Talcott-Philippaki 1956, lev.12,no.146; lev. 13, özellikle 155,157; lev. 14, 166; Schlörb-Vierneisel 1966, lev.73, no.1.5;2.5;4.6-7 (Eridanos nekropolünden) ; Blondé 1985, fig.3, no.35 (Eros'lu); *Kition* IV, lev. XLV, no.105, 106; aynı bezeme şeması yine düğün ile ilgili bir kap formu olan lebes gamikos üzerinde: Miller 1974, lev.35,no.24.

Geç Klasik II

2. Batı Yamacı kantharos

Şekil 21a

Kod: FZJ, 34.30-33.55, 6 nolu çukur

Buluntu Yeri ve Yılı: L6 b4,c4, 2003

K.Env.No: 2707

AÇ 9.4, KÇ 5, Y 12

Hamur : 2.5 YR 6/8 light red -2.5 YR 5/8 red

Firnis : metalik, yer yer bakır rengi etkili 2.5 YR 2.5/1 reddish black

Kalp yapraklar 2.5 YR 6/8 light red

Tama yakın. Dudak altında kazıma çizgi. Boyunda kazıma çizgi bağlı kalp yapraklı sarmaşık dizisi. Boyundan omuza geçişte yatay kazıma çizgi. Gövde kaburgalı. Kayış kulp ve üzerinde yastık şeklinde tutamak. Kulp altındaki boşlukta stilize çapraz lotus şeklinde baskı bezeme. Kaidesi iki kademeli halka kaide.

Benzer Örnekler: Mitsopoulos – Leon 1991, lev.23, no.B13; Berlin 1999, lev.21,no.109.

3. İçe çekik ağızlı çanak ağız, gövde ve kaide parçası (tam profil)

Şekil 21a

Kod: FZJ, 34.30-33.55, 6 nolu çukur

Buluntu Yeri ve Yılı: L6 b4,c4, 2003

AÇ 12.8, Y 6.5, KÇ 7,4

Hamur : sarı mika katkılı 5 YR 5/6-5 YR 4/6 yellowish red

Firnis : bol mikalı 2.5 YR 5/6 red; iç 2.5 YR 4/8 red

Daldırma firnisli, içe çekik ağızlı, halka kaideli.

²⁶⁹ ARV, 1496-1498.

²⁷⁰ Boardman 1989, fig. 399.

4. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 21a

Kod: FZJ, 34.30-33.55, 6 nolu çukur

Buluntu Yeri ve Yılı: L6 b4,c4, 2003

AÇ 23.8, KY 1.8

Hamur : az gözenekli, 5 YR 4/8- YR 5/8 yellowish red

Firnis : mat 5 YR 2.5/1 black

5. Kandil

Şekil 21a

Kod: FZJ, 34.30-33.55, 6 nolu çukur

Buluntu Yeri ve Yılı: L6 b4,c4, 2003

K.Env.No: 2706

Hamur: 5 YR 7/6 reddish yellow

Firnis : 10 R 5/8 red

Yuvarlak omuzlu, diskusu yivli.

Benzer Örnekler: Furtwängler 2003, lev.2, d.15 (geç 3. yüzyıl); Schäfer 1968, lev.52, 53, K4.

6. Skyphos ağız, gövde ve kulp parçası

Şekil 21b

Buluntu Yeri ve Yılı: Ergili C, bullalar seviyesi

Bandırma Arkeoloji Müzesi, Etd. 99

AÇ 10.4, KY 7.3

Firnis : siyah firnisli

Attik tip skyphos ağız, gövde ve kulp parçası.

Benzer Örnekler: *Agora* XII, fig.4, no. 352 (yaklaşık 330); Pemberton 1985, lev.78,no.11 (1976-4 nolu mezar buluntusu, 4. yüzyıl son dördlüğü); lev.78, no.18 (1976-5 nolu mezar, yaklaşık 330); *Corinth* VII, III, lev.13,no.320 (300); Abadie – Syropoulos 1985, fig.86, inv.147 (330-320); Schlörb – Vierendeis 1966, beil.76, no.1.219 8 4. yüzyıl sonu, olasılıkla 310); Caskey 1960, lev.54, no.2 (4. yüzyıl ikinci yarısı, olasılıkla 3. dördlüğü); Coşkun 1999, şek. 4. no.11 (330), şek.7 no.18 (320); Blondé 1985, fig.17, no.138; Miller 1974, s.31, no.19; Thompson 1954, lev.24e, lev.20c (4. yüzyıl üçüncü dördlüğü sonu veya dördüncü çeyreği başı); Winter 1984, fig.5, no.42 (350-275).

7. Balık tabağı ağız ve gövde parçası

Şekil 21b

Buluntu Yeri ve Yılı: Ergili C, bullalarla birlikte

Ankara Üniversitesi, DTCF, Arkeoloji Bölümü

AÇ 21, KY 1.8

Hamur : 5 YR 6/6 reddish yellow– 5 YR 4/1 dark gray

Firnis: 5 YR 2.5/1 black

Attika üretimi. Dudaktan gövdeye geçişte rezerve bant. Dudak altından gövde altına geçişte rezerve bant.

8. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 21b

Buluntu Yeri ve Yılı: Ergili 55, C1, 100-, bullalarla birlikte

Ankara Üniversitesi, DTCF, Arkeoloji Bölümü

AÇ 14.8, KY 4.7

Hamur : 2.5 YR 6/8 light red

Firnis: 5 YR 2.5/1 black
Daldırma firnisli.

9. Dışa çekik ağızlı çanak ağız ve gövde parçası

Şekil 21c

Buluntu Yeri ve Yılı: Ergili C, bullalar seviyesi

Ankara Üniversitesi, DTCF, Arkeoloji Bölümü

AÇ 15.2, Y 5.4, KÇ 8

Hamur : 2.5 YR 6/4 light reddish brown– 5 YR 4/1 dark gray

Firnis: siyah

Daldırma firnisli. Dışa çekik ağızlı, halka kaideli.

Benzer Örnekler: Technau 1929, res.no.1 (4. yüzyıl-hellenistik olarak geniş bir tarih vermekte);

Rotroff – Oliver 2003, lev.10, no.53(4. yüzyıl ?).

10. Dışa çekik ağızlı çanak gövde altı ve kaide parçası

Şekil 21c

Buluntu Yeri ve Yılı: Ergili C, bullalar seviyesi

Bandırma Arkeoloji Müzesi, Etd. 108

KÇ 7.6, KY 3.3

Daldırma firnisli, halka kaideli dışa çekik ağızlı çanak gövde altı ve kaide parçası.

11. Kapak parçası

Şekil 21c

Buluntu Yeri ve Yılı: Ergili C, bullalar seviyesi

Ankara Üniversitesi, DTCF, Arkeoloji Bölümü

Y 2.1, korunan çap: 3.2

Hamur : 2.5 YR 6/6 light red

Benzer Örnekler: Berlin 2002, lev.17, no.103.

BÖLÜM IV. 4. YÜZYIL VE HELLENİSTİK DÖNEM KENT PLANLAMASINDA DASKYLEİON'UN YERİ

IV. A YERLEŞİM PLANI

Daskyleion'da, 4. yüzyıl ve Hellenistik dönemdeki yapılanma ve yerleşimin özelliklerini anlayabilmek için söz konusu dönem öncesine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

IV.A.1. Geç Akhaemenid Dönem Öncesi Daskyleion'da Yerleşim

Hisartep'e bugüne kadar yapılan kazılarda elde edilen kısıtlı arkeolojik bulgularla, 8. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerleşim takip edilebilmektedir. Bu dönem yerleşimine ait veri, sadece duvar temelleri korunmuş olan ve Kybele kutsal alanının etrafını çevirdiği düşünülen temenos duvarıdır²⁷¹. Temenos duvarının temsil ettiği yerleşiminin planı hakkında sağlıklı yorum yapmamız şimdilik mümkün değildir. Ancak Daskyleion dışına baktığımızda, Batı Anadolu'da kent kavramı belli bir gelişmişlik düzeyine ulaşmıştır ve planlı kentleşmenin ilk adımları atılmaya başlamıştır. 8. yüzyılın sonlarında bir depremle yıkılan Smyrna'da, orientalizan dönemin birinci yapı katında evlerin güneşe yönelmiş olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan "ızgara" biçimli kent planı uygulanmıştır. Akurgal'a göre bu plan her ne kadar Hippodamos döneminde ortaya çıkan *keskin doğrultulu gerçek anlamı ile satranç biçimli geometrik düzgünlükte* değilse de doğu-batı ve kuzey güney doğrultuları kesindi ve ızgara biçimli kent planının ilk aşamasını temsil ediyordu²⁷². Kuzey-güney doğrultusunda üç sokak varken bunları dik kesmesi gereken doğu-batı doğrultusunda yalnızca bir sokak bulunmaktadır²⁷³. Smyrna'nın yanı sıra, Miletos'un kolonisi Olbia'da bir mahalle, yangın sonrasında düzenli bir planlama ile yeniden inşa edilmişti²⁷⁴. Bu tip eski yerleşimlerde yeni bir kent planının uygulanmasının en önemli nedeni deprem gibi

²⁷¹ Hisartep'e kuzeyinde, F6 sektöründe ortaya çıkarılan temenos duvarı temelinden gelen geç geometrik döneme tarihlenen, Korinth üretimi oinokhoe boyun parçası ile 8. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir (Bakır 1995, 271-272, res.22; Bakır 1997, 231-232; Bakır 2004, 59, 64, res. 8).

²⁷² Akurgal 1993,40.

²⁷³ İbid., 40, şek. 2.

²⁷⁴ Akarca 1998, 31.

doğal felaketler²⁷⁵, ayaklanma ve savaşların sonunda tamamen veya kısmen yıkılması²⁷⁶ veya yer değiştirmek zorunda bırakılması²⁷⁷ sonucunda kentin en kısa sürede yeniden inşa edilme zorunluluğudur. Bunun yanı sıra, geniş ve henüz yerleşim görmemiş arazilere sahip kolonilerde düzenli bir planlama yapmak mümkün olmuştur. Syrakusa, Megara Hyblaea, Akragas, Poseidonia, Selinus, Metapont, Naxos kolonilerdeki düzenli planlamanın örneklerini vermektedir²⁷⁸. 8. yüzyılda kurulan Megara Hyblaea'nın birbirini hemen hemen dik kesen sokaklarla düzenli bir plana sahip olduğu bilinmektedir²⁷⁹. Kolonilerde uygulanan düzenli kent planlamasında, Kampania bölgesinde 7. yüzyılda kurulan Poseidonia, Megara Hyblaea'daki planlamanın bir adım daha önüne geçmiştir. Megara Hyblea'da konutların içinde bulunduğu parsellerin aksine Poseidonia'da yön birliği bulunmaktadır²⁸⁰.

6. yüzyılda Daskyleion'da doğu yamaçta bulunan teras-sur²⁸¹ ve 6. yüzyılın son çeyreğine ait lotus-palmet frizli İon kyması bulunan üst yapı parçasının ait olduğu düşünülen yapı²⁸² ve 6. yüzyıl sonu 5. yüzyıl başına tarihlenen mimari terrakottaların ait olduğu yapılar²⁸³ ile temsil edilen resmi yapılar dönemin mimari etkinliklerindendir.

5. yüzyıla gelindiğinde, bugüne kadar yapılan kazılarda, yönetici sınıfın yaşadığı yapılar dışında, halka ait konutlar ve yerleşim planına henüz ulaşılammıştır. Pharnabazos'un (414-388) idaresi altında, Asya kıtasının en batısında²⁸⁴ bulunan, imparatorluğun bu valilik merkezinde konutların olması şüphesizdir. Konutlara ulaşılammamasına rağmen, antik yazar Xenophon'dan Pharnabazos'a ait olduğunu öğrendiğimiz saray yapısı²⁸⁵ ve kullanımı devam eden teras-sur dönemin mimari

²⁷⁵ Smyrna'da olduğu gibi.

²⁷⁶ Pers dönemindeki ayaklanmalarda İonia bölgesinde bir çok kent tahrip olmuştur.

²⁷⁷ Klazomenaililer, İonia ihtilalinin ardından 5. yüzyılda Persler tarafından Karantina adasında yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Yüzyılın sonunda anakaraya geçmiş, eski yerleşimlerinin olduğu alanda "eşitliği ön planda" tutan ızgara planlı yeni bir yerleşim kurmuşlardır (Özbay 2006, 406, 415, dipnot 207).

²⁷⁸ Hoepfner-Schwandner 1994, 1-9, res. 2-6.

²⁷⁹ Ibid., 4, res. 4.

²⁸⁰ Hoepfner 1994, 6.

²⁸¹ 120 m. korunan uzunluğa sahip teras –sur hakkında detaylı bilgi için bkz. Ateşlier 1999, 61-64; Bakır 2001, 169 vd.; Bakır *et al.* 2003, 492-493; Benli 2002; Coşkun 2005, 368-375.

²⁸² Ateşlier 1999, 80-82.

²⁸³ Bakır 1988, 80, fig.8-9. Mimari terrakottalar hakkında detaylı bilgi için bkz: Yıldızhan 1996; Bakır 1988, 80, fig.8-9.

²⁸⁴ Pers imparatorluğunun tamamı düşünüldüğünde en batıda Daskyleion değil, Trakya'daki Skudra satraplığı bulunmaktadır (J. M. Balcer, "Persian Occupied Thrace (Skudra)", *Historia* 37 (1988)1-21).

²⁸⁵ Xenophon, *Hellenika* IV.1.33.

etkinlikleri içinde önemli bir yere sahiptir. 395 yılında Sparta kralı Agesilaos tarafından tahrip edildiği bilinen sarayın planına ulaşamamıştır. Xenophon'un Pharnabazos'a attettiği bu saraya ait olabilecek mimari elemanlar, Hisartepe güneybatısındaki teras duvarında devşirme malzeme olarak kullanılmıştır²⁸⁶. Ancak, mimari elemanların Pharnabazos döneminden önceye I. Artabazos dönemine yani 5. yüzyılın başlarına ait olduğu görülmüştür²⁸⁷.

5. yüzyılda Daskyleion'daki yerleşim şimdilik sadece yönetici sınıfa ait resmi yapılarla izlenirken diğer merkezlerde "ızgara plan" oldukça gelişmiş ve yaygın bir şekilde kullanılıyordu. Batı Anadolu'lu bir mimar ve teori adamı Hippodamos'un geliştirdiği kent planlama sistemi ön plandaydı. Miletoslu olan mimarın kişiliği ve yaptıkları üzerine bilgi veren Aristoteles "*kentleri bölmeyi icat ettiğini ve Piraeus'u böldüğünü*" söyler²⁸⁸. Ancak, Smyrna ve diğer Batı Anadolu yerleşimlerinde kendiliğinden ortaya çıkan kent planından esinlenerek Hippodamos'un, planı geometrik bir sistem haline getirdiği düşünülmektedir²⁸⁹. Plan *isonomia* yani eşitlik ilkesine dayanıyordu. Kendisi, ızgara planı ilk bulan değil onu bir sistemde içinde ilk sunan bir şehir planlamacısıdır. Eşitlik ilkesine dayanan bu kent planını ilk uyguladığı kent, Pers tahribinin ardından 479 yılında yine eski yerinde inşa edilen Miletos'dur²⁹⁰. Miletos'daki plan, birbirini dik kesen sokak ve caddelerin ayırdığı eşit ölçüdeki dikdörtgen insulalar²⁹¹ içinde yine eşit boyutlardaki tip evlerden oluşmaktaydı²⁹². Plan kamu alanları, liman bölgesi ve konut alanları olmak üzere üçe ayrılmıştı. Bilindiği

²⁸⁶ Akurgal 1961, 168, fig. 115.

²⁸⁷ Ateşlier söz konusu mimari elemanları "Erken Klasik Yapı" adı altında inceleyerek bir rekonstrüksiyon önermiştir: Ateşlier 1999, 31. 5; 86-122. 5. yüzyıla ait olan saray ve mimari elemanlarının incelenmesi ve tarihleme tartışmaları ve teras-sur bu çalışmanın hedefleri dışında kalmaktadır. Saray mimari elemanları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ateşlier 1999; Ateşlier 2001, 147-168; Coşkun 2005, 340-361; teras –sur için bkz. yukarıda dip not 262.

²⁸⁸ Aristoteles, *Politics*, II. 1267b.

²⁸⁹ Kolb 1984, 115; Akurgal 1996, 136. Hippodamos hakkında Castagnoli 1956; Wycherley 1964, 135-139; Burns 1976, 1 414 – 428.

²⁹⁰ 494'deki ayaklanmanın ardından Miletos, Persler tarafından tahrip edilerek tamamen yıkılmış ve halkı cezalandırılarak Dicle yakınlarına göç ettirilmiştir (Herodotos, VI, 20). Plataia zaferinin ardından 479 yılında geri dönen Miletoslular dönemin ihtiyaçlarına cevap verecek yeni bir kent kurmuşlardır. Kendisi Miletoslu olan Hippodamos'un planladığı ilk kent olarak Piraeus gösterilmesine karşın Hoepfner'e göre bu kent Miletos olmalıdır (Hoepfner 1996, 158). 478 yılında Strategos Aristides Atina'dan Miletos'a geldiğinde, Miletos'un planından etkilenerek Piraeus için yeni bir kent planı hazırlamak üzere Hippodamos'u Atina'ya davet etmiştir (Hoepfner 1996, 158, dip not 7).

²⁹¹ Kentin kuzeyindeki insulalar 29.40 x 52.92 m. (5:9 oranında), güney bölümdekiler 35.33 x 44.10 m. (4:5 oranında) ölçülerindeydi. (Hoepfner – Schwadner 1994,20).

²⁹² Hoepfner – Schwadner 1994, 17-22, fig. 13.

üzere ızgara planlı kentlerde asıl öge insulalardır ve boyutları bulundukları arazinin imkanlarına göre değişmektedir²⁹³.

Her türlü arazide uygulanan bu geometrik planda sadelik hakimdi ve planlama ileride duyulacak ihtiyaçlar da dikkate alınarak uzun vadeli yapılmaktaydı. Düz arazilerde plan yeknesaklaşırken eğimli, yamaç arazilerde ihtiyaç duyulan teraslamanın sonucu olarak hareket kazanıp gösterişli olabilmekteydi. Şehir planlamacılar, eski kentlerin bir çoğunun kurulu olduğu çok eğimli ve hareketli topografyayı doğal bir biçimde etkileyici görüntü yaratmak için kullanabilmekteydiler²⁹⁴.

Hippodamos'un kendisinin planladığı diğer kent Piraeus²⁹⁵ yanında, Thurioi²⁹⁶ (444/443) ve Rhodos'un²⁹⁷ (408/7) planlamasına da yardımcı olduğundan bahsedilir. Bugün modern yerleşimin altında kalan Piraeus'da yapılan kazılarda ortaya çıkarılan birbirini kesen dik olarak kesen sokaklar ve evlerden, kentte ızgara planının uygulandığı anlaşılmıştır. Önemli bir liman kenti olan Piraeus'un yapısı tiyatroya benzemektedir ve kentin çeşitli bölgelerinde ele geçen sınır taşlarından (horos) ızgara planının uygulama şekli ve tarihi belirlenmiştir²⁹⁸. Piraeus'daki planlamanın en önemli özelliği "tip ev"²⁹⁹ olarak adlandırılan tek tip bir ev planının uygulanmasıdır.

Strabon'a göre³⁰⁰, Piraeus'u kuran mimar tarafından Peleponnessos savaşları sırasında kurulan Rhodos'un planı ise başlangıçta, modern yerleşimdeki sokaklar ve arazi sınırlarından hareketle ortaya çıkarılmıştır ve yapılan kazılar da bu planı desteklemiştir. Kent Lindos, Kamiros ve Ialysos kentlerinin birleştirilmesiyle eski yerinden farklı bir yerde kurulmuştur³⁰¹. Sokaklar kuzey-güney ve doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmiştir. Plan önce caddelerle adalara bölmüş, sonra her bir parça 4.20 m. genişliğindeki sokaklarla daha küçük parçalara ayrılarak İtalya'daki ızgara plan uygulanmıştır.

²⁹³ Eski kent merkezlerine yeniden inşa edilen kentler ve kısıtlı alana sahip yamaca kurulan Priene (47.20x35.40 m.), Miletos gibi kentlerdeki insulalar ile İskender ve sonrasında hellenizasyon politikası çerçevesinde doğuda, daha geniş düz araziler üzerine yeni kurulan Dura- Europos, Alexandria gibi kentlerin insula ölçüleri farklıdır.

²⁹⁴ Owens 2000, 76.

²⁹⁵ Castagnoli 1956, 2,61; Hoepfner-Schwandner 1994, 22-49.

²⁹⁶ Wycherley 1951, 114; Hoepfner-Schwandner 1994, 50; Castagnoli 1956, 61.

²⁹⁷ Hoepfner-Schwandner 1994, 51; Castagnoli 1956, 61.

²⁹⁸ Wycherley 1964, 137-138, dipnot 9.

²⁹⁹ Hoepfner 1996, 158.

³⁰⁰ Strabon XIV. II. 9.

³⁰¹ Tuna 1999. 482, dip not 45.

IV.A.2. Geç Akhaemenid Dönem ve Hellenistik Dönem’de Daskyleion’da Yerleşim

4. yüzyıla gelindiğinde, 378 yılındaki Kral Barışı ile gelen güven ortamı, bağımsızlık eğilimleri artan Batı Anadolu kent-devletlerinin sosyo-ekonomik, politik yeniden yapılanmasına bağlı olarak kentleşme hareketlerinin hızlandığı bir döneme girilmiştir³⁰². Bu dönemde ızgara planın başarılı bir şekilde uygulandığı ve geliştirildiği kentler karşımıza çıkmaktadır. Kıta Yunanistan’da Olynthos, Kassope³⁰³, Abdera³⁰⁴, Batı Anadolu’da Priene, Kolophon, Erythrai, Klazomenai³⁰⁵, Knidos, Menderes Magnesia’sı, Halikarnassos³⁰⁶ verebileceğimiz örnekleri temsil eder. İki tepe üzerine kurulan Olynthos³⁰⁷,ta güney tepedeki yapılanma plansız olmasına karşın, daha alçak ve engebesiz olan kuzey tepede 5. yüzyılın sonunda ızgara plan uygulanmaya başlamıştır³⁰⁸. 348 yılında Makedonya kralı Philippos tarafından yıkıldıktan sonra kent, yeniden ızgara plan uygulanarak kurulmuştur³⁰⁹. Ana caddeler sırt boyunca kuzey güney doğrultusunda uzanıyor, parseller arasında ara sokaklar yer alıyordu. 86.18-53 x 35.48-68 m. arasında değişen ölçülerindeki ince uzun insulalarda beşerli iki sıra halinde toplam on ev bulunuyordu³¹⁰.

4. yüzyılın ortalarında Atina’nın yardımı ile ızgara plana göre yeniden kurulan Mykale dağının eteğindeki Priene’nin³¹¹ planı büyük olasılıkla mimar Pytheos’a aittir³¹². Daha önce de belirttiğimiz gibi ızgara plan her türlü arazi koşulunda uygulanabiliyordu. Dik bir yamaca uygulanmış ızgara planlı şehirlerin bilinen en iyi örneği Priene’dir. Burada Yunan kentinin bir özelliği olan kamu yapılarının merkezde ve herkes tarafından ulaşılabilirlik kuralı dikkat çeker. Kent toplam dört teras üzerine kurulmuştur. Doğu-batı yönündeki yedi sokak düz iken kuzey-güney yönünde onları dik

³⁰² Tuna 1999, 477.

³⁰³ Dakaris 1971, Hoepfner-Schwandner 1994, 114- 179.

³⁰⁴ Hoepfner-Schwandner 1994, 180-185.

³⁰⁵ Özbay 2004, 133-159; Özbay 2006.

³⁰⁶ Hoepfner - Mitarbeiter 1999,317-319.

³⁰⁷ Robinson - Graham 1938; Robinson 1946; Boëthius 1948, 396-407; Hoepfner-Schwandner 1994,68-112; Cahil 2002.

³⁰⁸ Hoepfner-Schwandner 1994,72-73, res. 53-54.

³⁰⁹ Şehir planı hakkında Robinson – Graham 1938, 29-39; Hoepfner-Schwandner 1994,75, res. 55.

³¹⁰ İbid., 76, 83, res. 60.

³¹¹ Schede 1964; Raeder 1984; Hoepfner-Schwandner 1994, 188-225.

³¹² Hoepfner 1996, 160.

kesen on beş sokak yamaçtan dolayı merdivenliydi. Güneye bakan tip evlerin kullanıldığı kentte, ızgara planının tekdüzeliği göze çarpmamaktadır. Yan sokaklar 3.50 m., ana yollar 4.44 m. ve Kutsal Stoanın önünden geçen kentin ana caddesi ise 7.36 m. genişliğe sahipti. Agoraya, arazinin en düz ve geniş alanında, şehrin merkezinde, 47.20 x 35.40 m. ölçülerinde iki insula ayrılmıştı ve agoranın etrafında at nalı şeklide stoalar inşa edilmişti. Priene’de bir insulada dört adet ev bulunmaktaydı. Büyük bir kısmı erken Hellenistik döneme tarihlenen evler Delos evleri ile benzerdir. Odaların yüksekliği 5.50-6 m. arasında değişmektedir. Her ne kadar evlerin ikinci katları ele geçmese de merdiven başlangıçlarından evlerin iki katlı olduğu düşünülmektedir.

Kolophon’da 4. yüzyılın başından itibaren yerleşimin akropol yamaçlarından aşağıya doğru genişlediği, prostaslı evlerden oluşan konut alanları, stoa, agora gibi kamu yapıları ve hamamların olduğu gelişmiş bir kent yapısı ortaya çıkarılmıştır³¹³.

340 yıllarına tarihlenen bir yazıtta Erythrai³¹⁴ kentinde bulunan yollar tanımlanmaktadır³¹⁵. Yolların liste halinde başlangıç ve bitiş noktalarındaki önemli yerlerin, ve yapıların isimleri verilerek planlı bir yerleşim olduğunu göstermektedir. Henüz arkeolojik olarak desteklenmese de Erythrai’de düzenli bir planlamanın olduğu anlaşılmaktadır.

360 sonrasında Datça yarımadasında yeniden kurulan Knidos³¹⁶ yamaç üzerine kurulan kıyı kentlerindendir. Strabon’a göre³¹⁷ kent hem yarımada üzerinde hem de karşısındaki ada üzerinde inşa edilmiştir. Knidos’taki ızgara plan Priene’deki gibi eğimli arazi üzerinde oluşturulan setler üzerine oturtulmuştur ve Miletos’da olduğu gibi kent üç ana bölgeye ayrılmıştır³¹⁸. Plandaki insulalar 55 x 30 m. ölçülerindedir.

Bafa gölünün kuzeydoğu kıyısında bulunan Latmos Herakleia’sında³¹⁹ ızgara plan Priene’den daha dik ve kayalık bir coğrafyada uygulanmıştır. Agora ve boleuterion gibi kamu yapıları merkezde bulunurken tapınaklar kentin kenarlarındaki insulalara yerleştirilmiştir.

³¹³ Holland 1944, 91-171, lev. 9; Giuliano 1966, 133.

³¹⁴ Akurgal, *Erythrai* (İzmir,1979); Akurgal, *Eski Çağda Ege ve İzmir* (İzmir 1993) 52-54.

³¹⁵ Tuna 1999, 478, dipnot 7: H. Engelmann ve C. Merkelbach, *Die Inschriften von Erythrai und Klazomenai*, vol.I, Habelt Verlag (Bonn: 1972),sh.247-251.

³¹⁶ Tuna 1999, 482 – 489.

³¹⁷ Strabon, XIV.II.15.

³¹⁸ Tuna 1999, 494, şek. 6.

³¹⁹ Martin 1956, res. 38.

Izgara planının uygulandığı bir diğer kent olan Menderes Magnesia'sı³²⁰, Mykale dağının devamı olan Thoraks (Gümüş dağı) dağının eteklerinde, Priene, Ephesos, Tralles arasında ticari ve stratejik açıdan önemli bir noktada inşa edilmiştir. Izgara plan araziye uydurulmuştur. Insulaları ince uzun bir yapıda (98.50 x 42.50 m.) ve sokakları yaklaşık olarak 5 m. genişliğe sahipti. Merkezde bulunan agora toplam altı insula üzerinde oturtulmuştu.

Troas bölgesinde, Skamander vadisinde Çığı dağının kuzeybatı eteği üzerine kurulan Neandria'da³²¹ son yıllarda yapılan araştırmalar kentte ızgara planının uygulandığını ortaya koymuştur³²². Kent yukarı şehir ve alt şehir olarak ikiye ayrılmıştır. 4. yüzyılda ızgara plana sahip olan yerleşim aşağı kentin merkezinde yani kuzeydeki 1 nolu kapı ile güneydeki 6 nolu kapı arasındaki caddenin doğusunda yer almaktadır³²³. Doğu-batı doğrultusunda uzanan iki caddenin (8.10/15 m. genişliğinde) kuzey ve güneyinde içinde altı parsel bulunan birer insula yer almaktadır. Doğu-batı doğrultusundaki iki caddeyi dik kesen kuzey-güney-güney doğrultusundaki sokakların genişliği 5-5.50 m. arasında değişmektedir³²⁴. Insula ölçüleri 40.05/80 x 25/27 m. arasında değişmekte bazı insulalarda dört bazı insulalarda ise altı ev bulunmaktadır³²⁵.

Yukarıda anlatıldığı gibi 4. yüzyılda, Yunanistan ve güneybatı Anadolu'da bir taraftan kentler eski yerlerinde yeniden inşa edilirken bazı kentler yeni yerlere aktararak bilinçli bir şehir planlaması uygulanmakta, bir anlamda toplu bir imar faaliyeti göze çarpmaktaydı. Kuzeybatı Anadolu'ya gelindiğinde ise, bölge 4. yüzyılın başından itibaren gerek Pers hakimiyetine karşı yapılan başkaldırıları gerekse kendi aralarındaki iktidar çekişmelerine sahne olmaktaydı. Diğer taraftan Sparta kralı Agesilaos gibi Kıta Yunanistan'dan gelen saldırılarla da ilgilenmek durumundaydı. Bölgede dini ve resmi yapılarının tespit edildiği kentleri saymazsak, konut alanlarıyla

³²⁰ Martin 1956, res. 12.

³²¹ 19. yüzyılın sonlarında R. Koldewey tarafından araştırılmaya başlanan Neandria, en eski sur duvarı 550 yılından önce Lydialılar tarafından yapılmıştır. Daha sonra 5. yüzyılda, kentin etrafı 3.30 km uzunluğundaki surla çevrilmişti. Strabon'a göre Neandrialılar yaklaşık olarak 310 tarihinde Antigonos Monophthalmos tarafından Troas bölgesinin batısındaki Antigoneia (Lysimakhos dönemindeki adıyla Alexandria Troas'a) yerleştirilmişti (Cook 1973, 204-208; Winter 1985, 680).

³²² Maischatz 1994; Maischatz 2003.

³²³ İbid., 49; Maischatz 2003, 19-22, res.6; 37.

³²⁴ Maischatz 1994, 50-52.

³²⁵ İbid., 52- 54, res. 1.; ev rekonstrüksiyonu için bkz. Kiederlen 1995, 54-55, 220, kat.no.19, res. 19.3 (142a nolu ev); Fatmann- Rey 1996, 15-43.

birlikte detaylı çalışması yapılan ve tam anlamıyla planı açığa çıkarılan kent sayısı azdır. Troas bölgesinde, Neandria’da olduğu gibi kuzeybatı Anadolu’daki böylesi hareketli bir coğrafyada yer alan kentlerin de gelişen kent planlama çağına ayak uydurmaya çalıştıkları ortadadır.

Daskyleion’un bulunduğu Hisartepa bir nevi üst şehir ve doğusunda bulunan karşı yamaçtaki yerleşim ise bir alt şehir gibi yorumlanmaktadır. Akurgal ve Bakır dönemi kazılarında çalışmalar daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere Hisartepa üzerinde yoğunlaşmıştır³²⁶. Kazıldığı kadarıyla Daskyleion’da ortaya çıkarılan ve bu çalışmada 2 nolu yapı B odası altındaki yapı, 3, 4, 6, 11 ve 14 nolu yapı adı altında değerlendirilen yapılarla yerleşimin 4. yüzyıldaki planını ortaya çıkarmak mümkün olmamıştır. Yönleri dikkate alındığında, bu dönemde uygulanan yapıların, kışın güneş ışınlarından azami yararlanmayı amaçlayan güneye bakma eğilimine³²⁷ uymadığı görülmektedir. Buna karşın, Hisartepa güneyindeki 11 nolu yapıda³²⁸ (**Lev.25,26**) karşımıza çıkan iki ev arasındaki peristasisden (**Lev. 25, 26B**) 4. yüzyılda Daskyleion’da mülkiyet kavramının olduğu görülmektedir.

Büyük İskender’in Pers imparatorluğunu çökertmesiyle başlayan Hellenistik dönemde bir çok yeni kent kurulmuştur. Kurulan bu kentlerin her birine detaylı olarak değinmek başlı başına bir çalışmayı gerektirir. Bu nedenle burada dönem için önem ifade edenlerin üzerinde kısaca durulacaktır. Izgara plan, Hellenistik dönemde de kullanılmaya devam ederken klasik dönemde başlayan ızgara plandaki tekdüzelik kırılarak kente anıtsallık kazandırılmıştır. Özellikle Batı Anadolu’daki hanedanların birbiri ile olan ihtişam yarışı dönemin kentlerine yansımıştır³²⁹. Simetri ve aks düzenlemesi planlamaya yansıtılmıştır. Sosyal yaşamın ve düşünce sisteminin gelişmesinin bir sonucu olarak agora, kamusal alanın ağırlık merkezini oluşturmuştur. Izgara planının ulaştığı en son nokta, İskender’in emriyle 332/31 yılında kurulan ünlü

³²⁶ Hisartepa doğusundaki karşı yamaçta Biltenler açmasında (1992) 6. yüzyıla ait yapı kalıntıları, 2001 yılında DSI sulama kanalı kazısı sırasında yine aynı yamaçta 5. ve 6. yüzyıllara tarihlenen Attika ve Korinth üretimi seramikler ve arkaik dönem sur duvarına ait olabilecek büyük andezit bloklar ele geçmiştir. Kazı başkanı Bakır’ın da sözlü olarak önerdiği gibi bu veriler Daskyleion’daki yerleşimin sadece Hisartepa ile sınırlı kalmadığını göstermektedir.

³²⁷ Wycherley 1991, 168. Evin arka duvarının kuzey rüzgarını kapatacak şekilde verilir, yüzü güneye döndürülmesiyle, kışı güneş ışınları dik açı ile prostasın içine girer ve yazın da tamamen gölgede bırakır (Graham 1972, 299).

³²⁸ Bkz. Bölüm III.

³²⁹ Owens 2000, 76.

şehir İskenderiye'dir³³⁰. Planını Deinokrates'ın³³¹ çizdiği kentin coğrafi konumu ve düz arazide kurulmasının da etkisiyle ızgara plan tam anlamıyla uygulanabilmiştir. Düz araziye uygulanan ızgara planda yapılar iki alanda toplanırken, İskenderiye gibi kıyı kentlerinde liman ve çevresindeki yapıları içeren bir alan daha planlanmıştır. Bunun sonucu olarak kamu yapılarından hem konutlara hem de limana kolay ulaşılabilmesi sağlanmaktaydı. Kent kuzeyde Akdeniz, güney Mareotis gölü arasında Nil nehrinin ağzına yakın bir alanda kurularak hem deniz hem de göl sayesinde Nil ticaretinden faydalanabilmiştir. Ayrıca bu planlama ile kentin bütün sokakları denizden gelen rüzgarı alabilmekteydi. Yunan alfabesinin ilk beş harfi kullanılarak beş bölgeye ayrılan kentin tam ortasından geçen doğu - batı doğrultulu ana caddenin genişliği 30 m.i di. (Diodoros XVII,52). Birbirini kesen iki ana cadde vardır. Karşısındaki Pharos adası ile anakarayı birbirine bağlayan, Hephastadion adı verilen mendireğin doğusunda ve batısında olmak üzere iki limanı vardı. İki ana caddenin dışında denize paralel yedi ve onları dik kesen on bir cadde bulunmaktaydı³³².

Yunanistan'da ise Makedonya'nın başkenti Pella, Halos, tamamı olmasa da Thessalonikeia bir bölümüyle ızgara planının uygulandığı kentlerdendir. Adı ilk olarak Herodotos'ta anılan (VII.123) Pella iki tepe üzerine kurulmuştur³³³. Batıdaki tepenin eteklerinde ızgara planlı, peristylli evlerden oluşan bir mahalle ortaya çıkarılmıştır. 316 yılında İskender'in komutanlarından Kassandros tarafından kurulan (Strabon VII,21) Hellenistik Thessalonikeia'nın planının Roma dönemi ve sonrasına kadar değişmemiş olduğu, sokakların numaralanmış olduğu bilinmektedir³³⁴. Kentteki insulalarda Seleukoslar döneminde Antiokheia ve Dura Europos'daki gibi 2:1 oranı kullanılmıştır.

Demetrios Poliorketes'in, babası Antigonos'a destek vermek üzere Batı Anadolu'ya gelişinden kısa bir süre sonra Kassandros tarafından kurulan Halos'da³³⁵ da

³³⁰ Giuliano 1966, 147-149; Hoepfner-Schwandner 1994,235-256.

³³¹ *Vitruvius* II. 2.

³³² Bu iki ana caddenin birleştiği noktada İskender'in mezarının bulunduğu söylenmektedir.

³³³ Hoepfner - Mitarbeiter 1999, 321.

³³⁴ Modern Thessaloniki'nin planından hareketle yapılan çalışmada Vickers Hellenistik dönemde kentin ızgara planlı olduğunu ve hatta şehrin doğu-batı doğrultulu ana caddelerinden birinin Roma döneminde Via Egnatia adı verilen Roma'yı Byzantion'a bağlayan yol olduğunu ve bugün bile kullanıldığını (*Odos Egnatia* adıyla) belirtmektedir (Vickers 1972, 156-170, fig.3-4; Hoepfner- Mitarbeiter 1999, 492-495.

³³⁵ Antik metinler, 302 yılında Krokion ovasında Demetrios ve Kassandros'un karşılıklı olarak askeri kamp kurduklarından bahsetmektedir. Bu sebeple Yeni Halos'un başlangıçta askeri bir kamp olarak

aşağı kentte ızgara plan uygulanmıştır³³⁶. Şehir 302'den 265 yılına kadar kısa bir süre yerleşim görmüştür. 187 x 31.50 m. ve 220 x 31.50 m. büyüklüğündeki (7:1 oranında) insulalar sadece güney İtalya'daki Yunan kentlerinde görülmektedir³³⁷. Insulaların kısa tarafları ana caddelerle sınırlandırılmıştır³³⁸. Dört adet ana caddeye yer verilen planda, doğu-batı yöndeki sokaklar yak. 5.5 m. genişliğindeydi.

Seleukoslar döneminde kurulan şehirler arasında en dikkati çekenleri Fırat üzerindeki Dura-Europos³³⁹, Antiokhea, Apameia³⁴⁰, Laodikeia'dır. Bu dönemde kurulan şehirlerin yerleri genelde askeri ve ekonomik açıdan önemli noktalarda seçilmiştir. 2:1 oranında insulaların olduğu, Ege'de uygulanan ızgara plan kullanılmıştır. Kentin merkezindeki agora boyunca uzanan bir veya iki sokak ana cadde olarak düzenlenerek diğer sokaklardan daha geniş tutulmuştur. Bu şehirlerde geniş araziler üzerinde kurulmuş olmalarının avantajı kullanılarak daha geniş insula ve caddelerden oluşan kent planı uygulanabilmiştir.

Seleukos dönemi kentlerinin en eskisi 4. yüzyıl sonunda, kuzey ve güney Mezopotamya yoluna hakim bir noktada kurulan Dura-Europos'tur³⁴¹. Doğu-batı yönünde on iki, kuzey-güney yönünde 9 sokak bulunan planda, insula ölçüleri 70.40 x 35.20 m.³⁴², sokak genişlikleri ise 6.36 m.dir. Merkezden geçen ve birbirini dik açı ile kesen iki ana cadde vardı. Ticaret yolu üzerinde kurulduğu için agoraya ayrılan parselin büyük olduğu düşünülmektedir.

Antiokheia, Orontes nehri kıyısı ile Silpios dağının eteğine kurulmuştur. Plandaki insula ölçüleri 112 x 58 m., diğer Seleukos kentlerinde olduğu gibi 2:1 oranındaydı³⁴³. Kent kışın güneşi yazın rüzgarı alacak şekilde konumlanmış olan ızgara planının uygulandığı dört mahalleden oluşmaktaydı.

planladığı yönünde bir görüş vardır. Bir yazıta göre Halos 2. yüzyılda bir *polis* idi. Tartışmalar için bkz. Reinders 1988, 181-182, 187; Reinders et al. 2003, 231.

³³⁶ Reinders 1988, 147-151.

³³⁷ Reinders 1988, 112, lev. 6. 6. yüzyıla ait kentlerden Poseidonia 290x 35 m. (8:1), Akragas 200 x yak.35 m (5.5:1); 183.

³³⁸ Reinders et al. 2003, 242, fig. 5.5

³³⁹ Hoepfner-Schwandner 1994,257-291.

³⁴⁰ Giuliano 1966, 155-157, re.59.

³⁴¹ Cumont 1926; Rostovtzeff 1938; Hoepfner-Schwandner 1994,257-291.

³⁴² Giuliano 1966, 165-166, res. 63-65; Rostovtzeff et al. 1944, 24, fig.12.

³⁴³ G.W. Elderkin (hrsg) *Antioch on-the-Orontes I. The Excavations of 1932* (1934); R. Stillwell, *Antioch on-the-Orontes II. The Excavations 1933-1936* (1938) ; R. Stillwell, *Antioch on-the-Orontes III. The*

4 ve 3. yüzyıllarda sadece ızgara planının uygulandığı şehirler yoktu. Bunun yanı sıra İonia’da Smyrna, Karia’da Laubranda, Pisidia’da Sagalassos, Pamphilia’da Perge gibi araziye uydurulan kentler ve Pergamon, Aigai, Assos gibi kuruldukları topografyaya bağlı kalarak gelişen kentler de vardı. 4. yüzyılın sonu ile 3. yüzyılın başlarında Pagos tepesi yamaçlarında kurulan Smyrna’da arazi şartlarına uyan ızgara planlı bir kent olduğu düşünülmektedir. Strabon’dan (XIV, 566) kentin sokaklarının iyi çizilmiş olduğunu, kentin iki katlı stoaları olduğunu öğrenmekteyiz. Labranda’da 4. yüzyıldan itibaren yapılan uygulamada yapılar genellikle doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmişti³⁴⁴. Henüz tamamı ortaya çıkarılmamasına karşın Perge’nin kent planının hellenistik dönemde eski yollara ve araziye uydurularak planlandığı bilinmektedir³⁴⁵. Ana caddeler şehrin dışına çıkan yollara uydurulduğu için kırılmalar olmuştur.

Pergamon, Atina akropolisinden esinlenerek, tepe üzerinde teraslama yapılarak kurulmuştur³⁴⁶. Attalos I ve oğlu Eumenes II döneminde (241-159) inşa edilen kent hippodamik kent planlama ilkelerine uymamaktadır ve bu yönüyle bir hellen kentinin temel öğelerine sahip Priene ve Miletos’dan farklıdır³⁴⁷. Kent tepenin yerleşime en uygun olan güney ve güneybatı tarafındadır. Akropolisin topografik yapısından dolayı yapılar güneyden kuzeye doğru sıralanmıştır. 2. yüzyılda aldığı şekil itibariyle akropoldeki yukarı şehir ve yamaçlarda aşağı şehir olmak üzere iki parçadan meydana geliyordu. Akropolün en üst noktasında krali konutların, dini ve kamu yapılarının yer aldığı, eteğinde ise halkın yaşadığı konutların olduğu düşünülmektedir³⁴⁸. Planı II. Eumenes döneminde bir bütün halinde ele alınan kentteki yapılar yaklaşık 150 yıllık bir süreç içinde inşa edilmesine karşın planda bir bütünlük hakimdir.

Kent ve planlarına değindikten sonra Daskyleion’un bu dönem içinde nerede yer aldığına bakabiliriz. Yunanlılara göre polis, ortak siyasal, dinsel ve toplumsal gelenekleri paylaşan yurttaşlar topluluğuydu³⁴⁹. Alkaios, kenti oluşturan unsurun çatısı

Excavations 1937-1939 (1941); Downey, 1961, 68-73; Giuliano 1966, 150-154, res. 57; Hoepfner - Mitarbeiter 1999, 472-489.

³⁴⁴ Akarca 1998, 77.

³⁴⁵ *Ibid.*, 81, res. 45; Abbasoğlu 2001, 177-178, fig. 7.2.

³⁴⁶ Radt 2002, 65, res. 15.

³⁴⁷ Fyfe 1936, 170-172.

³⁴⁸ Rheidt 1992, 235-282.

³⁴⁹ Polis hakkında bkz.: J. Roy, “Polis’ and ‘Oikos’ in Classical Athens”, *Greece & Rome* 46(1999) 1-18; V. Ehrenberg, “ When Did Polis Rise?” *JHS* 57 (1937) 147-159.

iyi örtülmüş evler, iyi yapılmış duvarlar, rıhtımlar ve limanlar olmadığını kendi olanaklarından yararlanmayı bilen insanlar olduğunu ifade eder³⁵⁰. Arkaik ve Klasik dönemde Yunanlılar için polis halk anlamına gelse de fiziksel bir boyutu da vardı. Hellenistik dönemde, özellikle Batı Anadolu’da hanedanların birbirleriyle olan rekabetleri kentlere yansımış, kamu yapıları ve gösterişli evler kentin silüetini etkilemiştir. Bu dönemde, bilinen, klasik anlamda “*kent*”i oluşturan dini, kamu ve sivil yapıların bir arada belli bir düzen içinde olmasıdır. Kent, planlamasıyla, agora, tiyatro, tapınak ve konut alanlarıyla bir bütündür. Bu düzenlemede, kentin ve yurttaşların yaşamını ve haklarını düzenleyici, ihtiyaç duyulan kural ve yasalar da çıkarılmıştır. Pausanias’ın “hiçbir devlet yapısı, tiyatrosu ve agorası olmayan, su başındayken akar suyu bulunmayan, halkı sel yatağının kıyısında dağ kulübelerinde yaşayan Panopeus nasıl bir kent olarak düşünülebilir³⁵¹” şeklindeki ifadesi kent kavramının antik dönemde nasıl bir karşılığı olduğunu gösterir.

Daskyleion’da tiyatrosu, agorası ve stoasıyla bilinen anlamda bir Hellenistik kent bugüne kadar ortaya çıkarılamamıştır. Yerleşimin bulunduğu Hisartep’e’nin boyutlarının elverişli olup olmadığı ise tartışmaya açıktır. Bu güne kadar yapılan çalışmalarda, açığa çıkarılan Hellenistik döneme ait temeller sivil yapılara ve kamu yapıları içinde sayılabilecek savunma sistemine aittir. Bütünüyle açığa çıkarılmamış olsa da, 3. yüzyılda Hisartep’e kuzeyindeki yapılanmanın içinde yer alan 1, 2, 8 ve 9 nolu yapıların yönleri, 1 ve 2 nolu yapılar arasındaki (2.40/50 m.) ve 9 nolu yapının kuzeyinden geçen (2.20 m.) doğu- batı doğrultulu iki sokak (**Lev.6 ve 20**) bize 3. yüzyılda ızgara planının uygulanmış olduğunun ipuçlarını vermektedir. Elimizdeki bilgiden yola çıkarak doğu-batı doğrultusunda uzanan sokakların 2.20-2.50 m. genişliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Hisartep’e güney yamaçta bulunan 13 nolu yapı adı altında değerlendirdiğimiz kule, yerleşimin kule ile desteklenen bir savunma sistemine sahip olduğunu gösterirken Daskyleion’daki bu dönem kamu yapılarının bir örneğini de temsil eder. Dini yapılara gelince, Hellenistik dönemde Daskyleion’un

³⁵⁰ Owens 2000,1.

³⁵¹ İbid., 2.

ihtiyaçlarını karşılayacak ve dinsel kimliğine ışık tutacak dini bir yapı henüz açığa ıkarılmamıřtır³⁵².

Daha önce belirttiğimiz gibi, kenti oluşturan temel unsurlardan sivil ve savunma sistemine ait bulgular Daskyleion’da mevcuttur. Ancak, elimizdeki verilerle, Daskyleion’un Hellenistik dönemde bilinen anlamıyla bir kent kimliğine sahip olduğunu söylemek için henüz erkendir.

³⁵² Hellenistik döneme ait dini yapılara ulaşılamamış olmasına rağmen, Hisartep e güney yamaçta 2.20 m. genişliğindeki duvarın kuzeyinde M8 batı ve M8 Kuzey kesit açmalarında çok sayıda pişmiş toprak figürin parçası ortaya çıkarılmıştır. Kazı başkanı Prof. Dr. Tomris Bakır’ ın da sözlü olarak ifade ettiği gibi, bir evde ele geçmesi zor gözüken miktardaki bu heykelcikler söz konusu yerde kutsal bir alana veya yapıya işaret ediyor olmalıdır.

IV.B. 1, 2 VE 5 NOLU YAPILAR ÜZERİNE GÖZLEMLER

Daha önce belirtildiği üzere (bkz. Bölüm III) çalışmada incelenen mimari kalıntılar çoğunlukla bir ya da iki mekanı ile açığa çıkarıldıkları için “*yapı*” adı altında değerlendirilmiştir. 13 nolu yapı adı altında incelenen kule dışında kalan diğer yapıların konutlara ait olmalıdır. Bu yapılar arasında 1, 2, ve 5 nolu yapılarda ele geçen mekanların *eve* ait olması gerekir.

Hisartepe kuzeyinde, E6 ve E7 plan karesinde yer alan **1 nolu yapı** olarak adlandırdığımız evin dört odası açığa çıkarılmıştır (**Lev.6-8**). 1 nolu yapının güneyinde doğu-batı doğrultulu bir sokak uzanmaktadır. Yapıyı oluşturan duvarlar şekilsiz küçük boyutlu taşlarla örülmüş olup 0.50 – 0.60 m. arasında değişen genişliğe sahiptir. Güneyde bulunan A odası 13.248 m² büyüklüğündedir ve dört duvarı da ele geçmiştir. A odasının kuzeyinde bulunan B odasının doğusunda bir fırın bulunmaktadır. Güneyinde ise bir taş döşeme bulunmaktadır. B odası burada büyük bir mekan olarak yorumlanmak durumunda kalmıştır. Odanın doğu duvarının kuzeydeki küçük bir bölümünün, evin güney duvarının doğusundaki içe doğru çıkıntı yapan bir taş sırası ile aynı aksta olmasından dolayı tek bir duvar gibi yorumlandığında doğuda büyük bir mekan ortaya çıkar. Bu alanda başka mekanların olması beklenir, ancak alanın maruz kaldığı tahripten bunu anlamak mümkün olamamaktadır. B odasının batı tarafına gelince, A odasının kuzeyinde bir mekanın daha olması beklenir ki bu mekanın duvarları da mevcut değildir. Boyutları tam olarak açığa çıkmamış olan, batıdaki C ve D odaları 2. yüzyıl içinde yapılan eklemeye aittir (**Lev. 6, 7A-B**).

1 nolu yapının güneyindeki doğu-batı doğrultulu yolun güneyinde bulunan **2 nolu yapı** olarak adlandırılan evin ise üç odasına ulaşılmıştır (**Lev.6,7,9**). Diğer yapılarda olduğu gibi yapının duvarları şekilsiz taşlarla inşa edilmiş olup 0.54 – 0.60 m. genişliğe sahiptir. Batıda bulunan B odası ve doğudaki C odasının bir bölümü ortaya çıkarıldığı için boyutları hakkında bir fikir öne sürmek zordur. İki oda arasında bulunan B odası ise 33.65 m² boyutlarında bir odadır ve kuzeybatı köşesinde 5 nolu yapı C odasının güneybatı köşesinde olduğu gibi kareye yakın bir küçük bir bölüm bulunmaktadır. Bunun yanı sıra B odasında basit düzenekte kurulmuş at nalı biçimli bir ocak da ortaya çıkarılmıştır. Avlulu evlerde kuzeyde bulunan, içinde andron ve oikosun

bulunduğu üçlü oda grubu bu plana pastaslı ev planından geçmiştir. 2 nolu yapı olarak adlandırdığımız evin kuzeydeki A, B ve C odalarından oluşan üçlü oda grubu avlulu ev planına uymaktadır. Odalardan hangisinin andron hangisinin oikos olduğunu söylemek şu an için zor olmakla birlikte içinde at nalı şeklinde basit düzenekte bir ocak bulunan B odasının oikos olma ihtimali yüksektir (**Lev. 6**).

Hisartepe kuzeyinde F6 plan karesinde yer alan **5 nolu yapı** olarak adlandırdığımız evin kuzeyinde mekanları açığa çıkarılmıştır (**Lev. 13, 14**). Batıdaki A odası 25.5 m² ölçülerinde dikdörtgene, doğusundaki B odası 32.26 m² büyüklükte kareye yakındır. En doğudaki C odasının ise sadece bir bölümü açığa çıkarılmıştır. C odasının güneybatı köşesinde kareye yakın küçük bir bölüm göz çarpmaktadır. Bu iç mimari elemanın, merdivenin dayandığı boşluk olduğu yönünde görüşler vardır. Batıdaki mekanın güneyinde dar bir mekan bulunmaktadır. Yapının duvarları 0.52 – 0.72 m. arasında değişen genişliğe sahiptir ve irili ufaklı arazi taşlarından örülmüştür. Taş temel olan duvarların üst kısmına ait bir veri yoktur, ancak üst yapının kerpiç olması muhtemeldir. Elimizde, evin planını kesin olarak verecek kadar arkeolojik veri yoktur. Bir öneri de bulunmak gerektiğinde, yapının 3. yüzyıl sonu - 2. yüzyıl arasına tarihlendiği ve kuzeydeki üçlü mekan grubunun güneyde bulunan açıklığa baktığı düşünülürse 2 nolu yapıda olduğu gibi 5 nolu yapı da avlulu bir eve ait olduğunu düşünebiliriz. Her iki yapının da güney bölümlerinin kazılmamış olması bu görüşü kesin sonuca ulaştırmamızı engellemektedir.

Daskyleion dışına baktığımızda, Hellenistik dönemdeki avlulu ev tipine gelene kadar Yunan konut mimarisi uzun bir yol kat etmiştir. Klasik dönemde, insulalarda eşit parsellere sahip, “tip ev” olarak adlandırılan birbirinin benzeri ev planları uygulanırken, mülkün eşitliğini güvence altına almak için alım-satımla ve kente yeni konut yapımını önleyici yasalar çıkarılmıştır³⁵³. Evlerde lüksten kaçınılmış, ihtiyaçları gidermeye yönelik yalın bir planlama yapılmıştır. Bu dönemde *prostaslı*³⁵⁴ (**Lev.34A**) ve *pastaslı*

³⁵³ Abbasoğlu 1996, 396, dip not 10.

³⁵⁴ Prostas kavramı bilim adamlarının kullandığı modern bir terim olarak yorumlansa da (Zeyrek 2002, 134, dip not 33) aslında ilk olarak, Yunan evi üzerine verdiği tanımlamaya şüphe ile yaklaşılan Vitruvius’da karşımıza çıkar: ... *Peristylin üç tarafında revakla, güneye bakan tarafında ise birbirleriyle epeyce aralıklı ve bir baştaban taşıyan iki anta vardır; gerilerinde, antaların arasındaki mesafenin üçte birinden daha daha az girinti yapan bir yer bulunur. Bu uzam, bazı yazarlarca “prostas” bazıları tarafından da “pastas” diye adlandırılır* (VI.VII.1). Vitruvius’un Yunan evi tanımı üzerine yapılan

(Lev.34B) olmak üzere iki ana ev planı vardır. Drerup, pastasın Kıta Yunanistan, adalar ve Sicilya’da yoğunken, prostasın Batı Anadolu’da kullanıldığına dikkat çeker³⁵⁵. Prosta, evin ana odasının (oikos) açıldığı ve avlu ile bağlantısını sağlayan, derin kısa sundurmayı (portiko, veranda) ifade ederken pastas, evin ana mekanının önünde boydan boya uzanan sundurmadır³⁵⁶. Her ikisi de gerek işlev gerekse plan yönünden benzerlik göstermesine karşın pastaslı evler karedir, pastas ve arkasındaki iki oda evin ana şemasını oluşturur³⁵⁷. Dikdörtgen plan gösteren prostaslı ev kavramı da ilk kez Priene evlerinin tanımlanmasında kullanılır³⁵⁸. Uzun bir geleneğin devamı olarak düşünülen prostaslı evin kökeni geometrik dönemden Myken dönemine kadar takip edilen, bir ön galerisi ve ocağı bulunan megaron planlı evlere bağlanır³⁵⁹. Prostaslı evlerin hepsinde, önünde prosta ile birlikte oikos, yanında andron ve avlu olmak üzere üç temel eleman vardır³⁶⁰. Evlerin konumu güneş ışınlarına göre belirlendiği için prosta ve oikos da güneşe yönlendirilmiştir³⁶¹. Evin girişinin açıldığı avlu aynı zamanda günlük işlerin yürütüldüğü yerdi. Erkeklerin kullanımında olan *andron* Kıta Yunanistan örneklerinde genellikle evin girişinin yanındayken Priene ve Klazomenai evlerinde prosta yanında yer almaktaydı³⁶². Evin günlük işlerinin yapıldığı asıl mekan *oikos* klasik dönemde prostasın arkasında yer almaya başlamıştır³⁶³. Oikosda bulunan ocak günlük kullanımın yanında kutsaldı ve evin koruyucu olduğunu inanılan Hestia ile özdeşleştirilmişti. Kadınlara ayrılan mekan ise *gynaikonitis* olarak adlandırılır. Gynaikonitisin genellikle andronun üzerinde yer aldığı düşünülmektedir. Kuzey bölümleri iki katlı olduğu

yorum ve tartışmalar için bkz. Reber 1988, 654 – 666; Raeder 1988, 316 – 326; 346-368. Pastas’dan, *Anthologia Graeca* adlı eserinde bahseden bir diğer antik yazar Tarento’lu Leonidas’dır (Ault 2005, 65).

³⁵⁵ Drerup 1967, 9.

³⁵⁶ Robinson – Graham 1938, 143 -151.

³⁵⁷ Krause 1977, 169.

³⁵⁸ Wiegand – Schrader 1904, 285.

³⁵⁹ Drerup 1967, 6; Abbasoğlu, 1996, 397.

³⁶⁰ Anadolu’da Priene, Kolophon, Klazomenai’de tipik prosta planlı evler kullanılmıştır. Pastaslı ev şemasının tercih edildiği Kıta Yunanistan’da da prostaslı evler mevcuttur. Farklı bir çok aktivitenin gerçekleştiği prostaslarda aynı zamanda pişirme işleminin yapıldığı gösteren ocaklar ele geçmiştir: Olynthos (Cahil 2002, 74-147), Priene (Hoefpner- Schwandner 1994, 216), Kolophon (III ve IV nolu ev Holland 1944, 136), Halieis (A evi, Ault 2005, 31). Bu da mekan kullanımlarında Kıta Yunanistan ve Anadolu arasındaki benzerliği örnekler.

³⁶¹ Priene’deki 33 numaralı evde kuzeydeki oikos prosta aracılığıyla avluya bağlanmaktadır.

³⁶² Hoefpner – Schwandner 1994, 214, res.208; Özbay 2006, 451,453; Vitruvius yunan ideal ev planında ise kuzeyde yer almaktadır (VI.7.4).

³⁶³ Oikos hakkında detaylı bilgi için bkz. Nevett 1999, 154-172.

düşünülen Priene evlerinden 33 numaralı evde andronun üstüdeki mekan gynaikonitis olarak tanımlanmaktadır³⁶⁴.

Geometrik dönem kutsal yapı planlarıyla³⁶⁵ benzerlik gösteren pastaslı ev planı ise karakteristik şemasına 5. yüzyılda kavuşur³⁶⁶. 5 ve 4. yüzyılda Olynthos'da³⁶⁷, Eretria'da, yine 4. yüzyılda bu sefer Batı Anadolu'da Neandria'da³⁶⁸ (Troas) (**Lev.34C**) kullanılan pastaslı evler erken Hellenistik dönemde Thrakya'da Seuthopolis'de³⁶⁹ karşımıza çıkar. Merkezi avlunun üç yanı mekanlarla çevrilmiş, kuzeydeki ana mekanların önünde pastasa, sokak yönünde ise dükkan ve işliklere yer ayrılmıştır.

Hellenistik dönemde, klasik dönemdeki eşitlik ilkesinin bozulması ve lüks yaşam kavramıyla birlikte karşımıza çıkan yaygın ev tipi *peristyl ev* dir. Merkezi avlulu olan bu ev içe dönüktür ve kökeni Larisa'daki 5. yüzyıl ortasına tarihlenen ve 4. yüzyıl ikinci yarısında yenilenen, avlunun etrafının bir megaron ve üç oda ile çevrildiği “saray” olarak tanımlanan yapıya bağlanmaktadır³⁷⁰ (**Lev.35**). Megaron avlunun kuzeyinde, odalar ise güney, batı ve doğu yönlerde bulunmaktadır. Akurgal'a göre Larisa'daki bu saray yapısı Perslerin etkisi altındaki bir tiran tarafından doğulu örneklerinden esinlenerek inşa edilmiş olmalıdır³⁷¹. 4. yüzyılda Smyrna'daki III nolu

³⁶⁴ Hoepfner – Schwandner 1994, 218. Priene'deki hiçbir evde ikinci kat ele geçmemiştir. Ancak 33 nolu evde merdiven başlangıcı olduğu için iki katlı oldukları varsayılmaktadır bkz. Hoepfner – Schwandner 1994, 225, res 218 (Andronun güneyindeki yan oda ile andron arasındaki dar koridorda yer alan merdivene avludan doğrudan ulaşıldığı görülmektedir).

³⁶⁵ Abbasoğlu 1996, 398.

³⁶⁶ Krause 1977, 164-179.

³⁶⁷ Robinson – Graham 1938. Pastaslı ev kavramı da ilk kez Olynthos'daki evler için kullanılmıştır (Robinson – Graham 1938, 143).

³⁶⁸ 680 m² alanıyla özel bir ev olan “Haus 702” büyük andronu ve iki avlusu (pastaslı avlulu ev) ile Eretria (Mosaikenhaus ve Haus II) ve Maroneia'daki 500 m² nin üzerindeki evlerle ve Olynthos 'daki pastaslı evlerle karşılaştırılır. Benzerlikler ve bu büyüklükteki evlerin 4. yüzyılın sonunda olmasından dolayı yüzyılın sonuna verilmek istenir (Fatmann – Rey, 1996, 15-43, özellikle 38-41; Kiderlen 1995, 55,175, 220).

³⁶⁹ Dimitrov 1961, 97-100. Thrakya kenti olan Seuthopolis'de (bugünkü Bulgaristan/ Kazanluk) erken hellenistik döneme tarihlenen, peristyl evlerin öncüsü olan pastaslı evlerin en sade örnekleri görülmektedir (ibid. 97-98, fig.2). Pastaslı evlerin yanında peristyl evleri hatırlatan plana sahip ev tipi de görülmektedir (ibid. 98, fig.3).

³⁷⁰ Boehlau – Schefold 1940; Lauter 1975, 33-37.

³⁷¹ Akurgal 1996, 131-132. Akurgal, Schefold'un önerdiği, ana yapının bir megaron olduğu ve kompleksin orta yerinde bir avlu olması bakımından Kıbrıs/Soloi'daki Vouni sarayını bu fikri desteklemek üzere örnek olarak vermektedir (Akurgal 1996,131). Yine Akurgal, Eski İzmir dışındaki Batı Anadolu kentlerinde doğudan etkilenen bu anlayışın izlerinin görülmediğini ifade eder.

peristyl ev³⁷², Kolophon'da³⁷³ yine 4. yüzyılda prostaslı ve avlulu evlerin (IV nolu ev) kullanıldığı bilinmektedir.

Larisa'daki saray yapısı peristyl evin ilk örneğini³⁷⁴ temsil ediyor olmasına rağmen Kolophon, Priene, Miletos'daki pastas ve prostaslı evlerde Larisa'dan bağımsız başlayan bir plan gelişimi söz konusudur³⁷⁵. Pastasın gerisindeki mekanlar zaman içerisinde avlunun üç tarafına yayılır, hellenistik dönem içinde ise gelişimini tamamlayarak avlunun dört bir tarafında sütunlu sundurma ile çevrilir. Dolayısıyla pastas, hellenistik dönemdeki peristyl ev planının oluşmasındaki temel elemandır³⁷⁶. 4. yüzyıl ortasında Olynthos'taki³⁷⁷ ev planının (**Lev.36A-B**) peristyle dönüşmüş olması ve hatta Peloponnesos savaşına rağmen Atina'da da görülmesi bu evlerin yaygınlaştığının göstergesi sayılır³⁷⁸. Klasik dönem hellenistik dönem arasındaki gelişim süreci Batı Anadolu'da Priene'deki evlerde de izlenebilmektedir. Tiyatro caddesinde, tiyatronun batısındaki dördüncü ve beşinci sokaklar arasındaki bloğu tamamen kaplayan 33 nolu ev bu geçişi vermektedir (**Lev.37A**). Ev, ilk evresinde kuzeyde prostasa açılan oikos, güneyde avlu ve önündeki işliklerle tipik bir prostaslı ev olarak inşa edilmiş daha sonra batıdaki dört yanı sütunlu galerilerle çevrili avlusu ve doğudaki daha sade avlusu ile peristyl ev tipine dönüştürülmüştür³⁷⁹.

³⁷² Akurgal 1996, 134-135, res. 23. 6 odalı olan eve giriş yan sokaktan sağlanıyordu. Peristyl evlerle birlikte aynı alanda üçüncü insulada megaron planlı konut örnekleri de vardır (XIII nolu ev).

³⁷³ Holland 1944. Oikos'un oranlarından ve yerleştirilmesinden kaynaklı olarak Kolophon evleri, ev planı, bölümlerinin düzenlemesi ve birbirleriyle ilişkileri açısından iki ayrı tip gösterir. İlk tipte derin olmayan prostas ve kareye yakın bir oikos varken, diğer tipte ki bu tip geç tip olraka tanımlanır prostasın derinliği artmıştır.

³⁷⁴ Aslında Batı Anadolu'da peristyl evin ilk örneğini Smyrna'daki çifte megaron temsil ederken (640-600), gelişimini tamamalamamış ve bu noktada kalmıştır (Akurgal 1993, 40-42).

³⁷⁵ Abbasoğlu 1996, 395; Akurgal 1996, 132-133.

³⁷⁶ Krause 1977, 169 vd. Krause pastastan peristyl eve geçişi üç aşama değerlendirir. Birinci aşamada karakteristik şemasıyla Olynthos evi, ardında kuzeyde pastaslı plan tamamıyla korunarak güneye eklenen sütunlu avlusuyla Eretria'daki Haus 4 ve son olarak da Delos'da dört bir tarafı sütunlu portiko ile çevrilen Colline evi ile bu gelişim sürecini tamamladığını ortaya koyar.

³⁷⁷ Robinson- Graham 1938, 143 (Villa of Good Fortune [55-63, lev.14-16, 84-86] A3 [73, lev 51,89], A xi9 [129, lev.45,108] ve Komedyen evi [63 – 68, lev. 17,87]).

³⁷⁸ Hoepfner– Schwandner 1994, 324.

³⁷⁹ Ibid., 225, res. 218. Zeus Olympios'a ait sunaktan dolayı sahibinin *stephanephoros* (çelenk taşıyan, başı çelenkli) olduğu anlaşılan 33 numaralı evde tek bir girişten ulaşılan iki avlu bulunmaktadır. Birbirine tek bir girişle bağlanan avlulardan ilkinde andron, ikincisinde ise evin günlük yaşamının geçtiği mekanlar bulunmaktadır Başlangıçta biri kadınlara diğeri erkeklere ait olarak yorumlanan bu iki avlu, konutlardaki mekan ve tanımlamalarına getirilen yeni yaklaşımlarla birlikte iş ve yaşam alanlarının birbirinden ayrılması şeklinde yorumlanmaya başlamıştır. Özgenel, çok sayıda gösterişli andronun bulunması hellenistik dönemde içki şölenlerinin ve konukların artışına işaret ettiğini, şölenlerin bir sosyal statüyü ifade etmede kullanıldığını ve sonuçta klasik dönemdeki üretici oikosun hellenistik dönemde tüketici

Erythrai’de bulunan 2. yüzyılda inşa edilmiş olan iki bölümlü “hellenistik villa” yapısında avlulu evin farklı bir çeşidini görmekteyiz³⁸⁰ (**Lev.37B**). Akurgal tarafından andronitis ve gynaikonitis olmak üzere iki bölümden oluşan villanın andronitis bölümü megaron (M, N³⁸¹) ve onun açıldığı bir avlu, giriş kısmı (I) ve iki ışlıktan(K, J) oluşmaktadır. Gynaikonitis bölümü ise geniş bir avlunun etrafını çeviren odalardan oluşmaktadır. Yağmur sularının toplandığı bir sarnıç ve su kanalının döşeli olduğu avlunun kuzeyindeki odalardan zemini mozaik döşeli triklinium (yemek odası: E), depo odası ve kölelere ayrılan mekan (D), yatak odaları (F, G) ve mutfaktan (H) oluşmaktaydı. Erythrai’daki villanın andronitis bölümü tipik bir megarondur. Gynaikonitis bölümü ise önünde pastas bulunan tipik Delos ve Olynthos’daki kuzeyinde portikosu, hem pastası hem de avlusu olan evlerde olduğu gibi pastasdan avlulu evlere geçiş tipini temsil eder³⁸².

Pergamon’da hellenistik dönem yönetici evleri avlulu, diğer evler ise basit sütunsuz avlulu evlerdi. Aşağı Agora’nın batısında yer alan Attalos’un evi ve “Ev I – III” olarak isimlendirilen üç adet peristyl ev kentteki gösterişli evlerin planını sunar³⁸³. Evlerin tamamında peristyl avlu ve Pergamon için tipik olan “üçlü oda grubu” bulunmaktadır³⁸⁴ (**Lev.38A-C**).

Delos’da liman ile tiyatro bölgesi arasındaki kalan alanda 3. yüzyıldan itibaren peristyl evler karşımıza çıkar. Delos’daki³⁸⁵ bu peristyl evler dönemin moda olan ev tipini en iyi yansıtan örneklerdendir (**Lev.39A-C**). Kentteki düzensiz planlama evlerin

durumuna doğru gittiğini düşünmektedir (Özgenel 2001, 135-136). Çift avluya sahip ev örnekleri 4. yüzyılda Kıta Yunanistan’da Eretria, Pella’da, batı Akdeniz’de 3. yüzyılda Morgantina ve Megara Hyblaea’da vardır (Nevett 1999, 107-116, fig. 31-33, 35;144-149, fig. 51-53).

³⁸⁰ Akurgal 1979, 10-11, 15-20, fig. 23-26; Akurgal 1996, 136, 139, res. 25a.

³⁸¹ N odasının ortasındaki altardan dolayı evin, Erythrai’da bulunan yazıtlarda bahsedilen *Hieropoi* laradan birine ait olabileceği belirtilmektedir (Akurgal 1979, 11).

³⁸² Akurgal 1979, 15-16, dipnot 29-30 (Delos’daki *la maison de dauphins, la maison de la colline*).

³⁸³ Radt 2002, 94, res.42.

³⁸⁴ İbid., 93-102, re. 42, 46-47. Attalos’un evi hellenistik dönemde avlunun dört tarafını çeviren iki katlı sütunlu bir galeriye sahiptir. Ev hellenistik dönemde düzgün andezit taşlarla poligonal ve rektagonal inşa edilmiş, fakat Roma döneminde değişime uğramıştır. İki katlı olan evin avlusu terasın konumundan dolayı dikdörtgen formundaydı. Avlunun doğu ve batısında olmak üzere iki kabul salonu bulunmaktaydı. Batıdaki salon andron veya triclinium (yemek odası) olarak değerlendirilmiştir. İşlevleri ayrı ayrı bilinmeyen odalar kuzeydedir. Kuzeyde bulunan üç oda Pergamon evlerine özgü olan “üç oda grubunu” yani kabul ve ziyafet odalarını oluşturmaktaydı. Avlunun batı ve doğusunda olmak üzere iki kabul salonu bulunmaktaydı. Batıdaki 10x10 m. ölçülerindeki oda andron olarak yorumlanmıştır.

³⁸⁵ Kreeb 1985, 93-111; Raeder 1988, 326- 346; Trümper 1998.

formlarına yansımaya rağmen bir iki istisna dışında³⁸⁶ hepsinin yüzü batıya bakar. Peristyl avlunun etrafında bazıları gösterişli olan çok sayıda odası vardır. Mekanlar arasında karışık düzenlemeler söz konusudur. Pastaslı planın çekirdeğini oluşturan üçlü oda grubu korunması kuralıdır. Genellikle Dor sütunlarıyla çevrili, mozaik döşeli ve kare formlu avluya dar bir geçitten veya bir ön odadan girilmekteydi. Evin ana odası olan mekan geniş tutulmaktaydı (*oecus maiores*). Genelde Olynthos evleriyle benzerlik gösterirler³⁸⁷. Evlerin iki katlı olduğu ele geçen merdivenlerden anlaşılmaktadır³⁸⁸. 166 tarihinden sonra Roma'nın koruması altındaki bir Atina kolonisi olan Delos en parlak dönemini yaşamıştır. Ticari açıdan önemli noktada yer alan; İtalya, Yunanistan, Batı Anadolu, Suriye ve hatta Mısırlı tüccar ve bankerlerin aktif olduğu bir merkez olarak Delos'da peristyl evler dönemin lüks tüketiminin sonucu olarak gelişmişlerdir. Mozaik zemin gibi evlerin iç dekorasyonu ve boyutları sahiplerinin ekonomik düzeyleri hakkında bir yargıya varılmasını sağlar.

Doğulu özellikler taşıyan³⁸⁹, Pella ve Vergina'daki saraylarda uygulanan planda ise, peristyl avlunun etrafında, galerilere açılan odalar yanyana dizilmişlerdir³⁹⁰. Oda düzenlemelerinde Delos'da olduğu gibi arka arkaya bir düzenleme yoktur. Geç Hellenistik-Roma döneminde Ephesos³⁹¹, Side³⁹², Perge³⁹³, Antiokheia³⁹⁴'da peristyl evlerin gelişmiş örneklerine rastlanır.

³⁸⁶ Trümper 1998, 255-257, res. 40, 70b, lev.40 (Trident Evi).

³⁸⁷ 320 m² ölçülerindeki, düzgün kare planlı “*Colline evi*” Olynthos evleriyle benzerlik gösterir (Kreeb 1988, 119-121, kat. 2; Trümper 1998, 211, kat.22, res. 16).

³⁸⁸ Trümper 1998, 96-99, res. 91-94.

³⁸⁹ Pella sarayında avluların arka arkaya dizilmesi, Vergina sarayındaki girişin bir kompleks halinde inşa edilmiş olması planın doğu etkisiyle yapıldığının göstergesi olarak kabul edilir (Fyfe 1936, 153-155, Kiderlen 1995, 56-68).

³⁹⁰ Kiderlen 1995, 228, res.28.2.

³⁹¹ Lang-Auinger 1996; Wiplinger 1997, 75-86, 2 nolu Yamaç evdeki en eski buluntu 1. yüzyıla aittir.

³⁹² Mansel 1978, 249-253, Konsollu ev (R1) ve Peristylli evin (R2) Roma döneminden önceki yapı kalıntılarının üzerine oturmaktadır.

³⁹³ Zeyrek 2002, 135-138.

³⁹⁴ Stillwell 1961, 48.

BÖLÜM V. GEÇ AKHAEMENİD VE HELLENİSTİK DÖNEM'DE BULUNTULAR IŞIĞINDA DASKYLEİON'UN DEĞERLENDİRİLMESİ³⁹⁵

V.A. GEÇ AKHAEMENİD DÖNEM

Daskyleion'da Akhaemenid satraplığının en güçlü olduğu dönem olan orta Akhaemenid dönemi kapsayan 5 ve erken 4. yüzyıl arasında yoğun olarak ithal seramik kullanımı göze çarpmaktadır. Bu seramikler dönemin ürünleri ve dolayısıyla ticaretinde ön sıralarda yer alan Attika üretimi mallardır. Attika siyah figür, ardından gelen kırmızı figür ve her iki tekniğin de üretimde olduğu sırada görülen Attika siyah firnisli seramikler kaliteli örnekleriyle Daskyleion'da temsil edilmektedirler³⁹⁶. Attika üretimi seramikler Geç Akhaemenid dönemde devam ederken siyah firnisli yerel üretimlerde artış göze çarpmaktadır.

V.A. 1. Attika Kırmızı Figürlü Seramikler

Geç Akhaemenid dönemde Daskyleion'da görülen Attika üretimi kırmızı figür teknikli seramiklerin³⁹⁷ arasından çalışma kapsamında değerlendirilen üç adet parça bulunmaktadır. Bunlar, 3 nolu yapıda ele geçen skyphos ağız ve gövde parçası (**Şek. 8,11**), 15 nolu yapı çevresinden gelen lekanis kapak parçası (**Şek.21a,1**), 2 nolu yapı B

³⁹⁵ Yapılara ait mekanlardan gelen buluntuların kataloğu, Bölüm III'de ilgili mekanın akabinde sunulmuştur. Bu bölümde, geniş zaman dilimine yayılmış olan grupların genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

³⁹⁶ Dönemin kaliteli üretimlerinden olan Attika üretimi seramikler, Daskyleion'da 6. yüzyıl – 4.yüzyıl arasında uzun bir süre yoğun olarak tercih edilen ürünler olmuştur. Gerek Akurgal dönemi gerekse Bakır dönemi kazılarında elde edilen buluntular bunu kanıtlamaktadır. Akurgal dönemi kazılarında 1954 – 1959 tarihleri arasında ele geçen Attika üretimi siyah figürlü seramikler Görkay tarafından değerlendirilip yayınlanmıştır (Görkay 1999a). Görkay'ın çalışması Attika siyah figürlü seramiklerin 6. yüzyılın ortasında başlayan ciddi oranda artışının yüzyıl sonuna kadar devam ettiğini, erken 5. yüzyılda ucuzlamaya başlayan geç örneklerin çok yoğun olarak ithal edildiğini koymuştur. Ardından 1988 yılında başlayan Bakır dönemi kazılarında gelen Attika siyah ve kırmızı figürlü seramikler Tuna- Nörling tarafından yayınlanmıştır (Tuna – Nörling 1999). Kırmızı figür seramikleri de içeren Tuna- Nörling'in çalışmasının sonuçları da satraplık dönemi süresinde Attika üretimi malların yoğun olarak kullanıldığını desteklemiştir (bkz. Tuna –Nörling 1999, 10, Tablo 1).

³⁹⁷ Bugüne kadar ele geçen Geç Akhaemenid dönemde ithal edildiği anlaşılan Attika kırmızı figürlü seramiklerin tamamının değerlendirilmesi ayrı bir disiplini gerektirdiği için çalışmaya alınmamış, burada sadece ele alınan yapılarla ilişkili malzeme değerlendirilmiştir. Diğer Attika kırmızı figür seramikler için bkz: Tuna- Nörling 1999: M.Ö. 375- 350 arası (65-69, lev. 23-24, no. 430-438, 441-442, 444-448, 450, 552-456, 458A- 462,463A, 422,425-428, 443, 457, 458; 79- 87, lev.34-44, no. 568-568, 575, 582,587-589, 591-593,596, 599, 600-601, 602A, 629, 634-637, 640-643, 645-647, 649); M.Ö. 375- 350 arası (72-73, lev. 27, no. 493, 496-498, 502, 500, 499,500B; 88-89, lev. 45, no. 660, 669); M.Ö. 350-325 arası (80, lev.35, 575; 87, lev. 44, 649).

odası altındaki yapıdan gelen krater gövde parçası (**Şek. 7, 1**) ve 11 nolu yapıda ele geçen kalyx krater gövde parçasıdır (**Şek. 19,4**).

Fat-Boy Grubu'na ait olan skyphos ağız ve gövde parçası, ağız hafif dışa dönük ve yuvarlatılmış bir profile sahiptir. Başı ve üst gövdesinin bir bölümü korunan sağa dönük erkek figürünün saç ve göz detaylarının kabaca verildiği görülmektedir. Figürün arkasında kulp palmetinden bir bölüm korunmuştur (**Şek. 8,11**). 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen *Fat-Boy Grubu*'na ait skyphosların Daskyleion'da yaygın olarak talep gördüğü anlaşılmaktadır³⁹⁸.

Dörtte üçü korunmuş olan lekanis kapağı (**Şek. 21a,1**) Geç Klasik II dönemine tarihlenen ve Beazley'in *Otchët-Grup*³⁹⁹ olarak adlandırdığı ve yalnızca lekanis bezeyen gruba aittir. Kerch stilinde, özellikle kadın figürleri veya düğün sahneleri tasvir eden özel bir gruptur. Ortada tabure üzerinde oturan bir kadın, her iki yanlarda ellerinde pyxis, sandık ve çeşitli kumaşlar tutan, hizmetçi genç kızlar bulunmaktadır. Soldaki figür, grubun diğer örneklerinde de olduğu gibi acele iş yetiştirmeye çalışan bir halde tasvir edilmiştir. Tabure üzerinde oturan kadının elbisesinin bitimi ağır ve tek bir kalın çizgi ile sonlandırılmıştır. Aynı kalın kıvrımlar yanlardaki figürlerin elbisesinde de mevcuttur. Doldurma motifleri olarak kullanılan içi noktalı "X" işaretli şekli bozulmuş rozetler yaygındır. Daskyleion lekanis kapak parçası, diğer merkezlerden ele geçen gruba ait diğer merkezlerden ele geçen örneklerle⁴⁰⁰ bakıldığında daha özenli ve titiz bir çalışmayı gösterir.

Attika kırmızı figür seramiklerden bir diğeri ise küçük bir parçası korunmuş olan krater gövde parçasıdır (**Şek. 7, 1**). Üzerinde sağa dönük, baş, boynu ve omuzu korunmuş bir kadın bulunmaktadır. Elbise kıvrımları basit, verev çizgiler halinde verilen figürün saç solit bir biçimde detaylandırılmadan arkada toplanmıştır.

11 nolu yapıda ele geçen *Kerch* stilinde bir diğeri ise çan kratere ait gövde parçasıdır. Parça üzerindeki betimleme Dionysiak bir sahneye aittir (**Şek. 19,4**). Ortada uzun kollu elbisesiyle, sağındaki oturan figüre elini uzatır pozisyonda tasvir edilmiş

³⁹⁸ Diğer örnekler için bkz: Tuna – Nörling 1999, 66-69, lev. 24, res.11-12, no. 428-452; lev. 25, res. 13, no. 453-454.

³⁹⁹ *ARV*, 1496-1498.

⁴⁰⁰ Örneğin; Smyrna (Tuna-Nörling 1998, lev.16, no.58), Eridanos nekropolü (Schlörb-Vierneisel 1966, lev.73, no.1.5;2.5;4.6-7) ve Kition'dan (*Kition* IV, lev. XLV, no.105, 106) gelen lekanis kapaklarında olduğu gibi.

kadın figürü bulunmaktadır. Kadın önünde elinde asa (veya tyhrsa) tutan, uzanır vaziyette erkek figürüne doğru yönelir şekilde betimlenmiştir. Kadın figürünün arkasında sakallı satyrün başı ve ön gövdesi görülmektedir. Kerch⁴⁰¹ vazoları üzerinde görülen benzer sahnelerden ayakta duran kadın figürünün Ariadne, oturan erken figürünün de Dionysos'a ait olduğunu söyleyebileceğimiz krater üzerinde, beyaz boyanın yoğun kullanımı görülmektedir. Atina, Rhodos, Pantikapaion'dan Kyrene'ye⁴⁰² kadar dağılan bu gruba ait vazolardan Geç Akhaemenid dönemde Daskyleion'da ele geçmesi, Orta Akhaemenid dönemin lüks tüketim seramiklerinden sonra şaşırtıcı olmasa gerekir.

V.A. 2. Attika Siyah Firisli Seramikler

6. yüzyılın ikinci dörtlûğüne tarihlenen birkaç örnek dışında, Daskyleion'da Attika siyah firisli seramikler gerçek anlamda 525 tarihiyle, yani satrap Mitrobates ve oğlu Kranaspes dönemiyle birlikte başlar, 5. ve 4. yüzyıllarda Atina ile olan gergin döneme rağmen kesintisiz olarak devam eder⁴⁰³. Daskyleion'dan ele geçen Attika üretimi siyah firisli seramiklerin kili katkısızdır. Genelde mikasız olmasına karşın bazı örneklerde ancak dikkatli bakıldığında anlaşılan belli belirsiz bir mika vardır⁴⁰⁴ ve yüzeyleri pürüzsüz olup, firisi parlaktır.

Cup-Kantharos

Daskyleion'da yoğun olarak kullanılan bir içki kabı olan cup-kantharoslar⁴⁰⁵ ilk olarak 4. yüzyılın başlarında görülmeye başlar⁴⁰⁶. Kalıp yapımı ağız kenarlı ve ince ağız

⁴⁰¹ 4. yüzyılın tipik seramiklerinden olan Kerch stilineki vazoları Skopas ve Praxiteles dönemi ile çağdaştır. Stil, vazoların en güzel ve bilinen örneklerinin geldiği Güney Rusya Pantikapaion'daki Kertsch yakınlarında bulunan prens mezarından gelen yaklaşık 300 adet vazodan dolayı bu adı almaktadır. Detaylı bilgi için Schefold 1970, 5-21.

⁴⁰² Schefold 1970, 22.

⁴⁰³ Coşkun 1999, 120-123; Coşkun 2004; Coşkun 2005, 70-216; Coşkun 2006b, 83-115.

⁴⁰⁴ Atina Agora'sı buluntularında da aynı durum söz konusudur. Bkz. Thompson 1934, 430.

⁴⁰⁵ Coşkun 1999, 24-28. Coşkun 1999, kalın kenarlı cup-kantharoslar (şek. 27, no.83, şek.28, no.84); küresel gövdeli (şek. 28, no.85); ince ağız kenarlı standart tip (şek. 28, no.86); alçak dudaklı (şek.28, no.87, şek. 29, no.88-90).

⁴⁰⁶ 4. yüzyıla tarihlenen cup-kantharosların kökeni Korinth'te bulunan iki Attik kantharos, Atina Agorası'ndan ve bir örnekler temsil edilen kantharos ve geç 5. yüzyılın kalın kenarlı cup-skyphoslara dayanmaktadır. Formun erken örneklerin kaidesi kalın kenarlı cup-skyphoslarla benzerdir (*Agora* XII, 117-118).

kenarlı olarak iki ana gruba ayrılmaktadır⁴⁰⁷. Daskyleion cup-kantharoları kalın ağız kenarlı ağızlı standart tip ve ince ağız kenarlı alçak dudaklı olmak üzere iki gruba ayrılırlar⁴⁰⁸. Standart tip ve küresel gövdeli örnekleri vardır. Kalın ağız kenarlı cup-kantharoslarda ağız kenarı aşağıya doğru kalınlaştırılmıştır. Profil ağız kenarının altında itibaren daralır ve yüksek bir boyun profili oluşur. Gövde alçaktır ve kulp bağlantı noktalarında konveks bir görünüm alarak kaideye doğru daralarak iner. Yüksek olan kaide dışa doğru daralarak oturmakta, gövde içinde tondoda baskı bezemeye sahiptir⁴⁰⁹.

İnce ağız kenarlı cup-kantharoslarda ise ağız kenarı sadedir ve ağız kenarından itibaren devam eden iç bükey profilli boyun gövdeye keskin bir açı ile bağlanmaktadır. Form yüksek boyna, çanak şekilde gövdeye, uzun kulplara ve küçülmüş bir kaideye sahiptir⁴¹⁰. Cup-kantharoslarda pek yaygın olmayan bu tipte, dudak belirgin bir şekilde dışa dönüktür ve dış bükey boyun daha alçaktır⁴¹¹. Kademeli bir kaideye ve gövde içinde tondoda baskı bezemeye sahiptir. 3 nolu yapıda ele geçen cup-kantharos ağız ve gövde parçası (**Şek. 8.12**), 11 nolu yapıda ele geçen gövde ve kaide parçası (**Şek. 19.1**) ince ağız kenarlı alçak dudaklı gruba girmektedir 4. yüzyılın üçüncü dörtlüğüne tarihlenen ağız ve gövde parçasının, dudak kenarı dışa dönük ve alçak, boyundan gövdeye geçişi keskindir. Diğer merkezlerin repertuarlarında pek popüler olmayan ince ağız kenarlı alçak dudaklı cup-kantharoların, Daskyleion'daki diğer tiplere göre çok olmasa bile sayıca fazla olduğu görülmektedir⁴¹².

Attik Tip (A tipi) Skyphos

6. yüzyılın ortalarından itibaren Korinth tipi skyphosların etkisiyle Atina'da ortaya çıkan⁴¹³ ve 5. yüzyılın başından itibaren Daskyleion'da⁴¹⁴ kullanım gören Attik

⁴⁰⁷ Agora XII, 118-122.

⁴⁰⁸ Coşkun 1999, 24. Atina Agorası'nda "kalıp yapımı ağızlı standart dudaklı tip" olarak sınıflandırılan cup-kantharoları (Agora XII, 118, fig.7, no.648-670) Coşkun Daskyleion'da "kalın ağız kenarlı cup-kantharos" adı altında değerlendirmiştir (Coşkun 1999,24, şek. 27-28, no.82-84).

⁴⁰⁹ Agora XII, 118.

⁴¹⁰ Coşkun 1999, 26.

⁴¹¹ Agora XII, 119-120; Coşkun 1999, 26-27.

⁴¹² Coşkun 1999, 27.

⁴¹³ Form ve gelişimi hakkında: Agora XII, 84-85.

⁴¹⁴ Coşkun 1999, 6-7, şek.3, 6-10; şek.4, 12-13; şek.5, 14-15, şek.6,16-17.

tip skyphosların, 4. yüzyıl sonlarına ait olan geç örnekleri⁴¹⁵ Geç Akhaemenid dönemde de karşımıza çıkar. Akurgal dönemi kazılarında bullalarla birlikte ele geçen skyphos ağız ve gövde parçası (**Şek. 21b. 6**) bunlardan biridir. Dudak kenarının hafif dışa dönük, dudak altından biraz ilerledikten sonra yatay olarak eklenen kulpları ve kulp altından itibaren dikkate değer bir kavis yapıp daralarak aşağıya inen profili ile dönemin tipik form özelliklerini göstermektedir. Şek. 21b.6 numaralı skyphosun kaidesi korunmamıştır. Diğer merkezlerden⁴¹⁶ ve Daskyleion'dan⁴¹⁷ ele geçen örneklerden anlaşılacağı gibi giderek daralan gövde torus kaide üzerine oturmaktadır. Daskyleion'da, Şekil 7.3, Şekil 12.3 ve Şekil 20.5 nolu gövde altı ve kaide parçalarında olduğu Attik tip skyphosların daldırma firnisli versiyonlarını da bulmak mümkündür. 4. yüzyılın son dörtlüğüne ait olan Daskyleion örneği (Şekil 21b.6) birlikte ele geçtiği bullaların tarihlenmesi açısından da önem taşımaktadır.

Bolsal

Geç Akhaemenid dönemde kullanılan bir diğer Attika siyah firnisli form ise bolsaldır⁴¹⁸. Daskyleion'da⁴¹⁹ 5. yüzyıldan itibaren görülen bolsallar erken dördüncü yüzyılda da yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır⁴²⁰. Ağız kenarına doğru dik yükselen sıg profile sahip gövdesi, hafif dışa dönük kaideli, dudak altından başlayan yatay kulpları bulunmaktadır. Formun en belirgin özelliği gövde altındaki iç bükey profildir. 2 nolu yapı B odası altındaki yapıdan gelen bolsal ağız, gövde-kulp parçası (**Şek. 7.2**) ve 14 nolu yapıdan ele geçen ve tam profil veren bolsal (**Şek. 20.2**) erken dördüncü yüzyıla tarihlenmektedir.

⁴¹⁵ Çalışma içinde kullanılan parça dışında, 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen diğer Attik tip skyphoslar : Coşkun 1999, 68-69, no.11 ve 70-71, şek.7, no.18 .

⁴¹⁶ *Agora* XII, fig.4, no. 352 (yaklaşık 330); Pemberton 1985, lev.78, no.11 (1976-4 nolu mezar buluntusu, 4. yüzyıl son dörtlüğü); lev.78, no.18 (1976-5 nolu mezar, yaklaşık 330); Abadie – Syropoulos 1985, fig.86, inv.147 (330-320); Schlörb – Vierneisel 1966, beil.76, no.1.219 8 4. yüzyıl sonu, olasılıkla 310); Caskey 1960, lev.54, no.2 (4. yüzyıl ikinci yarısı, olasılıkla 3. dörtlüğü); Blondé 1985, fig.17, no.138; Miller 1974, s.31, no.19; Thompson 1954, lev.24e, lev.20c (4. yüzyıl üçüncü dörtlüğü sonu veya dördüncü çeyreği başı).

⁴¹⁷ Coşkun 1999, şek. 4. no.11 (330), şek.7 no.18 (320).

⁴¹⁸ Adı ve form özellikleri hakkında *Agora* XII, 107-108.

⁴¹⁹ Coşkun 1999, 19.

⁴²⁰ Erken 4. yüzyıl örnekleri Coşkun 1999, şek. 22, no. 66-67, şek. 23, no. 72-73; 350'ye tarihlenen örnekler şek. 24, no. 69-70, 74.

İçe Çekik Ağızlı Çanak

4. yüzyıl için tipik bir formlardan olan içe çekik ağızlı, sığ gövdeli halka kaideye sahip olan bu çanaklar geç Akhaemenid dönemde kullanılan bir diğer formdur. Esas olarak 5. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan form 4.yüzyıl boyunca devam eder ve hellenistik dönemde de varlığını ve gelişimini sürdürür⁴²¹. Şekil 20.3’de bulunan tam profil veren içe çekik ağızlı çanak sağlam görünümlü alçak halka kaidesi ve üst gövdedeki belirgin dış bükey profili ile 4. yüzyılın ikinci çeyreğine ait özellikleri göstermektedir⁴²².

Balık Tabağı

Balık tabağı olarak adlandırılan tabaklar aşağıya doğru sarkan dudağa, merkeze doğru eğimli olarak inen gövde ve merkezde sosluk olarak adlandırılan çukur bölüme ve büyüklüğü ile doğru orantılı geniş halka kaideye sahiptir⁴²³. Figürlü örnekleri de bulunan balık tabakları 400’den kısa bir süre önce ortaya çıkmış olup Hellenistik dönem içlerine kadar devam etmiştir. Balık tabaklarının gelişimi içinde tarihleyici nitelikte olan kaide profilinde, erken örneklerde kaide iç yüzünde oturma düzlemine geçişte bir iç bükey yiv bulunurken 4. yüzyıl içerisinde bu yivin keskinliği azalır ve sonrasında kaybolur. Kaide basit halka kaideye dönüşür. 4. yüzyılın ortasında kaide altının rezerve bırakılması veya tamamen firnislenmesi birlikte görülür. Sosluk bölümü erken örneklerde daha geniş ve sığ olmasına karşın form değişimi çok azdır⁴²⁴. Geç Akhaemenid dönem içinde değerlendirilen, 14 nolu yapıda ele geçen tam profil veren balık tabağı (şek. 20,1) Atina Atina Agorası⁴²⁵ buluntularından hareketle 350-325’e tarihlenmektedir. Dudak kenarı uzamış, gövdeden sosluk bölümüne geçişte iç bükey bir yiv bulunmaktadır. Kaide dışa doğru hafif genişleyerek oturan halka kaidelidir. Geç Akhaemenid dönemde kullanılan diğer balık tabakları için bkz.⁴²⁶.

⁴²¹ Form gelişimi için bkz. Agora XII, 131-132

⁴²² Geç Akhaemenid dönem içinde kullanılan diğer örnekler Coşkun 1999, şek. 37,no.117-118 (375-350).

⁴²³ Agora XII, 147-148.

⁴²⁴ Form gelişimi için bkz. Agora XII, 148.

⁴²⁵ Agora XII, fig. 10, no.1072, dudak kenarı uzun, gövdeden sosluğa geçişte bir yiv bulunan balık tabağı Daskyleion örneğinden farklı olarak hafif dışa doğru yayılarak oturan kaide düzlemindeki çentik bulunmaktadır.

⁴²⁶ Coşkun 1999, şek. 43, no.146 (400-375), şek. 44, no.147 (375-325), şek. 44, no. 148 (350-325).

V.A.3. Daldırma Firnisli Seramikler

Daskyleion’da yoğun olarak görülen bir diğer grup ise daldırma firnisli seramiklerdir⁴²⁷. Kabın gövdesinin yarısına kadar firnislendiği bu teknikte yapılan bu teknikte, Geç Akhaemenid dönemde Daskyleion’da dışa dışa çekik ağızlı çanaklar, bolsal, Attik tip skyphos kullanılmıştır. Az sayıda da olsa askos ve lekythos gibi kapalı kapların örnekleri mevcuttur. Daldırma firnisli seramiklerin bir diğer popüler formu olan içe çekik ağızlı çanaklar ise Hellenistik dönemde yoğunlaşmıştır. İlk örneklerini Atina’da 500’den itibaren gördüğümüz dışa çekik ağızlı halka kaideli çanaklar standart formuna 4. yüzyılda ulaşır⁴²⁸. Erken örneklerde dış bükey olan gövde 4. yüzyılın ikinci dörtlüğüyle birlikte açılı bir görünüme sahip olur. Daskyleion dışa çekik ağızlı çanakların en erken örnekleri (400-375)⁴²⁹ Geç Akhaemenid dönemin başlarında kullanılmaya başlamıştır. Atina dışında Bayraklı, Klazomenai ve Antiokhia’da yerel olarak üretildikleri bilinmektedir⁴³⁰. Tunuz, daldırma firnisli seramikleri incelediği çalışmasında, Daskyleion örneklerinin Atina örnekleriyle kıyaslandığında kalitesinin düşük olduğunu ve yerel üretim olması gerektiğini öne sürmüştür⁴³¹. Çalışmamızda yer alan özellikle Şekil 21b, 8 ve Şekil 21c,9 nolu dışa çekik ağızlı çanaklardaki firnis ve kil kalitesinin oldukça iyi olduğu görülmektedir.

V.A. 4. Akhaemenid Kase

Daskyleion’da 8. yüzyıldan itibaren yoğun olarak kullanılan gri hamurlu seramikler dönemin form gruplarında da görülmektedir⁴³². Bulundukları dönemin popüler olan içki kaplarının gri üretimdeki taklitleri için verilebilecek iyi bir örnek Geç Akhaemenid dönemin erken safhasına yani 4. yüzyıl başlarına ait olan, ağız ve gövdesi korunan “Akhaemenid kase” olarak adlandırılan kasedir⁴³³. Form, dışa doğru açılarak

⁴²⁷ Daskyleion daldırma firnisli seramikleri Tunuz tarafından çalışılmıştır. Daskyleion’da kullanılan formlar ve detaylı gelişimi için bkz. Tunuz 1993.

⁴²⁸ *Agora* XII, 128-129.

⁴²⁹ Tunuz 1993, 42.

⁴³⁰ *Ibid.*, 11.

⁴³¹ *Ibid.*, 11.

⁴³² 8. yüzyıldan Hellenistik dönem içlerine kadar uzun bir periyoda yayılan Daskyleion gri hamurlu seramiklerin üretimi, form gelişimi ve dağılımı hakkında detaylı bilgi için bkz. Polat 2002.

⁴³³ Akhaemenid kase için bkz. Coşkun 2006a, 51-62.

yükselen içbükey profilli dudağa, dudaktan dış bükey profilli gövdeye keskin biçimde geçer. Gövde üzerinde taç yaprağı şeklinde dikey loplar bulunan kase, metal örneklerini örnek olarak yapılmıştır.

V.B. HELLENISTİK DÖNEM

Batı Yamacı seramikleri, kalıp yapımı kaseler ve lagynos seramik olarak adlandırılan beyaz zeminli seramikler Hellenistik dönemin karakteristik ürünleridir. Bu gruplar, Kıta Yunanistan, adalar, Anadolu, Güney Rusya'dan, Akdeniz ve Levanta kadar hemen hemen her merkezde, gerek ithal gerekse yerel üretim olarak karşımıza çıkmaktadır. İletişim ve ticaret ağının artışıyla önemli merkezler seri üretime geçerken yerel atölyelerin artışı ve kendi tarzlarını ortaya koymaları bu dönem için dikkat çekicidir⁴³⁴. Kazılarda ele geçen seramikler, Daskyleion'un Hellenistik dünyanın bu yaygın belki de moda olan seramik gruplarını kullanarak dönemin gelişmelerine ayak uydurduğu göstermektedir. Daskyleion'da yerel üretimi olarak tanımlanan örnekler olmasına karşın, üretimin olduğunu kesin kanıtlayacak veriler henüz mevcut değildir.

V.B.1. Batı Yamacı Seramikleri

Daskyleion Hellenistik dönem buluntuları içinde en yoğun olan grubu Batı Yamacı seramikleri oluşturmaktadır. İlk olarak Atina Agorası'nın batı yamacında Areopagos'un güneyindeki alanda yapılan kazılarda bulunan seramikler adını da bu yamaçtan almaktadır. Seramikler, Watzinger tarafından 1901'de yayınlanmış⁴³⁵ ve tanımlanmış olmasına rağmen *Batı Yamacı* adı Thompson ile birlikte literatüre girmiştir⁴³⁶. Thompson'dan sonra Atina Agorası buluntuları üzerindeki detaylı çalışma Rotroff'a aittir⁴³⁷. Koyu zemin üzerine inceltilmiş kil, beyaz boya ve kazıma çizgilerle

⁴³⁴ Bölgelerin yerel üretimleri ve kendi tarzlarını yaratmaya başlamaları aslında 5. yüzyıl sonlarından itibaren başlar. Özellikle 4. yüzyılda, Lukania, Apulia, Etruria, Sicilya Lipari, Olympia, Korinth, Olynthos, Smyrna'da Attika ile yarışabilecek kalitede yerel üretimlerin yapılması geç 5. yüzyılda Atina'daki seramikçilerin göçüyle bağlantılı olarak açıklanmaktadır (B. R. Macdonald, "The Emigration of Potters from Athens in the Late Fifth Century BC. and its Effect on the Attic Pottery Industry", *AJA* 85 [1981] 159-168).

⁴³⁵ Watzinger 1901, 67-102. 2. yüzyıla tarihlenen bir kuyudan gelen dokuz adet seramik ilk yayınlanan örneklerdir (1-9, lev. III, IV).

⁴³⁶ Thompson 1934, 311.

⁴³⁷ Batı yamacı seramiği kökeni, form ve bezeme gelişimi hakkında son detaylı çalışmalar Rotroff'a aittir. Bkz. *Agora* XXIX, 38-78; Rotroff 1991, 59-102.

yapılan bu teknik, Hellenistik dönemde popüler olmasına karşın bu dönemde ortaya çıkmış bir teknik değildir. 4. yüzyılda siyah firnisli seramikler üzerinde inceltilmiş kille yapılan sarmaşık dallarından oluşan bezeme bu grubun öncüllerini oluşturmaktadır⁴³⁸. İnceltilmiş kille yapılan girlandlar 4. yüzyılda siyah firnisli kantharos, krater ve hydrialar üzerinde, beyaz boya kullanımı da geç kırmızı figür Attika seramiğine yabancı olmayan detaylardı⁴³⁹. Thompson, Batı Yamacı stilinde bezeli kapların çıkış yeri olarak Atina'yı kabul etmektedir⁴⁴⁰. Atina Agorası buluntuları da bu seramiklerin yüzyıl sonlarında üretilmeye başladığını ve kırmızı figürün yerini aldığını göstermiştir⁴⁴¹. Kıta Yunanistan'dan Batı Anadolu'ya geçiş en geç 3. yüzyıl ortalarında olmuştur⁴⁴² ve Kıta Yunanistan'dan, Batı Anadolu, Güney Rusya ve doğu Akdeniz'e kadar geniş coğrafyada bir çok merkezde yerel olarak üretilmişlerdir⁴⁴³.

Hemen hemen bütün kap formları üzerinde uygulanan Batı Yamacı seramiğinde en çok kullanılan formlar arasında kantharos, skyphos, krater, amphora, pyxis, oinokhoe, tabaklar yer almaktadır⁴⁴⁴.

Batı yamacı seramiğinde bezeme, beyaz boya ve inceltilmiş kille veya kazıma çizgi ile yapılmaktaydı. Kazıma çizgiyle yapılan bezeme başlangıçta azken zaman içinde artarak kullanılmıştır. İnceltilmiş kilin yoğunluğuna göre bezeme motifleri daha kalın ve koyu bir renk alabilmekteydi. Kazıma çizgi ile beyaz boya ve inceltilmiş kilin birlikte uygulandığı örnekler de bulunmaktadır. Kullanılan motifler arasında en sık rastlananlar bitkisel olanlardır; asma ve sarmaşık dalları, trefoil girland, dalgalı çizgili girland, mersin ve zeytin yapraklarıyla yapılan sarmaşıklar, meyva ve çiçeklerdir. Bitkisel motiflerin yanında dama tahtaları, çiftli zigzaglar ve çapraz taramalar gibi geometrik motifler, kolye bezemeleri ve figürler de kullanılmaktaydı⁴⁴⁵. Daskyleion Batı Yamacı seramiklerinde bezeme beyaz boya veya inceltilmiş kille ve kazıma çizgi

⁴³⁸ *Agora XXIX*, 39-40.

⁴³⁹ Thompson 1934, 438-447. Kopcke tarafından yayınlanan, 4. yüzyılın altın dekorlu siyah firnisli seramikleri Batı Yamacı stiline öncüler arasında sayılır (G. Kopcke, "Golddekorierte attische Schwarzfirniskeramik des vierten Jahrhunderts v. Chr." *AM* 79 [1964] 22-84).

⁴⁴⁰ Thompson 1934, 447.

⁴⁴¹ Thompson 1934, 445.

⁴⁴² Behr 1988, 102.

⁴⁴³ *Corinth VII,III*, 20-26; *Eretria II*, 18-23; Ephesos, Mitsopoulos- Leon 1978, 113-123; Pergamon, Schäfer 1968, 45-63; Behr 1988, 97-178; *Labraunda II*, I, 16-17; *Tarsus I*, 158-163; *Antiochia IV*, I, 28; *Samaria – Sebaste III*, 236-239.

⁴⁴⁴ Diğer formlar için *Agora XXIX*, 45-46.

⁴⁴⁵ Bezeme özellikleri için *Agora XXIX*, 46- 68.

ile uygulanmıştır. Beyaz boya rozet, yıldız motifinde ve boyun bezemesinde kolye şeklindeki sarkıtların ipinde kullanılmıştır (**Şek. 3b, 9**). İnceltilmiş kille yapılan bezemenin hafif kabartma hissi verilerek yapıldığı gözlenmektedir. Kazıma ve boyama tekniği genellikle birlikte kullanıldığı gibi (**Şek. 2b.16, 6b.10, 9.1, 21a.2**) sadece kazıma çizgi ile dudak altında bezemeye sahip örnekler de vardır (**Şek. 5a.5**). Kalp yaprakları ve nokta rozetlerden oluşan sarmaşık dalında, kalp yapraklar ve rozetler inceltilmiş kille, yaprakları birbirine bağlayan uçları spiral şeklinde sonlanan bağlar ise kazıma çizgi ile verilmiştir.

1988-2004 yılları arasında Daskyleion’da ele geçen Batı yamacı seramikleri arasında en yaygın form kantharostur⁴⁴⁶. Kantharos skyphos izler. Yarı küresel kase (**Şekil 6a.1-2**), krater, tabak ve lagynos tipi omuzlu kaplar da bulunan diğer formlardır. Daskyleion Batı Yamacı seramikleri kili yoğun, gözeneksiz ve serttir. Mika içeren birkaç tane örnek olmasına karşın, genel olarak mika içermez. Kil rengi genellikle kırmızı tonları özellikle kırmızımsı sarıdan oluşmaktadır. Bu kil özellikleri ile Pergamon kili ile benzerlik göstermekle birlikte Pergamon’daki mika miktarı daha fazladır⁴⁴⁷. Firnis rengi siyah ve siyaha yakın bakır rengindedir. Bazı örneklerde metalik renk elde edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında mat olan örnekler de görülmektedir. Pergamon örneklerinde ise firnis genellikle parlaktır ve firnis rengi siyahtan kahverengiye doğru bir renk skalasındadır.

V.B.2. Kalıp Yapımı Kaseler

Daskyleion’da Batı Yamacı seramiklerinden sonra en yoğun gelen Hellenistik dönem seramik grubunu kalıp yapımı kaseler oluşturmaktadır. Yarı küresel, kulpsuz, kaidesiz ve dış yüzünde kabartma bezeme bulunan bu kaseler, 1883 yılında Benndorf’un Atina’daki Megara menşeli kaselerin kalıplarını yayınladığı çalışmasında, Athenaios’un bahsettiği Megaralıların kullandığı kase olan γυάλας’a dayanarak “*Megara Kasesi*” adıyla adlandırılmıştır⁴⁴⁸. Uzun yıllar bu adla anılan kaselerden

⁴⁴⁶ 1988-1994 yılları arasında ele geçen Daskyleion Batı Yamacı seramikleri Dereboyu tarafından çalışılıp yayınlanmıştır. Form ve bezeme özellikleri için bkz Dereboyu 1994, 61-96; Dereboyu 1996, 59-62. 1994 sonrası buluntular arasında tabak, kase ve krater parçaları da yer almaktadır.

⁴⁴⁷ Schäfer 1968, 28.

⁴⁴⁸ Benndorf 1883, 117-118.

kastedilen yarı küresel, kalıp yapımı kabartmalı Hellenistik kasedir. Daha sonra Edwards, Megara terminolojisini kabul edildiğinde, her kentten gelen malzemenin “*Atina Megara kaseleri*” veya “*Korinth Megara kaseleri*” şeklinde yayınlanmasının uygun olmayacağını savunarak söz konusu kaseler için “*kalıp yapımı kabartmalı kase*” adını önerir⁴⁴⁹. Bu tanımın başında Hellenistik döneme ait olduğu belirtilmediği takdirde yine bir karışıklığa sebep olacaktı zira kalıp yapımı seramikler Roma döneminde de üretilmişlerdi. 1982 yılında Atina malzemesini yayınlayan Rotroff, “*Hellenistik kalıp yapımı kabartmalı kase*” tanımının kullanımının zorluğu dolayısıyla, çalışmasında “*kalıp yapımı kase*” adını kullanmayı tercih etmiştir⁴⁵⁰. Yukarıda anılan terimlerin hepsi günümüz yayınlarında halen tercihe bağlı olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada, Rotroff’un terminolojisinin yani “*kalıp yapımı kase*” tanımının kullanılması uygun görülmüştür.

Yarı küresel gövdeli, gövde üzerinde kabartma bezemeye sahip Hellenistik dönemin bu tipik kaseleri⁴⁵¹ metal kaselerin seramik taklitleri olarak yorumlanırlar. Kabartmalarda kullanılan figür ve motiflerin kökeninin Mısır olması sebebiyle metal örneklerin de Mısır’dan alındığı düşünülmektedir⁴⁵². Formun antik dönemde adı yarı küresel anlamına gelen ἡμισφαιρίον olarak geçer⁴⁵³. Hellenistik dönemde, klasik dönemdeki kantharosun görevini üstlenen kalıp yapımı kaselerin Atina’daki ilk üretim tarihi olarak, Thompson yaklaşık 275⁴⁵⁴, Edwards⁴⁵⁵ 250 ve Rotroff 240-220⁴⁵⁶ tarihini

⁴⁴⁹ *Corinth* VII, III, 150.

⁴⁵⁰ *Agora* XXII, 3.

⁴⁵¹ Kalıp yapımı kaseler hakkında geniş bilgi için Courby 1922; Siebert 1978, *Agora* XXII, Byvanck-Quarles van Ufford 1953, 1-21; *Corinth* VII, III.

⁴⁵² *Agora* XXII, 6-9. Mısır’daki Alexandria metal endüstrisi ve metal kapların pişmiş toprak taklitlerinin üretimlerinin yapıldığı bir merkezdir. Nymphae Caerulea, geniş Nymphae Nelombo taç yaprakları, yuvarlak kenarlı Nymphae lotos, sivri uçlu Nymphae Caerulea ve palmye motifleri Mısır’a özgüdür (*Agora* XXII, 6-7; Courby 1922, 423-425). Mısır kökenli bu doğulu bezeme motifleri, Rhodos vazolarından 4. yüzyıl Attik mezar stellerine, lotos taç yaprağı çanakların görüldüğü Akhaemenid kaselerine ve hatta 7. yüzyılda Etruria ve Rhodos’daki derin, yarı küresel kaplara kadar geniş bir kullanıma sahiptir.

⁴⁵³ *Agora* XXII, 3, dip not: 7: Athenaios, *Deipnosophistai* x1.470d. κόσμος olarak adlandırılan adlandırılan bir Pers içki kasesidir ve aslında içinde görüntülerin belirttiği düşünülen bir kasedir ve Akhaemenid ve Arkaik Yunan sanatındaki betimlemelerden libasyonlarda kullanıldığı görülmektedir (*Agora* XXII, 3, dipnot 89).

⁴⁵⁴ Thompson 1934, 457.

⁴⁵⁵ *Pnyx* II, 90.

⁴⁵⁶ *Agora* XXII 107-110.

verir. Pergamon'daki⁴⁵⁷ en erken örnekler 3. yüzyıl sonları, Argos ve Korinth'te⁴⁵⁸ 3. yüzyılın son dörtlülüğü, Tarsus'da⁴⁵⁹ geç 3. yüzyıl erken 2. yüzyıl, Ephesos⁴⁶⁰ M.Ö. 200'den biraz daha erken tarihli tabakalardan gelmektedir. Kalıp yapımı kaselerin yapım aşamasında, çarkta çekilen kasenin içine bezeme uygulanarak bir kalıp elde edilmekteydi⁴⁶¹. Attika⁴⁶², Korinth⁴⁶³, Delos⁴⁶⁴, Antiokheia⁴⁶⁵, Pergamon⁴⁶⁶, Sardis⁴⁶⁷ gibi bir çok merkezde üretim yapıldığını gösteren kalıplar ele geçerken Daskyleion'da üretim⁴⁶⁸ yapıldığını gösteren bir kalıp buluntusu henüz söz konusu değildir.

Atina⁴⁶⁹ kalıp yapımı kaseleri dışa dönük dudaklı, sığ, kareye yakın yarı küresel profile sahipken, Korinth'de üretilen örnekler dışa dönük dudaklı derin profile sahiptir. Delos⁴⁷⁰ kalıp yapımı kaseler ise genellikle içe dönük dudaklı, bazen yarı küresel bazen de küreye yakın profil veren sığ kaselerdir.

Daskyleion'da ele geçen kalıp yapımı kaseler yarı küresel gövdeli ve sığdır ve dudak geniş yumuşaktır⁴⁷¹. Firnis mat veya yarı mat gri, kırmızımsı kahverengi ve kırmızımsı siyah arasında değişmektedir. Sert dokulu olan kilde mika yoktur veya çok az mika katkılıdır. Bazı örneklerde dikkatli bakıldığında çok minik parçalar halinde kum katkısı görülmektedir. Yoğun olarak gri ve tonları (**Şekil 10b.10, 11.8, 16.6, 17.3 gibi**) kullanılırken kırmızımsı sarı (**Şekil 2b.12, 16.2**) pembe, açık kırmızı (**Şekil 6a.6,16.4**)

⁴⁵⁷ Ziegenaus- de Luca 1968, 123-125.

⁴⁵⁸ Siebert 1978, 159-189.

⁴⁵⁹ *Tarsus* I, 163.

⁴⁶⁰ Mitsopoulos – Leon 1991, 13 vd.

⁴⁶¹ Kalıp yapımı kasenin yapılış aşamaları için bkz. *Agora* XXII, 4-5.

⁴⁶² *Agora* XXII, lev.2, 7-8, 14,54,63-65.

⁴⁶³ *Corinth* VII, III, 151-187.

⁴⁶⁴ Laumonier 1973, 253-262.

⁴⁶⁵ *Antiochia* IV. I, 1-60.

⁴⁶⁶ Ziegenaus- de Luca 1968,274.

⁴⁶⁷ Rotroff – Oliver 2003,96-104, lev.60-70.

⁴⁶⁸ Daskyleion kalıp yapımı kaseleri üretim yeri sorunu hakkında bkz. Dereboyly 1996, 62. Daskyleion'da seramik üretimin olduğuna dair bir bilğimiz henüz yoktur. Dereboyly'nun da belirttiği gibi, bugüne kadar yapılan çalışmalarda Kyzikos ile bağlantısının sonucunda, seramik üretim merkezinin Kyzikos'da olabileceği aklı gelse bile bu kentin Hellenistik dönem seramiğinin yayınlanmamış olması bir sonuca ulaşmayı engeller. Dereboyly, eğer Daskyleion'da bir üretim varsa, Hisartep'e'nin güneyinden gelip Manyas gölüne dökülen Karadere civarının seramik atölyeleri için uygun olabileceğini öne sürer.

⁴⁶⁹ Thompson 1934, 454; *Agora* XXII, 14.

⁴⁷⁰ Laumonier 1973, 2-3.

⁴⁷¹ Daskyleion kalıp yapımı kaseler form ve bezeme özellikleri hakkında detaylı bilgi için bkz: Dereboyly 1994; Dereboyly 1996.

ve kahverengi (**Şekil 1b.13, 4.1,**) örnekler de bulunmaktadır⁴⁷². Geniş bir coğrafyada kabul gören Hellenistik dönemin bu tipik kaseleri, kil ve firnis özellikleri açısından da bölgelere göre farklı özellikler göstermektedir. Daskyleion'un bu dönemde bağlantıda olduğu Pergamon kalıp yapımı kaselerde kil rengi çoğunlukla kırmızıdır ve az mika katkısı bulunmaktadır⁴⁷³.

Daskyleion kalıp yapımı kaselerin bezemelerine baktığımızda; *bitkisel bezemeli kaseler*, *figürlü kaseler*, *kozalak taklidi kaseler* ve *bindirmeli kaseler* olarak dört grup karşımıza çıkmaktadır⁴⁷⁴. Bitkisel bezemeli kaseler en yoğun grubu oluşturmaktadır. **Şekil 2b.12, Şekil 2b.17, Şekil 2d.29-30, Şekil 3a.2, Şekil 10a.1, Şekil 10a.8, Şekil 10b.11** ve **Şekil 16.6**'daki kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçaları bitkisel bezemeliler grubuna girmektedir. Bu kaselerin bezemesinde, Daskyleion bitkisel bezemeli kaselerinde karşımıza çıkan uzun lotus taç yaprakları, damarlı yuvarlak yaprak, ion kymationu, palmet benzeri yapraklar, küçük eğrelti otları, akanthus yaprakları kullanılan motifler arasındadır. Dudak altında burgulu veya burgusuz çubuklu ion kymationu dizisi (**Şekil 1b.14, 2b.12, 6a.6, 10b.10, 16.2,4,6, 17.3**), kalp yaprağı dizisi (**Şekil 11.8**), ikili saç örgüsü (**Şekil 1b. 13, 2c.21**), inci dizisi (**Şekil 3a.2**) veya meander dizisi (**Şekil 11.9**) kullanılan bezemelerdendir.

Şekil 2b.13, Şekil 2c.21, Şekil 6a.6, Şekil 10b.10, Şekil 17.3'de görülen kase ağız ve gövde parçaları *Homerik kaseler*⁴⁷⁵ olarak da bilinen *figürlü bezemeye*⁴⁷⁶ sahip kalıp yapımı kaseleri temsil eder. Şekil 2b.13'deki gövde parçası üzerinde, dönemin sevilen konuları arasında yer alan av ve avcı sahnesi betimlenmiştir. Hausmann, bu sahnelerin 4. yüzyıl ve erken 3. yüzyıldaki mozaik ve resim sanatından etkilenecek ortaya çıktığını ve İonia kalıp yapımı kaselerinde kullanıldığını ileri sürmektedir⁴⁷⁷. **Şekil 2c.21**'de görülen Nike figürü, **Şekil 6a.6**'da görülen tam profil veren kase

⁴⁷² Dereboyu, Daskyleion'da gri ve tonlarının yoğun olarak kullanılmasında bölgedeki Aiol gri seramik geleneğinin hellenistik dönemde kalıp yapımı kaselere bir yansıması olarak düşünülebileceğini ifade eder (Dereboyu 1996, 56).

⁴⁷³ Schäfer 1968, 28.

⁴⁷⁴ Bu sınıflandırmada Rotroff'un Atina Agorası (Agora XXII, 15-24) için yaptığı sınıflandırma kullanılmıştır (Dereboyu 1996, 57). Courby ise, edebi ve gerçekçi konulu kaseler, çeşitli bezemeli firnisli kaseler olmak üzere iki ana gruba ayırmıştır. İkinci grup da kendi içinde kabartma kenarlı kaseler, bindirmeli kaseler, bitki ve çiçek bezekli kaseler, bitkisel corollalı ve çeşitli bezemeli kaseler ve mat firnisli kaseler olmak üzere alt gruplara ayırmıştır (Courby 1922).

⁴⁷⁵ Siebert 1978, 56.

⁴⁷⁶ Courby 1922, 338-362; Schwabacher 1941, 185-200; Agora XXII, 19-23.

⁴⁷⁷ Hausmann 1996, 58-59, dip not: 249-250.

üzerinde, ana frizde yine sevilen figürlerden olan dans eden kanatlı Eroslar tasvir edilmiştir. **Şekil 17.3**'deki kalıp yapımı kase ağız ve gövde parçasında ise dönüşümlü Eros ve volütlü kraterlerin kullanıldığı benzer bir figürlü bezeme şeması hakimdir.

Daskyleion'da, calyx'de üst üste bindirilen küçük eğrelti otlarının bulunduğu *bindirmeli kaseler*⁴⁷⁸ ise küçük bir grubu oluşturmaktadır⁴⁷⁹. Buradaki örnekler arasında **Şekil 2b**'de görülen kase gövde parçası üzerinde bu kaselerin tipik bezeme şeması kullanılmıştır. 1 nolu yapı D odasından gelen kase ağız ve gövde parçası (**Şekil 4.1**), üretimleri 3. yüzyılın son çeyreğinde başlayıp 2. yüzyılın ortalarına kadar süren *kozalak taklidi bezemeye*⁴⁸⁰ sahip kaselerdendir. Çam kozalaklarından alınmış kalıplarla⁴⁸¹ yapılan bu kase grubu kalıp yapımı kaselerin en basit tipidir. Dudak altındaki bantta sağa dönük ikili yaprak dizisi, gövdedeki ana bezeme kuşağında ise kozalak taklidi bezemesi bulunmaktadır.

V.B.3.Lagynos Seramikler

Beyaz zemin üzerine koyu renk bezemeye sahip olan lagynos seramikler adını kullanılan başlıca form olan lagynostan almaktadır. Lagynos seramikler çok sayıda ele geçtikleri merkez olan Pitane'den dolayı Pitane seramikleri olarak da bilinmektedirler⁴⁸². Lagynos seramiklerinin kökeni sorunludur. Tüm Akdeniz'de dağılımı olan bu stilin çıkış yeri olarak Kırım önerilmektedir⁴⁸³. Pergamon çevresinden gelen örnekler civarda üretimin olduğunu göstermektedir⁴⁸⁴. Kıbrıs⁴⁸⁵, Samos, Argos⁴⁸⁶, Kuzey Afrika'da yerel üretimlerin olduğu görülmektedir⁴⁸⁷.

⁴⁷⁸ Bindirmeli kaselerin en erken örnekleri Atina Agorası'nda 3. yüzyılın ikinci yarısına ait kontekstlerden gelir (*Agora* XXII,17).

⁴⁷⁹ Dereboyu 1996, 59-59, lev. XLII-XLIII. Figürlü kaseler KA20 (yunus), KA21 (kartal başı ve sol kanadı), K22 (girland ve boğa başı), K23(Apollon Khitaroidos); kozalak taklidi kaseler K27-28; bindirmeli kaseler K30.

⁴⁸⁰ *Agora* XXII,16.

⁴⁸¹ Detaylı bilgi için Courby 1922, 334; Thompson 1934, 455-456; *Agora* XXII, 16.

⁴⁸² *Agora* XXIX, 225.

⁴⁸³ Schäfer 1968, 110.

⁴⁸⁴ *Ibid.*, 111.

⁴⁸⁵ Vessberg-Westholm 1956, 59,65.

⁴⁸⁶ Bruneau 1970,513.

⁴⁸⁷ Lagynos seramiklerinin geniş dağılım alanı için *Agora* XXIX, 225 – 226.

İnce uzun boyunlu, omuzdan boyna bağlanan tek kulplu, omuzdan gövdeye geçişi keskin açılı ve halka kaideli bir form olan lagynos grubun en yaygın kullanılan kabıdır⁴⁸⁸. Kronolojik olarak formda kayda değer bir değişim söz konusu değildir⁴⁸⁹. Laygnosun aynı dönem içinde hem basık hem de küresel gövdeli örnekleri görülmektedir. Symposiumlarda kullanılan kap, on iki kotylelik kapasitesiyle ölçü olarak da tanımlanmaktadır⁴⁹⁰. 150 – 50 arasında yoğun olan lagynosların üretimi daha erkende gider. Tarsus’da⁴⁹¹ geç 3. yüzyıla tarihlenen kontexten gelirken, Ephesos örnekleri 200 civarına tarihlenmektedir⁴⁹². Schäfer, Pergamon’da bezemenin çizgisel bezemeden resimli bezemeye doğru bir gelişim gösterdiğini saptamıştır⁴⁹³. Pergamon Zeus sunağının altında beyaz zeminli bu grubun gelmemesi, Asklepieion’dan gelen örneklerin yaklaşık olarak 190’dan 2 yüzyılın ikinci dörtlülüğü arasına ait olmasından dolayı lagynos seramiklerin Pergamon’da 2. yüzyıl öncesinde kullanılmadığını ortaya koymuştur⁴⁹⁴. Metropolis’den 3. yüzyıl ikinci çeyreğine ait tabakadan lagynos seramik ele geçmiştir ve yapılan minerolojik incelemeler kentte beyaz zeminli seramik ortaya koymuştur⁴⁹⁵. Form Yunanistan’da 2. yüzyılın ikinci yarısından itibaren karşımıza çıkmaya başlar⁴⁹⁶.

Hellenistik dönemin bu yaygın seramik grubu kireç beyazından, sarı ve pembeye kadar değişen kaliteli astara sahiptir. Astar üzerinde uygulanan renkler turuncu, kahverengi, siyah ve kırmızıdır. Laygnos formunun yanı sıra pyxis, thymiaterion, yarı küresel gövdeli kase, tabak ve krater kullanılan formlar arasındadır. Bezeme de genellikle çelenk, yunuslar, sarmaşıklar, girland ve kurdeleler, amphora, lagynos ve kantharos gibi formlar ve müzik aletleri kullanılmaktadır.

Daskyleion lagynos seramiklerinde kil rengi, kırmızımsı sarı ile açık kırmızı arasında değişmektedir. Az mika içeren kil gözeneksiz sert yapısıyla dikkat çeker. Mat

⁴⁸⁸ Forma hellenistik dönemden önce de görülmesine karşın hellenistik dönemle özdeşleştirilir (Thompson 1934, 450).

⁴⁸⁹ Thompson 1934, 450-451.

⁴⁹⁰ *Agora* XXIX, 226.

⁴⁹¹ Tarsus I, 226, no. 189.

⁴⁹² Mitsopoulos- Leon 1991, 76, lev.89-93.

⁴⁹³ Schäfer 1968, 104.

⁴⁹⁴ *Ibid.*, 112.

⁴⁹⁵ Gürler 1994, 31, şek.12, lev.5, no.44; 35.

⁴⁹⁶ *Agora* XXIX, 227.

olan astar rengi pembe, sarı ve kireç beyazı arasında değişmektedir. Pergamon'da⁴⁹⁷ olduğu gibi, bazı örneklerde gerek astarda gerekse bezeme renklerinde fırça darbesine bağlı olarak sulandırılmış ve incelmış görüntüye sahiptir.

10 nolu Yapı A odası doğusundaki mekandan gelen lagynos boyun ve omuz parçası (**Şekil17.4**) kırmızımsı sarı hamurlu, soluk sarı astarlıdır. Bezeme rengi sarı-kahverengi arasındadır. Boyundan omuza geçişte yeşilimsi kahverengi bant, omuzda fırça darbeleriyle yapılan kurdele- fiyonklu çelenk, olasılıkla arp'e ait bir bölüm, daire, çit şeklinde içi taralı motif bulunmaktadır. Omuzdan gövdeye geçişte ince ve kalın firnis bant yer alır. Benzer örnekleri aracılığıyla, 3.yüzyıl son dörtlüğü ile 2. yüzyılın ikinci yarısı arasına tarihlenmektedir⁴⁹⁸. Daskyleion'dan gelen diğer örnekler arasında lagynos gövde ve kaide parçaları ve küresel gövdeli kaba ait ağız ve gövde parçası bulunmaktadır⁴⁹⁹.

V.B.4. Daldırma Firnisli Seramikler

4. yüzyılın ikinci dörtlüğünden itibaren Daskyleion'da kullanılmaya başlanan daldırma firnisli seramikler bu dönemde de kullanılmaya devam etmiştir. Kabın kaidesinden tutularak firnise daldırmak suretiyle yapıldıkları için daldırma firnisli olarak adlandırılmışlardır. Rotroff *partially glazed pottery* olarak adlandırdığı seramiklerin, tamamı firnisli üretimlerin daha düşük kaliteli ve ucuz alternatifi olarak üretilmeye başladıklarını öne sürer⁵⁰⁰. İç yüzün tamamı firnisli dış yüzde ise üst gövdenin yarısı veya üçte ikisi firnislidir. Kaidesi genellikle rezerve bırakılmıştır. Ancak bazı örneklerde dış yüzde aşağıya doğru akan firnis kaideyi de sarmıştır. Bu teknik, yoğun olarak içe çekik ağızlı çanak, dışa çekik ağızlı çanak, dışa dönük ağızlı çanak ve balık tabaklarında kullanılmıştır. Kıta Yunanistan, Atina Agorası⁵⁰¹,

⁴⁹⁷ Schäfer 1968,110.

⁴⁹⁸ Rotroff – Oliver 2003, lev.46, no. 279, 283, 284; Dereboyu 2001, lev. 10,18, no.15; lev.10.22, no.23;çelenk için Schäfer 1968, lev.43, no.F13, lev.45, F11 (2. yüzyıl ilk yarısı); Tsakos 1994, s.152, fig.7 (çelenk ve yunus balığı , 2. yüzyıl 2. yarısı); Kotitsa 1998, lev. 39, no.72 (2. yüzyıl üçüncü dörtlüğü).

⁴⁹⁹ Dereboyu 1994, çiz.21, lev. XIII, no.L1-L3, çiz. 22, lev. XIII, L4.

⁵⁰⁰ Küçük Asya ve Sardis'te olasılıkla 3. yüzyılda üretilmeye başladıklarını öne sürmektedir (Rotroff – Oliver 2003, 24).

⁵⁰¹ Agora XXIX, 161-164.

Mykenae⁵⁰², Korinth'te⁵⁰³, Batı Anadolu'da Pergamon⁵⁰⁴, Troya⁵⁰⁵, Sardis⁵⁰⁶, Tarsus⁵⁰⁷ gibi bir çok merkezde Daskyleion'da Hellenistik dönemde yoğun olarak görülen form içe çekik ağızlı çanaktır⁵⁰⁸. Daskyleion'da ele geçen içe çekik ağızlı kaselerde, Atina Agorası'nda olduğu gibi derin (Şek. 1a.3, 1b.11, 2a.2, 2c.25, 3b.13, 5a.2,6, 5b.11, 16, 14.7) ve sığ (Şek.1a.6, 8.2, 9.2, 4, 8, 21a.3) olmak üzere iki ana versiyonu vardır. İçe çekik ağızlı çanakların geç 5. yüzyıldaki Attika üretimi küçük ve sağlam görünümlü formu Hellenistik dönemde değişmiştir, Samaria'da olduğu gibi form, 2. yüzyıl ilk yarısına doğru sığlaşırken ağızın içe dönüşü daha keskinleşmiştir⁵⁰⁹. Pergamon içe çekik ağızlı kaseleri, Erken Hellenistik dönemde Olynthos ve Atina Agorası Grup A'da olduğu gibi ince cidarlı, gergin profilli ve halka kaidelidir, geç Hellenistik dönemde form daha genişlemiştir⁵¹⁰.

Daskyleion'da ele geçen içe çekik ağızlı çanakların kili genellikle kırmızı ve tonlarındadır (sarımsı kırmızı [Şek.1a.3], kırmızımsı sarı [Şek.2a.2], kırmızı, açık kırmızı [Şek.5a.2]). Kırmızı yanında kahverengi ve gri hamurlu (Şek.2c.25) örneklerde bulunmaktadır. Bazı örneklerde sert olan kil genelde gözeneklidir, mika ve küçük parçalar halinde kum içerir. Bu haliyle Sardis daldırma fırnisli örnekleriyle benzerlik gösterir⁵¹¹. Fırnis rengi ise kırmızı, koyu kırmızımsı kahverengi (Şek. 5a.6), koyu kahverengi (Şek. 1b.11) koyu grimsi kahverengi ve kırmızımsı siyah (Şekil 1a.3) arasında değişmektedir.

V.B.5. Nümizmatik Buluntular

Kistophoros

Adını ön yüzlerinde bulunan *cista mystica*⁵¹² adı verilen silindir formu sepetten alan kistophoroslar Attika ağırlığındaki tetradrahmilerin üçte ikisi ağırlığındadır.

⁵⁰² Rudolph 1978, 213-215.

⁵⁰³ Corinth VII.III, 31, lev.2,44, no.26, 28.

⁵⁰⁴ Schäfer 1968, 37,43, lev.4, C20.

⁵⁰⁵ Berlin 1999, 111,120,132.

⁵⁰⁶ Rotroff – Oliver 2003, 26-28, lev. 7-9, no. 32-47.

⁵⁰⁷ Tarsus I, 214-216.

⁵⁰⁸ Daskyleion içe çekik ağızlı çanakları hakkında Tunuz 1993, 4-10.

⁵⁰⁹ Gürlü 1994, 13.

⁵¹⁰ Schäfer 1968, 37 -38.

⁵¹¹ Rotroff – Oliver 2003, 24.

⁵¹² *Cista mystica* adı verilen sepet, Pergamon'da tapım gören Dionysos törenleriyle ilişkilendirilmektedir (Kleiner – Noe 1977, 13).

Kistophoroslar, Pergamon, Ephesos, Tralles, Sardes-Synnada, Apameia, Laodikeia’da basılmışlardır⁵¹³. Sikkelerin Pergamon krallığı sınırları içinde kullanıldığı, krallık sınırları dışında nadiren bulunduğu kabul edilmektedir⁵¹⁴. Ön yüzde kapağı yarı açık sepetten dışarı çıkar vaziyette yılan tasvir edilmiştir. Bazı örneklerde yılan sepete dolanmış bir halde betimlenmiştir. Kistophorosların arka yüzlerinde, bir birine dolanmış iki yılan ve bir sadak bulunmaktadır. Sikke boşluğunda ise, sikkenin basıldığı yeri ifade eden baş harflerinden oluşan monogram veya sembol yer alır. Daskyleion’da bulunan gümüş kistophorosun (**Şekil 1c.17**) ön yüzünde sarmaşık çelengiyle yapılan çerçeve ortasında yarım açık silindir şeklindeki sepete yönelen yılan, arka yüzünde ise solda *TPA* monogramı ve yılan, sağ tarafta ise sadağa sarılmış yılan bulunmaktadır. Ön yüzdeki çelenk tipi ve arka yüzde soldaki *TPA* monogramı Daskyleion’da bulunan kistophorosun Tralles basımı olduğunu göstermektedir. Bu tip Kleiner- Noe tarafından 160-155 yılları arasına tarihlenmektedir⁵¹⁵.

Kyzikos Sikkesi

Daskyleion’dan ele geçen nümizmatik veriler⁵¹⁶, Hellenistik dönemin önemli liman kentlerinden olan Kyzikos ile bağlantısını ortaya koymaktadır. 400-280 tarihinden itibaren görülen Kyzikos sikkeleri⁵¹⁷ arasında, çalışma kapsamında kullanılan iki adet bronz Kyzikos sikkesi bulunmaktadır (**Şek.3b.15** ve **13,1**). Şek.3b,18 nolu sikke ön

⁵¹³ Kleiner – Noe 1977, 22-40 (Pergamon), 41-59 (Ephesus), 60-77 (Tralles), 78-85 (Sardes- Synnada), 86-96 (Apameia), 97-99 (Laodikeia).

⁵¹⁴ Kleiner – Noe 1977, 18.

⁵¹⁵ İbid., lev. XXII, no.9 -10. Kistophorosların tarihlendirilmesi tartışmalıdır. Sikkelerin ilk tanımlanması Panel tarafından yapılmıştır. Momsen’e göre kistophoroslar ilk olarak Pergamon krallığının Roma’ya miras bırakıldığı 133’de basıldığını savunur. Lenormant, kistoroslardan bahseden Livius’a dayanarak 200 civarını önermekte ilk basımlarının Mysia ile sınırlandırıldığını, Attalosların 189 yılında genişlemesiyle birlikte İonia, Phrygia, Lydia ve Karia bölgelerinde de basımın olduğunu söyler. Ephesos kistophoroslarını yayınlayan Head ise 133 yılından önce 159 yılında Attalos II’nin tahta çıkmasıyla birlikte basılmaya başladığını öne sürer. Imhoof-Blumer ise Ephesos’da 215-210 arasında basılmaya başladığını tartışır. Noe, Imhoof’un Ephesos sikkeleri için verdiği tarihi tartışır ve 220-190 tarihini verir. Kleiner- Noe ise 166 tarihini önermektedir. Kistophorosların tarihleme tartışmaları hakkında detaylı bilgi için bkz : Kleiner- Noe 1977, 10-18.

⁵¹⁶ Geç dönemde Daskyleion Kyzikos bağlantısını gösteren bir diğer nümizmatik buluntu grubu ise yüzey ve tahrip çukurlarından gelen Kyzikos kurşun ağırlıklarıdır. Üzerinde meşale, ton balığı ve KYZ ve KYZI şeklinde kentin adının kısaltması bulunan terazi ağırlıkları hakkında bkz. M. Bağcı, *Daskyleion’da Ele Geçen Kyzikos Terazi Ağırlıkları* (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, 2002).

⁵¹⁷ Çalışmada yapılarla ilgili buluntular değerlendirilmiş olup yüzey ve tahrip çukurlarından gelen malzeme değerlendirmeye alınmamıştır. Çukur ve yüzey buluntuları dahi olsa dönem içindeki ilişkileri gösteren sikkeler hakkında bkz. Centilmen 1994.

yüzde saçı arkada topuz yapılmış, sağa dönük Kore Soteira başı, arka yüzde çelenk içinde $K Y / \text{E} \text{E} I$ yazısı bulunmaktadır. Yazının her iki yanında birer adet yaprak yer almaktadır. Şek. 13,1 nolu Kyzikos sikkesinin ön yüzünde ise noktalı çerçeve içinde Kore Soteira başı, arka yüzünde çelenk dalları arasında $K Y / \text{E} \text{E} I$ yazısı görülmektedir. Her iki sikke de benzer örnekleri yardımıyla 200-100 arasına tarihlenmektedir⁵¹⁸.

Kyzikos'da diğer bütün tanrıların üzerinde bir değere sahip olduğu antik yazarlarca belirtilen Kore'nin kentte bilinen ve imparatorluk sikkeleri üzerinde yaygın olarak kullanılan tek atribütü *Soteira*'dır⁵¹⁹.

⁵¹⁸ Şek. 3b,18 için *SNG* von Aulock, lev. 38, no.1236; *SNG* Cop., lev.2, no.69-70; şek. 13,1 için Centilmen 1994, lev.3.,SK9; *SNG* von Aulock, lev. 38, no.1236; *SNG* Cop., lev.2, no.69-70.

⁵¹⁹ Hasluck 1910, 210 – 211.

BÖLÜM VI. SONUÇ

Daskyleion'da, *Geç Akhaemenid dönem* (388-334) olarak adlandırılan dönem Batı Anadolu ve Pers hakimiyeti açısından kritik bir dönemdir. 4. yüzyıl başından itibaren giderek ivme kazanan kargaşa döneminde Daskyleion satraplığının adı gündemdedir. Pers imparatorluğunun çöküşünü hazırlayan dönem olarak bilinen bu dönemde, imparatorluk oldukça güç kaybetmiştir. Çalışmanın başında da belirtildiği gibi, Daskyleion'un Pers dönemi, Bakır tarafından *Erken Akhaemenid*, *Orta Akhaemenid* ve *Geç Akhaemenid dönem* olarak üç evreye ayrılmıştır. Akhaemenid satraplığının son dönemine damgasını vuran en önemli olay *Büyük Satrap Ayaklanması* olarak adlandırılan ayaklanma dönemidir. “*Geç Akhaemenid dönem*”in başlangıç tarihi olarak, Ariobarzanes'in yönetime geçtiği 388 yılı alınmıştır.

Daskyleion satrapları arasındaki son üç satrap bu döneme girmektedir. Bu satraplar, Pharnabazos II'den sonra atanan Ariobarzanes (388–362), ardından Artabazos II (362-352) ve adı satrap yardımcısı olarak geçen Arsites'dir (350–334).

Pharnabazos'un en büyük oğlu olan Ariobarzanes, babasının ardından 388 yılında Daskyleion satrabı olmuştur ve 363/362 yılına kadar Hellespontos Phrygiası'nı yönetmiştir. Kendisi, babası Pharnabazos gibi Atina ve Sparta ile iyi ilişkilere sahiptir. Satrap ayaklanmasına katılan Ariobarzanes, ayaklanmanın 363/362 yılında bastırılmasıyla birlikte idam edilir ve yerine üvey kardeşi Artabazos II atanır.

360 ve 350'lerde Hellespontos Phrygiası satrabı olarak görev yapan Artabazos II Rhodoslu Mentor ve Memnon ile müttefik olur. Halefi Ariobarzanes'in başarısız olduğunu görmesine rağmen Artabazos II de yaklaşık 356 yılında kral Artaxerxes III'ün satrapların paralı askeri birliklerini dağıtma emrine uymayarak ayaklanır. Bu karşı gelişte Artabazos II Atina'nın yardımını görür. Artaxerxes III Okhus'un, girişimiyle Atina Artabazos'a verdiği desteği keser ve 352 yılında Artabazos Memnon ile birlikte Makedonya kralı Philippos II'nin yanına sığınır.

Artabazos II'nin, ardından Arsites, 350'li yıllardan 334 Granikos savaşına kadar Daskyleion satraplığında görev yapar. Satrap mı yoksa satrap yardımcısı mı olduğu konusu tartışmalı olan Arsites'in Granikos yenilgisinin ardından intihar ettiği bilinmektedir.

334 yılında Hellespontos üzerine sefere çıkan Büyük İskender'in, Granikos'da Daskyleion satrap yardımcısı Arsites ile Lydia-Ionia satrapı Spithridates'in kuvvetlerinden oluşan Pers ordusunu yenmesi imparatorluğun çöküşünü ve yeni bir dönemin başlamasını sağlar. Granikos zaferinin ardından, Büyük İskender'in generali Parmenion satraplığın merkezi olan Daskyleion'u ele geçirir. *Arrianos*'dan⁵²⁰ öğrendiğimiz ve Daskyleion kazılarının son dönem verilerine kadar kabul gören bilgi Parmenion'un "terkedilmiş Daskyleion'u" ele geçirdiği yönündeydi. Ancak kentin 4. yüzyıl ortası ile ikinci yarısı arasında tarihlenen tabakalarında bu döneme işaret eden yangın söz konusudur.

Granikos yenilgisinin ardından Arsites'in Phrygia'ya geri gelip intihar etmesiyle birlikte antik kaynaklar artık doğrudan Daskyleion'dan bahsetmez. 334'de Büyük İskender, Büyük Phrygia'ya Antigonos'u, Hellespontos Phrygiası'na Kalas'ı satrap olarak atayıp Phrygia'dan ayrılır. Büyük İskender'in ölümünden kısa bir süre önce Kalas'ın yerini Demarkhos alır.

323 yılında Büyük İskender'in ölümünün ardından, Makedonya ordularının başında olan generaller yönetimde önemli rol oynar. *Diadokhlar* dönemi olarak bilinen süreçte askeri ve siyasi yönetim, bu generaller arasında paylaştırılır. Bu dönemde Daskyleion'un da içinde bulunduğu Hellespontos Phrygiası Leonatos'un yönetimine girer.

Diadokhlar dönemi, 280 yılında Bithynia kralı I. Nikomedes'in bölgeyi hakimiyeti altına almasıyla sona erer. Batı Anadolu'nun bu dönemdeki en büyük problemi *Galatlar*'dır. Galat akınları ve Galatların Pergamon krallığı ile mücadelelerinin olduğu dönem ile birlikte Hellespontos Phrygiası'nda Kyzikos ön plandadır. Daskyleion, Bakırçay ovasından elde edilen tahılın Kyzikos'a aktarılmasında kullanılan ticaret yolu üzerinde bulunmaktadır ve kentin Hellenistik dönemde ticaret yolunun gözetlenmesinde rolü olduğunu düşünmek yanlış olmasa gerekir.

Daskyleion dışına bakıldığında, 4. yüzyıl, Batı Anadolu kent-devletlerinin sosyo-ekonomik, politik yeniden yapılanmasına bağlı olarak kentleşme hareketlerinin hızlandığı bir dönemdir. Bu dönemde ızgara planın başarılı bir şekilde uygulandığı ve geliştirildiği kentler karşımıza çıkmaktadır. Yunanistan ve Batı Anadolu'da ızgara plana

⁵²⁰ Arrianos, *Anabasis*, I.17.2.

dayalı bilinçli bir şehir planlaması uygulanmakta, bir anlamda toplu bir imar faaliyeti göze çarpmaktadır. Daskyleion'un yer aldığı kuzeybatı Anadolu'ya gelindiğinde ise, bölge 4. yüzyılın başından itibaren gerek Pers hakimiyetine karşı yapılan başkaldırlara gerekse kendi aralarındaki iktidar çekişmelerine sahne olmaktadır. Yine de, Neandria'da (Troas) olduğu gibi kuzeybatı Anadolu'daki hareketli bir coğrafyada yer alan kentler de gelişen kent planlama çağına ayak uydurmaya çalışmaktadır.

Daskyleion'da ise burada 2 nolu yapı *B odası altındaki yapı*, 3, 4, 6, 11 ve 14 nolu yapı adı altında değerlendirilen, tek mekanıyla korunan yapılar yardımıyla yerleşimin 4. yüzyıldaki planını ortaya çıkarmak mümkün olmamıştır. Buna karşın, Hisartepe güneyindeki 11 nolu yapıda karşımıza çıkan iki ev arasındaki peristasisden 4. yüzyılda Daskyleion'da mülkiyet kavramının olduğu görülmektedir.

Büyük İskender'in Pers imparatorluğunu çökertmesiyle başlayan Hellenistik dönemde bir çok yeni kent kurulmuştur. Izgara plan, Hellenistik dönemde de kullanılmaya devam ederken klasik dönemde başlayan plandaki tekdüzelik kırılarak kente anıtsallık kazandırılmıştır. Özellikle Batı Anadolu'daki hanedanların birbiri ile olan ihtişam yarışı dönemin kentlerine yansımıştır. Simetri ve aks düzenlemesi planlamaya yansıtılmıştır. Sosyal yaşamın ve düşünce sisteminin gelişmesinin bir sonucu olarak agora, kamusal alanın ağırlık merkezini oluşturmuştur. Hellenistik dönemde “*kent*” dini, kamu ve sivil yapılardan oluşan bir bütündür. Daskyleion'da tiyatrosu, agorası ve stoasıyla bilinen anlamda bir Hellenistik kent bugüne kadar ortaya çıkarılamamıştır.

3. yüzyılda kuzeydeki yapılanmanın içinde yer alan 1, 2, 8 ve 9 nolu yapıların yönleri, 1 ve 2 nolu yapılar arasındaki ve 9 nolu yapının kuzeyinden geçen doğu- batı doğrultulu iki sokak bize bu dönemde ızgara planının uygulanmış olduğunun ip uçlarını vermektedir.

Hellenistik dönemde, yerleşimde Akurgal'ın Hellenistik sur (**Lev.5**) olarak tanımladığı 2.20 m. genişliğindeki duvar savunma sistemi izine henüz ulaşılmamıştır. 2. 20 lik duvar doğusunda itibaren bir kısmı açığa çıkarılan ve doğu yamaçta devam eden Bizans suru bulunmaktadır. Doğru yamaçta kulesiyle birlikte girişi de bulunmaktadır. Yine aynı yamaçta çıkarılan Pers dönemi teras-sur duvarının doğu ucu Bizans surunun altında girmektedir. Pers döneminde kullanılan teras-sur Hellenistik dönemde de

kullanılmış olmalıdır. Pers teras-suru ve üstündeki Bizans surunun devam ettiği hattın, Hellenistik dönem savunma sisteminin de yer aldığı hat olma olasılığı vardır

Varılan Sonuç ve Öneriler

1. 15 nolu yapı ve çevresinin değerlendirilmesiyle yapılan çalışma, Daskyleion bullalarının kronolojisine yeni bir önerisi getirmiştir. Bullalar için bugüne kadar 479/478 -375 ve 477-395 olmak üzere iki farklı öneri bulunmaktaydı. Bullalarla birlikte aynı kontekste ele geçen en geç tarihi veren Attik tip skyphos, bullaların içinde bulunduğu yapının 4. yüzyılın üçüncü dörtlüğünde kapandığını göstermektedir. Bu tarihte Daskyleion ile ilişkilendirilecek olay Granikos savaşı sonunda Parmenion kenti aldığı dönem olan 334 yılındaki tahriptir.
2. Daskyleion’da ortaya çıkarılan, burada 2 nolu yapı B odası altındaki yapı, 3, 4, 6, 11 ve 14 nolu yapı adı altında değerlendirilen, tek mekanıyla korunan yapılar yardımıyla, yerleşimin 4. yüzyıldaki planını ortaya çıkarmak mümkün olmamıştır. Buna karşın, Hisartepe güneyindeki 11 nolu yapıda karşımıza çıkan iki ev arasındaki peristasisden 4. yüzyılda Daskyleion’da mülkiyet kavramının olduğu görülmektedir.
3. Hisartepe güney yamaçta yer alan, 13 nolu yapı adı altında değerlendirilen 70.8 m² ölçüsündeki kare planlı yapı benzeri yapılar, Hellenistik dönemde kent surlarında, gözetleme kulelerinde ve çiftlik-kulelerde karşımıza çıkmaktadır. Daskyleion’daki 13 nolu kare planlı yapı tekniği de dikkate alındığında savunma sisteminin bir parçası olmalıdır. Ayrıca, çevresindeki tarım arazilerini ve ticaret yolunu kontrol eden askerlerin kullandığı bir gözetleme kulesi işlevini yerine getiriyor olmalıdır. 334 yangını ile yıkılan 11 nolu yapı, ve ondan sonra Makedon hakimiyetinin ilk yıllarında inşa edildiğini düşündüğümüz 12 nolu yapı temellerinin bir kısmını tahrip eden bu kule yapısı Hellenistik dönemin ilerleyen safhalarına ait olmalıdır.
4. Hisartepe kuzey bölümde yer alan 2 ve 5 nolu yapılar adı altında değerlendirilen yapılar, Daskyleion’daki 3. yüzyılda kullanılan evlere aittir. Her iki evin de kuzeyinde bulunan üç odaya ait bölümler ele geçmiştir. Avlulu evlerde bulunan kuzeydeki üçlü oda grubu esasına uyan bu düzende

2 ve 5 nolu yapı adı altında değerlendirilen evlerin avlulu ev planına sahip olduğu önerilmiştir. Ancak bu evlerin güney bölümü kazılmadığı için bu öneriye yine de şüphe ile yaklaşmak gerekir.

5. Daskyleion’da kamu yapıları, dini ve sivil yapılarıyla bir bütün teşkil eden, bilinen anlamda bir Hellenistik kent bugüne kadar ortaya çıkarılamamıştır. Yapılan çalışmalarda, açığa çıkarılan Hellenistik döneme ait temeller sivil yapılara ve kamu yapıları içinde sayılabilecek savunma sistemine aittir. Bütünüyle açığa çıkarılmamış olsa da, 3. yüzyılda Hisartepe kuzeyindeki yapılanmanın içinde yer alan 1, 2, 8 ve 9 nolu yapıların yönleri, 1 ve 2 nolu yapılar arasındaki (2.40/50 m.) ve 9 nolu yapının kuzeyinden geçen (2.20 m.) doğu- batı doğrultulu iki sokak (**Lev.6 ve 20**) bize 3 ve 2. yüzyılda ızgara planın uygulanmış olduğunun ipuçlarını vermektedir. Bu iki örnekten hareketle, doğu-batı doğrultusunda uzanan sokakların 2.20-2.50 m. genişliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Hisartepe güney yamaçta bulunan 13 nolu yapı adı altında değerlendirdiğimiz kule, yerleşimin kule ile desteklenen bir savunma sistemine sahip olduğunu gösterirken Daskyleion’daki bu dönem kamu yapılarının bir örneğini de temsil eder. Dini yapılara gelince, bu çalışma çerçevesinde, Hellenistik dönemde dini yapı olarak tespit edebildiğimiz bir yapı henüz yoktur. Kenti oluşturan temel unsurlardan sivil ve savunma sistemine ait bulgular Daskyleion’da mevcuttur. Ancak, elimizdeki verilerle, Daskyleion’un Hellenistik dönemde bilinen anlamıyla bir kent kimliğine sahip olduğunu söylemek için henüz erkendir.

BÖLÜM VII. FİĞÜR, ŞEKİL VE LEVHA LİSTELERİ

FİĞÜR LİSTESİ

- Fig.1** Bittel'in tespit ettiği durumuyla 1952 yılında Hisartepe ve konumu. Bittel 1953, Abb.4-5.
- Fig.2** 1 Nolu Yapı B odasındaki fırın.
- Fig.3** Gözlü Kule /Tarsus 15 nolu odada ele geçen fırın. *Tarsus I*, Fig.21.
- Fig.4** 2 Nolu Yapı B odasındaki ocak.
- Fig.5** 5 nolu Yapı C odasındaki pres taşları.
- Fig.6** 13 Nolu Yapı (kare planlı A yapısı) Akurgal kazıları. Akurgal 1956a, lev. IX.b.
- Fig.7** Side kule planı. Mansel 1978, res.36.
- Fig.8** Ision kulesi rekonstrüksiyonu. McNicoll-Winikoff 1983, ill.4.
- Fig.9** Ision Kule 1: kuzey ve batı duvarları. McNicoll-Winikoff 1983, lev.39, fig.3.
- Fig.10** Myrina kule çiftlik planı. Konecny 1997, lev.51, fig. 23.
- Fig.11** Myrina kule çiftlik rekonstrüksiyonunu. Konecny 1997, lev.54, fig.30.
- Fig.12** *Prýghi* (Kuleli dağ evi). Wagstaff 1965, fig.5.

ŞEKİL LİSTESİ

- ŞEKİL 1a-c:** 1 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 2a-d:** 1 Nolu Yapı B Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 3a-b:** 1 Nolu Yapı C Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 4:** 1 Nolu Yapı D Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 5a-b:** 2 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 6:** 2 Nolu Yapı B Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 7:** 2 Nolu Yapı B Odası Altındaki Yapıda Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 8:** 3 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 9:** 4 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 10a-b:** 5 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 11:** 5 Nolu Yapı B Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 12:** 6 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 13:** 7 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 14:** 7 Nolu Yapı B Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 15:** 8 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 16:** 9 Nolu Yapı A Odasında Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 17:** 10 Nolu Yapı A Odası Doğusundaki Mekandan Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 18:** 10 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 19:** 11 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 20:** 14 Nolu Yapıda Ele Geçen Buluntular
- ŞEKİL 21a-c:** 15 Nolu Yapı ve Çevresinde Ele Geçen Buluntular

LEVHA LİSTESİ

LEVHA 1	Haritalar
LEVHA 2	Bittel Topografik plan
LEVHA 3	Daskyleion Topografik Plan
LEVHA 4	A.Hisartepe kuzey-güney kesit B.Hisartepe doğu-batı kesit
LEVHA 5	Daskyleion Akurgal Dönemi Kazıları
LEVHA 6	1 ve 2 Nolu Yapı Planı
LEVHA 7	A.1 ve 2 Nolu Yapılar B.1 Nolu Yapı B ve C Odası
LEVHA 8	A.1 Nolu Yapı B ve C odaları duvarı kesişme B.1 Nolu Yapı B odası ve fırın
LEVHA 9	A.2 Nolu Yapı B.2 Nolu B odası ve altındaki yapı C. 2 Nolu Yapı B odası altındaki yapı
LEVHA 10	3 Nolu Yapı Plan
LEVHA 11	A.3 Nolu Yapı B.3 Nolu Yapı ve 2 Nolu Yapı güney duvarı
LEVHA 12	4 Nolu Yapı Plan
LEVHA 13	5 ve 6 Nolu Yapı Plan
LEVHA 14	A.5 Nolu Yapı B.5 Nolu Yapı B odası C. 5 Nolu Yapı C odası
LEVHA 15	A.6 Nolu Yapı B. 5 Nolu Yapı A ve D odası Altındaki 6 Nolu Yapı
LEVHA 16	7 Nolu Yapı Plan
LEVHA 17	A.7 Nolu Yapı B.7 Nolu Yapı
LEVHA 18	8 Nolu Yapı Plan
LEVHA 19	A.8 Nolu Yapı B.8 Nolu Yapı
LEVHA 20	9 Nolu Yapı Plan
LEVHA 21	A.9 Nolu Yapı A ve B odası B.9 Nolu Yapı B odası
LEVHA 22	A.9 Nolu Yapı ve kuzeyindeki doğu-batı doğrultulu sokak B.9 Nolu Yapı ve kuzeyindeki doğu-batı doğrultulu sokak
LEVHA 23	10 Nolu Yapı Plan
LEVHA 24	A.10 Nolu Yapı ve doğusundaki mekan B.10 Nolu Yapı A Odası
LEVHA 25	11,12 ve 13 Nolu Yapı Plan
LEVHA 26	A.11 Nolu Yapı B. 11 Nolu Yapı ve peristasis
LEVHA 27	A.12 Nolu Yapı B.12 Nolu Yapı
LEVHA 28	A 13 Nolu Yapı (kule)

	B. 13 Nolu yapı (kule) ve yangın tabakası
LEVHA 29	14 Nolu Yapı Plan
LEVHA 30	15 Nolu Yapı Plan
LEVHA 31	A.15 Nolu Yapı
	B. 15 Nolu Yapı ve Kült Yolu Döşemesi
	C. Megaron planlı büyük ev, Kült Yolu Döşemesi
LEVHA 32	2.20 lik duvar
LEVHA 33	A.2.20 m. genişliğindeki duvar
	B. 2.20.m. genişliğindeki duvar ve 13 Nolu Yapı (kule).
LEVHA 34	A.Prostaslı ev Planı. Hoepfner- Schwandner 1994, res.218.
	B.Pastaslı Ev Planı, Olynthos. Hoepfner- Schwandner 1994, res.89.
	C. Neandria 702 nolu ev. Fatmann- Rey 1996, res.1.
LEVHA 35	A.Larisa(5.yüzyıl ortası). Akurgal 1996, res.20a.
	B.Larisa(4. yüzyıl ortası). Akurgal 1996, res.20b.
	C.Larisa saray. Lawrence 1973, fig. 138.
LEVHA 36	A.Olynthos evleri. Hoepfner- Schwandner 1994, res.87.
	B.Olynthos, Komedyen evi. Robinson – Graham 1938,fig.3.
LEVHA 37	A.Priene 33 Nolu ev. Hoepfner- Schwandner 1994, res.218.
	B.Erythrai, Hellenistik villa. Akurgal 1979, fig.25-26.
LEVHA 38	A.Pergamon Saray. Radt 2002, res.42.
	B.Pergamon Attalos evi. Radt 2002, res.42.
	C.Pergamon Ev I. Radt 2002, res.42.
LEVHA 39	A.Delos evleri. Hoepfner- Schwandner 1994, res.288.
	B.Colline Evi, Delos. Trümper 1998, res.16.
	C.Mask Evi, Delos. Kreeb 1985, res.2.

BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR

- Abadie – Syropoulos 1985 C.Abadie – Théodore Spyropoulos, “Fouilles À Helléniko (Elia de Thyréatide)”, *BCH CIX* (1985) 385 – 466.
- Abbasoğlu 1996 H. Abbasoğlu, “Anadolu’da Antik Çağda Konut”, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme* (İstanbul, 1996)395-404.
- Abbasoğlu 2001 H. Abbasoğlu, “The Founding of Perge and Its Development in the Hellenistic and Roman Periods”, D. Parrish (ed) *Urbanism in Western Asia Minor. New Studies on Aphrodisias, Ephesos, Hierapolis, Pergamon, Perge and Xanthos* (Rhode Island, 2001) 173-188.
- Akurgal 1956a E. Akurgal, “Les Fouilles de Daskyleion. Kyzikos ve Ergili Araştırmaları”, *Anatolia I* (1956) 20 -24, 43– 51.
- Akurgal 1956b E. Akurgal, “Ergili – Daskyleion Kazısı”, *Belleten* 78 (1956) 335.
- Akurgal 1957a E. Akurgal, “Ergili Kazısı”, *Belleten* 82 (1957) 350.
- Akurgal 1957b E. Akurgal, “Ergili Kazısı”, *Belleten* 84 (1957) 662.
- Akurgal 1958 E. Akurgal, “Ergili Kazısı ve Kyzikos Çalışmaları”, *Belleten* 88 (1958) 632- 633.
- Akurgal 1959 E. Akurgal, “Ergili Kazısı”, *Belleten* 92 (1959) 692.
- Akurgal 1961 E. Akurgal, *Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander* (Berlin, 1961).
- Akurgal 1967 E. Akurgal, “Ergili Kazıları“, *VI. Türk Tarih Kongresi* (1967) 32- 33.
- Akurgal 1979 E. Akurgal, *Ertyhrai* (İzmir, 1979).
- Akurgal 1993 E. Akurgal, *Eski İzmir I. Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı* (Ankara, 1993).
- Akurgal 1996 E. Akurgal, “Batı Anadolu’da Konut, Yerleşme ve Kent Planlaması (M.Ö. 3000-30)“, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme* (İstanbul,1996) 122-145.

- Anson 1988 E. M. Anson, "Antigonus, The Satrap of Phrygia" *Historia* 37 (1988) 471 - 477.
- Agora XII B. A. Sparkes- L.Talcott, *Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries BC. The Athenian Agora XII* (Princeton/ New Jersey, 1970).
- Agora XXII S. I. Rotroff, *Hellenistic Pottery, Athenian and Imported Moldmade Bowls. The Athenian Agora XXII* (Princeton, New Jersey, 1982).
- Agora XXIX S. I. Rotroff, *Hellenistic Pottery. Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material, The Athenian Agora XXIX* (Princeton, New Jersey 1997).
- Anderson 1954 J. K. Anderson, "Excavation on the Kofina Ridge, Chios", *BSA XLIX* (1954) 123-181.
- Antioch IV.I *Antioch on-the-Orontes IV.I. Ceramics and Islamic Coins.* F. O. Waagé (ed.) (Princeton,1948).
- ARV 1963 J.D.Beazley, *Attic Red-Figure Vase-Painters* (Oxford,1963).
- Asine IV I. – Robin Hägg, *Excavations in the Barbouna Area at Asine. The Hellenistic Necropolis and Later Structures on the Middle Slopes, 1973-77. Asine IV* (Uppsala, 1980).
- Ateşlier 1992 S. Ateşlier, *Daskyleion Kösemtuğ Tümülsü Mimarisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1992).
- Ateşlier 1999 S. Ateşlier, *Daskyleion Buluntuları Işığında Batı Anadolu'da Akhaemenid Dönemi Mimarisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1999).
- Ateşlier 2001 S. Ateşlier, "Observations on an Early Classical Building of the Satrapal Period at Daskyleion", T. Bakır *et al.* (eds.), *Proceedings of the First International Symposium on Anatolia in the Achaemenid Period. Bandırma 15 – 18 August 1997, Achaemenid Anatolia XCII* (Leiden, 2001) 147-168.
- Ault 2005 B. A. Ault, *The Excavations at Ancient Halieis Vol. 2. The Houses. The Organization and Use of Domestic Space*

(Bloomington / Indianapolis, 2005).

- Aydinoğlu 1999 Ü. Aydınoğlu, “Doğu Dağlık Kilikia’da *Villae Rusticae*”, *Olba* 2.II (1999) 155-167.
- Aydinoğlu 2002 Ü. Aydınoğlu, *Dağlık Kilikia’da Hellenistik Dönem Kentleşmesi: Olba Tapınak Devlet Modeli* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 2002).
- Aydinoğlu 2003 Ü. Aydınoğlu, “The Settlement Patterns of the Olbian Territory in Rough Cilicia in the Hellenistic Period”, *Olba* 8 (2003) 251-263.
- Badian 1977 E. Badian, “The Battle of Granicus: a New Look” *Ancient Macedonia II. Papers and Read at the Fourth International Symposium Held in Thessaloniki, 19-24 August 1973* (Thessaloniki, 1977).
- Bailey 1993 D. M. Bailey, “Excavations at Sparta: The Roman Stoa, 1988-91. Preliminary Report Part 1”, *BSA* 88 (1993) 221-249.
- Bakır 1988 T. Bakır, “Daskyleion”, *Höyük I*, 1988 (Ankara, 1991), 75 – 84.
- Bakır 1991 T. Bakır, “Daskyleion 1990“, *KST* 13 (Ankara, 1991) 18-19.
- Bakır 1995 T. Bakır, “Archäologische Beobachtungen über die Residenz in Daskyleion”, P. Briant *et al.*, *Dans les pas des Dix-Mille: peuples et pays du Proche-Orient vus par un Grec, Pallas* 43 (Toulouse, 1995) 269-285.
- Bakır 1997 T. Bakır, “Phryger in Daskyleion”, R. Gusmani – M. Salvini – P. Vanicelli (eds), *Frigi e Phrigio, Atti del 1° Simposio Internazionale Roma, 16-17 ottobre 1995* (Roma, 1997) 229-238.
- Bakır 2001 T. Bakır, “Die Satrapie in Daskyleion”, “, T. Bakır *et al.* (eds.), *Proceedings of the First International Symposium on Anatolia in the Achaemenid Period. Bandırma 15 – 18 August 1997, Achaemenid Anatolia XCII* (Leiden, 2001) 169-180.
- Bakır 2004 T. Bakır, “Daskyleion’da Phrygler”, Taner Korkut (ed.), *60. Yaşında Fahri Işık’a Armağan. Anadolu’da Doğdu* (İstanbul, 2004) 55-67.

- Bakır- Akbaşoğlu 1997 T. Bakır-Akbaşoğlu, "Phryger in Daskyleion", R. Gusmani, M. Salvini, P. Vannicelli *et al.*, *Frige e Frigio. Atti de 1° Simposio Internazionale, Roma 16-17 ottobre* (Rome, 1997) 229–238.
- Bakır *et al.* 2004 T. Bakır, A. Erdoğan, H. Bulut, H. Yıldızhan, "Daskyleion 2002 Yılı Kazı Çalışmaları", *KST* 25 (Ankara, 2004) 311-318.
- Bakır-Gusmani 1991 T. Bakır - R. Gusmani, "Eine neue phrygische Inschrift aus Daskyleion" *EpigrAnat* 18 (1991) 157-164.
- Bakır *et.al* 2003 T. Bakır, R.G.Gürtekin-Demir, C.Tanrıver, "Daskyleion 2001", *KST* 24 (Ankara, 2003) 491-500.
- Balcer 1993 J. M. Balcer, "The Ancient Persian Satrapies and Satraps in Western Anatolia", *AMI* 26(1993) 81-90.
- Bakır – Polat 1999 T. Bakır-Akbaşoğlu, G. Polat, "Daskyleion 1997", *KST* 20 (Ankara, 1999) 577 – 579.
- Beestman – Kruyshaar 2003 C. Beestman – Kruyshaar, "Pottery", H.Reinder Reinders – Wietske Prummel (eds). *Housing in New Halos. A Hellenistic Town in Thessaly, Greece* (Lisse/Abington, 2003) 81-285.
- Behr 1988 D. Behr, "Neue zur pergamenische Westabhangkeramik", *IstMitt* 38 (1988) 97 – 178.
- Bengston 1987 H. Bengston, *Die Diadochen, Die Nachfolger Alexanders (323-281) v. Chr.* (München, 1987).
- Berlin 1999 A. Berlin, "Studies in Hellenistic İlion: The Lower City. Stratified Assemblages and Chronology", *Studia Troica* 9 (1999)73-157.
- Berlin 2002 A. Berlin, "İlion Before Alexander: A Fourth Century BC. Ritual Deposit", *Studia Troica* 12 (2002) 132-165.
- Behrwald 1996 R. Behrwald, "Ein Grosses Turmgehöfte im Gebiet des Ayibeleni Tepesi", *Lykische Studien 3. Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien. Bericht über Feldforschungen im Yavu-Bergland im Sommer 1992. Asia Minor Studien* 24 (1996) 51-57.

- Benndorf O. Benndorf, *Griechische und sizilische Vasenbilder* (Berlin, 1883).
- Benli 2002 E. Benli, *Daskyleion Teras-Sur Yapısı*, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 2002).
- Berve 1926 H. Berve, *Das Alexanderreich auf prosopographischer Grundlage* (München, 1926).
- Bittel 1953 K. Bittel, "Zur Lage von Daskyleion", *AA* (1953) 1-16.
- Blondé 1985 F. Blondé, "Un remblai Thasien du IVe. siècle avant notre ère", *BCH CIX* (1985) 281-344.
- Boardman 1989 J. Boardman, *Athenian Red Figure Vases. Classical Period. A Handbook* (London, 1989).
- Boehlau – Schefold 1940 J. Boehlau, K. Schefold, *Larisa am Hermos I. Die Bauten. Die Ergebnisse der Ausgrabungen 1902-1934* (Berlin, 1940).
- Boëthius 1948 Boëthius, "Ancient Town Architecture and the New Material From Olynthus", *AJPh* 69 (1948) 396-407.
- Boulter 1963 C. G. Boulter, "Graves in Lenormant Street, Athens", *Hesperia* 32 (1963) 113-137.
- Bouthrotos* II D. G. Yntema, "Hellenistic Fine Wares", *Bouthrotos* II. *The Pottery* (baskıda) 255 - vd.
- Börker-Burow 1998 C. Börker – J. Burow, *Die hellenistischen Amphorenstempel Aus Pergamon* (Berlin/ New York, 1998).
- Bruneau 1970 P. Bruneau, "Tombes d'Argos", *BCH* 94 (1970) 437-531.
- Burns 1976 A. Burns, "Hippodamus and the Planned City", *Historia* 25 (1956) 414-428.
- Byvanck- Quarles van Ufford 1953 L. Byvanck-Quarles van Ufford, "Les bols mégariens", *BAbesch* 28 (1953) 1-21.
- Cahill 2002 N. Cahill, *Household and City Organization at Olynthus* (New Haven, 2002).

- Cankardeş – Şenol 2006 G. Cankardeş-Şenol, *Klasik ve Hellenistik Dönem’de Mühürlü Amphora Üreten Merkezler ve Mühürleme Sistemleri* (İstanbul, 2006).
- Caskey 1960 J. L. Caskey, “Objects from a Well at Isthmia”, *Hesperia* 29 (1960) 168-176.
- Castagnoli 1956 F. Castagnoli, *Ippodamo di Mileto e l’urbanistica apianta ortogonale* (Roma, 1956).
- Centilmen 1994 S. Centilmen, *Daskyleion’da 1988-1992 Yılları Arasında Ele Geçmiş Hellenistik Dönem Sikkeleri*, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1994).
- Cook 1973 J. M. Cook, *The Troad* (Oxford, 1973).
- Cook 1958-1959 J. M. Cook, “Old Smyrna, 1948-1951”, *BSA* 53-54 (1958-1959) 1-34.
- Corinth VII, III G. R. Edwards, *Corinthian Hellenistic Pottery. Corinth VII, III* (Princeton, New Jersey, 1975).
- Corsten 1988 T. Corsten, “Daskyleion am Meer. Ein Corpusculum der Inschriften und Nachrichten über die Stadt”, *EpigrAnat* 12 (1988) 53-77.
- Coşkun 1999 G. Coşkun, *Daskyleion Siyah Firnisli Attika Seramikleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1999).
- Coşkun 2004 G. Coşkun, “Daskyleion’da M.Ö. 5. Yüzyıl Siyah Firnisli Attika Seramikleri”, *Olba* 10 (2004) 89-135.
- Coşkun 2005 G. Coşkun, *Daskyleion’da Orta Akhaemenid Dönem*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 2005).
- Coşkun 2006a G. Coşkun, “Daskyleion’dan Bir Akhaemenid Kase”, *Arkeoloji ve Sanat* 122 (2006) 51-62.
- Coşkun 2006b G. Coşkun, “Daskyleion’da M.Ö. 5. Yüzyıl Siyah Firnisli Attika Seramikleri”, *Olba* 13 (2006) 83-115.
- Courby 1922 F. Courby, *Les vases grecs à reliefs* (Paris, 1922).

- Cumont 1926 F. Cumont, *Fouilles de Doura – Europos* (Paris, 1926).
- Dakaris 1971 S.I. Dakaris, *Cassopaia and the Elean Colonies* (Athens, 1971).
- Dandamaev 1989 M. A. Dandamaev, *A Political History of the Achaemenid Empire* (Leiden, New York, Kobenhavn, Koln, 1989).
- Değirmenci 1994 B. Değirmenci, *Daskyleion'da 1990-1993 Yılları Arasında Ele Geçen Terrakottalar*, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1994).
- Dereboyly 1994 E. Dereboyly, *Daskyleion Hellenistik Devir Seramiği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1994).
- Dereboyly 1996 E. Dereboyly, "Daskyleion Kabartmalı Kaseleri ve Batı Yamacı Kapları Kronoloji ve Üretim Yeri Problemleri", *Varia Antiqua* XV, Catherine Abadie-Reynal (ed.), *Les Ceramiques en Anatolie aux Epoques hellénistique et Romaine, Actes de la Table Ronde d'Istanbul. 23-24 mai 1996*, 55- 63.
- Dereboyly 2001 E. Dereboyly, "Weisgrundige Keramik und hellenistische Reliefbecher aus dem Hanghaus 2 in Ephesos", F. Krinzinger (Hrsg), *Studien zur hellenistischen Keramik in Ephesos* (Wien, 2001) 21-44.
- Dimitrov 1961 D. P. Dimitrov, "Seuthopolis", *Antiquity* 35 (1961) 91-102.
- Doğer 1998 E. Doğer, *Menemen Tarihi. İlk İskanlardan Yunan İşgaline Kadar* (İzmir, 1998).
- Doğer 2006 E. Doğer, *İzmir'in Smyrna'sı. Paleolitik Çağdan Türk Fethine Kadar* (İzmir – 2006).
- Doğer – Gezgın 1998 E. Doğer – İ. Gezgın, "Arkaik ve Klasik Dönemde Smyrna'nın Dış Savunması Üzerine Gözlemler", N. Ülker (ed.), *II. Uluslararası İzmir Sempozyumu* (İzmir, 1998) 7-29.
- Downey 1961 G. Downey, *A History of Antioch in Syria* (Princeton, 1961).
- Drerup 1967 H. Drerup, "Prostas und Pastashaus.Zur Typologie des griechischen Hauses", *MarbWPr* 1967, 6-17.

- Drougou – Touratsoglou 1991 S. Drougou – Ioannis Touratsglou, “Hellenistische Keramik aus Makedonien: Chronologische Indizen“, *AntK* 34 (1991) 13-27.
- Droysen 1878 G. Droysen, *Geschichte des Hellenismus. II. Geschichte der Diadochen* (Gotha, 1878).
- Ellinghaus 1990 C. Ellinghaus, “Klassische und hellenistische Glanzton Keramik“, (Hrsg). Ü. Serdaroğlu, R. Stuppereich, E. Schwerteim, *Ausgrabungen in Assos. Asia Minor Studien* 1 (Bonn, 1990) 67-78.
- Erkanal – İren 2004 A. Erkanal – K. İren, “2002 Güney Aiolis Yüzey Araştırması“, *KST* 21 (2004) 245-252.
- Fatmann- Rey 1996 G. Fatmann – Rey, “Versuch der Rekonstruktion eines Wohnhauses von Neandria“, E. Schwertheim – H. Wiegartz (hrsg.) *Die Troas. Neu Forschungen zu Neandria und Alexandria Troas II. Asia Minor Studien* 22 (Bonn, 1996) 15-43.
- Furtwängler 2003 A. Furtwängler, “Lampenproduktion und – Importe im hellenistischen Demetrias“, A. Furtwängler (Hrsg), *Demetrias* 6, (Würzburg, 2003) 89-106.
- Fyfe 1936 T. Fyfe, *Hellenistic Architecture* (Cambridge, 1936).
- Gassner 1997 V. Gassner, *Das Südtor der Tetragonos-Agora. Keramik und Kleinfunde* (Wien, 1997).
- Gezgin 1997 İ. Gezgin, *Pers Yönetimi Döneminde Batı Anadolu Şehir Devletlerinin Politik ve Sanatsal Yaşamı* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1997).
- Gezgin 2001 İ. Gezgin, “Defensive Systems in Aiolis and Ionia Regions in the Achaemenid Period“, T. Bakır *et al.*, *Proceedings of the First International Symposium on Anatolia in the Achaemenid Period. Bandırma 15 – 18 August 1997, Achaemenid Anatolia XCII* (Leiden, 2001) 181-188.
- Ghali-Kahil 1954 L.B. Ghali-Kahil, “Nécropoles Thassienne“, *BCH* 78 (1954) 225-251.
- Ghali-Kahil 1960 L. Ghali- Kahil, *La cérmique Greque. Fouilles 1911-1956. Études Thassiennes VII* (Paris, 1960).

- Giuliano 1966 A. Giuliano, *Urbanistica delle città greche* (Milano, 1966).
- Görkay 1999a K. Görkay, "Attic Black- Figure Pottery from Daskyleion", *Asia Minor Studien* 34 (1999) 1-100.
- Görkay 1999b K. Görkay, *Batı Anadolu 'ya Korinth ve Attika Siyah Figür Seramiğinin İthali, Dağılımı ve Değerlendirmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi) (Ankara, 1999).
- Görkay 2001 K. Görkay, "A Laconian Cup from Daskyleion", C. Özgünel, O. Bingöl, V. İdil, S. Doruk, K. Görkay, M. Kadioğlu, (eds.), *Günışığında Anadolu, Cevdet Bayburtluoğlu Anı Kitabı* (İstanbul 2001) 104-115.
- Graham 1933 J. W. Graham, *Mosaics, Vases and Lamp of Olynthus Found in 1928 and 1931. Olynthus V* (Baltimore, 1933).
- Graham 1972 J.W. Graham,"Notes on Houses and Housing-Districts at Abdera and Himera", *AJA* 76 (1972) 295-301.
- Günay Tuluk 2001 G. Günay Tuluk, "Hellenistische Reliefbecher im Museum von Ephesos", F. Krinzinger (Hrsg), *Studien zur hellenistischen Keramik in Ephesos* (Wien, 2001) 51-69.
- Gürler 1994 Gürler, *Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1994).
- Gürtekin 1990 R. G. Gürtekin, *Daskyleion Pişmiş Toprak Heykelcikleri*, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1990).
- Hama III₂ A.P. Christensen – C. F. Johansen. *Fouilles et Recherches 1931 – 1938. Hama III₂. Les poteries hellénistiques et les terres sigillées orientales* (Copenhague, 1971).
- Hammond 1980 N.G.L. Hammond, "The Battle of the Granicus River", *JHS* 100 (1980) 73-88.
- Hasluck 1906 F. W. Hasluck, "Poemanum", *JHS* 26 (1906) 23 – 31.
- Hasluck 1910 F. W. Hasluck, *Cyzicus. Being Some Account of the History and Antiquities of that City, and of the District Adjacent to it, with the Towns of Apollonia AD, Ryndacum, Miletupolis, Hadrianutherae, Priapus, Zeleia, Etc.*

(Cambridge, 1910).

- Hausmann 1996 U Hausmann, *Hellenistische Keramik. Eine Brunnenfüllung Nördlich von Bau C und Reliefkeramik verschiedener Fundplätze in Olympia. Olympische Forschungen XXVII* (Berlin, 1996).
- Hayes 1991 J. W. Hayes, *The Hellenistic and Roman Pottery. Paphos III* (Nicosia, 1991).
- Heckel 1992 W. Heckel, *The Marshal of Alexander Empire* (London & New York, 1992).
- Hoepfner 1996 W. Hoepfner, "Klasik Dönem'de Konut ve Toplum", *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme* (Istanbul, 1996) 155-164.
- Hoepfner - Mitarbeiter 1999 W. Hoepfner und Mitarbeiter, "Die Epoche der Griechen", *Geschichte des Wohnens. 5000 v. Chr. – 500 n. Chr. Vorgeschichte – Frühgeschichte- Antike. Band 1* (Stuttgart, 1999), 123-609.
- Hoepfner-Schwandner 1994 W. Hoepfner- E. L. Schwandner, *Haus und Stadt im klassischen Griechenland* (München, 1994).
- Holland 1944 L. B. Holland, "Colophon", *Hesperia* 13 (1944) 91-171.
- Hübner 1984 G. Hübner, "Beşik-Tepe. Vorbericht über die Ergebnisse der Grabung von 1982. Hellenistische Keramik und Kleinfunde", *AA* 1984, 176-183.
- İren – Gürbüz 2005 K. İren – M. Gürbüz, "İdyma İlkçağ Kenti ve Çevresi 2004 Yılı Arkeolojik Envanteri ve Yüzey Araştırması", *TÜBA-KED* 4 (2005) 7-31.
- Judeich 1892 W. Judeich, *Kleinasiatische Studien, Untersuchungen zur Griechische - Persischen Geschichte des IV. Jahrhunderts v. Chr* (Marburg, 1892).
- Judeich 1908 W. Judeich, „Die Schlacht am Granikos", *Klio* 8 (1908) 372-397.
- Julien 1914 P. Julien, *Zur Verwaltung der satrapien unter Alexander dem Grossen*, Inaugural-Dissertation (Leipzig, 1914).

- Kaptan 2001 D. Kaptan, "On the Satrapal Center in Northwestern Asia Minor: Some Evidence from the Seal Impressions of Ergili 7 Daskyleion", " , T. Bakır *et al.*, *Proceedings of the First International Symposium on Anatolia in the Achaemenid Period. Bandırma 15 – 18 August 1997, Achaemenid Anatolia XCII* (Leiden, 2001) 57-64.
- Kaptan 2002 D. Kaptan, *The Daskyleion Bullae: Seal Images from the Western Achaemenid Empire. Achaemenid History XII* (Leiden, 2002).
- Karadima 1994 C. Karadima, "The North Cemetery of Samothrace. Stone Sarcophagus 92.T9", L. Kypraiou (ed.) *Hellenistic Pottery from the Aegean* (Mytilini, 1994) 196-203.
- Karametrou-Mentesidi 1991 G. Karametrou- Mentesidi, "Macedonian Tomb at Spelia of Eordaia", S. Drougou (ed.) *Hellenistic Pottery from Macedonia* (Thessaloniki, 1991) 149-159.
- Karahan 1994 M. Karahan, *Daskyleion Batı Yamacı Seramiği*, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1994).
- Kaya 2000 M. A. Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi* (İzmir, 2000).
- Kiderlen 1995 M. Kiderlen, *Megale Oikia. Untersuchungen zur Entwicklung aufwendiger griechischer Stadthausarchitektur. Von der Früharchaik bis ins 3. Jh. v. Chr* (Köln, 1995).
- Kition IV J. Laurence, "La Céramique Attique á vernis noir de Kition de la fin du VI°, Á'la fin du IV° siecle avant J.C. ", V. Karageorghis, J. N. Coldstream, P. M. Bikai, A. W. Johnston, M. Robertson, L. Jehasse (eds.) *Excavations at Kition IV. The Non-Cypriote Pottery* (Nicosia, 1981) 75-99.
- Klaffenbach G. Klaffenbach, "Die Astynomeninschrift von Pergamon", *AbhBerlin* 6, 1953 (1954) 4-25.
- Kleiner – Noe 1977 F.S. Kleiner – S. P. Noe, *The Early Cistophoric Coinage* (New York, 1977).
- Klinkott 2000 H. Klinkott, *Die Satrapienregister der Alexander und Diadochzeit, Historia Einzelschriften*, 145 (Stuttgart, 2000).

- Knigge 1976 U. Knigge, *Der Südhügel. Kerameikos IX* (Berlin, 1976).
- Kolb 1984 F. Kolb, *Die Stadt im Altertum* (München, 1984).
- Kolbe - Prott 1902 H. von Prott - W. Kolbe, "Die 1900-1901 in Pergamon gefundenen Inschriften", *AM* 27(1902) 44 -151.
- Konecny 1997 A. Konecny, *Hellenistische Turmgehöfte in Zentral-und Ostlykien. Wiener Forschungen zur Archäologie* 2 (Wien, 1997).
- Kotitsa 1998 Z. Kotitsa, *Hellenistische Keramik im Martin von Wagner Museum der Universität Würzburg* (Würzburg, 1998).
- Krause 1977 C. Krause, "Grundformen des griechischen Pastashauses", *AA* 92 (1977) 164 – 179.
- Kreeb 1985, M. Kreeb, "Das delische Wohnhaus", *AA* 1985, 93-111.
- Kyme I J. Bouzek – L. Jansova, "Megarian Bowls", J. Bouzek (ed.), *Anatolian Collection of Charles University. Kyme I /Proque*, 1974) 13-76.
- Lancel 1987 S. Lancel, "La céramique Punique d'Époque Hellénistique", P. Lévêque – J.P. Morel (eds.), *Céramiques Hellénistiques et Romaines II* (Paris, 1987) 99-137.
- Lang-Auinger 1996 C. Lang-Auinger, *Hanghaus 1 in Ephesos. Der Baubefund, Forschungen in Ephesos VIII/3* (Wien, 1996).
- Laumonier 1973 A. Laumonier, "Bols hellénistiques à reliefs", *BCH Suppl. I* (Paris, 1973) 253-262.
- Lauter 1975 H. Lauter, "Die beiden älteren Tyrannenpaläste in Larisa am Hermos", *BJb* 175 (1975) 33-37.
- Lawrence 1973 A. W. Lawrence, *Greek Architecture* (London, 1973).
- Lehmann 1911 K. Lehmann, "Die Schlacht am Granikos", *Klio* 11 (1911) 230-244.
- Lehmann – Spittle 1964 L. Lehmann – D. Spittle, *The Altar Court. Samothrace 4* (London, 1964).
- Lohmann 1993 H. Lohmann, *Atene: Forschungen zu Siedlungs- und Wirtschaftsstruktur des klassischen Attika* (Wien, 1993).
- Magie 1975 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century After Christ*, Vol. I (New York, 1975).

- Maischatz 1994 T. Maischatz, „Untersuchungen zu einer Stadterweiterungsphase im 4. Jh.v.Chr“, *Neue Forschungen zu Neandria und Alexandria Troas. Asia Minor Studien* (Bonn,1994) 49-64.
- Maischatz 2003 T. Maischatz, *Neandria. Untersuchungen zur Bebauung und Stadtentwicklung. Asia Minor Studien* 40 (Bonn,2003).
- Mansel 1978 A. M. Mansel, *Side. 1947-1966 Yılları Kazıları ve Araştırmalarının Sonuçları* (Ankara, 1978).
- Martin 1956 R. Martin, *L'Urbanisme dans la Grèce Antique* (Paris, 1956).
- Metzger 1971 I. R. Metzger, „Piraeus – Zisterne“, *ADelt* 26¹ (1971) 41-94.
- Metzger 1998 I. R. Metzger, „Keramik und Lampen“, Karl Reber (Hrsg). *Die klassischen und hellenistischen Wohnhäuser im Westquartier. Eretria X* (Lausanne, 1998) 173-227.
- McNicoll-Winikoff 1983 A.McNicoll-T. Winikoff, „A Hellenistic Fortress in Lycia-The Isian Tower?“ *AJA* 87 (1983) 311 - 323.
- Miller 1974 S.G. Miller, „Menon's Cistern“, *Hesperia* 43 (1974) 194-245.
- Mitsopoulos- Leon 1978 V. Mitsopoulos – Leon, „Hellenistische Keramik mit Schlickerdekore aus Ephesos und ihr Verhältnis zur attischen „Westanbang“ - Keramik“, *Classica et Provincialia*, Festschrift Erna Diez, (Graz, 1978) 113-123.
- Mitsopoulos- Leon 1991 V. Mitsopoulos – Leon, *Die Basilika am Staatmarkt in Ephesos Kleinfunde. 1. Teil: Keramik hellenistischer und Römischer Zeit . Forschungen in Ephesos IX* 2/2 (Wien, 1991).
- Mitsopoulos- Leon 1994 V. Mitsopoulos – Leon, „Keramik der klassischen und nachklassischen Zeit aus der Stadt Elis“, S. Drougou (et al.), *G'Epistemonike Synnantesi gia ten Hellenistike Keramike: chronologemena synola-ergasteria, 24-27 Septemvriou 1991*, Thessalonike (Athenai, 1994) 159-173.
- Morel 1986 J. P. „Céramiques à vernis noir D'Italie trouvées à Délos“, *BCH* 110 (1986) 461 - 493.

- Moysey 1987 Robert A. Moysey, "IG II² 207 and the Great Satraps' Revolt", *ZPE* 69 (1987) 93 – 100.
- Munro 1912 J. A. R. Munro, "Dascylium", *JHS* 32 (1912) 57 - 67.
- Naumann 1985 R. Naumann, *Eski Anadolu Mimarlığı*, Çev. B. Madra, 2. baskı, (Ankara, 1985).
- Nevett 1999 L. C. Nevett, *House and Society in the Ancient Greek World* (Cambridge, 1999).
- Nicholls 1958-1959 R.V. Nicholls, "Old Smyrna: the Iron Age fortifications and associated remains on the city perimeter" *BSA* 53-54 (1958-1959) 35-137.
- Nikolitsis N. Nikolitsis Th., *The Battle of the Granicus*, Skrifter Utgivna av Svenska Institutet i Athen, 4°. XXI (Stokholm, 1974).
- Tuna-Nörbling 1999 Y. Tuna-Nörbling, "Daskyleion I: Die attische Keramik", *Arkeoloji Dergisi* VI, (İzmir, 1999).
- Ogan 2007 D. Ogan, M. Ö. 5. ve 4. Yüzyıllarda Daskyleion Satrap Saraylarının Mimari Buluntuları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 2007).
- Olmstead 1959 A. T. Olmstead, *History of the Persian Empire* (2. baskı, Chicago & London, 1959).
- Osborne 1971 M. J. Osborne, "Athens and Orontes", *BSA* 66 (1971) 297-321.
- Osborne 1973 M.J. Osborne, "Orontes", *Historia* 22 (515-551).
- Osborne 1975 M. J. Osborne, "The Satrapy of Mysia", *Grazer Beiträge* 3 (1975) 291-309.
- Owens 2000 E.J. Owens, *Yunan ve Roma Dünyasında Kent*, çev. C.Birsel (İstanbul, 2000).
- Özbay 2004 F. Özbay, "The History and Archaeology of Klazomenia in the Fourth Century BC and the Settlement at Chyton", A. Moustaka, E.Skarlatidou, M.-C. Tzannes, Y. Ersoy (eds.), *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropolis and Colony Proceedings of the International Symposium Held at the Archaeological Museum of Abdera, 20-21 October 2001*, (Thessaloniki, 2004) 133-159.

- Özbay 2006 F. Özbay, *Klazomenai'deki M.Ö. 4. Yüzyıl Yerleşimi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 2006).
- Özgenel 2001 L. Özgenel, "Anadolu'daki Yunan Dönemi Konutlarında Mekan Tanımı, Kullanımı ve Cinsiyet", *Olba* 4 (2001) 125-143.
- Pemberton 1985 E. G. Pemberton, "Ten Hellenistic Graves in Ancient Corinth", *Hesperia* 54 (1985) 271-307.
- Peschlow-Bindokat 2005 A. Peschlow-Bindokat, *Herakleia. Şehir ve Çevresi* (İstanbul, 2005).
- Pfrommer 1985 M. Pfrommer, "Milet 1983-1984: 2.a. Klassische und hellenistische Keramik aus dem Heroon III", *IstMitt* 35 (1985) 39-76.
- Philippides 1983 D. Philippides, *Greek Traditional Architecture. Eastern Aegean, Sporades, Ionian Islands*, Vol. 1 (Athens, 1983).
- Pinkwart-Stammnitz 1984 D. Pinkwart – W. Stammnitz, *Peristylhäuser westlich der unteren Agora*, *AvP* XIV (Berlin, 1984).
- Polat 2002 Y. Polat, *Daskyleion'da M.Ö. 8.-5. Yüzyıllar Arasında Gri Seramik* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 2002).
- Radt 2002 W. Radt, *Pergamon. Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*, çev. S. Tammer (İstanbul, 2002).
- Raeder 1983 J. Raeder, *Funde aus einer griechischen Stadt* (Berlin, 1984).
- Raeder 1988 J. Raeder, "Vitruv, de architectura VI 7 (aedifica Graecorum) und die hellenistische Wohnhaus-und Palastarchitektur", *Gymnasium* 95 (1988) 316-368.
- Reber 1988 K. Reber, "Aedifica Graecorum. Zu Vitruvs Beschreibung des Griechischen Hauses", *AA* 1988, 654-666.
- Reinders 1988 H. R. Reinders, *New Halos. A Hellenistic Town in Thessalia, Greece* (Utrecht, 1988).
- Reinders et al. 2003 H. R. Reinders – W. Prummel (et al.), *Housing in New Halos. A Hellenistic Town in Thessaly, Greece* (Abington,

2003).

- Rheidt 1992 K. Rheidt, "Die Obere Agora", *IstMitt* 42(1992) 235 - 282.
- Roberts 1973 S. R. Roberts, "Evidence for a Pattern in Attic Pottery Production ca. 430-350 BC", *AJA* 77 (1973) 435-437.
- Robinson – Graham 1938 D. M. Robinson – J. W. Graham, *The Hellenistic House. A Study of The Houses Found at Olynthus with a Detailed Account of Those Excavated in 1931 and 1934. Olynthus VIII* (London, 1938).
- Robinson 1946 D. M. Robinson, *Domestic and Public Architecture. Olynthus XII* (London, 1946).
- Rostovtzeff 1938 M.I. Rostovtzeff, *Dura Europos and Its Art* (Oxford, 1938).
- Rostovtzeff *et.al.* 1944 M. I. Rostovtzeff – A.R. Bellinger – F.E. Brown- C.B. Welles, *The Excavations at Dura-Europos, Preliminary Reports of Ninth Season of Work, 1935-1936. Part I. The Agora and Bazaar* (London, 1944).
- Rotroff 1991 S. I. Rotroff, "Attic West Slope Wase Painting", *Hesperia* (1991) 59-102.
- Rotroff – Oliver 2003 S. I. Rotroff, A. Oliver, Jr, *The Hellenistic Pottery from Sardis: The Finds Through 1994. Archaeological Exploration of Sardis Monograph 12* (Cambridge, Massachusetts, London, 2003).
- Rudolph 1978 W. Rudolph, "Hellenistic Fine Ware Pottery and Lamps from Above The House With The Idols at Mycenae", *BSA* 73 (1978), 213-234.
- Saïtas 1990 Y. Saïtas, *Mani. Greek Traditional Architecture* (Athens, 1990).
- Samaria – Sebaste III* J. W. Crowfoot- G.M. Crowfoot – K. M. Kenyon, *Reports of the Work of the Joint Expedition in 1931-1933 and of the British Expedition in 1935. Samaria – Sebaste III. The Objects from Samaria* (London, 1957).
- Samothrace II* E. B. Dusenbery, *The Nekropolies. Catalogues of Objects bet Categories. Samothrace II* (Princeton, 1988).

- Schachermeyr 1925 F. Schachermeyr, "Zur Geschichte und Staatreich der frühen Diadochzeit", *Klio* 19 (1925) 435 – 461.
- Schefold 1970 K. Schefold, *Kertscher Vasen* (Roma, 1970).
- Schäfer 1968 J. Schäfer, *Hellenistische Keramik aus Pergamon* (Berlin, 1968)
- Schede 1964 M. Schede, *Die Ruinen von Priene* (Berlin, 1964).
- Schlörb – Vierneisel 1966 B. Schlörb – Vierneisel, "Erindanos- Nekropole I. Berichte Über die Grabungen 1964 und 1965 südlich de Heiligen Strasse: Gräber und Opferstellen hS 1-204", *AM* 81 (1966) 4-111.
- Schmitt 1972 R. Schmitt, "Die Achaimenidische Satrapie *TAYAIY DRAYAHYA*", *Historia* 21(1972) 522-527).
- Schubert 1914 R. Schubert, *Die Quellen zur Geschichte der Diadochzeit* (Leipzig, 1914).
- Schwabacher 1941 W. Schwabacher, "Hellenistische Reliefkeramik im Kerameikos", *AJA* 45 (1941) 182-228.
- Siebert 1978 G. Siebert, *Recherches sur les ateliers de bols à reliefs du Péleponnèse à l'époque hellénistique* (Paris, 1978).
- Seibert 1983 J. Seibert, *Das Zeitalter der Diadoche. Bertrage der Forschungen* 185 (Darmstadt, 1983).
- Seibert 1991 J. Seibert, *Zur Begründung von Herrschaftsanspruch und Herrschaftslegimitierung in der frühen Diadochzeit. Hellenistische Studien. Gedenkschrift für Herman Bengston, Münchener Arbeiten zur Alten Geschichte*, Band 5 (München, 1991).
- Smetana – Scherrer 1982 R. Smetana-Scherrer, *Spätklassische und hellenistische Keramik. Alt-Ägina II. I*, (Mainz/ Rhein, 1982).
- SNG Cop. *Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum. Mysia*. Band 19 (Kopenhag, 1944).
- SNG von Aulock K. Kraft, *Sylloge Nummorum Graecorum. Sammlung v. Aulock. Mysien*. Heft 4 (Berlin, 1957).

- Stillwell 1961 R. Stillwell, "Houses of Antioch", *DOP* 15 (1961) 47-57.
- Talcott-Philippaki 1956 L.Talcott-B. Philippaki, "Figured Pottery", *Hesperia Supplement* 10. *Small Objects From the Pynx II* (1956) 1-77.
- Tarn&Griffith 1952 W.Tarn-G.T. Griffith, *Hellenistic Civilization* (London, 1952).
- Tarsus I* H. Goldman, *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus I. The Hellenistic and The Roman Periods*, (Princeton, 1950).
- Technau 1929 W. Technau, "Griechische Keramik im Samischen Heraion", *AM* LIV (1929) 6-64.
- Thompson 1934 H. A. Thompson, "Two Centuries of Hellenistic Pottery", *Hesperia* 3 (1934) 311- 476.
- Thompson 1954 D. B. Thompson, "Three Centuries of Hellenistic Terracottas", *Hesperia* 23 (1954) 72-107.
- Tomlinson 1961 R. A. Tomlinson, "Emplekton Masonry and 'Greek Structura'", *JHS* 81 (1961) 133 - 140.
- Trümper 1998 M. Trümper, *Wohnen in Delos. Eine baugeschichtliche Untersuchung zum Wandel der Wohnkultur in hellenistischer Zeit* (Rahden/Westf., 1998).
- Tsakos 1994 K. Tsakos, "Pottery from a Late Hellenistic Samian Deposit", L. Kypraiou (ed.), *Hellenistic Pottery from the Aegean* (Mytilini, 1994) 146-163.
- Tuna 1999 N. Tuna, "Batı Anadolu'da Geç Klasik Dönem Kentleşme Hareketleri", *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu, 5-7 Haziran 1996* (İstanbul, 1999) 477 - 494.
- Tuna-Nörling 1998 Y. Tuna-Nörling, "Die attisch-rotfigürige Keramik aus Alt-Smyrna", *IstMitt* 48 (1998) 173-191.
- Tuna-Nörling 1999 Y. Tuna-Nörling, *Die attische Keramik. Daskyleion I, Arkeoloji Dergisi VI*, (İzmir, 1999).
- Tunuz 1993 Y. Tunuz, *Daskyleion Daldırma Firnisli Seramiği*, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1993).

- Zengin 1999 F. E. Zengin, *Daskyleion Hellenistik Dönem Seramiği*, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1999).
- Zeyrek 2002 T. H. Zeyrek, *Perge Doğu Konut Alanı. 1989-98 Kazılarında Ortaya Çıkarılan Evler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi) (İstanbul, 2002).
- Ziegenaus- de Luca 1968 O. Ziegenaus – G. De Luca, *Das Asklepieion*, *AvP* XI, 1 (Berlin, 1968).
- Vardar 1986 L. E. Vardar, *Daskyleion/Ergili Korinth Seramiği*, (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi) (Ankara, 1986).
- Vessberg-Westholm 1956 O. Vessberg – A. Westholm, *The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus. Swedish Cyprus Expedition IV.III* (Stockholm, 1956).
- Vicker 1972 M. Vickers, “Hellenistic Thessaloniki”, *JHS* 92 (1972) 156-170.
- Vogeikoff – Brogan 2000 N. Vogeikoff – Brogan, “Late Hellenistic Pottery in Athens: A New Deposit and Further Thoughts on the Association of Pottery and Societal Change”, *Hesperia* 69 (2000) 293-333.
- Voigt 2003 M. Voigt, “Celts at Gordion Late Hellenistic Settlement”, *Expedition* 45 (2003) 14-19.
- Ward-Perkins 1974 J.B. Ward-Perkins, *Cities of Ancient Greece and Italy: Planning in Antiquity* (London, 1974).
- Watzinger 1901 C. Watzinger, “Vasen Funde aus Athen”, *AM* 26 (1901) 50-102.
- Weiskopf 1989 M. Weiskopf, *The So-Called “Great Satraps’ Revolt”, 366-360. Concerning Local Instability in the Achaemenid Far West. , Historia Einzelschriften Heft 63* (Stuttgart, 1989).
- Winter 1984 F. A. Winter, *Late Classical and Hellenistic Pottery from Gordion: The Imported Black Glazed Ware*, (PhD, University of Pennsylvania, 1984).
- Winter 1985 F. E. Winter, “Notes on Neandria”, *AJA* 89 (1985) 680-683.

- Wiplinger 1997 G.Wiplinger, "Die Wohnheiten 1 und 2 im Hanghaus 2 von Ephesos", *ÖJh* 66 (1997) 75-86.
- Wycherley 1951 R.E. Wycherley, "Hellenic Cities", *TPR* 22 (1951) 103-121.
- Wycherley 1964 R.E. Wycherley, "Hippodamus and Rhodes" *Historia* 13 (1964) 135-139.
- Wycherley 1991 R. E. Wycherley, *Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu?* Çev. N. Nirven – N. Başgelen, (İstanbul, 1991).
- Yener 1995 B. Yener, "Drei Turmgehöfte auf dem Bergrücken von Tüse" , F. Kolb (hrsg), *Lykische Studien 2. Forschungen auf dem Gebiet der Polis Kyaneai in Zentrallykien. Bericht über die Kampagne 1991. Asia Minor Studien* 18(1995) 93-101.
- Yener 1996 B. Yener, "Vier Turmgehöfte im Kilise-Gebiet", *Lykische Studien 3. Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien. Bericht über Feldforschungen im Yavu-Bergland im Sommer 1992. Asia Minor Studien* 24 (1996) 59-69.
- Yıldızhan 1996 H. Yıldızhan, *Daskyleion Mimari Terrakottaları* (Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ege Üniversitesi) (İzmir, 1996).

Antik Metin, Süreli Yayın ve Ansiklopedi Kısaltmaları

Arrianos	<i>Anabasis</i>
Demosthenes	
Diodoros, Siculus	
Hellenica Oxyrhynkhia	
Herodotos	
Pausanias	
Plinius	<i>Naturalis Historia</i>
Plutarkhos	<i>Alexandros</i>
Stephanos Byzantinos	<i>Ethnika</i>
Strabon	<i>Geographika</i>
Xenophon	<i>Agesilaos</i>
Xenophon	<i>Anabasis</i>
Xenophon	<i>Hellenika</i>
Xenophon	<i>Kyropaidia,</i>
Vitruvius	<i>De Arkhitektura</i>

Süreli Yayınlar

<i>AA</i>	Archäologischer Anzeiger
<i>AbhBerlin</i>	Abhandlungen der deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin
<i>AJA</i>	American Journal of Archaeology
<i>AJPh</i>	American Journal of Philology
<i>AM</i>	Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung
<i>AMI</i>	Archägische Mitteilungen aus Iran
<i>AntK</i>	Antike Kunst
<i>BAbesch</i>	Bulletin antieke beschaving. Annual Papers on Classical Archaeology
<i>BCH</i>	Bulletin de correspondance hellénique
<i>BJb</i>	Bonner Jahrbücher
<i>BSA</i>	The Annual of the British School at Athens

<i>DOP</i>	Dumbarton Oaks Paper
<i>EpigrAnat</i>	Epigraphica anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens
<i>Historia</i>	Historia: Zeitschrift für alte Geschichte
<i>IstMitt</i>	Istanbuler Mitteilungen
<i>JHS</i>	The Journal of Hellenic Studies
<i>KST</i>	Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu
<i>MarbWPr</i>	Marburger Winckelmann - Programm
<i>ÖJh</i>	Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institut in Wien
<i>TPR</i>	The Town Planning Review
<i>TÜBA-KED</i>	TÜBA Kültür Envanteri Dergisi
<i>ZPE</i>	Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik

KISALTMA VE AÇIKLAMALAR

bkz. : bakınız

ed. : editör

fig. : figür

res. : resim

s.v. : sub voce

çiz. : çizim

şek. : şekil

lev. : levha

K.Env. No: Kazı Envanter Numarası

M. Env. No: Müze Envanter Numarası (Eserin bulunduğu müzedeki envanter numarasını değil, Daskyleion Kazısı'nın müzeye teslim ederken kendi arşivi için verdiği numarayı ifade eder)

AÇ : Ağız çapı

KÇ : Kaide çapı

KG : Korunan genişlik

KY : Korunan yükseklik

Y : Yükseklik

AÇIKLAMALAR

- *Agora XII, Agora XXII, Agora XXIX, Antioch IV.I, ARV, Asine IV, Bouthrotos II, Corinth VII.III, Hama III, Kition IV, Kyme I, Samaria-Sebaste III, Samothrace II, SNG Cop, SNG von Aulock, Tarsus I* dışında, tezde kullanılan yayınların kısaltması yazar soyadı ve basım tarihi şeklinde yapılmıştır.
- Katalogda yer alan eserlerin hamur ve boya renklerinin belirlenmesinde *Munsell Soil Color Chart* (Baltimore, 1975) kullanılmıştır.
- Katalogdaki ölçüler *santimetre* cinsindendir.
- Katalogdaki, üç harften oluşan kısaltma (örneğin *AAA*) Daskyleion Kazısı'nda kullanılan torbalama (kod) sistemine aittir.

- Yukarıdaki maddede belirtildiği gibi buluntu torbalama sisteminde “kod” terimi kullanıldığı için mimari elemanların deniz seviyesinden yüksekliği verilirken “seviye” terimi tercih edilmiştir.
- Profil çizimleri % 50 oranında küçültülerek verilmiştir. Aksi belirtilmediği takdirde çizimler tezi hazırlayan tarafından yapılmıştır. Mimari plan çizimleri Daskyleion Kazı Arşivi’ne aittir. Ancak bu plan çizimlerinin tamamı yine tezi hazırlayan tarafından *CorelDRAW 11* programında yeniden çizilmiş ve renklendirilmiştir.

Adı : Hülya BULUT

Görevi: Araştırma Görevlisi

Adres : Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü

35100 Bornova / İzmir Türkiye

Tel : +(90) 232. 343 50 00 /5049

Fax : +(90) 232. 388 11 02

e-Mail: huliabulut@yahoo.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum Tarihi

08.09.1972 İstanbul

Uyruğu

T.C.

EĞİTİM DURUMU

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji ABD Doktora (2000- 2007)

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans (1994-1998)

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümü (1990-1994)

İstanbul Pendik Lisesi (1986-1989)

TEZLER

Doktora Tez konusu: “**Daskyleion’da Akhaemenid Satraplığı Sonu ve Hellenistik Dönem**”

Danışman : Prof. Dr. Tomris BAKIR

Yüksek Lisans Tez Konusu “**Daskyleion Korinth Seramikleri**”

Danışman : Prof. Dr. Tomris BAKIR

Lisans Tez Konusu “**1988-1993 Yılları Arasında Daskyleion’da Ele Geçen Korinth Kotyleleri**”

Danışman : Prof. Dr. Tomris BAKIR

BURSLAR

Martin Harrison Memorial Fund / Oxford Üniversitesi Araştırma Bursu (19 Ocak – 17 Nisan 2004)

Oxford Üniversitesi/ Kütüphane Çalışması (2 Mayıs- 29 Temmuz 2005)

Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD) Yoğun Almanca Kursu Bursu (Intensivsprachkurs-Stipendium) 29.11.2005-27.01.2006 Goethe-Institut /Freiburg

YAYINLAR

T. Bakır, A. Erdoğan, H. Bulut, H. Yıldızhan, “Daskyleion 2002 Yılı Kazı Çalışmaları”, *KST* 25 (Ankara, 2004) 311- 318.

“Daskyleion Korinth Seramikleri” (Prof. Dr. C. W. NEEFT ile birlikte / yayın aşamasında)

ALAN ÇALIŞMALARI

1992 - 2007 : Prof. Dr. Tomris BAKIR (Ege Üniversitesi Arkeoloji Bölümü/İZMİR) başkanlığında yürütülen “**Daskyleion Kazısı**”

2000 Ekim : Milas Müzesi ve Prof. Dr. Adnan DİLER (Muğla Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Başkanı – MUĞLA) başkanlığında yürütülen “**Damlıboğaz Nekropolü Kurtarma Kazısı**”

2002 Eylül : Prof. Dr. Armağan ERKANAL (Hacettepe Üniversitesi /ANKARA) ve Yard.Doç.Dr. Kaan İREN (Muğla Üniversitesi /MUĞLA) başkanlığında yürütülen “**Güney Aiolis Yüzey Araştırması Projesi**” .

YABANCI DİL

İngilizce (iyi derecede), Almanca (başlangıç seviyesi)

Hülya Bulut, *The End of Achaemenid Satrapy and Hellenistic Period in Daskyleion* (Ege Üniversitesi, İzmir-2007)

Abstract

Daskyleion, as one of the satrapal capitals founded by the Persian Empire, was most influential and powerful in the Mid-Achaemenid period (477-388). This study covers the time-period between the Late Achaemenid and the Hellenistic periods. Late Achaemenid period dates to 388-334 BC. Grid city planning was practiced in western Anatolia, mainland Greece and its colonies in the 4th century BC. When the scarce evidences driven out from the architectural remains are considered, it seems difficult to suggest a presence of a regular city planning, i.e. grid planning, at Daskyleion in the 4th century BC. A high quantity of Attic pottery was exported to Daskyleion within this period.

Following the capture of Daskyleion in 334 BC by Parmenion, one of the generals of Alexander the Great, the Persian dominance was initially replaced by the Macedonian dominance, and later by the Diadochs. Daskyleion seems to have lost its prominence after the accession of Cyzicus as a new power in the region.

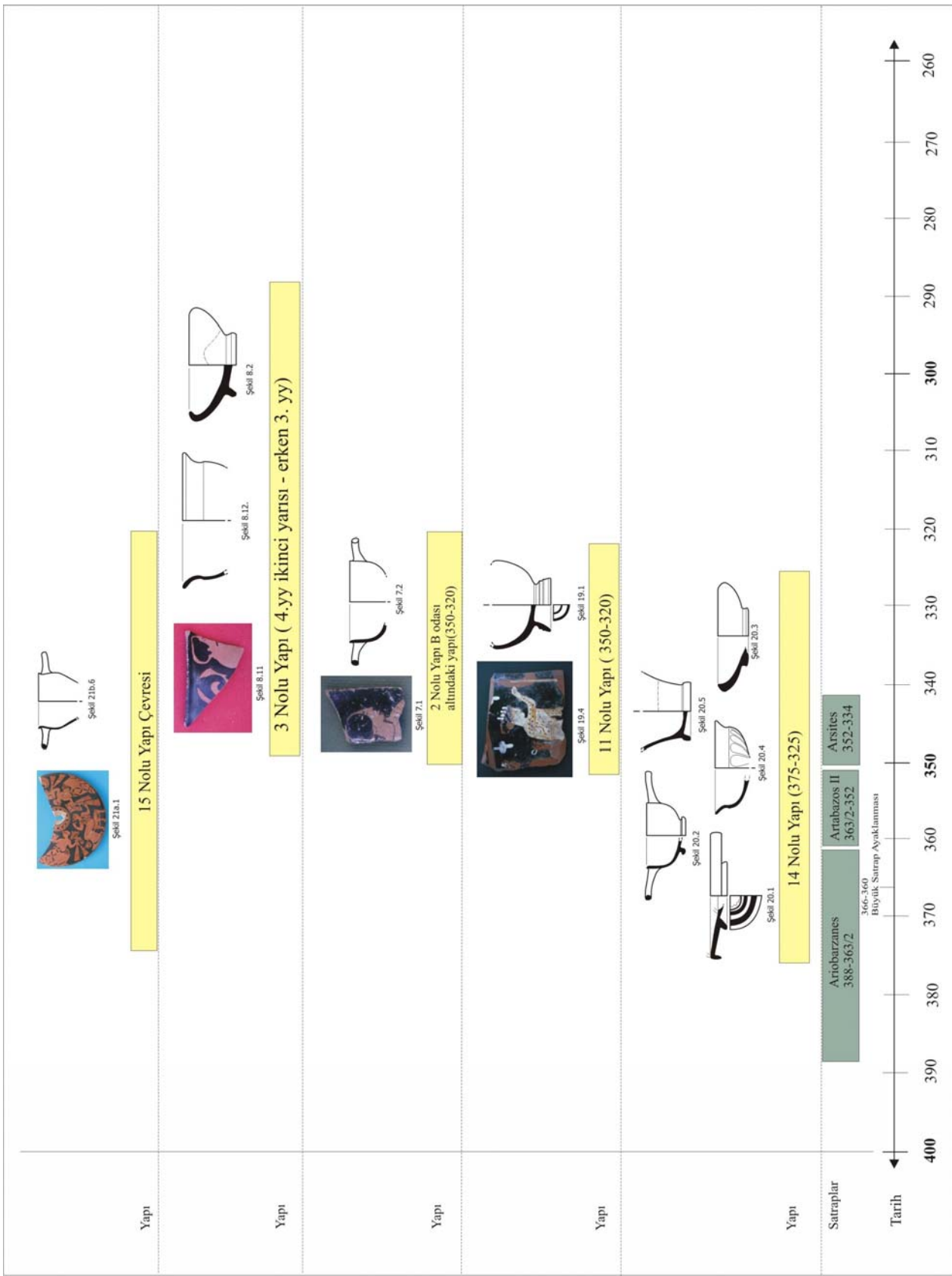
The archaeological and numismatic evidences reveal an interrelationship of Daskyleion with Pergamon and Cyzicus. Both traces of two streets in the east-west direction and structures discovered in the northern section of Hisartepe may be signs of a new program of regular city planning in the 3rd and 2nd centuries BC. However, Daskyleion does not display a typical Hellenistic city in terms of its sacred, public and civil structures as a whole. This is a period when the well-known Hellenistic ceramic groups, such as *West Slope*, *Mould-made* and *lagynos* wares were quite popular at Daskyleion.

Hülya Bulut, *Daskyleion’da Akhaemenid Satraplığı Sonu ve Hellenistik Dönem* (Ege Üniversitesi, İzmir-2007)

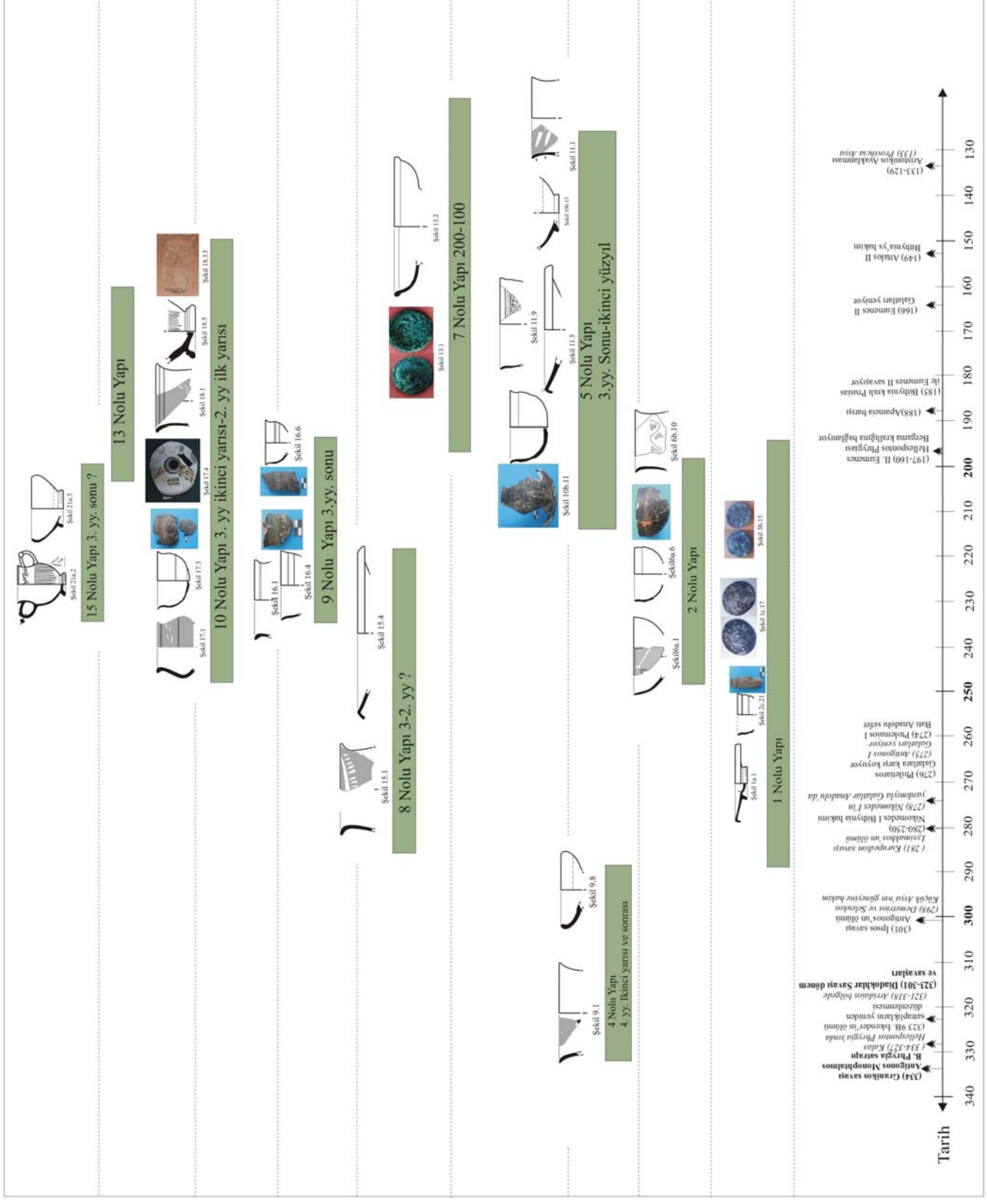
Özet

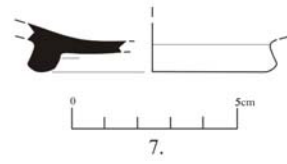
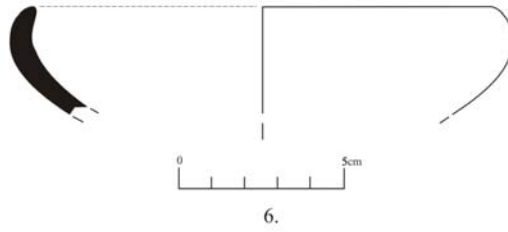
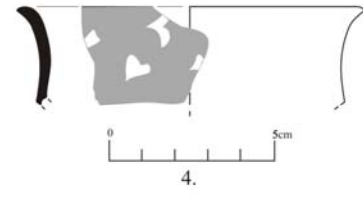
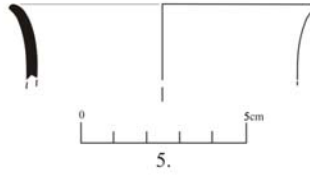
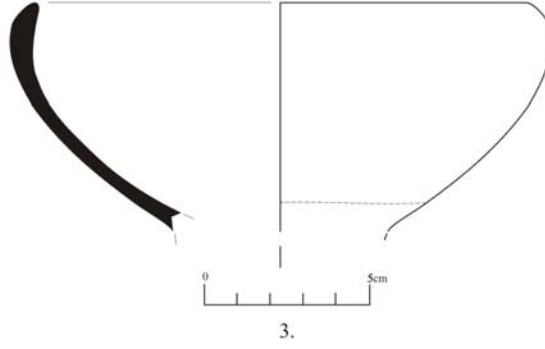
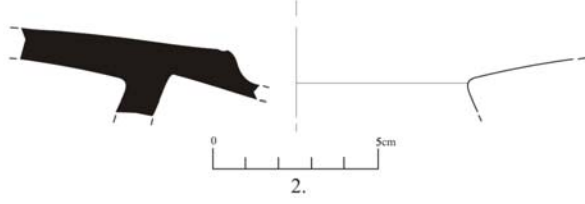
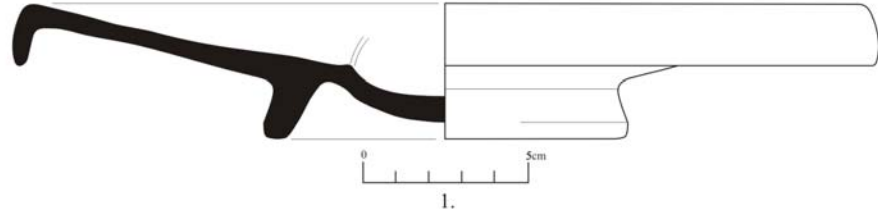
Perslerin Anadolu’da kurmuş olduğu dört satraplık merkezinden biri olan Daskyleion, en güçlü dönemini Orta Akhaemenid Dönemi’nde (M.Ö. 477-388) yaşamıştır. Bu çalışmanın konusunu satraplığın son dönemi olan Geç Akhaemenid Dönem ve ardından gelen Hellenistik dönem oluşturmaktadır. Geç Akhaemenid dönem M.Ö. 388 yılında başlayıp M.Ö. 334 yılında sona ermektedir. Bu dönemde, yani 4. yüzyılda Batı Anadolu, Kıta Yunanistan ve kolonilerde ızgara planla birlikte düzenli kent planlaması yapılmaktaydı. Mimari açıdan değerlendirildiğinde, elde edilen kısıtlı verilerle 4. yüzyılda Daskyleion’da düzenli bir kent planının olduğunu söylemek zordur. Küçük buluntulara bakıldığında ise Daskyleion, Attika’dan ithal edilen seramikleri yoğun olarak kullanan bir merkezdir.

M.Ö.334 yılında Büyük İskender’in komutanı Parmenion’un Daskyleion’u ele geçirmesiyle sona eren Pers hakimiyeti yerini Makedonya krallığına bırakmıştır. Daskyleion’un da içinde bulunduğu Hellespontos Phrygiası, Makedonyalılardan sonra Diadokhlar olarak adlandırılan generallerin yönetimi altına girmiştir. M.Ö.280-130 yılları arasında bölgede Kyzikos öne çıkmış ve Daskyleion eski önemini tamamen kaybetmiştir. Arkeolojik ve nümizmatik veriler Hellenistik dönemde Daskyleion’un Pergamon ve Kyzikos ile ilişkilerinin olduğunu göstermektedir. Hisarteppe kuzey sektöründe ele geçen yapılar ve doğu-batı doğrultulu iki sokak, M.Ö.3 ve 2. yüzyıllarda yerleşimde düzenli bir planlamanın yapılmaya başladığının ipuçlarını vermektedir. Ancak, Daskyleion, dini yapıları, kamu ve konutlarıyla birlikte bir bütün teşkil eden, bilinen anlamda bir Hellenistik kent görüntüsü vermemektedir. Bu dönemde Daskyleion’da Hellenistik dönemin bilinen seramik gruplarından olan Batı Yamacı seramikleri, kalıp yapımı kabartmalı kaseler ve lagynos seramikler kullanım görmüştür.

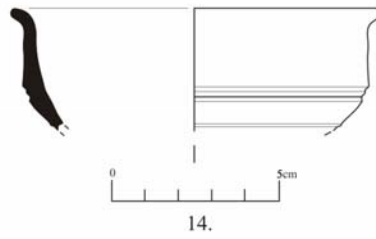
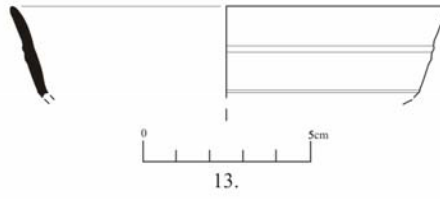
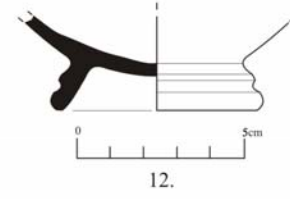
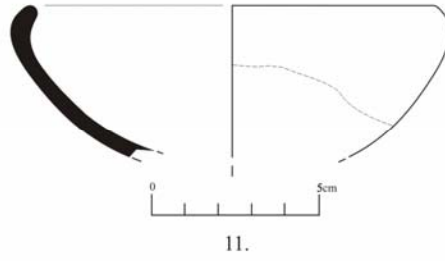
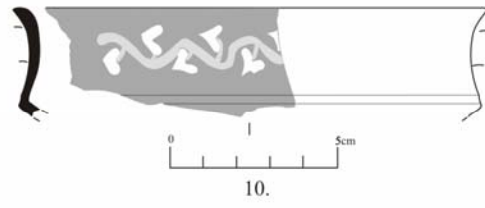
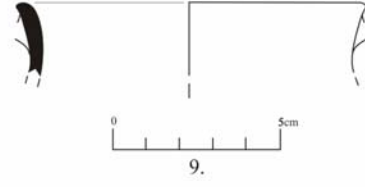
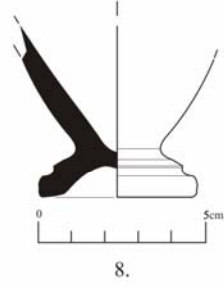

Çizelge 1. Geç Akhaemenid Dönem (388-334)

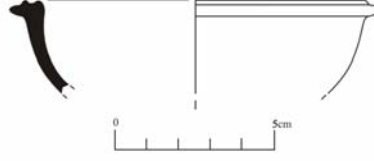

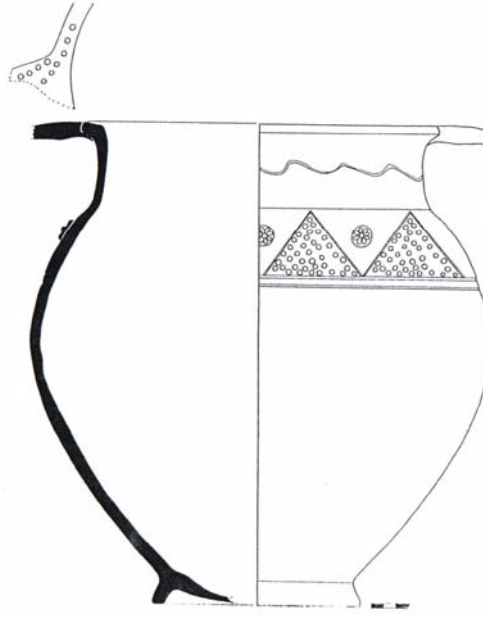
ŞEKİL 1a: 1 NOLU YAPI A ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.34-35)

ŞEKİL 1b: 1 NOLU YAPI A ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.36)

15.

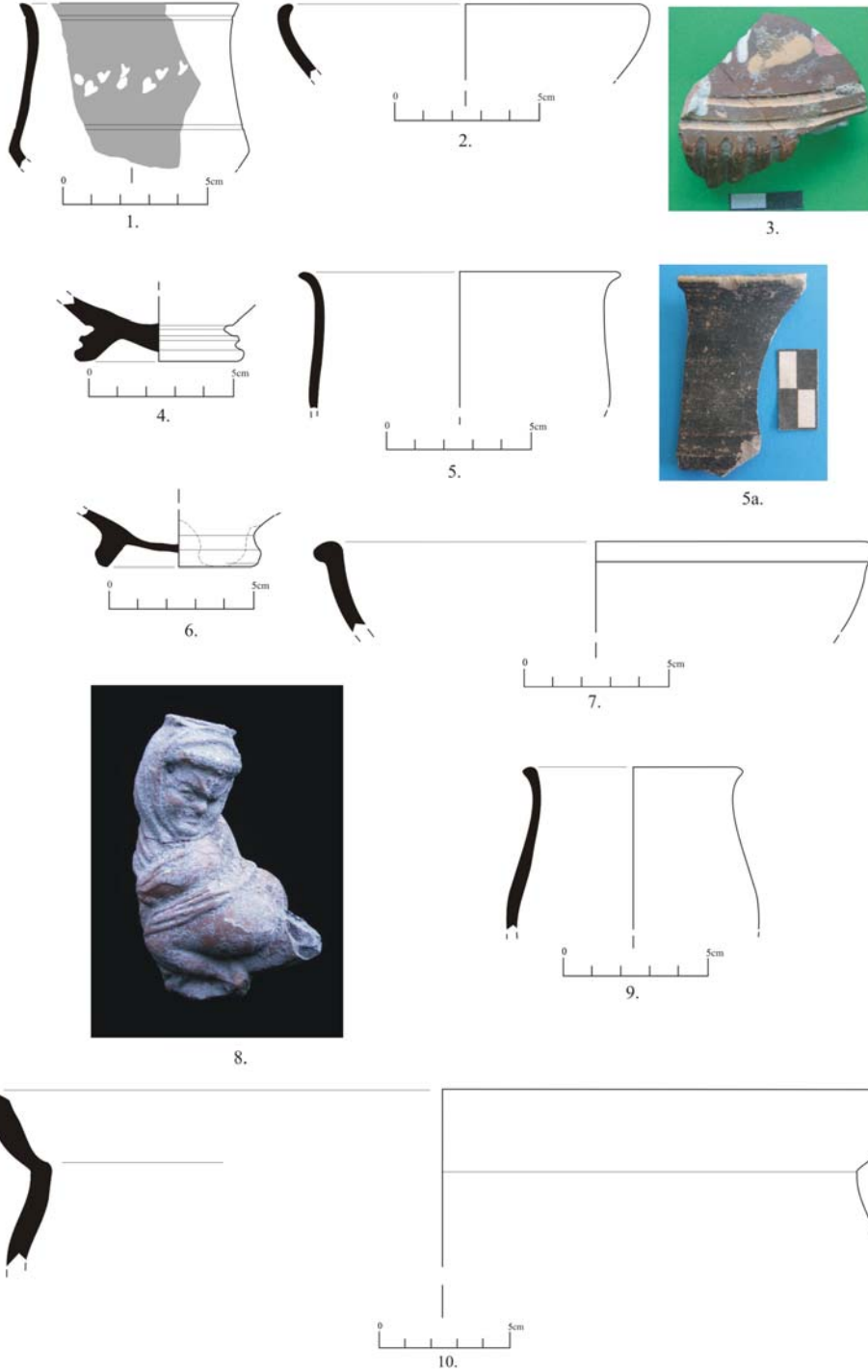

16.

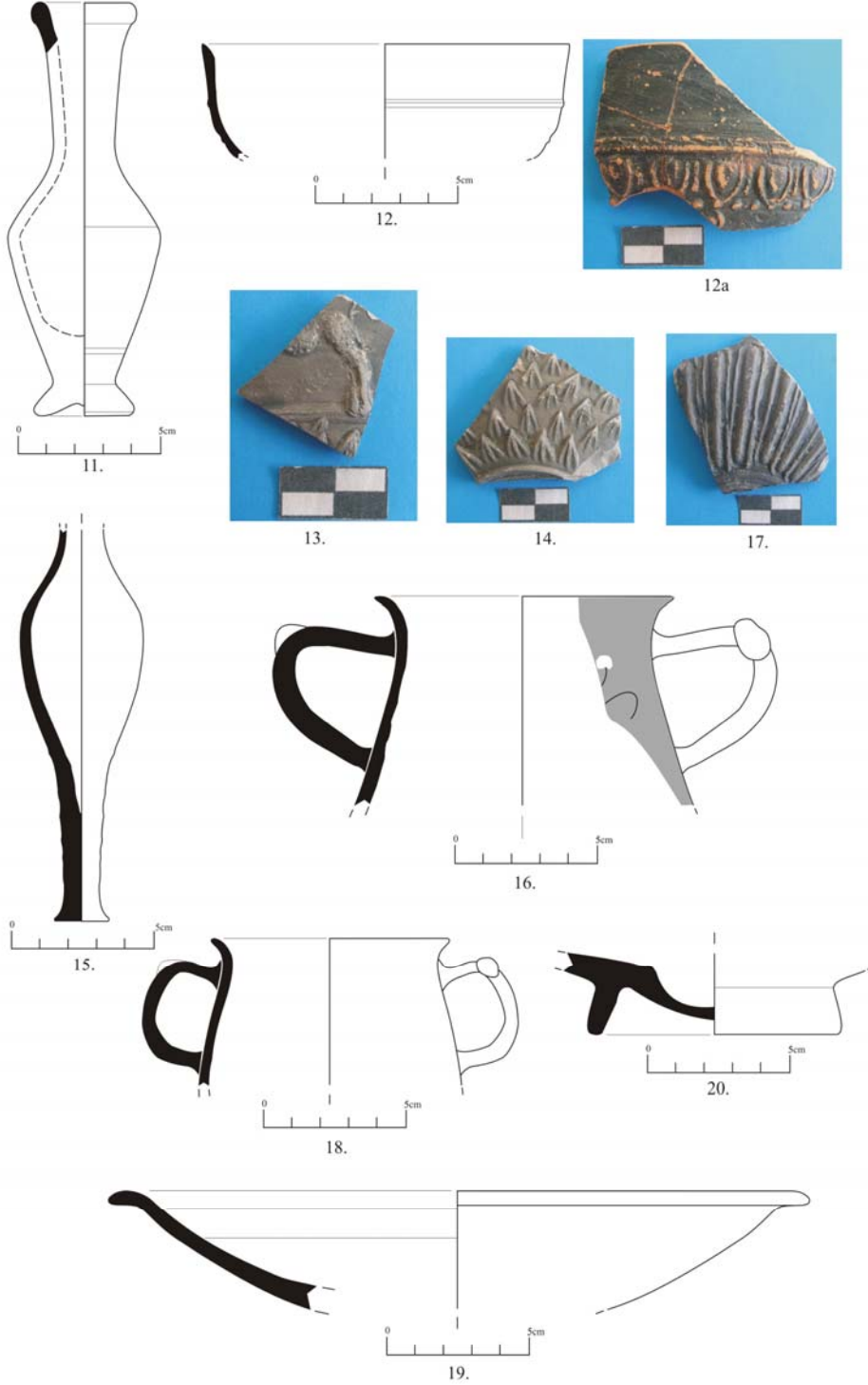

17.

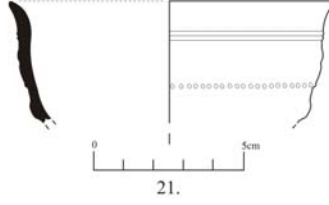
ŞEKİL 1c: 1 NOLU YAPI A ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.37)

ŞEKİL 2a: 1 NOLU YAPI B ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.42-44)

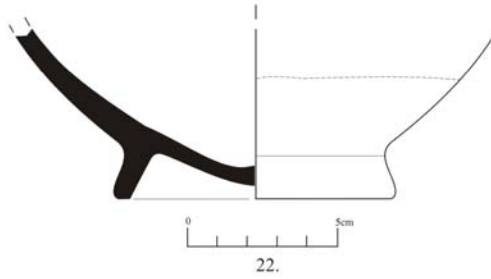
ŞEKİL 2b: 1 NOLU YAPI B ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.44-46)

21.

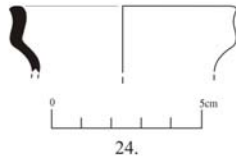
21a

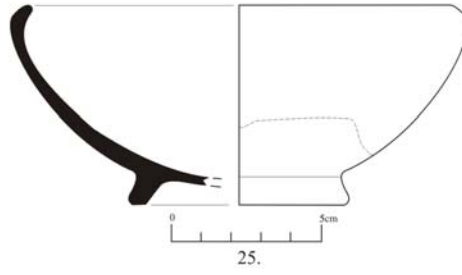
22.

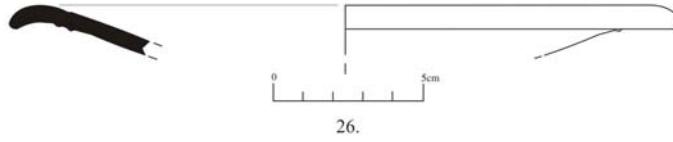
23.

24.

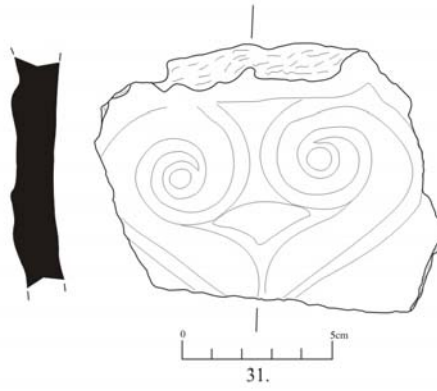
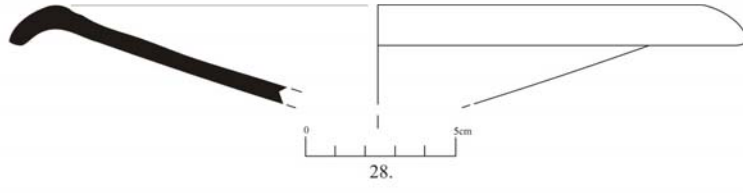
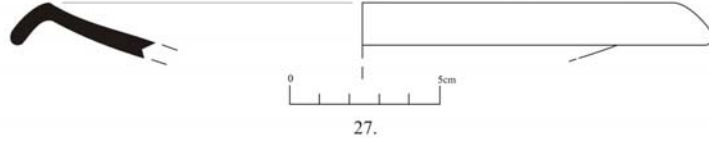

25.

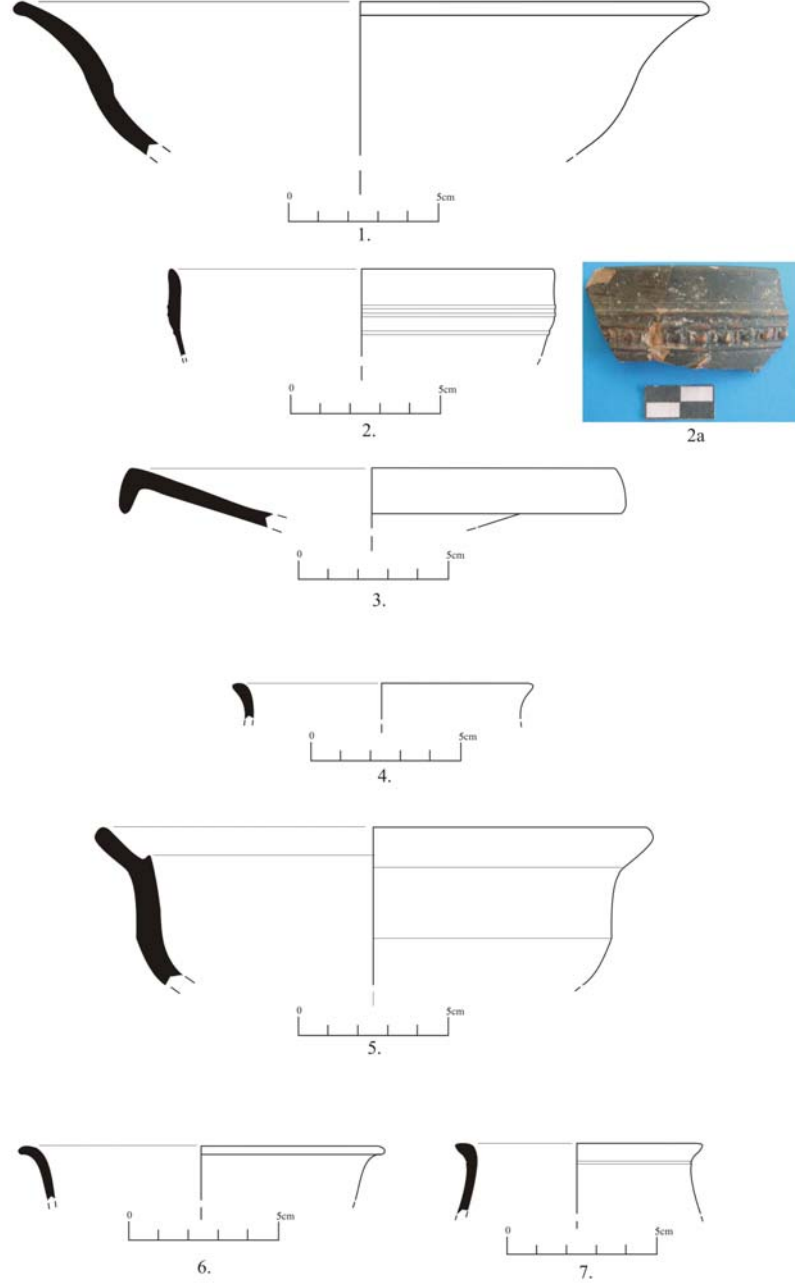

26.

ŞEKİL 2c: 1 NOLU YAPI B ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.47-48)

ŞEKİL 2d: 1 NOLU YAPI B ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.48-49)

ŞEKİL 3a:1 NOLU YAPI C ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.52-53)

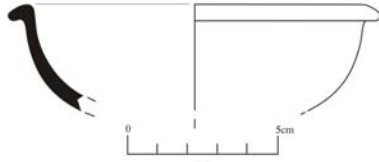
8.

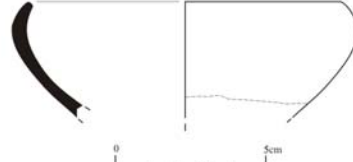
9.

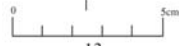
10.

11.

12.

13.

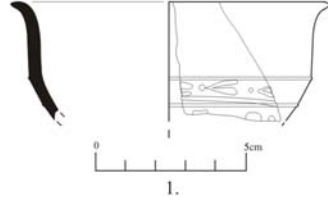

14.

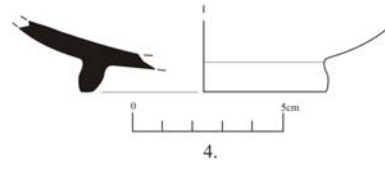
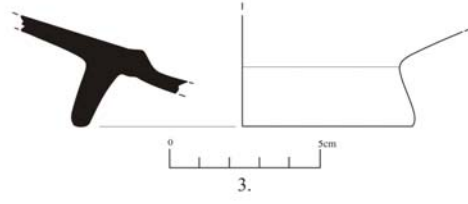
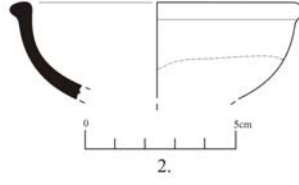

15.

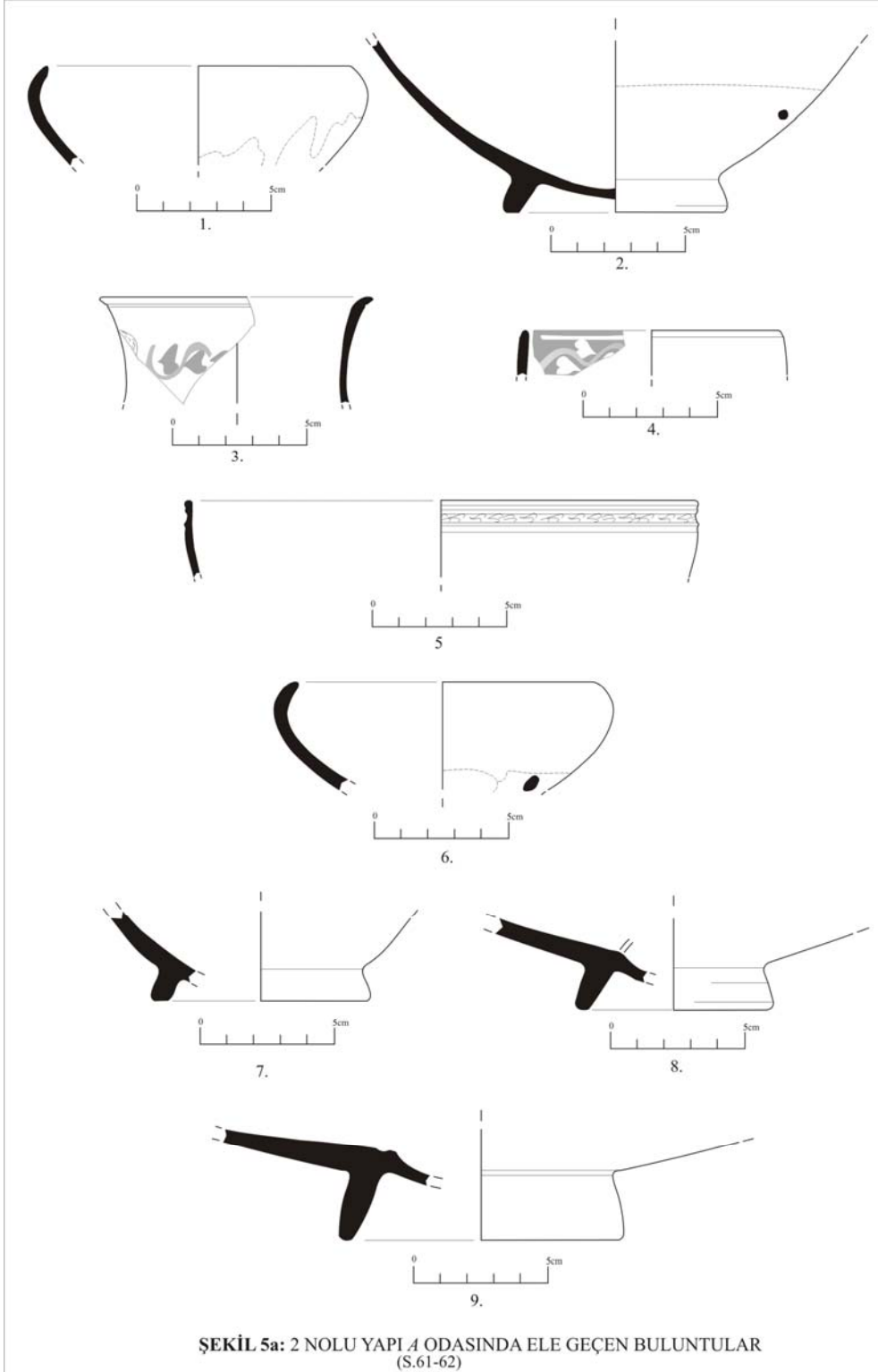
ŞEKİL 3b: 1 NOLU YAPI C ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.53-55)

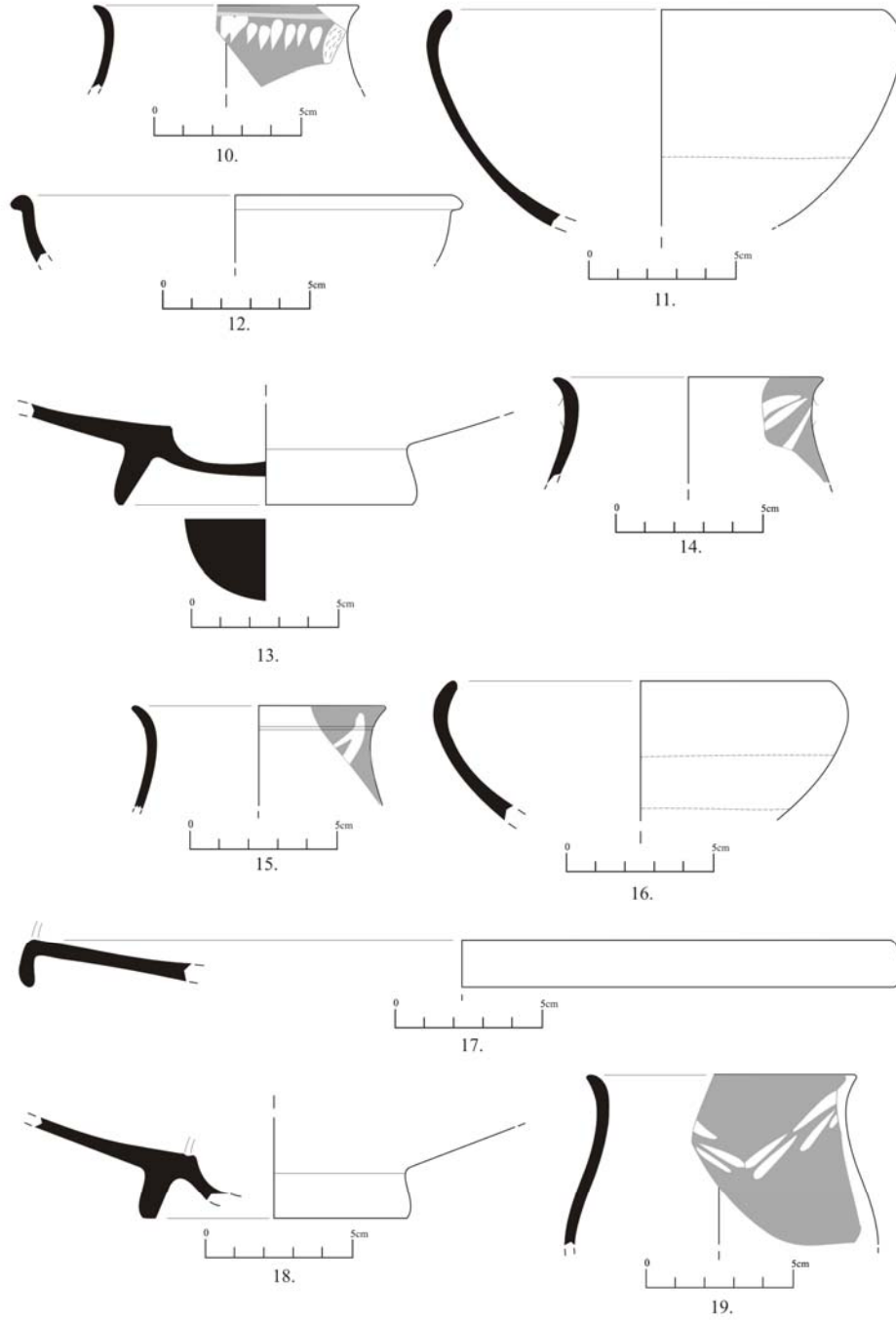

1a

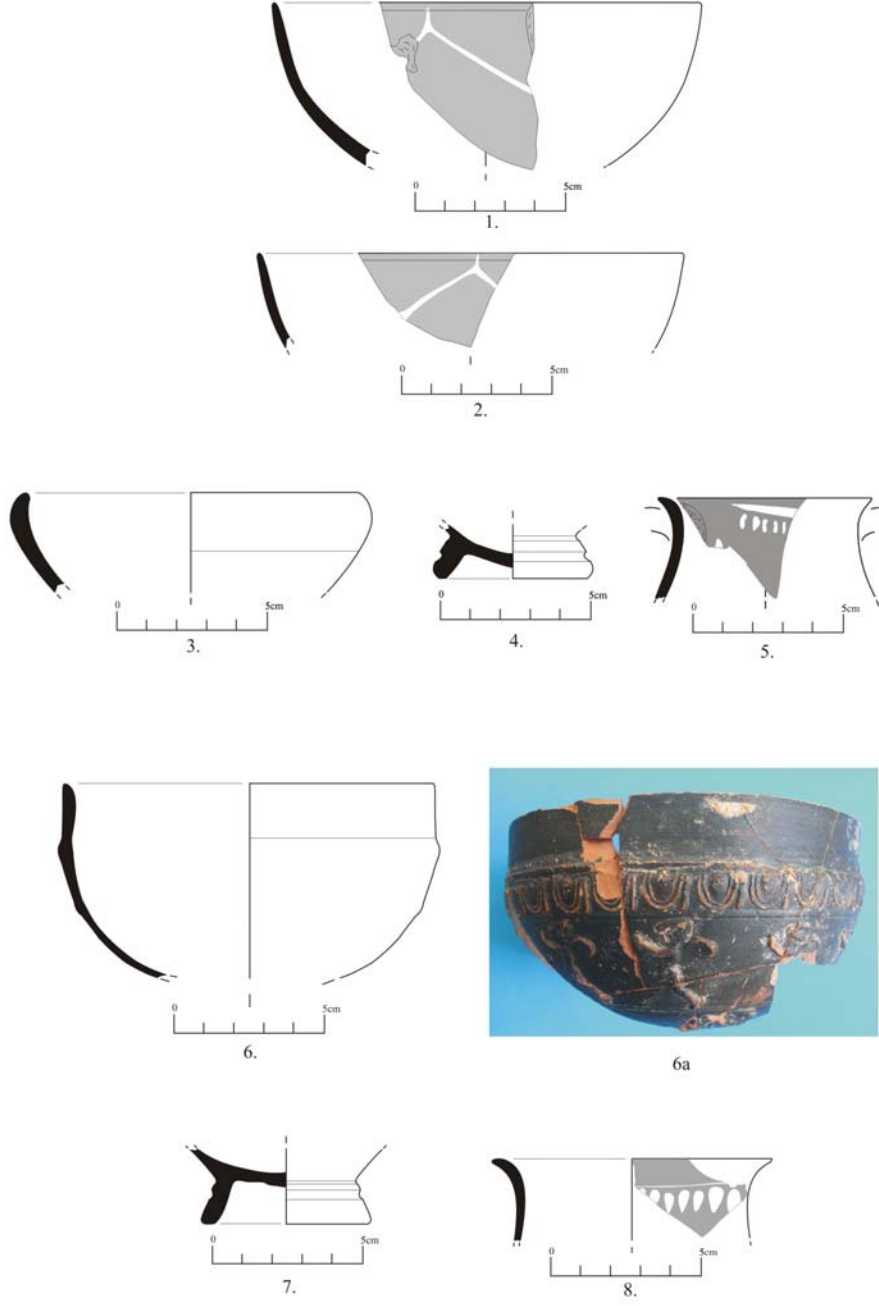

ŞEKİL 4:1 NOLU YAPI D ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.57-58)

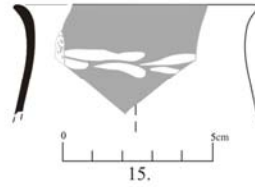
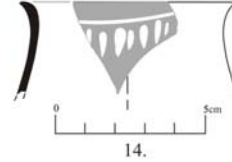
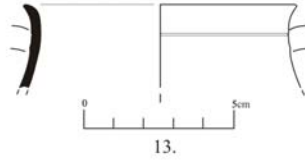
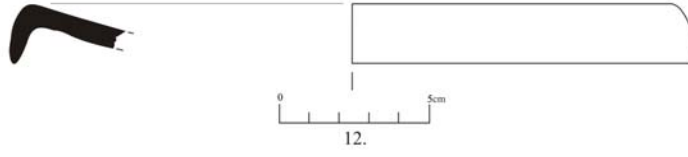
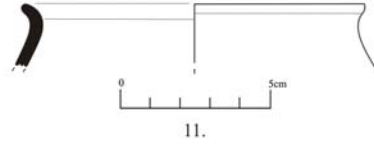
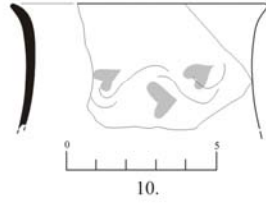
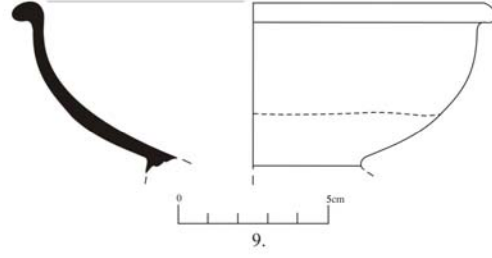

ŞEKİL 5b: 2 NOLU YAPI A ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.63-65)

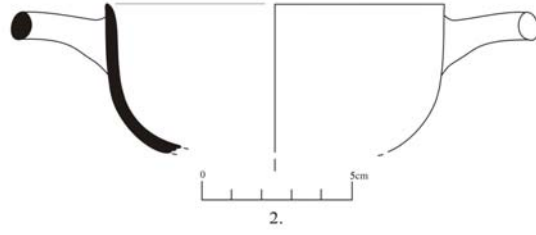
ŞEKİL 6a: 2 NOLU YAPI B ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.68-69)

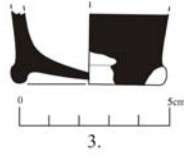
ŞEKİL 6b: 2 NOLU YAPI B ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.70-71)

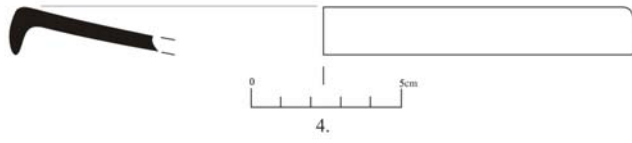
1.

2.

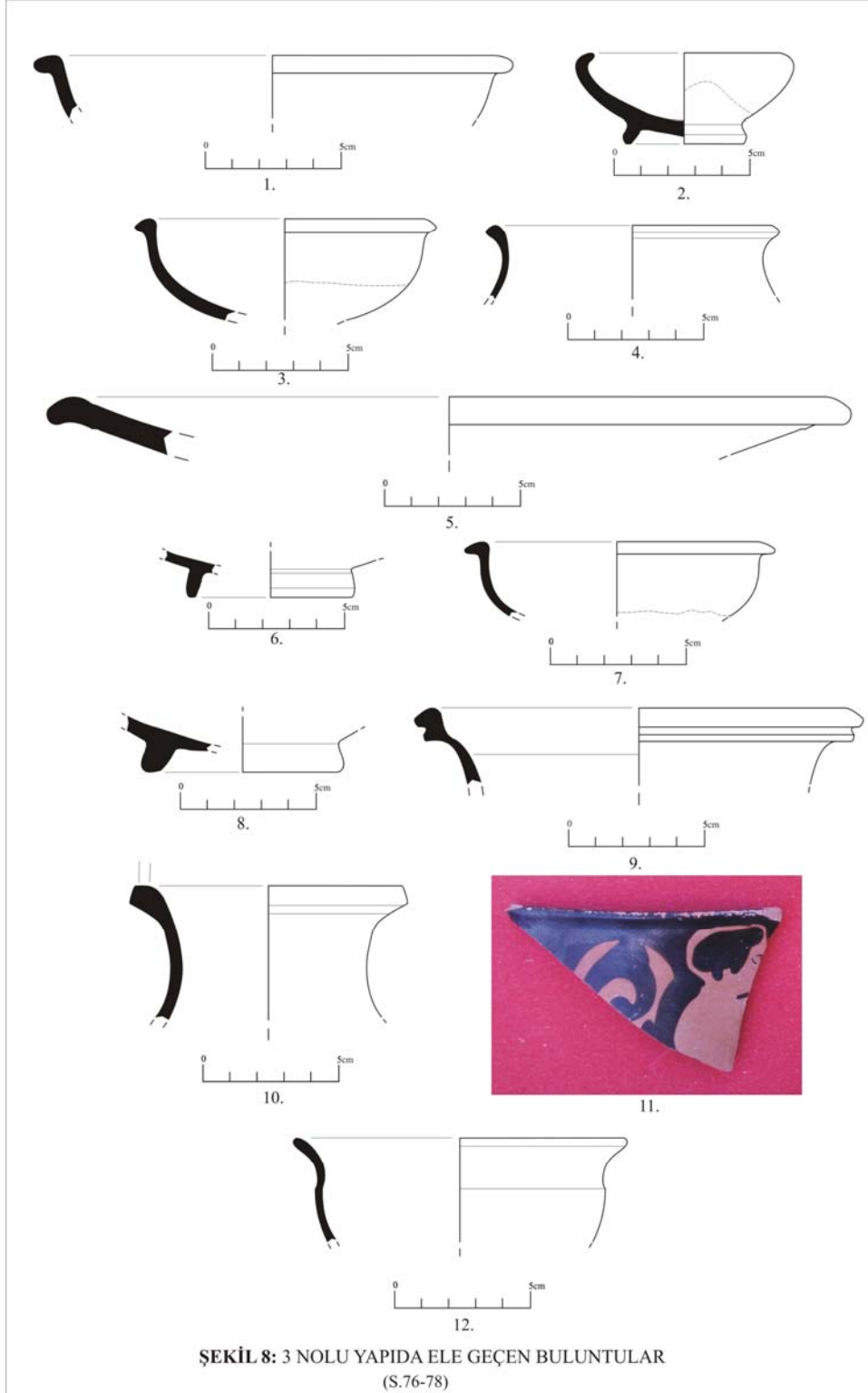
3.

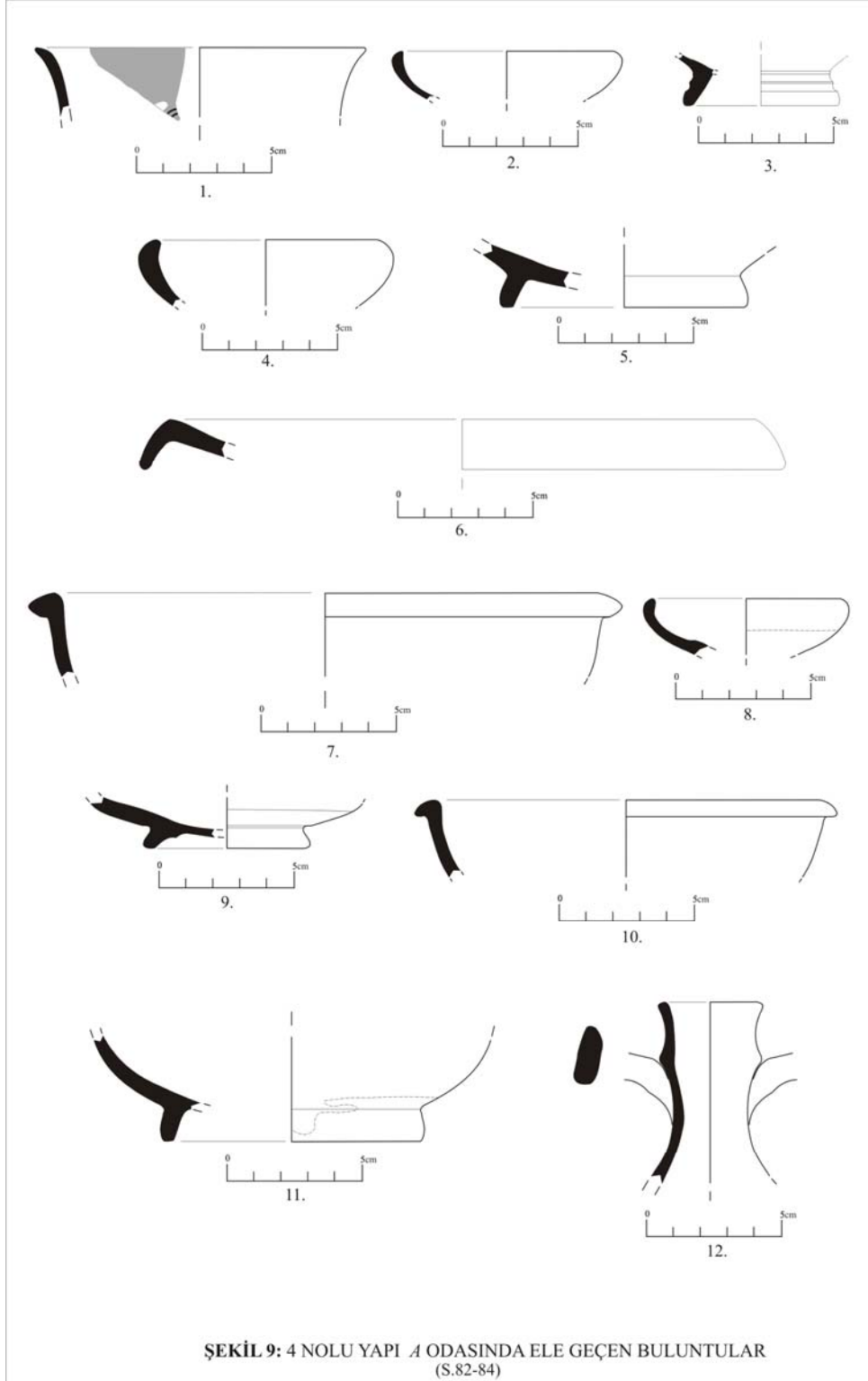

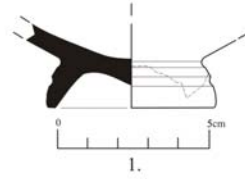
4.

ŞEKİL 7: 2 NOLU YAPI B ODASI ALTINDAKİ YAPIDA ELE GEÇEN BULUNTULAR

(S.74)

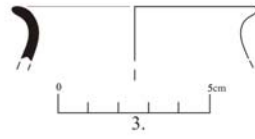

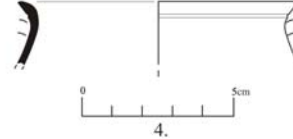
1.

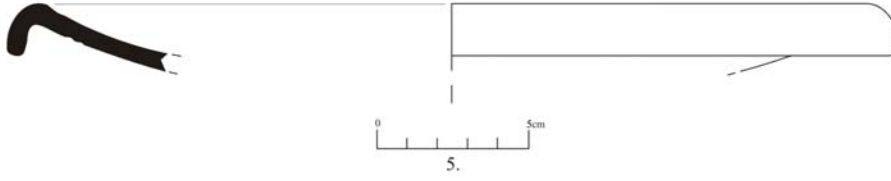
2.

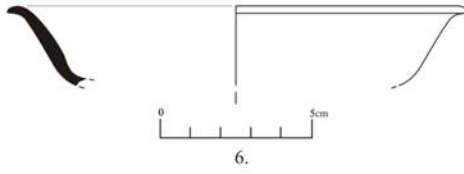
3.

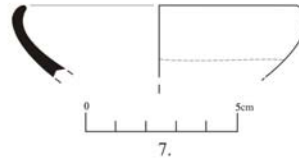
4.

5.

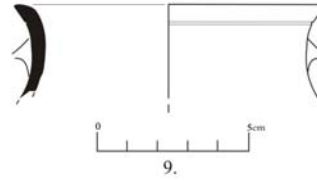
6.

7.

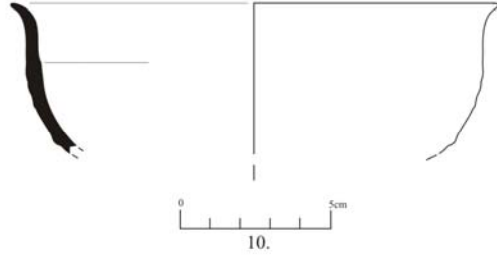

8.

9.

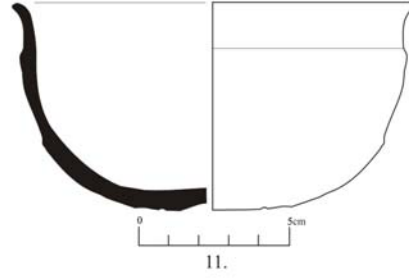
ŞEKİL 10a: 5 NOLU YAPI A ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.87-88)

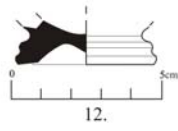
10a

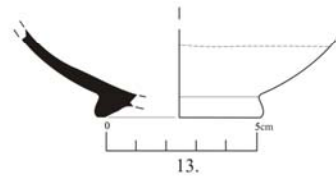
11a

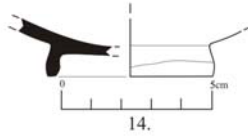
11.

12.

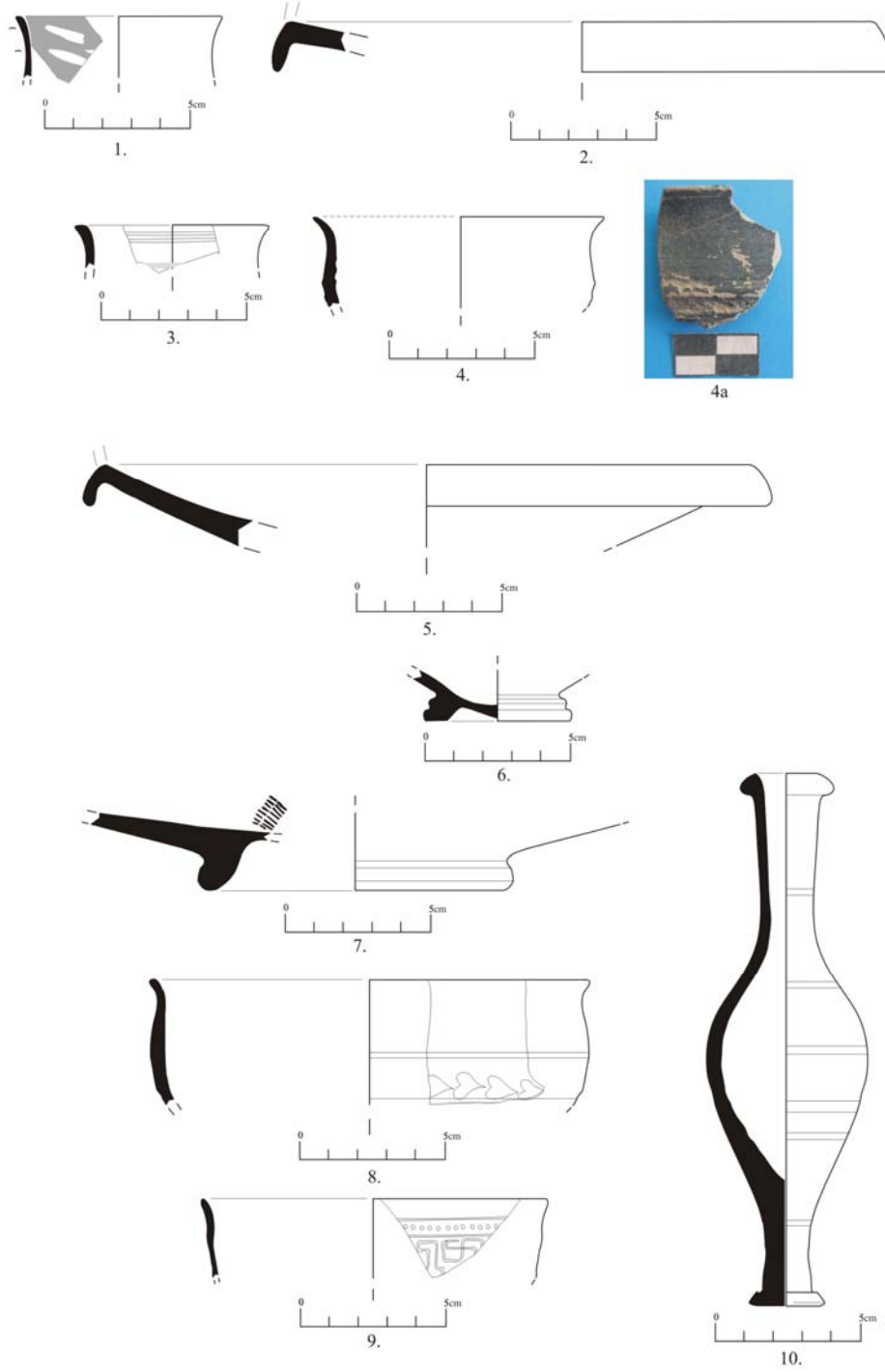

13.

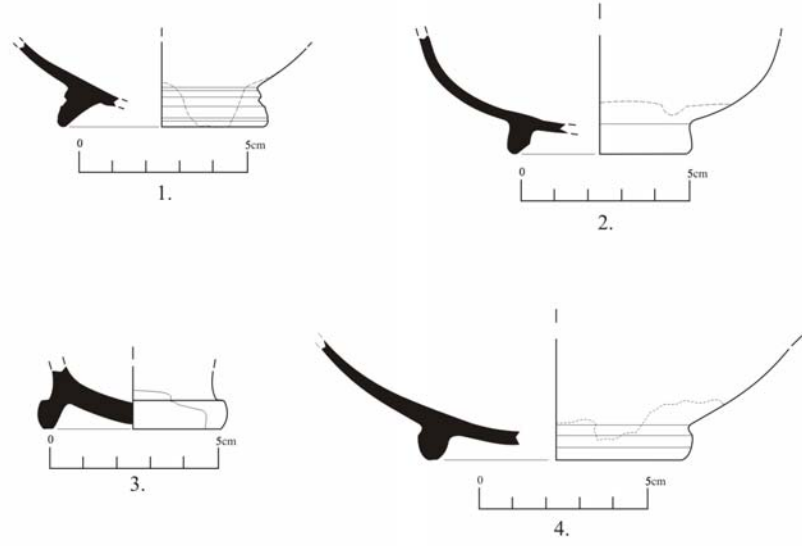

14.

ŞEKİL 10b: 5 NOLU YAPI A ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.88-89)

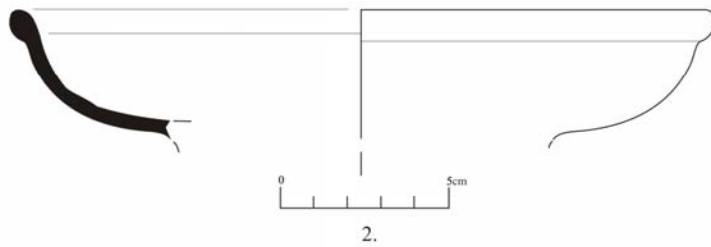
ŞEKİL 11: 5 NOLU YAPI B ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.92-94)

ŞEKİL 12: 6 NOLU YAPIDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.101)

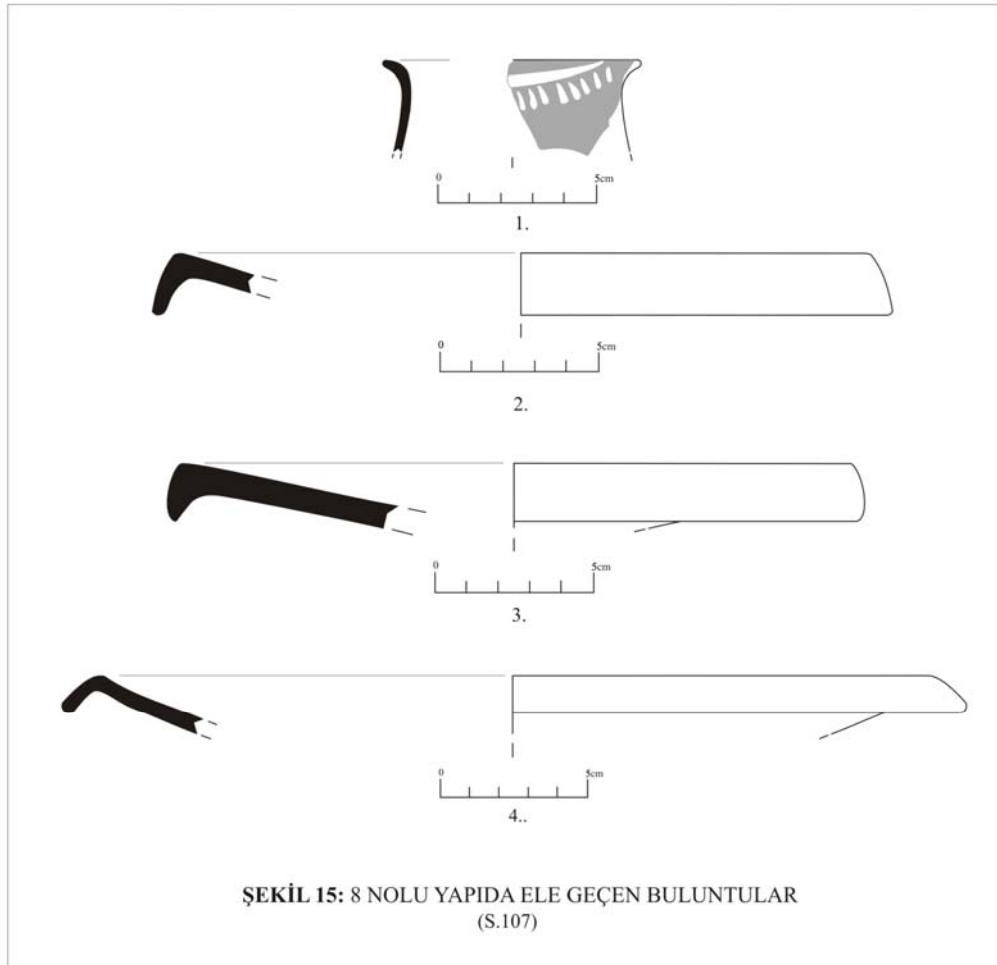
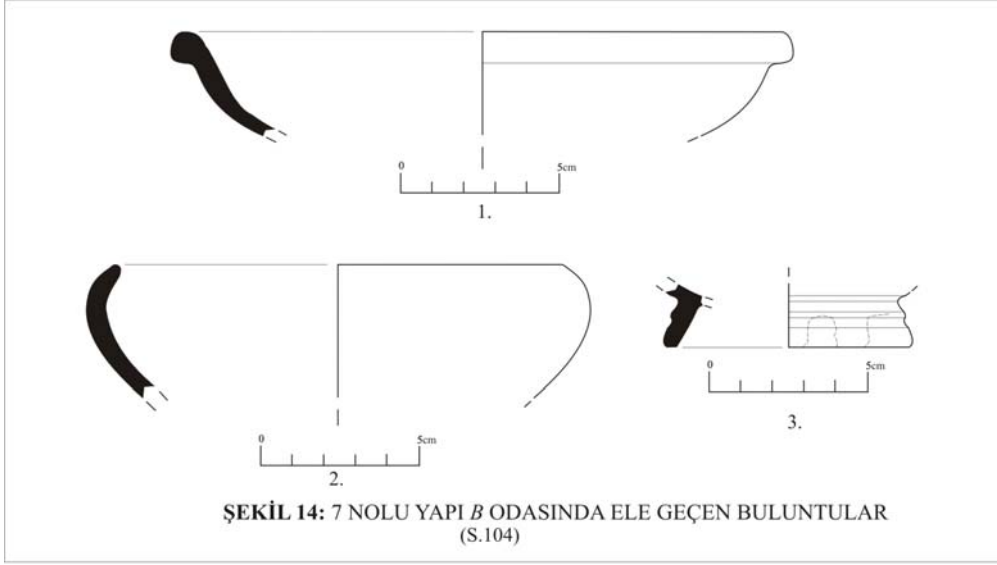

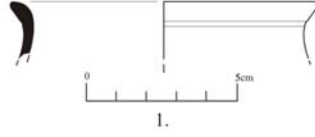
1.

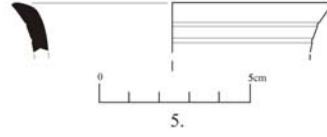
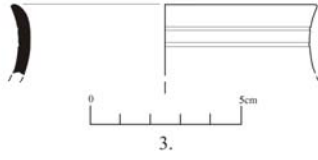
2.

ŞEKİL 13: 7 NOLU YAPI A ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.103)

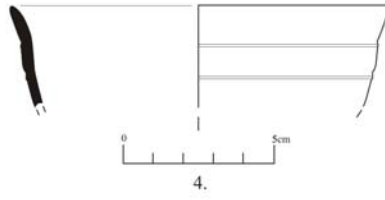

2.

3.

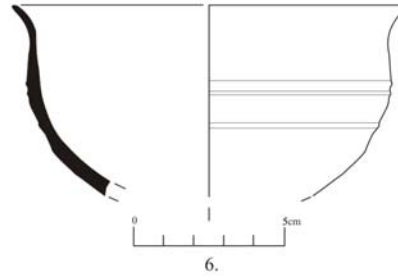
5.

4a

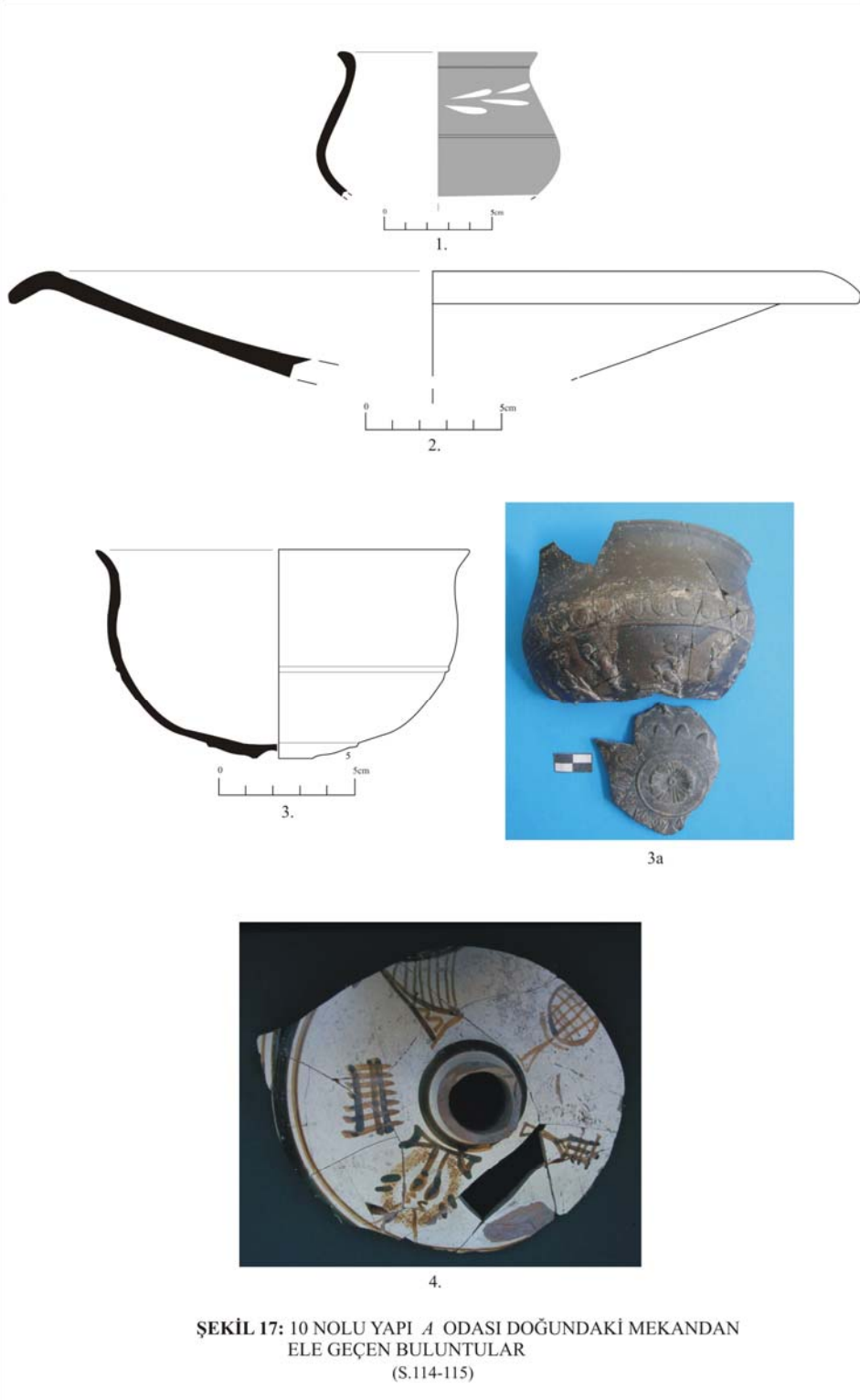

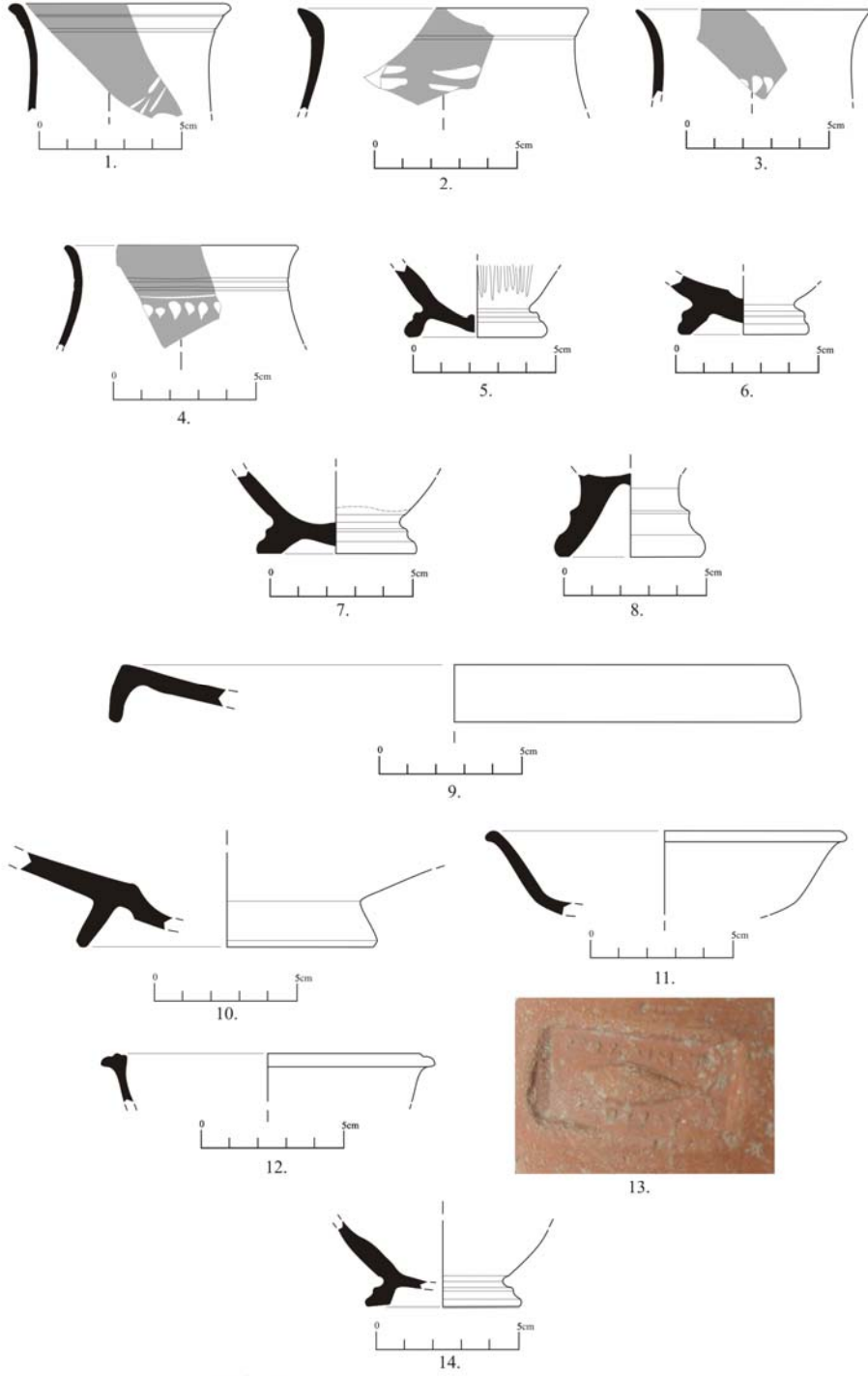
6a

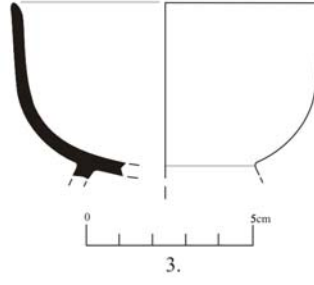
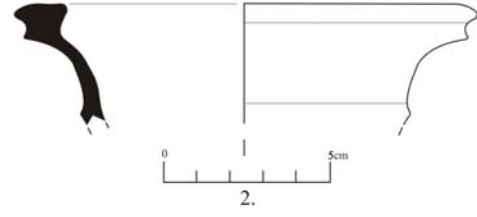
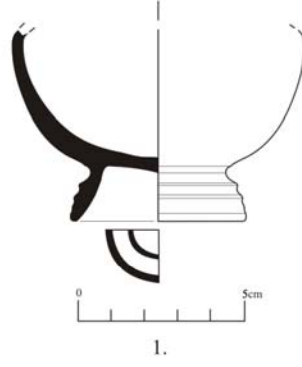
6.

ŞEKİL 16: 9 NOLU YAPIDA A ODASINDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.110-111)

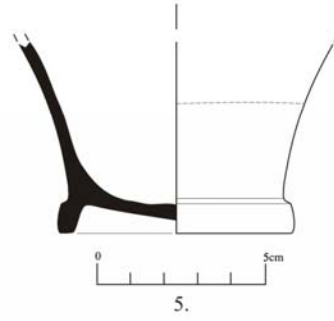
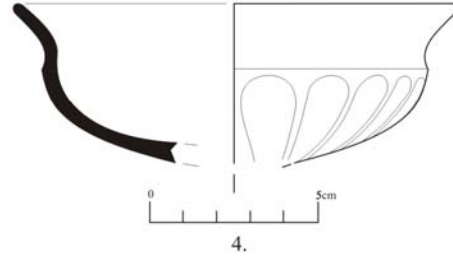
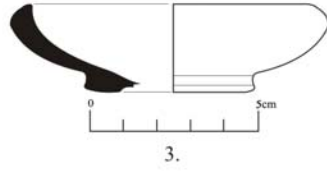
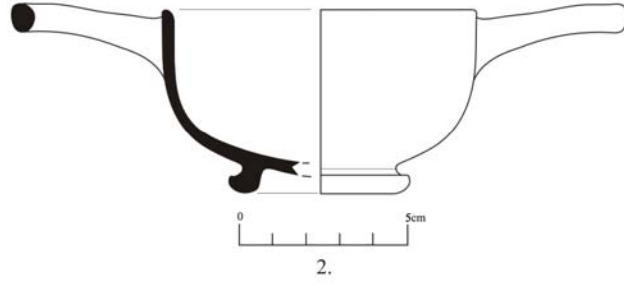
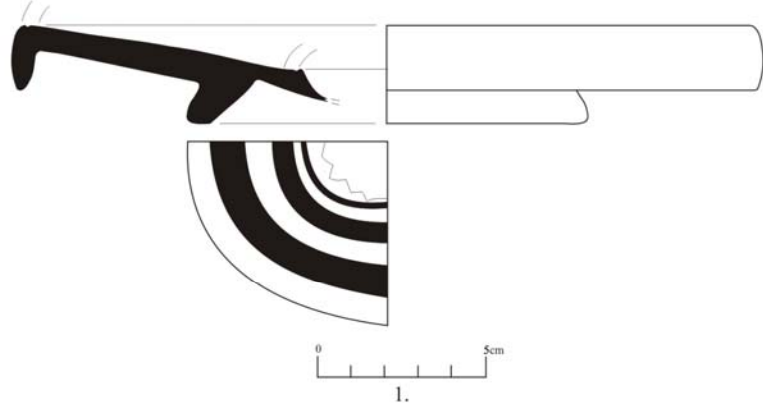

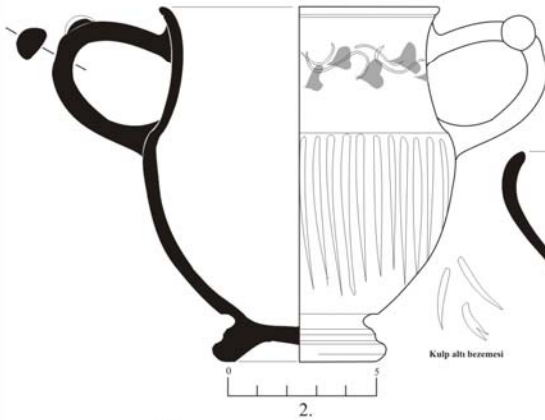
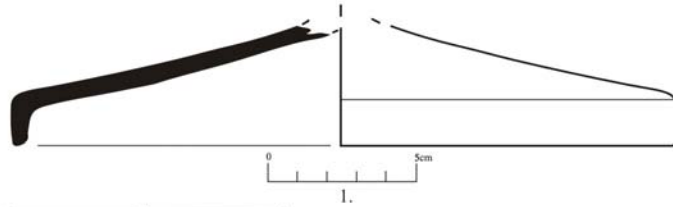
ŞEKİL 18: 10 NOLU YAPIDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.119-122)

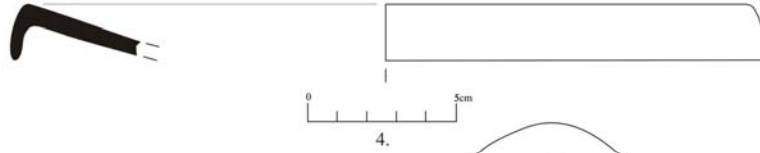
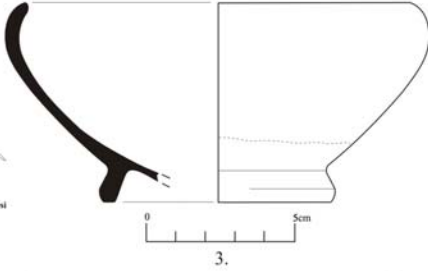
ŞEKİL 19: 11 NOLU YAPIDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.126-127)

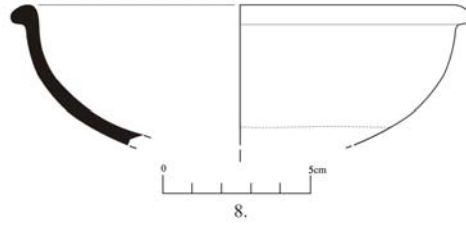
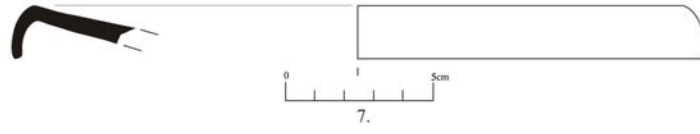
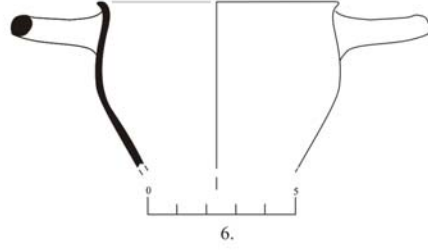
ŞEKİL 20: 14 NOLU YAPIDA ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.140-141)

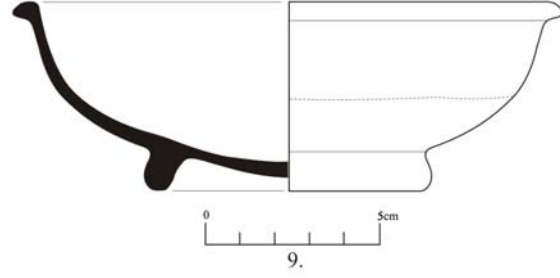
Kulp altı bezemesi

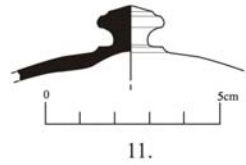
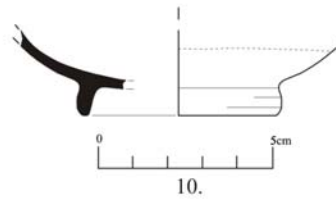
ŞEKİL 21a: 15 NOLU YAPI VE ÇEVRESİNDE ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.147-148)

ŞEKİL 21b: 15 NOLU YAPI VE ÇEVRESİNDE ELE GEÇEN BULUNTULAR

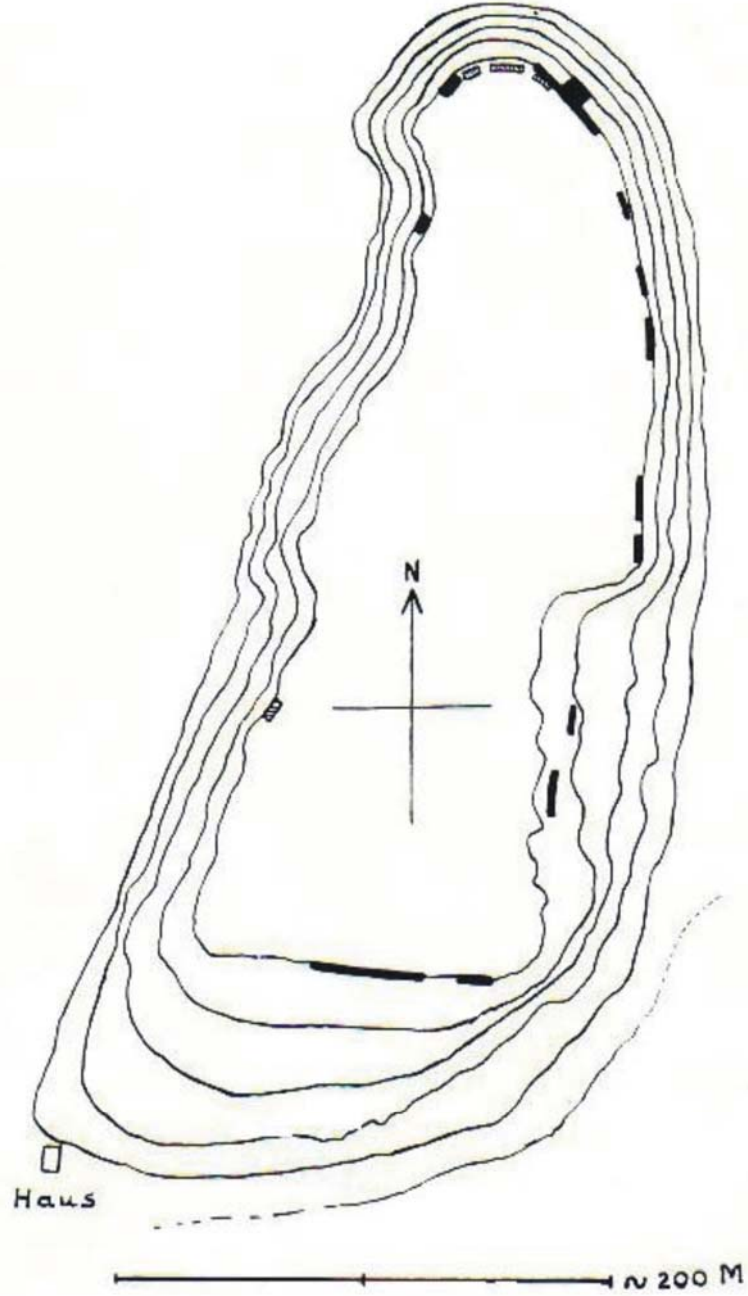
9a.

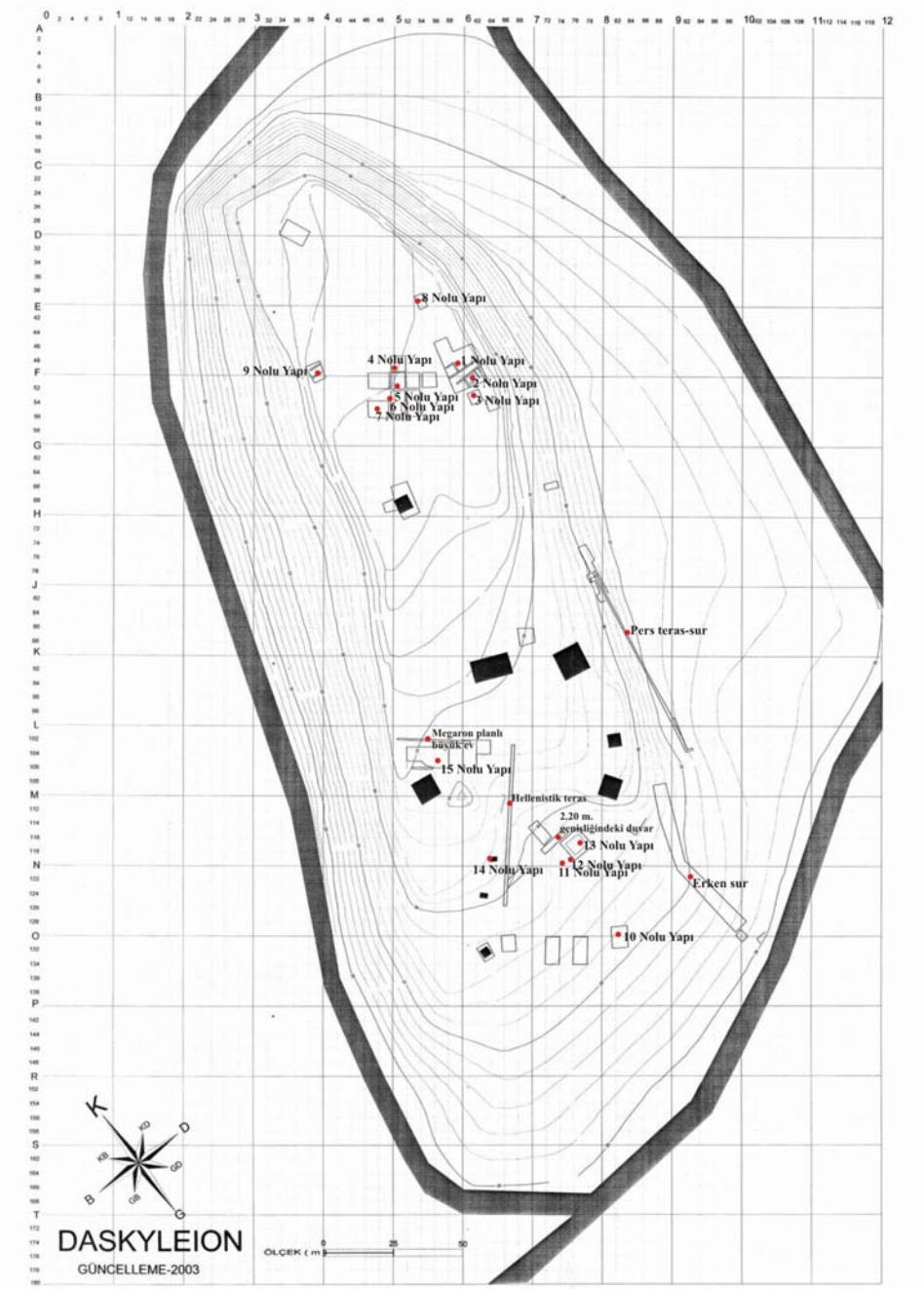
ŞEKİL 21c: 15 NOLU YAPI VE ÇEVRESİNDE ELE GEÇEN BULUNTULAR
(S.149)

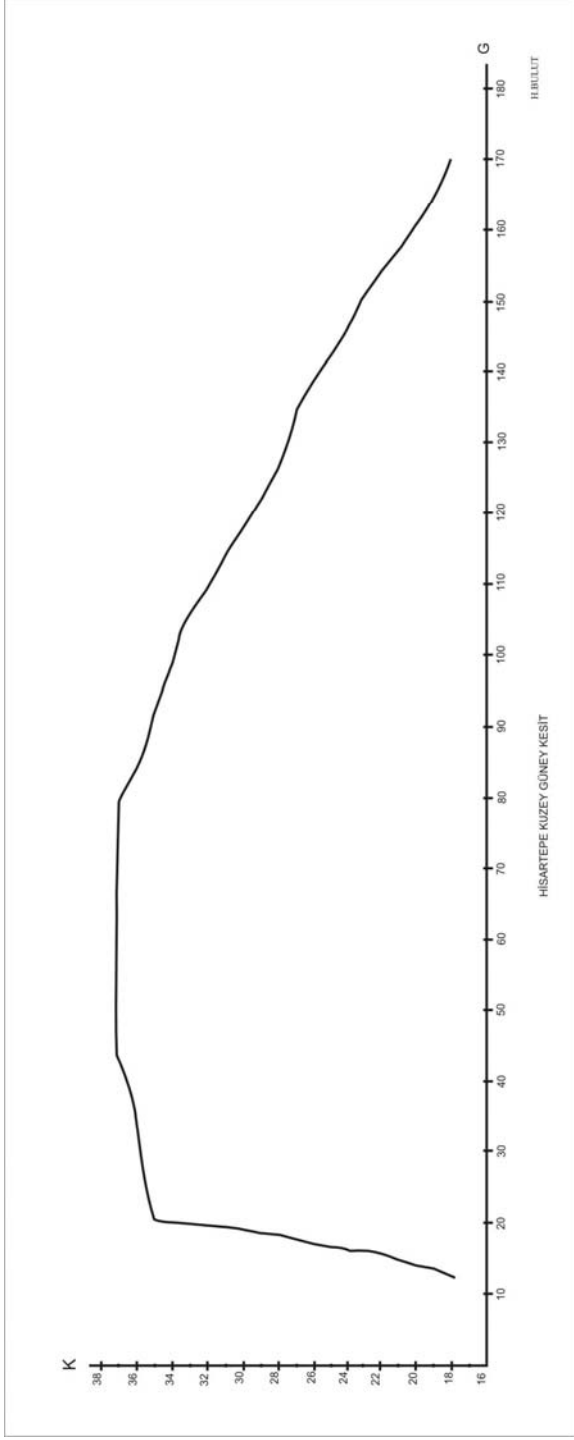
Harita 1

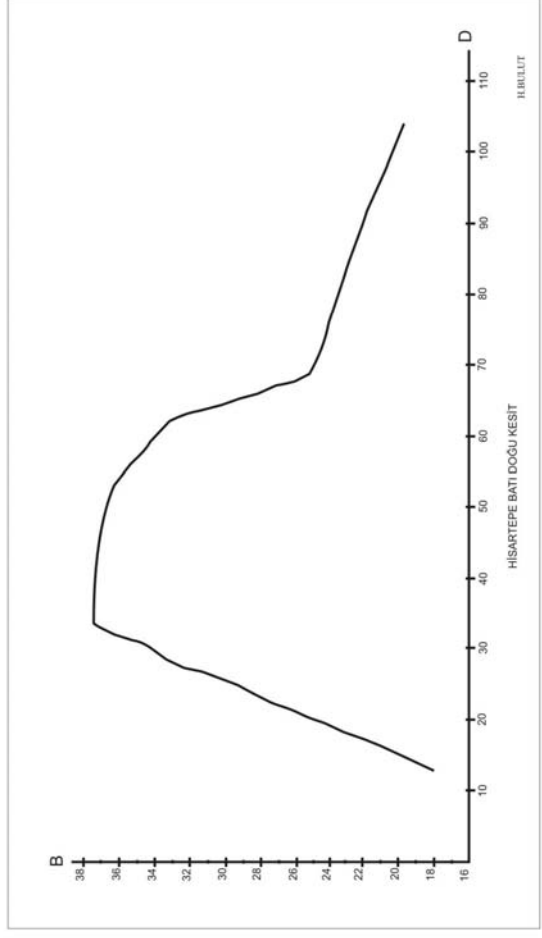
BİTTEL TOPOGRAFIK PLAN

DASKYLEION TOPOGRAFİK PLAN

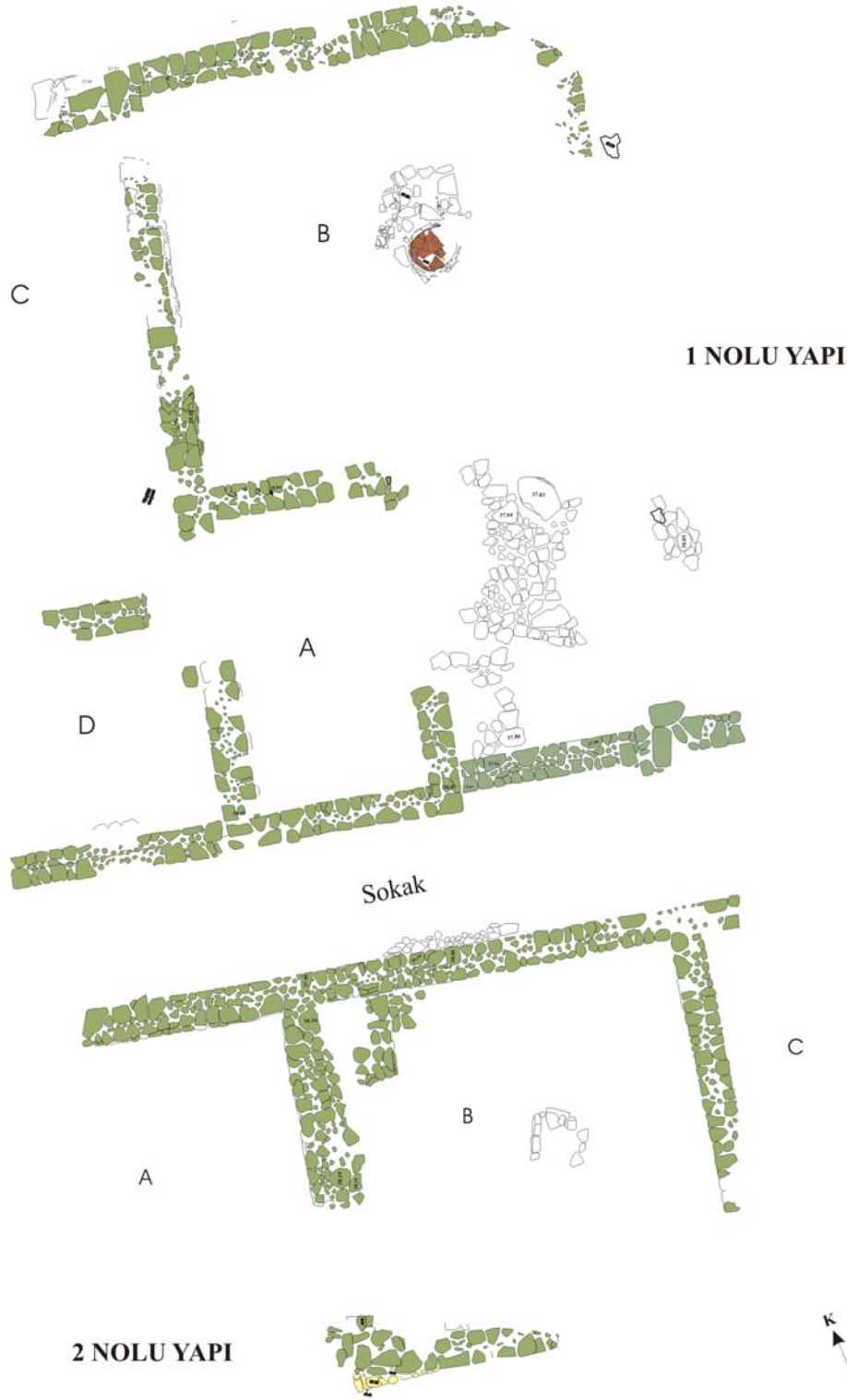
A. Hisartepe kuzey güney kesit

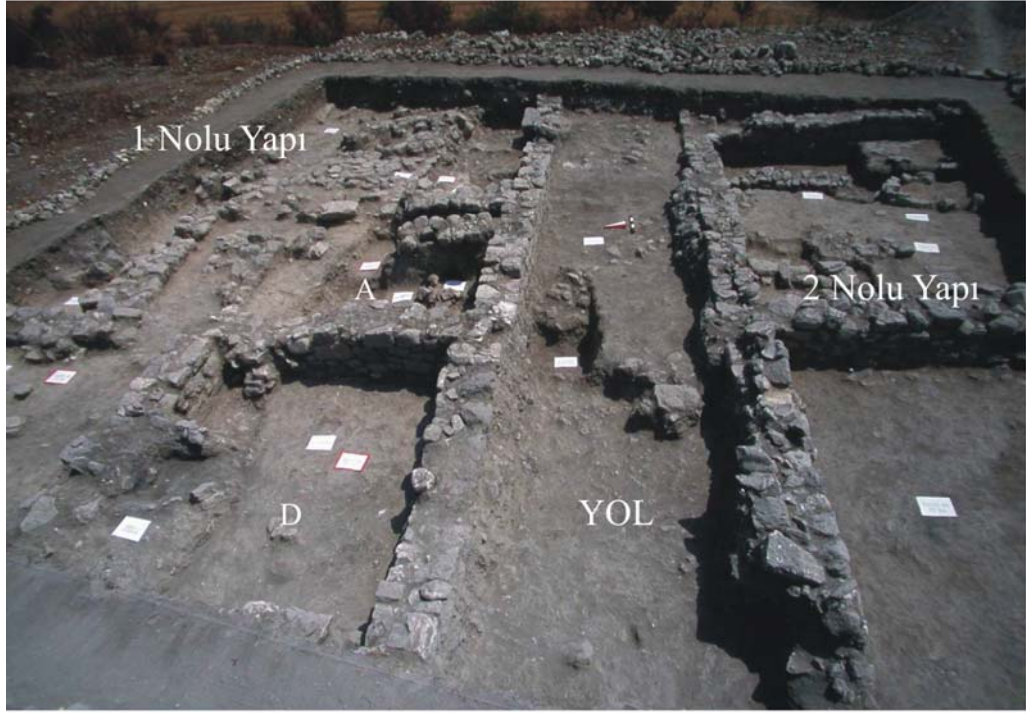

B. Hisartepe batı doğu kesit

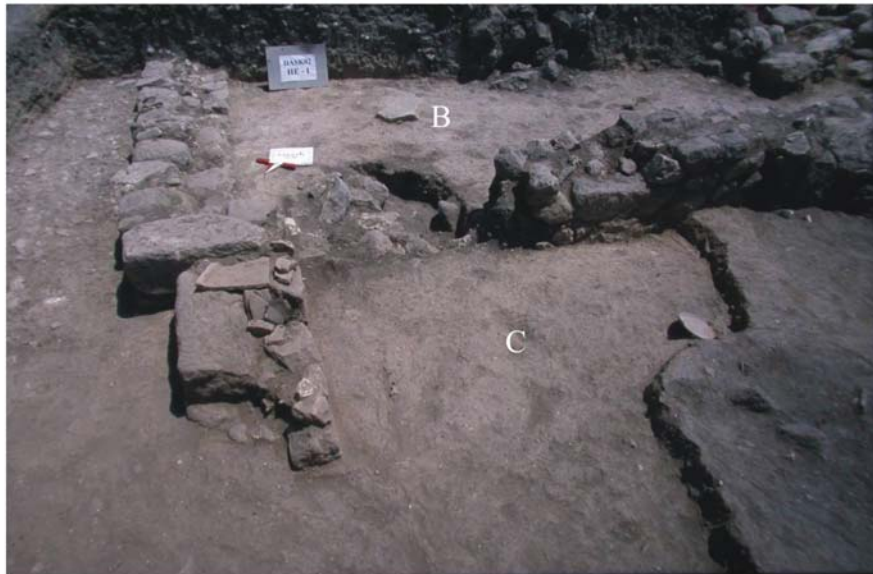
LEVHA 5

A.1 ve 2 Nolu Yapılar

B. 1 Nolu Yapı B ve C odaları

A.1 Nolu Yapı B ve C odaları duvarı kesişme

B.1 Nolu Yapı B odası ve fırın

LEVHA 9

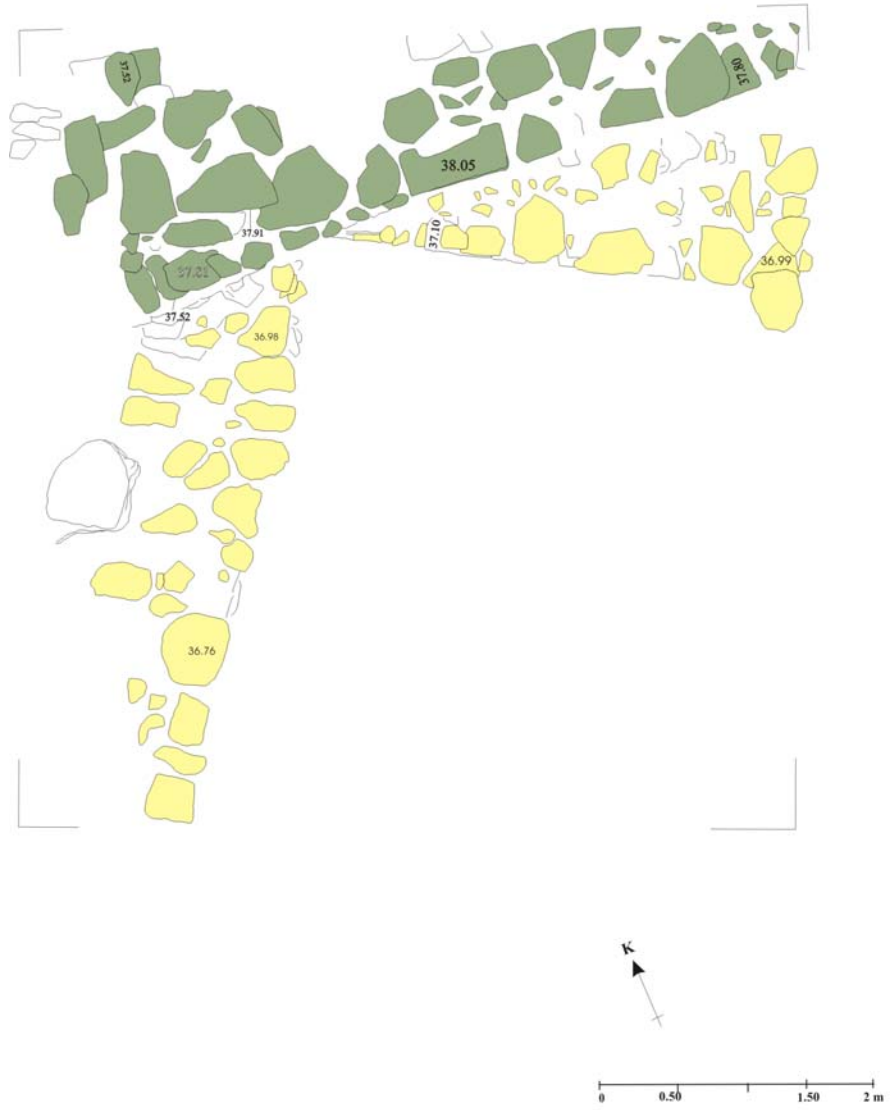
A.2 Nolu Yapı

B. 2 Nolu Yapı B odası ve altındaki yapı

C. 2 Nolu Yapı Bodası altındaki Yapı

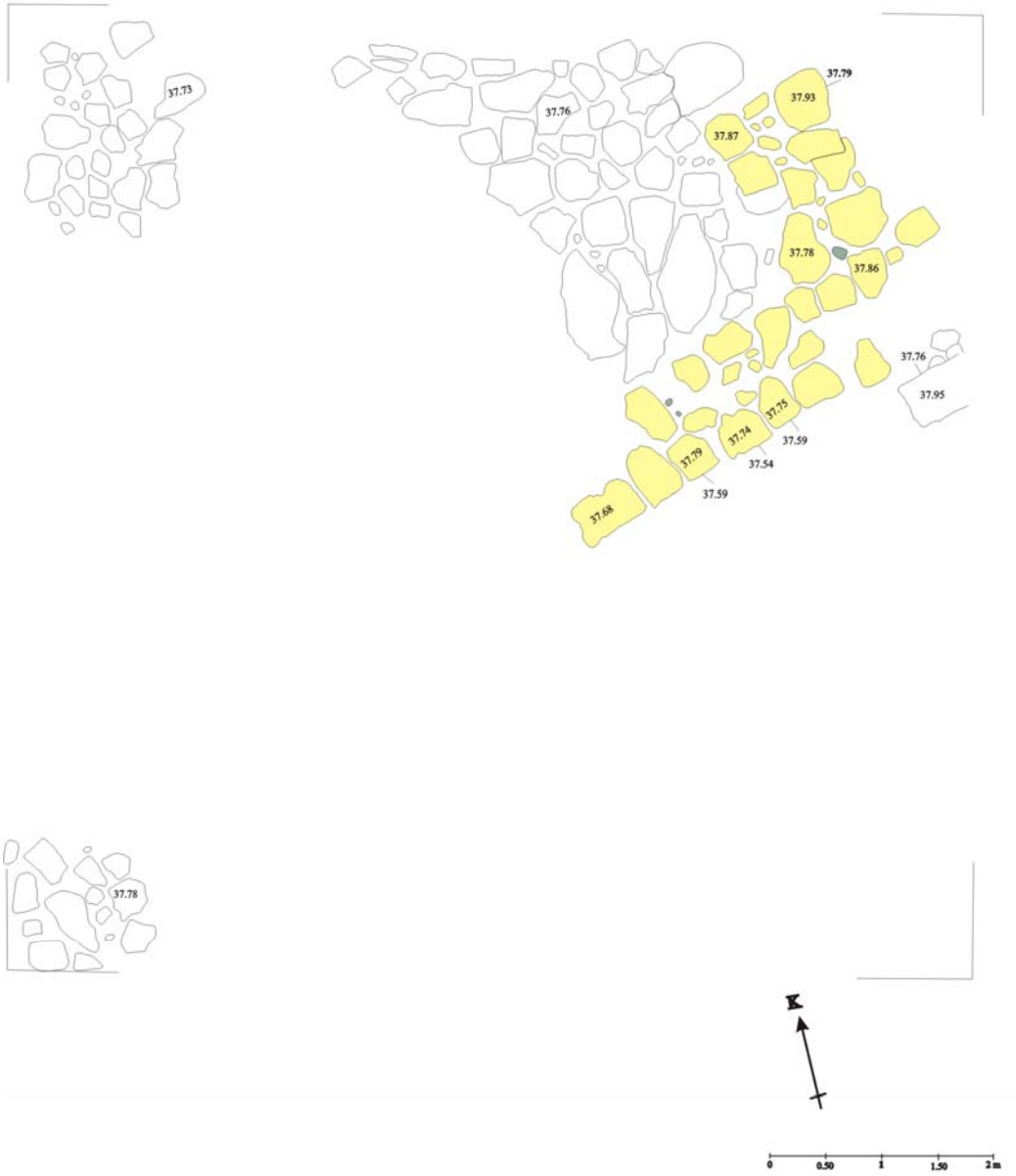
3 Nolu Yapı Plan

A.3 Nolu Yapı

B. 3 nolu Yapı ve 2 Nolu Yapı B odası güney duvarı

4 NOLU YAPI PLAN

5 ve 6 NOLU YAPI PLAN

A. 5 Nolu Yapı, A -B odaları

B. 5 Nolu Yapı B odası

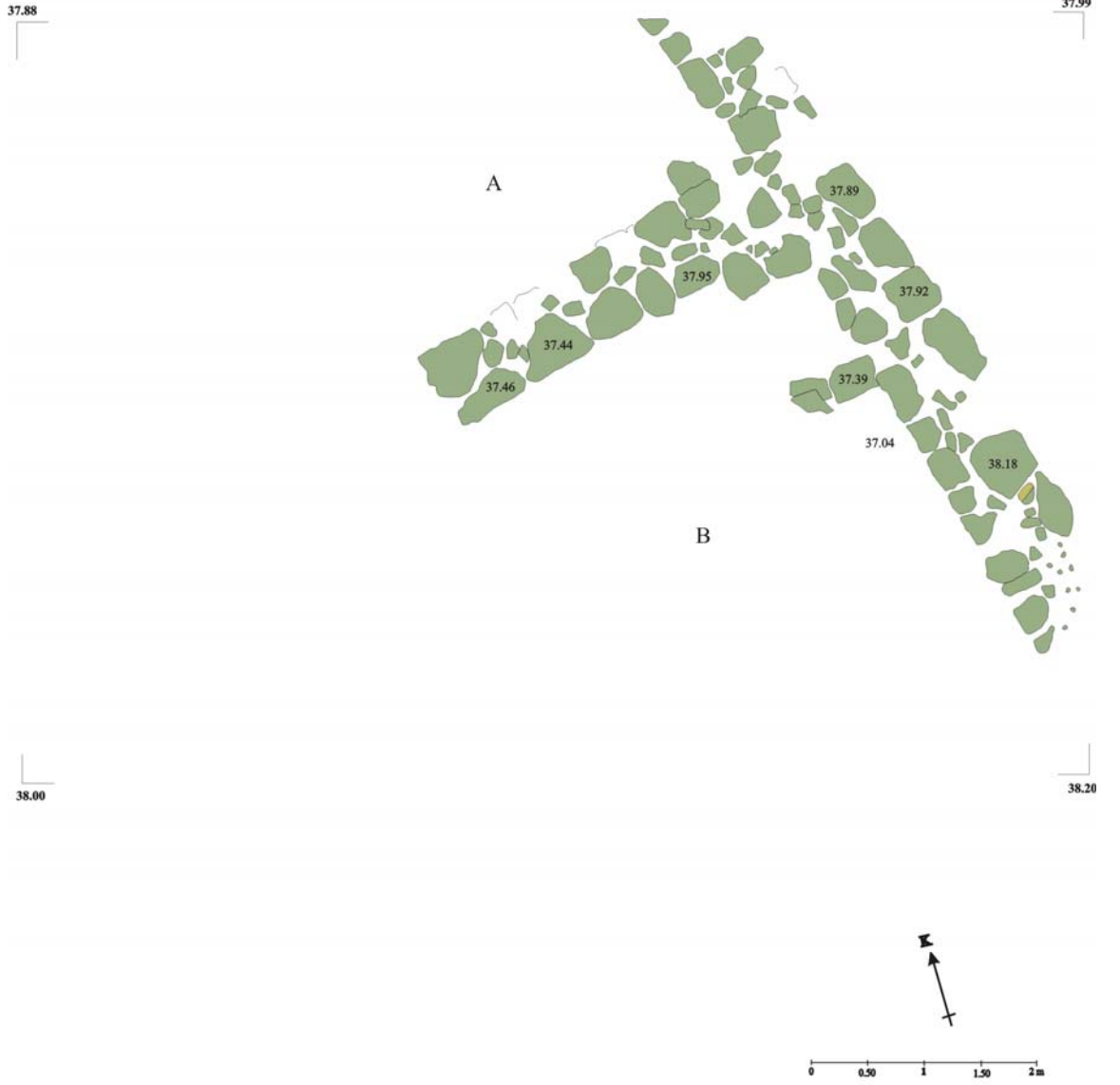
C. 5 Nolu Yapı C odası

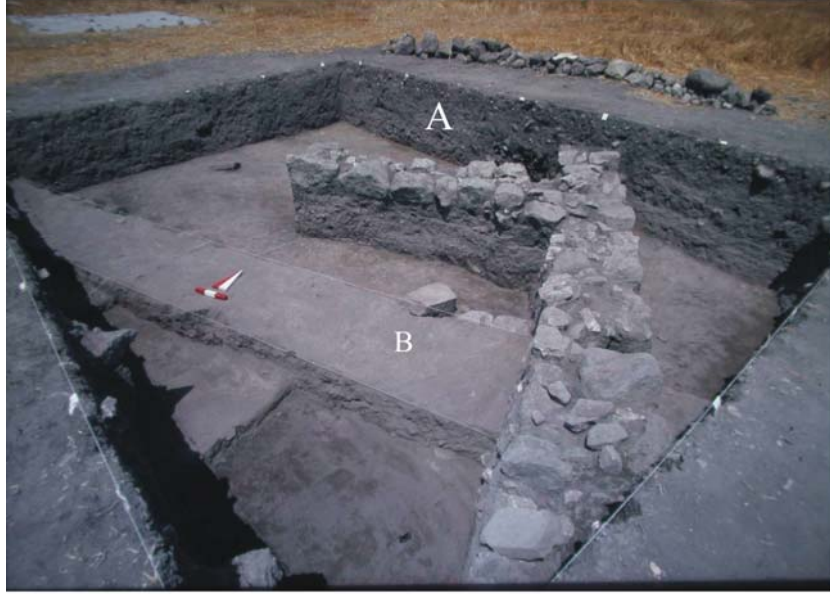
A. 6 nolu Yapı

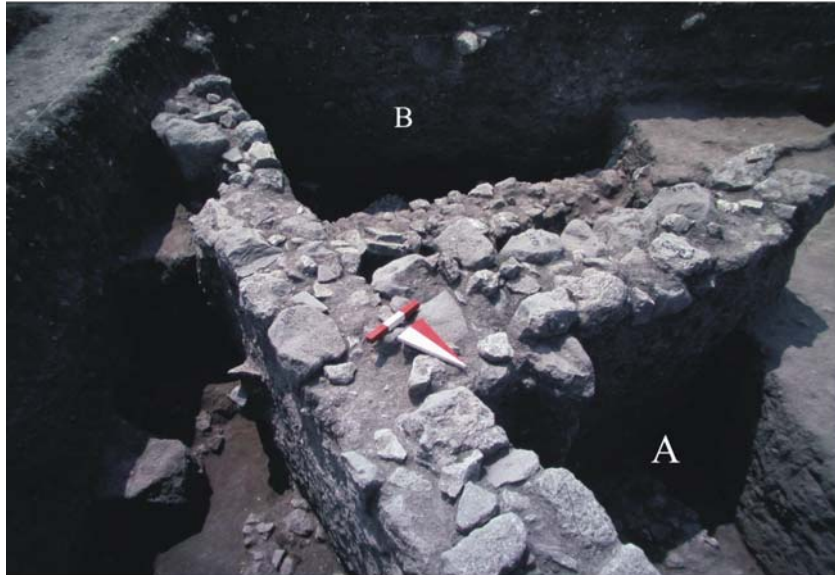
B.5 Nolu Yapı A ve D odası altındaki 6 Nolu Yapı

7 NOLU YAPI PLAN

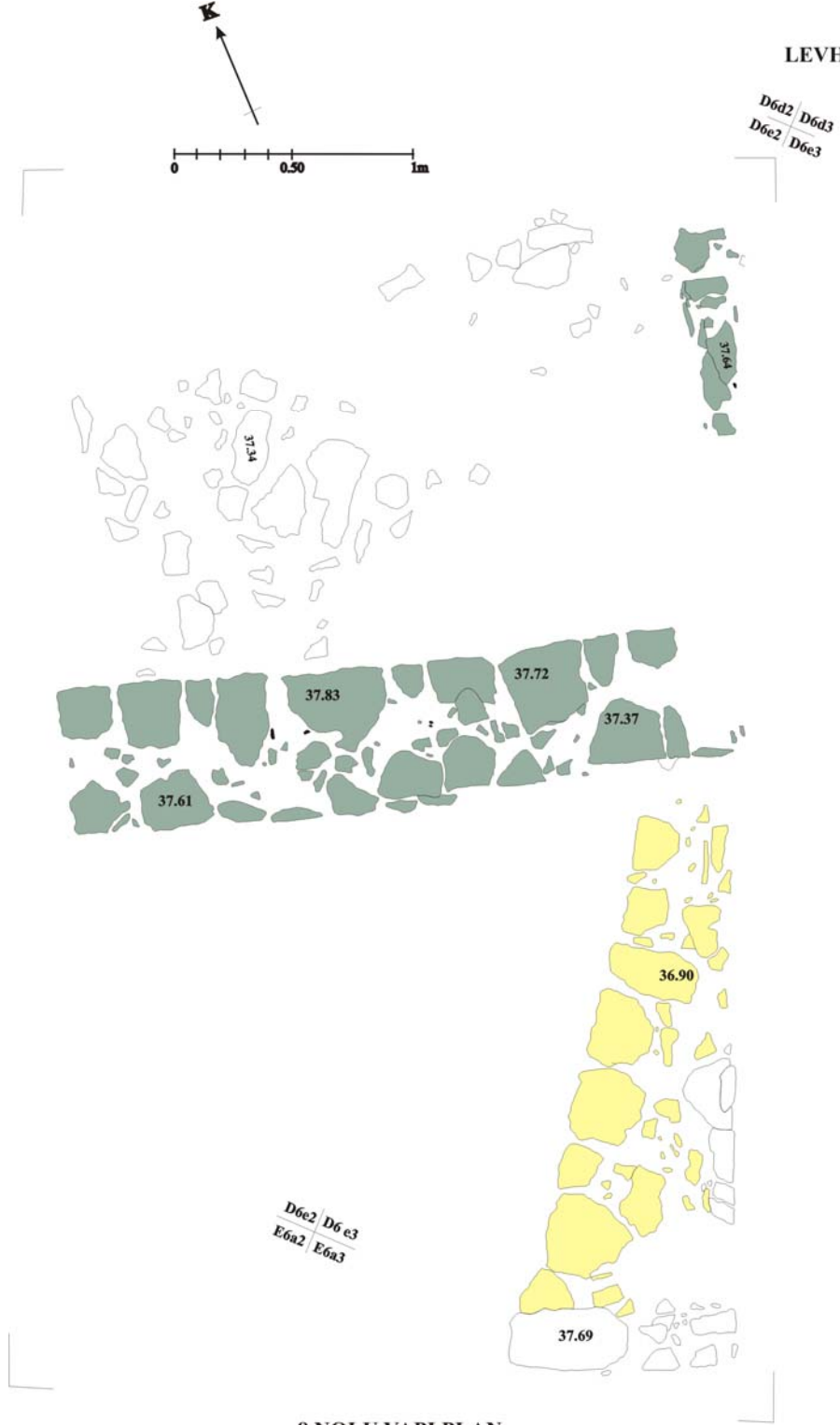

A.7 Nolu Yapı

B. 7 Nolu Yapı

LEVHA 18

8 NOLU YAPI PLAN

A. 8 Nolu Yapı

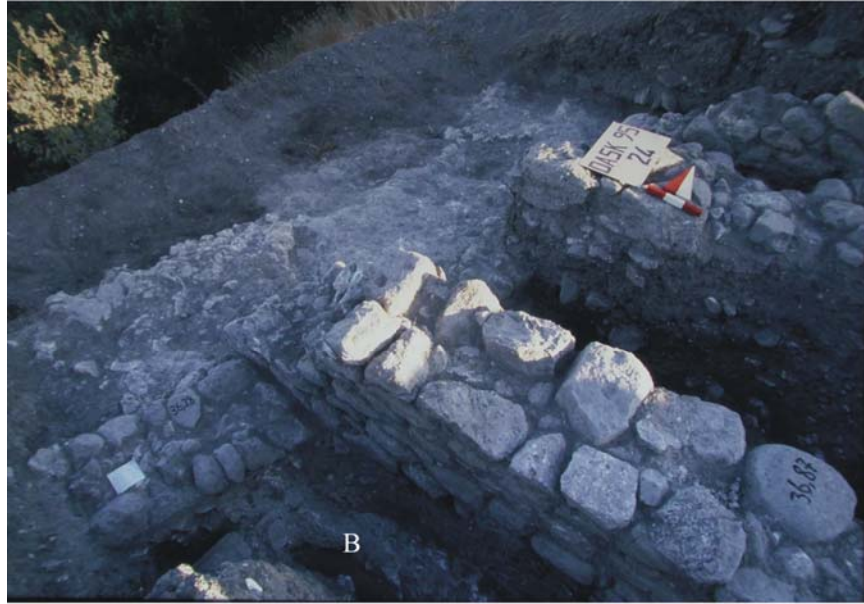
B. 8 Nolu Yapı

9 NOLU YAPI PLAN

A 9 Yapı Nolu Yapı A ve B odası

B. 9 Nolu Yapı B odası

A. 9 Nolu Yapı ve kuzeyindeki doğu-batı doğrultulu sokak

B. 9 Nolu Yapı ve kuzeyindeki doğu-batı doğrultulu sokak

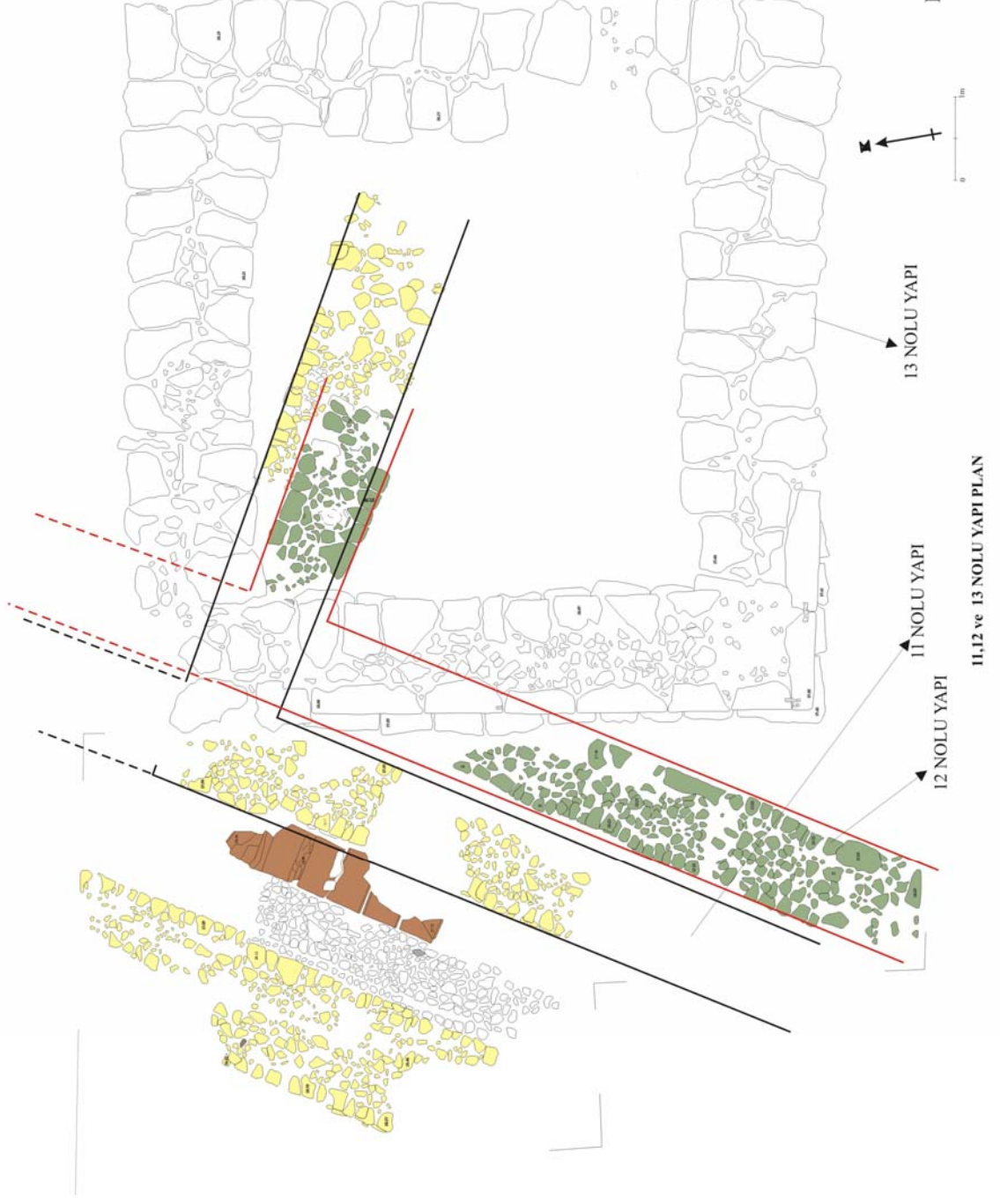

A. 10 Nolu Yapı ve doğusundaki mekan

B. 10 Nolu Yapı A odası

A.11 Nolu Yapı

B.11 Nolu Yapı ve Peristasis

A. 12 Nolu Yapı

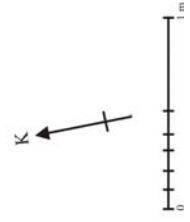
B. 12 Nolu Yapı

A. 13 Nolu Yapı (Kule)

B. 13 Nolu Yapı (Kule) ve yangın tabakası

LEVHA 29

14 NOLU YAPI PLAN

15 NOLU YAPI PLAN

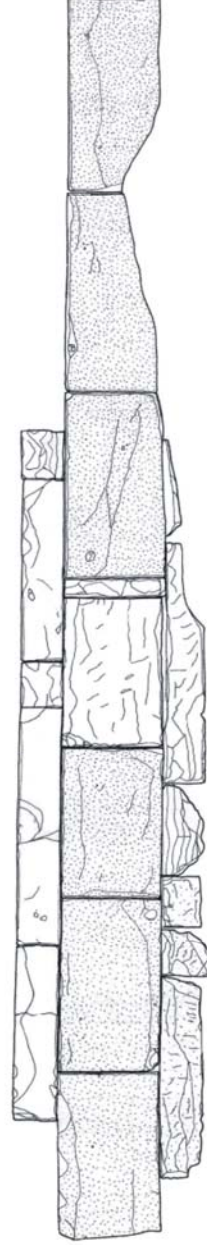
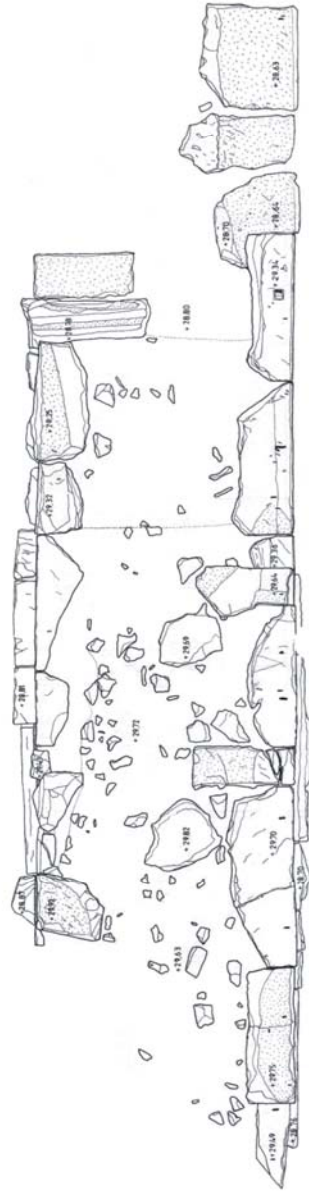
A. 15 Nolu Yapı

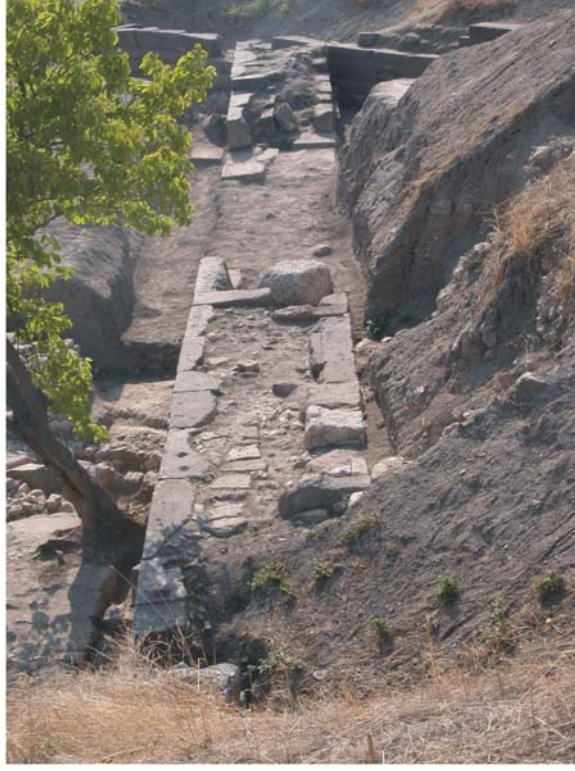

B. 15 Nolu Yapı ve Kült Yolu döşemesi

C. Megaron planlı büyük ev, Kült Yolu döşemesi

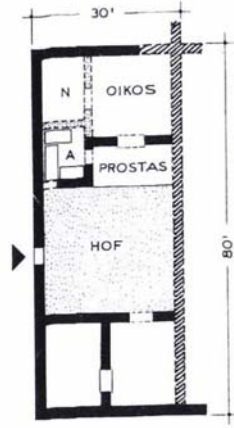

A. 2.20 m. Genişliğindeki duvar

B. 2.20 m. Genişliğindeki duvar ve 13 Nolu Yapı (kule)

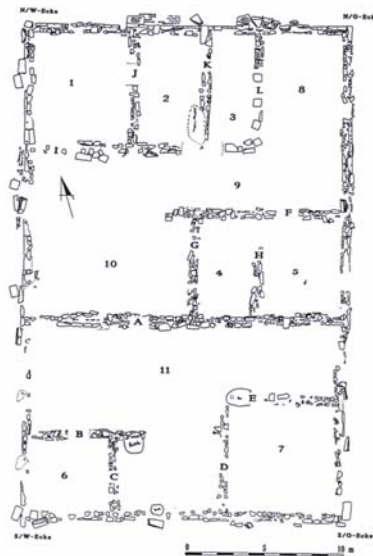
LEVHA 34

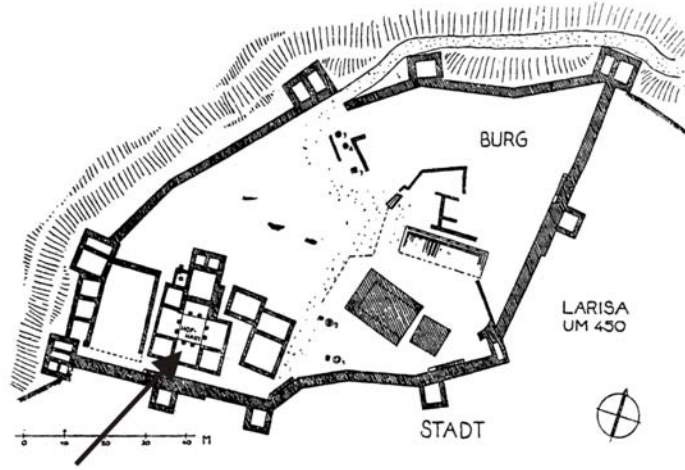
A. Prostasi ev planı

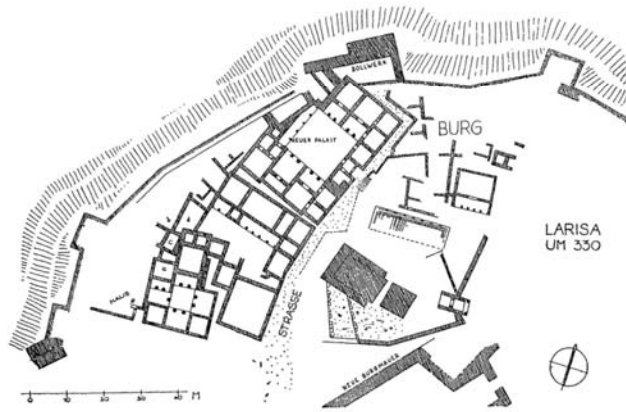
B. Pastasi ev planları, Olynthos

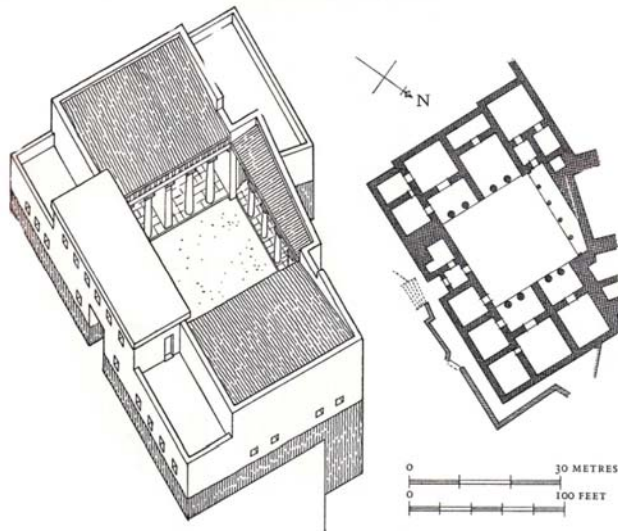
C. Neandria 702 nolu ev

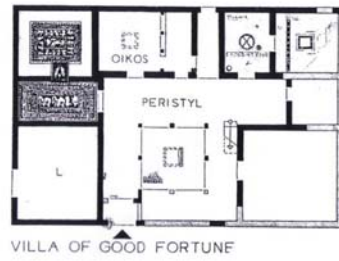
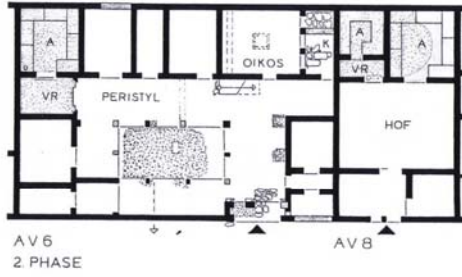
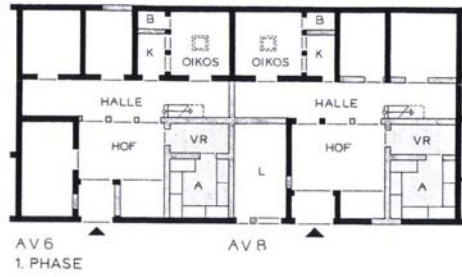
A. Larisa (5. yüzyıl ortası)

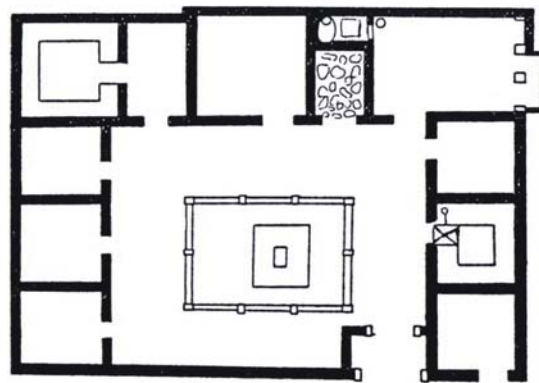
B. Larisa (4. yüzyıl ortası)

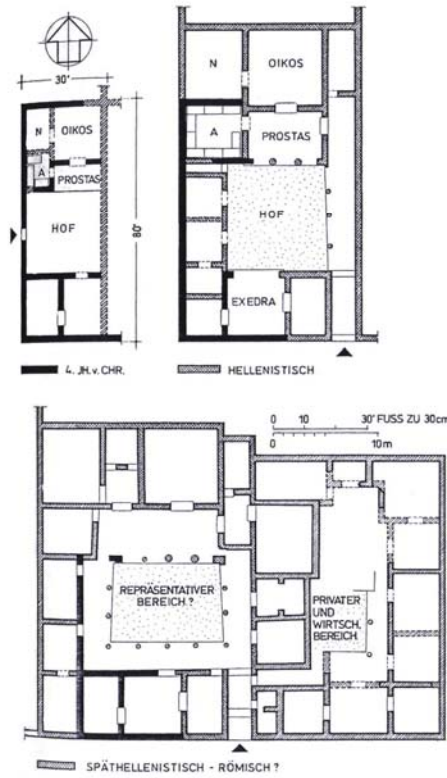
C. Larisa saray

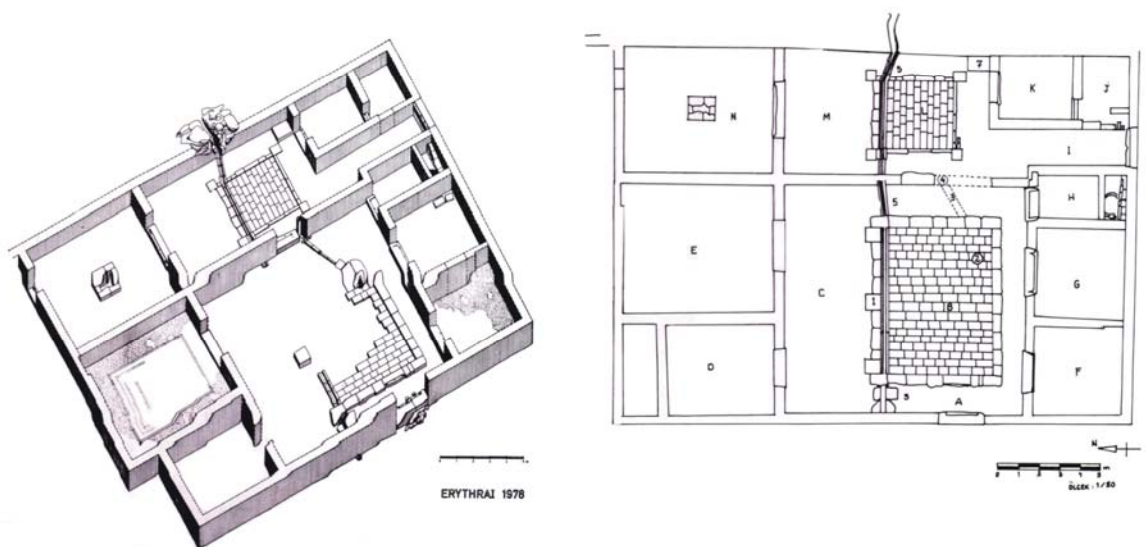
A. Olynthos evleri

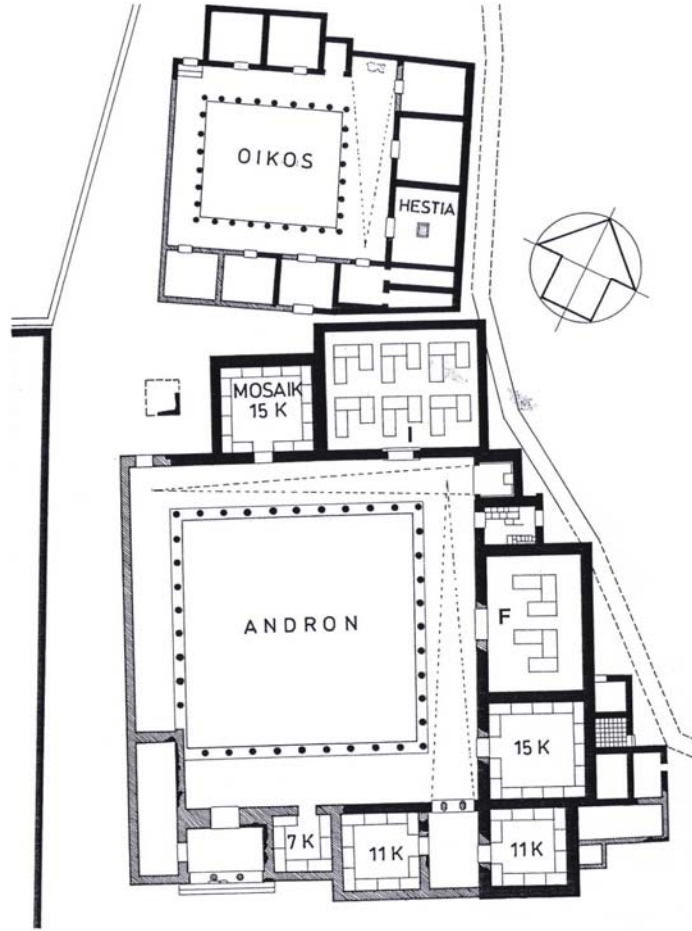
LEVHA 37

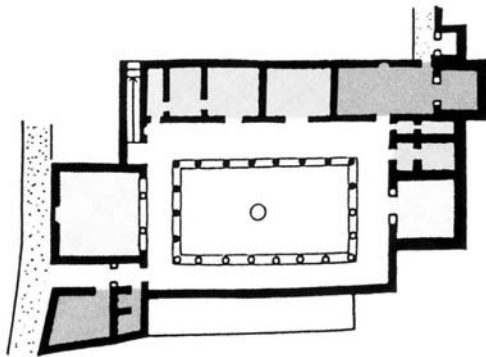
A. Priene 33 nolu ev

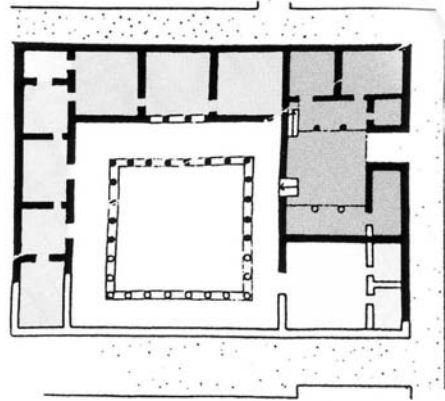
B. Erythrai, Hellenistik villa

A. Pergamon, Saray

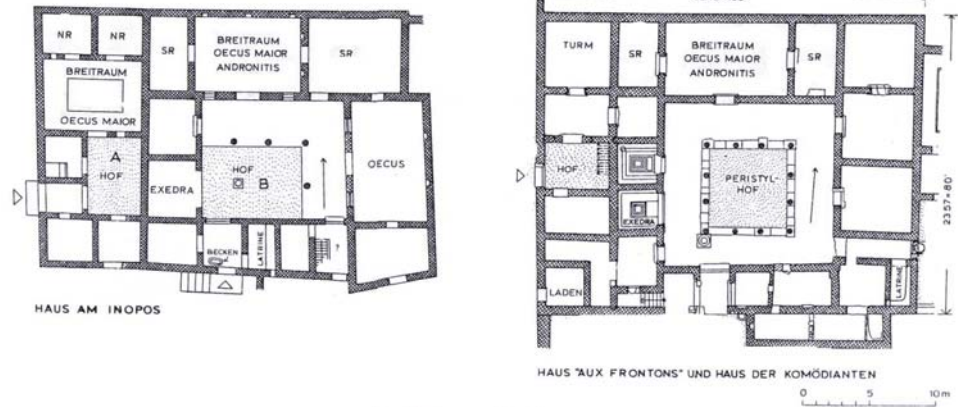

B. Pergamon, Attalos evi

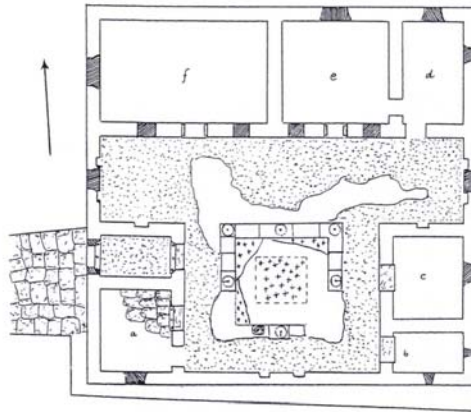

C. Pergamon, Ev I

LEVHA 39

A. Delos evleri

B. Colline Evi, Delos

C. Mask Evi, Delos